

Hüseynbala Mirələmov

QIRXINCI OTAQ

BAKI 2010

Hüseynbala Mirələmov

«Qırxıncı otaq»

Redaktor:
Reyhan Mirzəzadə

Rəssam:
Yavər Əsədov

Bakı, «NURLAR» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2010,
352 səh., illüstrasiyalı.

ISBN: 978-9952-450-85-9

© H.Mirələmov, 2010

*H*ələ uşaqlıq illərindən ağılına, istedadına, elmə və ədəbiyyata hədsiz marağına görə yaşadlarından seçilən Hüseynbala Mirələmov həyatın zəhmət və sınaq dolu yollarından keçib görkəmli yazıçı-dramaturq, ictimai-siyasi xadim, alim, publisist və istehsalat komandiri kimi tək Azərbaycanda deyil, bir çox dost və qardaş ölkələrdə böyük nüfuz qazanmışdır.

Ənənəsi 1890-cı ildə qoyulan “Görkəmli adamların həyatı” seriyası ilə Moskvanın dünya şöhrətli “Molodaya qvardiya” nəşriyyatı Hüseynbala Mirələmovun ərsəyə gətirdiyi Heydər Əliyev, İlham Əliyev (bunlar digər müəllif V.Andryanovun iştirakı ilə) və Zərifə Əliyevə kitablarını nəşr etdirmiş, hər üç kitab müxtəlif ölkələrin məşhur kitabxanaları, muzeyləri, arxivləri, elm, tədris ocaqları, ziyalıların şəxsi kitab fondunun qiymətli mədəni sərvətinə çevrilmişdir.

Yazıcının çoxsaylı əsərləri Azərbaycanın müxtəlif teatrlarında müvəffəqiyyətlə səhnəyə qoyulmuş, televiziya tamaşalarında uğurla əksini tapmış, roman, povest, tarixi-ədəbi esseləri, publisistik yazılar və hekayələri türk, rus, ingilis, alman, fransız, ərəb və fars dillərinə tərcümə olunmuşdur.

Azərbaycan, Asiya və Afrika Ölkələri Yazıçılar Birliyinin üzvü olan H.Mirələmov Böyük knyaz Yuriy Dolqorukiy adına Beynəlxalq mükafata, Fransanın “Napoleon”, Ukraynanın “Zolotaya Fortuna” qızıl medallarına, Rusiyanın N.A.Kosıgin adına, Azərbaycanın Yusif Məmmədəliyev, akademik Həsən Əliyev, Rəsul Rza adına mükafatlarına, “Qızıl qələm”, “Qızıl dərviş”, “Qızıl kəlmə” ədəbi təltiflərinə layiq görülmüşdür.

H.Mirələmov texniki elmlər doktoru, professor, Azərbaycan və Beynəlxalq Mühəndislik Akademiyalarının müxbir üzvü olmaqla bərabər, bu sahədə çoxsaylı dərslərlərin müəllifidir. Alim həm də “Azərbaycan Mühəndislik Akademiyasının xəbərləri” beynəlxalq elmi-texniki jurnalının məsul redaktorudur.

Azərbaycan parlamentinin deputatı kimi qanunların, insan hüquqlarının keşiyində vicdanla xidmət göstərən ədalətli hüquqsünas obrazı H.Mirələmovu daim düşündürmüş və o, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğunda müstəsna rol oynayan, xalq qarşısında sədaqət meyarına çevrilən, saxtakarlıq, böhtan və hiylə qarşısında əyilmədən mərdliklə mübarizə aparıb, bu çətin yolda zirvələrə ucalan hakim obrazını “Qırxıncı otaq” romanında Adil Hüseynlinin simasında böyük sənətkarlıqla canlandırma bilmişdir.

Kitaba daxil edilən “Qumru yumurtaları” povesti dünyanı narahat edən məsələlərdən biri kimi ağ ölüm – narkomaniyanın insan məənəviyyəti və sağlamlığına gətirdiyi faciə və bəlalardan bəhs edir.

Müəllif “Qaraçı gözəli Dorito” hekayəsində Tanrının şah əsəri sayılan gözəl qadın, bu ilahi gözəlliyə səcdə edən ülvə və pak sevgidən söhbət açır.

Kitab geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

QIRXINCI OTAQ

*«Həyat göy qurşağına bənzəyir:
onun rənglərini görmək üçün
günəş və yağış lazımdır».*

Fransız atalar sözü

Sübh çağı idi.

Şeh damlaları qıpqırmızı güllərin qulağında sırğa kimi bərq vururdu, hər tərəfi bürüyən topa-topa ağ güllərin yer səthindən günəşə doğru can atması ağappaq köpüklü fəvvarələri xatırladırdı.

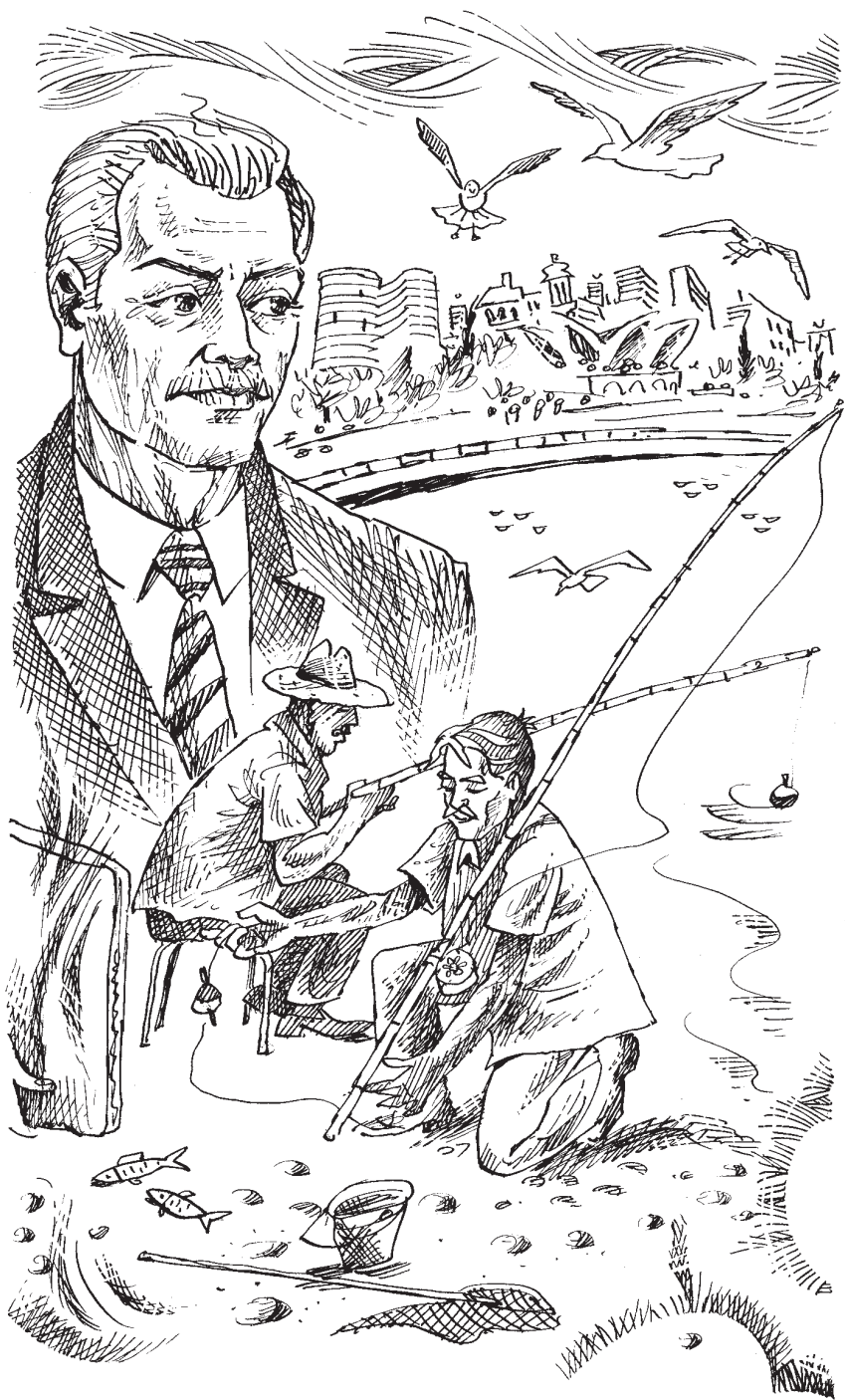
Səhər mənzərəsinin bu ecazkarlığı öz yerində, amma kim nə deyir desin, əksər hallarda havanın necəliyini məhz insanın öz əhval-ruhiyyəsi müəyyən edir... Ola bilər ki, ən qızmar gün belə kiminsə qəlbini üşütsün və yaxud əksinə, şaxtalı hava adamın canına yaz hərərəti gətirsin.

Bəzən lap başqa cür də olur: məsələn, gülün-çiçəyin daşdığı, az qala daşın da göyərmək istədiyi bu yaz səhərində Ağır Cinayətlərə Dair İşlər üzrə Məhkəmənin qocaman və təcrübəli hakimi Adil

Hüseynlinin qəlbində ömründən keçib gedən altmış altı yazın heç birində duymadığı məlhəm, həm də haradasa həyəcanlı, qüssəli bir hiss qərar tutmuşdu. O, düz qırx il hər gün gedib-gəldiyi bu yolu sanki ilk dəfə görür, ətrafda gözə dəyən nə varsa, hamısını yaddaşına köçürmək istəyirdi. Bəlkə ona görə ki, qırx il ərzində gedib-gəldiyi bu yoldan bir də keçməyəcəkdi. Sözsüz ki, belə idi. Çünki o, məhz bu gün həyatının mənasını ifadə edən bir işə nöqtə qoyacaq – sonuncu dəfə ədalət kürsüsünə qalxacaq, məhkəməyə sədrlik edəcəkdi.

Qocaman hakim asta addımlarla küçələrdən keçə-keçə doğma şəhərin ötən günlərini bir-bir yadına salırdı. Hər küçəsinə, tininə bələd olduğu şəhər, həqiqətən də çox dəyişmişdi. Bəlkə də onunla yaşıd olan qocaman ağaclar ala-bəzək dekorativ işıq zolaqlarına ona görə bürünmüşdülər ki, cavan görünsünlər.

Amma dəniz... Dəniz heç dəyişməmişdi, min il, milyon il bundan əvvəl necə idisə, elə indi də elə idi. Bir də Qız qalası əzəlki görkəmində idi – məğrur, əzəmətli. Baxanda adamın ürəyi qürurla döyünürdü. Şəhərin bu hissəsində yerləşən, qocaman hakimin uzun zamanlardan bəri çalışdığı qədim məhkəmə binası da əvvəllər – buralar boşluq olanda – əzəmətli qalaya bənzəyirdi. Digəl ki, son vaxtlar onun da yan-yörəsində nəhəng göydələnlər tikməyə başladılar və bu qədim-qayım bina qorxunc inşaat bumunun vurhavuruna tab

gətirməyib silkələndi, divarları içəridən-çöldən çat verdi; bayır hissəsinə Almaniyadan gətirilmiş parpar parıldayan rəngli şüşə üzlüklər çəksələr də, görkəmi əvvəlki kimi diqqəti cəlb etmədi.

Sahildə iki yaşlı kişi bir kəlmə dinib-danışmadan yanaşı əyləşib, gözlərini xırda ləpələrin yırğaladığı tilovlara zilləmişdi. Görünür, insanlar həyatın ləzzətlərindən heç zaman vaz keçmirlər. Ömrün qürub çağını yaşayan bu qocaların deryadan balıq ovlamaq sevdaları da elə bu istəkdən irəli gəlirdi. Allah bilir, bir-biri ilə kəlmə kəsməyən bu qocalar, tilova yaxınlaşan balıqları tutmaq üçün ürəklərində nə fikirləşirdilər? Qağayılar isə bu mənzərəni seyr edə-edə dəcəl uşaqlar kimi hay-haray qoparırdılar. Yəqin onlar suyu neft qoxuyan dənizin səthindən başlarını çölə çıxarıb yem qapan, yaxud doyunca nəfəs almaq istəyən balıqları görüb sevinirdilər.

Birdən qocalardan biri tilovun dəstəyini özünə sarı dartdı. Qarmağa ilişən balıq sudan çıxan kimi var gücü ilə çırpınmağa başladı. Qoca titrək əllərini uzadıb balığı tutmaq istədi. Amma bu zaman balıq onun ovcundan sürüşüb suya düşdü. O biri qoca tilovundan gözünü çəkmədən deyindi:

– Heyf, gərək tam qırağa çəkib, sonra qarmaqdan çıxaraydın.

– Düz deyirsən, fikrim özümdə deyildi.

– Balıq tutanda fikrin ki, ayrı yerə getdi, onda heç... Bağışla, bəlkə yersiz sual verirəm: fikrin hara getmişdi?

– O xarabaya.

Qoca, görünür, balıq tutan dostunun həyat tarixçəsindən xəbərdar idi. Odur ki, soruşdu:

– Həbsxananı deyirsən?

– Hə... Mən də o balıq kimi fələyin zalım əlindən sürüşüb çıxıa bildim. Yaxşı adamların sayəsində.

Birdən hər iki qoca yaxınlıqda səssiz dayanıb onlara tamaşa edən qocaman hakimi gördülər. Köhnə tanışlar kimi salamlaşdılar, sonra yenidən tilovları ilə əlləşməyə başladılar.

* * *

Həmin yaz günü, səhər tezdən Avropa stilində, incə zövqlə süslənmiş qədim şərq sarayının ifrat bər-bəzəkdan sanki daralan dəhlizində lal bir sükut hökm sürürdü.

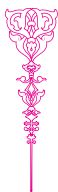
Adil Hüseyinli üzərinə 39 rəqəmi yazılmış hakimlər otağının qarşısında ayaq saxladı. Bura, bu bina, daha doğrusu, önündə durduğu qapının o üzünü onun gənclik illərindən bəri çalışdığı ilk və son iş yeri idi. Bu gün – vur-tut bir neçə saatdan sonra təqaüdə çıxacaqdı. Dərindən, sinədolusu nəfəs aldı və nə fikirləşdisə, başını buladı.

Gah tutqun dumanlı, gah qarlı-çovgunlu qırx il bir göz qırpımında gəlib keçmişdi. Aydan arı, sudan duru, halal bir ömür yaşamışdı. Bütün gücünü hüquq işinə sərf etmişdi, çox sirli işlərdən agah olmuşdu, amma bu qırx ildə aç

bilmədiyi sirlər də az olmamışdı. Əlbəttə, bağlı sirlərin elələri vardı ki, indinin özündə də qəlbini göynədirdi.

Stalinin hakimiyyəti illərində onun ehtiyatda olan hərbiçi atasını bu sarayın divarları arasında xalq düşməni adı ilə mühakimə etmişdilər. Bəlkə atasını şaxtalı-boranlı Sibir çöllərinə sürgünə göndərən hakim də vaxtilə indi qarşısında dayandığı bu kiçik otaqda əyləşib? Ya da elə qonşuluğundakı – geniş, işıqlı qırxıncı otaqda? Kim bilir, bəlkə o zaman – köhnə əsrin o qanlı-qadalı illərində burada nə otuz doqquzuncu, nə də qırxıncı otaq olub? Hər dəfə işə gəlib-gedəndə ürəyindən keçən bu suala cavab axtarır, dönə-dönə atasının son məktubunu xatırlayırdı: «Oğlum, mən sənin adını Adil qoyanda, dünyanı ədalətsizlik bürümüşdü. Yaşadılarımın çoxunu məhkəməsiz-filansız ölümə məhkum edib Sibirə, sürgünə yollayırdılar. İnsanları məhv edən yalnız müharibələr, təbii fəlakətlər, aclıq-susuzluq deyil, həm də tez-tələsik, ədalətsiz qərarlar çıxaran qanun keşikçiləri, insan taleyinə laqeyd olan dövlət məmurları idi. Belə adamların xəyanəti ilə dinsiz-imansız şahidlər tapıldı, divanlar quruldu - millətin «görən gözü», «düşünən beyni» olan say-seçmə oğullar məhv edildi.

Nə bilim, bəlkə də məktubum sənə heç çatmayacaq. Amma bunu yazmağı özümə borc bilirəm. Mən bu məktubun üzünü köçürüb, dönə-dönə sənə göndərəcəyəm. İstəyirəm biləsən ki, bizim

heç bir günahımız yoxdur. Düşünmə ki, nəşə bir xəyanət etmişik, şərəfsiz iş tutmuşuq. Yox, oğlum, biz laqeydliyin, xəyanətin qurbanı olmuşuq. Bilirəm, körpəsən. Amma böyüyəcəksən. Mənə söz ver ki, heç zaman ədalətsiz iş tutmayacaqsan. Unutma ki, ədalət koması yıxılan yerdə, rəzalət sarayı ucalır!»

Adil Hüseyinli qəfildən üşüdüyünü hiss etdi, sanki birdən-birə Sibirin qarlı-çovğunlu qışına düşdü. Ömür sayğacı ən azı əlli il geriye fırlandı...

Uc qar dağ kəndində, kasıb daxmada anasının ağuşuna sığınmış balaca oğlan uşağı soyuqdan tirtir əsirdi:

– Yəqin... İndi orada... Atam da üşüyür, hə, ana?..

Ana qəlbinin qüssəsi selə dönüb, yanağından axdı. Dodaqlarını tərپətsə də, səsi çıxmırdı. İndi qışın soyuğunda ata həsrəti ilə çırpınan, sümükləri bərkiməmiş bu tifilə nə cavab versin? Sibirin necə yer olduğunu nə cür anlatsın? Soyuqdurmu, orada da qar yağırımı? Nə bilsin axı? Sibir haqqında onun bildiyi balaca Adilin bildiyindən elə də çox deyildi. Bilinən bu idi ki, Sibir deyilən o nəhəng əjdaha on minlərlə ailə arasında bu ikinəfərlik kasıb və günahsız ocağın da dirəyini dibindən qoparıb, damını başına uçurmuşdu. Nə fərqi var, Sibir istidi, yoxsa soyuq? Nə fərqi var, orada gün çıxıb, yoxsa qar yağır, tufan cövlan edir? Oraya heç oğulu atadan əbədi ayıran məzar

da demək olmazdı. Ora əsl cəhənnəm idi! Dirilər üçün əziz ölümlərinin cəhənnəmə düşməsinin bircə adı vardı: əcr, əzab.

Ocağın üstündə nəsə bişirdi. Bayırda külək əsir, sulu qar yağdırdı. Ana Sibirin yalnız adını eşitmişdi. Qarıların-qocaların o uzaq yer haqqında dediyi bircə söz vardı: gedər-gəlməz.

Sonralar Adil orta məktəbdə oxuyanda tarix kitablarından öyrəndi ki, anası Dilbərin gözünü yolda qoyan, ona it zülmü verən soyuq, xaraba Sibir çar Nikolay əyyamından bəri zindan imiş.

Adil çox-çox sonralar onu da bildi ki, zamanın əzazil adamlarının əli ilə Sibirin qara bataqlıqları və sıx meşələri insan əti yeyən amansız quzğun olub.

Ağ kəfənə oxşayan qara bürünmüş meşə. O meşənin cığırıları ağac budaqları kimi dörd yana şaxələnib. Cığırılarda həyatla ölüm əkiz qardaş kimi qol-boyundur. Burada geri dönmək cığır yoxdur və bütün cığırılar nəhəng, dibsiz bir bataqlığa çatanda qırılır. Ölənlərin nə məzarı var, nə də başdaşı. Dərin, dibsiz bataqlıq. Heç elə bil buralarda insan olmayıb.

* * *

Müharibə qələbə ilə başa çatmışdı. Di gəl ki, böyük məmləkətdə şər hələ də insanları əzir, ömürləri puç edirdi. Ağır müharibədən sonra quruculuq dövründə də insanları ölüm-itim qorxusu, sürgün

əndişəsi tərk etmirdi. Hər gecə qapılar qəfildən döyülür, divarlarından şəhid olan əsgər şəkilləri asılmış evlərin çardaqlarında, zirzəmilərində, mal-qara saxlanılan tövlələrdə, toyuq-cücə hinlərinin künc-bucağında axtarışlar aparılırdı.

Qadınların ürəkparçalayan fəryadları ərşə dirənirdi, doğma övladlarının gözləri qarşısında alçaldılıb təhqir edilən, qollarına qandal vurulan kişilərin xəcalət və sarsıntısı müharibənin hələ də davam etdiyini göstərirdi. Başa düşmək olmurdu ki, od-alov içindən orden-medalla qayıdan insanlar nəyə görə yağışdan çıxıb yağmura düşmüşdülər?

Adil hələ balaca idi. O, heç vəchlə anlaya bilməzdi ki, niyə dövrü-zəmanə Berlinə qədər gedib, Hitler kimi zalımın anasını ağlar qoyan oğulların ana-bacılarını indi əkində-biçində, dəzgah başında, çörək növbəsində zülüm-zülüm ağladır? O, heç vəchlə anlaya bilməzdi ki, niyə hər kənddə-kəsəkdə qocalar ovurdlarını yastıladıb qəlyan tüstülədə-tüstülədə Stalin, Beriya kimi siyasət adamlarının adını çəkmədən, ehtiyatla zülümkar padşahlardan, Firondan, Nəmrüddan qəribə rəvayətlər danışır və dərinə köks ötürürlər?

Adil Hüseyinlinin uşaqlıq həyatını qorxulu nağıl da adlandırmaq olardı. Əksər yeniyetmələr kimi əvvəllər o da eşitdiklərinə inana bilmirdi; axı təbiətin insanlara verdiyi düşünmək haqqını sosializmin tam və qəti qələbəsi ilə danışır, işıqlı

kommunizmi arzulayan cəmiyyətdə necə tapdalanmaq olardı?

Belə çıxırdı ki, birinin hər şeyi olması üçün digərlərinin azadlığı boğulmalı, haqqı tapdalanmalı idi. Niyə fitrətən istedadlı adamların haqqı vəzifə gücünə, rütbə zoruna ədalətsizcəsinə məhv edilirdi?

Hamı bir nəfər kimi şərə qarşı mübarizə aparmaq imkanından məhrum olmuşdu. Böyük imperiyanın şimal-şərqinə sarı uzanan dəmiryolları ilə istidə-soyuqda ləngər vura-vura şütüyən yük qatarları gecə-gündüz taxta vaqonlarda uzaq Sibirə «vətən xainləri»ni daşıyırdı.

1949-cu ilin payızında Adil səkkiz yaşına çatdı.

Tutqun, buludlu bir gün idi. Ağır və nəm hava onsuz da ehtiyac, fikir-xəyal içində olan insanların düşüncəsini bir az da qarışdırmışdı. Atası ilə vidalaşanda anası, digər yaxın qohumları ilə birgə qatar dayanacağına qədər gedə bildilər.

Atalar demişkən, ellə gələn qada-bala toy-bayramdır. Gedən təkcə Adilin atası deyildi. Anasını bir qədər sakitləşdirən də elə bu idi. Ayrılıq anında hamının gözü qanlı yaşla dolmuşdu, babaların, nənələrin əlləri qoyunlarında qalmışdı. İçində ufuldayan, fəryad edən adamlar gedənlərin qəlbini parçalamamaq üçün özlərini nə qədər tox tutsalar da, dərd üstün gəlirdi. Doğrudan da xata-bala ellikcə yaxalamışdı onları. Bilinmirdi kim kimin üçün sızıldayıb ağlayır.

Adil anasına qısılib, atası minən vaqona sarı baxdı.

– Allah tifağınızı dağıtsın, belə zülm olar? – kimə qarğadığı bilinməyən qoca dəmiryolçu do-dağının altında mızıldandı, dediyini özündən baş-qa eşidən olmasa da, xoflandı. Yazıq neyləsin? Bir kəlmə sözün güdazına gedən o qədər insan vardı ki. Özü də adamı taxta vaqonlara itələyib salanda, baxmırdılar ki, qocadı, yoxsa cavan.

Bəzən elə olur ki, uşaq sanki bir göz qırpımında böyüyür, müdrik, hətta mənasını tam dərk etmək mümkün olmayan sözlər deyir. Adil bu dəhşətli vida anında qoca dəmiryolçu eşidə-eşidə anasına dediyi qərribə sözləri indi də xatırlayır:

– Ana, gərək mənim adımlı Sovet qoyaydınız, onda atamı aparmazdılar.

Anası gözünün yaşını silə-silə:

– Bu haradan sənin ağlına gəldi? – dedi.

– Odur ey, sinif yoldaşımın adı Sovetdir, heç kim də atasına dəyib-dolaşmır.

– Sənə «xalq düşməninin oğlu» dəyən o qırmı-zıbaş, çil-çil gədəni deyirsən?

– Hə. Ancaq mənə elə dəyən tək Sovet deyil ki...

– Allah özü haqsızların cəzasını verəcək, oğul. Sən hər sözə fikir vermə. Atan halal adamdır, hələm-hələm sınaq da deyil, inşallah, qayıdıb gələr, onda bilinər ki, kim dostdur, kim düş-mən.

Qoca dəmiryolçu lap yaxına gəlib, Adilin başını sığalladı, guya söhbətin hansı Sovetdən getdiyini bilirmiş kimi sakit, xırıltılı səslə dedi:

– Bir də elə desə, o Sovet köpəkoğluna deyərsən ki, atam nemeslərlə döyüşəndə, sənin pişikgöz atan ananın tumanının altında gizlənirdi. Bildinmi? Deyərsən ha... Və qoca dəmiryolçunun deyinə-deyinə onlardan aralanıb, qatara sarı gedərkən dediyi sözlər Adilin yaddaşında əbədi həkk olundu:

– Bezmişəm, vallah, bu bədbəxt uşaqlarının havayı yerə güdaza getməklərinə nə qədər dözmək olar? Əlac bir ona qalıb ki, özümü atım vaqonun təkərləri altına.

O qoca dəmiryolçu bir anlıq dayandı, nəfəsini dərdi, göy üzünə baxdı, sonra cibindən siqaret çıxarıb yandırdı. Sinəsinə çəkdiyi bomboz tüstü ağzından və burnundan çıxıb havaya yayıldı. İndi kişi həqiqətən gözgörəli yanır, tüstüsü az qala təpəsindən çıxırdı.

– Bu zəhrimara çox fikir vermə, bala, «Avro-ra»dır, gurultulu atəşi atamızı yandırdı, əyri-üyrü tüstüsündə də özümüz boğuluruq. Neyləyim, mən də içimin dərmini belə söndürürəm. Hərəmiz bir cürə yanırıq, bala!

Adil düşündü: "Qoca dəmiryolçunun sümür-düyü barmaq boyda siqaretdə bu qədər tüstü haradandır?" Elə bil o, içində qiyam ocağı qalamışdı və həmin ocağın tüstüsü hamını, o cümlədən Adili də boğurdu.

Sonra anası lal-dinməz Adilin qolundan yapışb evə apardı. Və evə çatar-çatmaz Adil dedi:
– Sabahdan məktəbə getməyəcəyəm!

* * *

Görəsən ona «xalq düşməninin oğlu» deyən Sovet indi haradadır? Ölübmü, qalıbmı, necədir? Bəlkə o da təqaüdə çıxıb?

Nədənsə son zamanlar Adil Hüseynli səkkiz yaşında gördüyü qoca dəmiryolçunu tez-tez xatırlayırdı. Elə bil o, indi də Adilin bir addımlığında dayanıb siqaret çəkə-çəkə içindəki tüstünü bayıra çıxarırdı.

«Hə, mən də o balıq kimi fələyin zalım əlindən sürüşüb çıxıa bildim. Yaxşı adamların sayəsində», – səhər tezdən dəniz sahilində balıq ovlayan qoca haradansa ona tanış gəlirdi. Deyəsən, elə o da Adil Hüseynlini tanıyırdı...

* * *

– «Mən öz insanlıq borcumu yerinə yetirmişəm», – Adil Hüseynli özündən cavan görünən atasının şəklinə baxa-baxa qəlbinin səsini dinləyir və özü-özünü sorğu-sual edirdi:

– «Həyatda elə şeylər var ki, insandan cəsarət tələb edir. Hamı ədalətli cəmiyyətdə yaşamaq istəyir. İnsanın özünü müdafiəsiz hiss etməsi dəhşətdir».

– «Səncə rəhmdillik inkişafa, tərəqqiyə yol açan bəşəri dəyərdirmi?».

– «İndi çox şey dəyişib. Zaman öz ağuşunu onun nəbzini tutanlara daha geniş açır».

– «Yəni belə çıxır ki, hətta rəhmsiz-insafsız adamlara da?»

– «Bəli, elədir. Bəzən haqqı-ədaləti axtaran adamların əlindən zamanın nəbzi balıq kimi sürüşüb çıxır», – səhər-səhər dənizin sahilində gördüyü mənzərəni – balıq tutan qocaların söhbətini xatırladı: «Rəhmli insanlara rast gəlməsəydim, sümüklərim çoxdan çürümüşdü».

Nəhayət, o qocanı yadına sala bildi. İyirmi il əvvəl onu məhkəmə zalından şərti azadlığa buraxmışdı.

– «Qanunlar öz-özlüyündə həyatın ritmini qoruyur, insanların yaşam tərzində ahəngdarlıq yaradır. Dünyada heç bir cəmiyyət qanunları pozmağa meyilli insanlardan sığortalanmayıb».

– «Qanun cəmiyyətin vicdanıdır, bu gündən sabaha uzanan körpünün təməlidir. Qanunsuzluq tüğyan edəndə, ədalətsizlik şüuru yaralayır, adamları qorxaqlığa, ikiüzlülüyə, riyakarlığa sövq edir. Əzəldən Xeyir və Şər qüvvələrinin bir-biri ilə çarpışdığı dünyanı qanunlar idarə edib, əgər qanunlar və qanun keşikçiləri olmasaydı...»

– «Bəs görəsən niyə zalım fələk ədalətli adamlarla çox vaxt sərt davranır, onların ömrünü puç

edir, arzularını yarıyolda qoyur, ədalət hissindən məhrum olanlarsa kefi kök, damağı çağ yaşayırlar?».

– «Bəzən ətri ilə ruhu təzələyən güllər-çiçəklər də bal arılarından şikayətçi olurlar».

– «Bu əhvalat bitkilərin, heyvanların dilini bilən ədalətli hökmdar Həzrəti-Süleymanın zamanında olub. Bəs o, bu qəribə şikayətə necə baxdı?»

Adil Hüseynli bu əhvalatı uzun illərdən bəri idi ki, yadında saxlamışdı:

«O, sarayın qazılarına məsələni aydınlaşdırmağı tapşırdı. Qazılar arıları bir yerə yığanda, belə məlum oldu ki, onlar günlərlə, aylarla dağlarda, dərələrdə dolaşa-dolaşa çox böyük zəhmətlə topladıqları şirəni bala çevirsələr də, ondan faydalana bilmirdilər. Şanıları şəffaf balla dolan kimi hazırda nazirlər – bəni-insanlar gəlirdilər. Uzağa getmək lazım deyil, o bəni-insanlar elə Həzrəti-Süleymanın sarayında yaşayırdılar.

Qazılar Həzrəti-Süleymanın hüzuruna gəlib, eşitdiklərini danışdılar. O, xeyli fikrə gedəndən sonra dedi:

– Məsələyə mənim hüzzurumda, özü də güllərin, çiçəklərin iştirakı ilə baxılsın!

Ədalət divanı quruldu. Əvvəlcə şikayətçi güllər, çiçəklər danışdılar, sonra arılar.

O – buna, bu – ona, məsələ uzandı. Axırda baş qazı qəribə bir əda ilə guya bitərəf mövqedən işi yekunlaşdırdı:

– Ya Həzrəti-Süleyman! Bu işdə arıları heç cür təqsirləndirmək olmaz. Onların nə qədər çalışqan, intizamlı, əməksevər, fədakar, sədaqətli, xeyirverən, karagələn olduqları aşkara çıxdı. Təzə tərtib etdiyimiz qanun məcəlləsinin filan bəndinin filan maddəsinə görə arılar bəraət qazanırlar.

Güllərin yanıqlı nalələri göyə bülənd oldu:

– Bu da ədalətli Həzrəti-Süleyman! Siz hamınız öz xeyrinizi güdürsünüz. Axı arılar balı sizdən ötrü hazırlayırlar. Onları necə təqsirləndirə bilərsiniz? Bizim sinəmizə hər gün iti neştərlər sancılır. Hüsnumüzə məftun olan bülbülləri də sinəsi yaralı-yaralı dinləyirik. Balın şirəsi sizin gözüünüzü pərdələyib. Ancaq bizə elə gəlir ki, Həzrəti-Süleymanın bunlardan xəbəri var.

Deyirlər bu hadisədən sonra Həzrəti-Süleyman Bilqeyis xatunla birlikdə Baqi-İrəmdə və başqa səfalı yerlərdə seyr-səyahət edərkən sehrli üzüyünü (peyğəmbərlər bu üzüyü taxanda quşların, güllərin, divlərin dilini bilirmiş) ehmalca barmağından çıxarırmış ki, bir də güllərin şikayətini, giley-güzarını eşidib narahat olmasın».

Adil Hüseynlinin qəlbi intizarla döyündü: «Bu rəvayətdən belə çıxır ki, əzəldən ədalət axtaranlar, həqiqəti söyləyənlər, vicdanla yaşamaq istəyənlər nəyisə qurban verməyə məhkumdurlar. Yəni mənim qırx il ədalətlə işləməyimin xoşbəxtliyə zərrə qədər də dəxli yoxdur? Bu dünyada arzu edilən şeyi əldə etmək hələ xoşbəxtlik deyil».

Atasının ruhu sanki bir işıq zolağı kimi pəncərədən otağa kölgə salmışdı. O işıqlı kölgədə pıçıltını xatırladan tanış səs Adil Hüseynliyə təsəlli verirdi:

– «Sən hər şeydən əvvəl öz insanlıq vəzifəni yerinə yetirmisən».

* * *

Adil Hüseynlinin yorğun gözlərinin dikildiyi nöqtə, Allah bilir, neçə yüz kilometr uzaqda idi. Xəyalı şəhərdən çox-çox kənarlarda, yamyaşıl bir dağın döşündə dolaşırdı. O, yəni balaca Adil qoyun dərisindən tikilmiş papağını gözünün üstünə basıb özündən yekə çoban çomağını əlində yellədə yellədə qoyun-quzunun otlamasına tamaşa edirdi.

Adil dərələrin dərinliyinə, dağların ucalığına, suyu bir-birinə qarışaraq xoş bir ahəng yaranan çeşmələrin zümzüməsinə heyran qalmışdı. Hələ lalələr... Elə bil yamacda tonqal çatmışdılar. Çiçəkdən-çiçəyə qonan bal arıları həvəslə vızıl-daşırdılar. Həmərsin güllərinin ətri adamın ağlını başından alırdı. Doğrudan da yaz təbiətin şahənə çağıdır. İlin bu fəsli gəldimi, qışda sükuta dalan şlalələrin dili açılır. Yaz nağıldır, yaz təbiətin qırxıncı – sehrli otağıdır, milyon illərdir qapısı döyülür, içindəki sirri çözülür, di gəl ki, ecazkarlığı sona qədər bilinmir ki, bilinmir.

İndi balaca Adil heyrətdən böyümüş gözləri ilə təbiətin min bir ilməsinə baxanda, saf havanı ya-

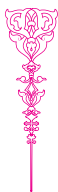
şına yaraşmayan bir acgözlüklə sinəsinə çəkəndə, elə təsəvvür yaranırdı ki, dünyanın bu nəhayətsiz gözəlliyi onun balaca könlünə yerləşməyəcək, yerləşsə də, o nəhayətsiz gözəllik bir əlcə uşağa ağır yük olacaqdı.

Dilbər orta məktəbdə gözünün ağı-qarası Adilə tay-tuşlarının «xalq düşməninin oğlu» deməsindən bərk narahat olub, onu şəhərdən uzaq – dağ kəndində yaşayan qohumlarının yanına aparmışdı. Hər halda balasını qorumaq, hər cür təhlükədən uzaqda saxlamaq üçün belə etmişdi.

Sonra... Sonra Stalin öldü. Bulanıq sular durulmağa başladı. Həmid bəraət aldı. Lakin onun bundan xəbəri olmadı. Çünki ağır və iztirablarla dolu sürgünlük həyatı ömrünün qırx birinci ilini görməsinə imkan vermədi; güllü-çiçəkli bir yaz axşamı dünyasını dəyişdi və ölüm xəbəri gəldi. Dilbər hönkür-hönkür ağladı, acı göz yaşları artıq hər şeyi dərk edən Adilin boyun-boğazını islatdı. Bu göz yaşlarında əlçatmaz, ünyetməz həsrət, bir də yayın qızmarında belə insanın sümüklərini sı-zıldadan Sibir soyuğu vardı.

* * *

Hərdən iş-gücdən yorulanda və ya ürəyi dər-xanda, dincəlmək üçün çəkildiyi guşə həm də xəyallarının cövlan etdiyi dünya olurdu. O dünyanın ilk mənzərəsi çox zaman həmin bənövşəli qayalıqların arasında çağlayan büllur bulaqlar idi.

On beş il bundan əvvəl quduz yağı yığnağı dədə-baba yurdunu basmışdı. Və təbii ki, bu on beş ildə o, o cənnətməkanın ziyarətinə yalnız yuxularda gedə bilirdi. Gül-çiçəyi daşan baharda, yağmur-lu payızda, qarlı qış gecələrində yuxusuna dağılmış evlər, uçmuş körpülər, çox yerdə məcrasını dəyişmiş dağ çayları girirdi. Deyilənlərə, yazılanlara, həm də özünün sadə fəhminə görə bilirdi ki, uşaqkən budağından yelləncək asdığı köklü-köməcli palıd ağacına od vurmuşdular. Qara yellərin bir cizgisinə belə toxuna bilmədiyi qədim məzarların daş sinəsi doğmaların həsrətindən partlaq-partlaq olmuşdu. Dağ döşündə, dərə dibində, meşə qoynunda, bulaq başında qaralan mərmə yerləri müharibənin sağalmaz yaraları deyil, bəs nəydi?

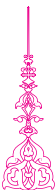
«İlahi, deyəsən xırda qarışqanın heyfini azman fildə qoymayan təbiətin də qaraçuxası yatıb? İndi oralar yaman günə qalıb. Səni yanasan, parça-parça olasan fələk, bir belə insanın dərdinə çarə qılmadın, barı daşa, torpağa, yola, ağaca, selə, suya qıyma. İlahi, axı sən hansı haqla əvvəl yaratdığın gözəl cənnəti cinlər-şeytanlar dolaşan qorxunc rəvayətlər məkanına döndərdin?

...Biri vardı, biri yoxdu, yağılar yağmalayan bir yurd vardı, havası təmiz, suyu can məlhəmi. Sən demə, bu dünyada təkcə insanlar deyil, dağların qarı, meşələrin gül-çiçəyi, çayların göz yaşı kimi dupduru suyu da itkin düşərmiş.

O cür gözəl yerləri kor qoyublar dəyyuslar. Televizorda göstərdilər. Qarabağı əl içi kimi düzləyiblər şeytan köpək uşaqları. Cənnətəki şeytanın ayağı dəydi, daha onun cəhənnəmdən nə fərqi? Ümid yenə Allaha qalıb».

Həmin kadrlara baxanda uşaq vaxtı qarış-qarış gəzdiyi yerlər gözləri önünə gəldi. Bir anda gəzib-dolaşdığı doğma yerlərin təmiz dağ havası xəyalına sığal çəkdi. Yasəmən ətri duydu. İş yerinin qapısı ağzındaca atasının unudulmaz şəkli gəlib dayandı gözlərinin qabağında. Və bu dəfə də inandı ki, yurd yerinin şəkli ilə atasının şəkli elə eyni şeydir. «Mənim otağım çox balacadır. Yox, ata, səni – müharibədən qələbə ilə qayıdan bir zabiti – «vətən xaini» adı ilə damğalayıb Sibirə göndərən hakim burada otura bilməzdi. O qansızın iddiası, iblis əməlləri bu darısqallığa yerləşməzdi. Axı bu sarayın hansı otağında otururmuş o? Çox təəssüf ki, soyuq divarlarına sənin sonuncu dəfə baxdığın həmin otağı görmək mənə nəsib olmadı. İş-güc başımı o qədər qatdı ki... İndi mən səndən xeyli qocayam, ata, bu gün təqaüdə çıxacağam. Amma heç özüm də bilmirəm, niyə indidən darıxmağa başlamışam?»

Aramsız taqqıltı səsi gələn 40 nömrəli otağın palıd ağacından olan Avropa üslublu qırmızımtıl qapısının bir tayı açıldı. Əlində bir neçə SD disk və üzqabığında yarıcılpaq qız şəkli olan rəngli «Moda» jurnalı tutan, boynu qızıl zəncirli cavan

hakim qoca həmkarını görüb dərhal salam verdi. İndiki cavanlara məxsus ərklə onu qınadı:

– Adil müəllim, deyirəm indiki zamanda işdən çıxmaq... Üzr istəyirəm ha, lətifəsi sizdən uzaq, nə fərqi var, tısbağanı ya öldürdün, ya arxası üstə çevirdin. Vallah, sizin bu yaşda bu cür enerjili ola-ola təqaüdə çıxmağınızı eşidib-bilən məəttəl qalır. Yəni doğrudan əminsiniz ki, bu yaşda haradasa rahatlıq tapıb, Nuh əyyamındanqalma yazı ma-kinasında xatirələr yazacaqsınız? – sualına cavab gözləmədən sözlünə davam etdi. – Axı indi texnika əsridir, canım, camaat sevgi məktubunu da internetlə göndərir, cib telefonu ilə dünyanı bir-birinə vurur. Kitab oxuyan nə gəzir? Məndən olsa, ərizənizi geri götürərsiniz. Yox, əgər fikriniz qətidirsə, onda gedin vəkilliyə. İş sərbəst, dolanışığı da ki, qaydasında.

Adil Hüseyinli gümüşü sağanaqlı eynəyini çıxarıb şıx geyinmiş, hərdən zarafatla «atalı-analı bəxtəvər» deyə müraciət etdiyi Şahin Verdiyevi diqqətlə süzdü.

O, həddindən ziyadə ayıq olan bu oğlanın həyasızlığına bələd idi. Adətən, öz mənfəətlərini hər şeydən üstün tutanlar çox vaxt etik normaları gözləmir, böyük-kiciyə fərq qoymadan, ağızlarına gələnı danışrlar. Şahin Verdiyev Adil Hüseyinlinin təmiz adam olmasını bəyənmədiyini çəkinmədən, açıq-aşkar deyir və bu məsələdə özünü yüz faiz haqlı bilirdi. Nədənsə məhz bu cavan oğlanla

söhbətləri düşəndə, Adil Hüseynli onu mümkün qədər çox danışdırmaq və tutarlı sözlərlə dərslərini vermək istəyirdi.

Bu dəfə də cavan həmkarının ağır atmacasını cavabsız qoymadı:

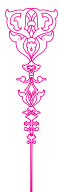
– Deyirsən texnika əsridir, hə? Hərdən elə mən özümü maşın kimi hiss edirəm, eyni işləri görməkdən nə yorulub-usanıram, nə də bezirəm. Maşın daha nə təhər olar? Qırx ildir hökm oxuyub, insanları basıram qoduqluğa – birini on il, birini on beş il... Bilmirəm səndə necədir, hərdən ömürlük cəza kəsdiyim adamların gözləri yuxuma girir. Nəlbəki kimi iri açılmış o gözlər mənə deyirlər: «Ey ədalət timsalı! Verdiyən hökmün ədalətli olduğuna inanırsanmı? Axı sən maşın deyilsən, bizim kimi insansan. Bəs niyə anadan əmədiyimiz südü burnumuzdan gətirirsən? Bir zamanlar dilsiz-ağızsız qoyun-quzunu vəhşi canavarlardan qoruyurdun, indi bəs qoyun-quzu kimi dilsiz-ağızsız və günahsız insanları dəmir barmaqlıqlar arasına – ikiayaqlı canavarların qabağına itələyən hakimlərin dəhşətli əməllərinə necə göz yumursan?» – bu sözləri deyəndə o, Şahin Verdiyevdən bir an belə gözlərini çəkmədi. Həmkarı hələki susurdu. – Hə, cavan oğlan, bir də onu deyim ki, mən kompyuterlə işləməyi də bacarıram. Sən heç narahat olma!

Şahin bu ağsaçlı adamın az qala ruhi xəstə olduğunu düşünürdü. İndi ona həm dəhşətli dərəcədə acıyır, həm də nifrət bəsləyirdi:

– Hə, kişi, adam yatanda ölülərlə, duranda dirilərlə görüşür. Siz gecələr yuxuda həbsxanaya göndərdiyimiz canilərlə çaşqa-loşka olursunuz, gündüzlər isə... – Birdən söhbəti dəyişdi: – Eşitdim bu gün son məhkəmənidir, bax, mən dediyim sözün ağasıyam ha... Heç olmasa, son şansı əldən verməyin. Məsələni həll edin, elə bilin ki, əmanət də cibinizdədir.

Adil Hüseyinli anadan «deles» doğulan bu nadanın nəyə işarə etdiyini yaxşı bilirdi. İki gün əvvəl özünü mərhəmətli adam kimi qələmə verib: «Bu işi təkrar istintaqa qaytarsanız, yaxşı xeyrimiz olacaq», – demişdi.

– Sən hələ cavansan, bala! Çox şeyin fərqinə varmırsan. Necə deyərlər, Araz aşığından, Kür topuğundandır. Dünyaya hələ pərdələnmiş gözlərlə baxırsan. Çünki atalı-analı bəxtəvərsən. Mən, bala, uşaq vaxtı atadan, gəncliyimdə anadan, ahıl çağım-da el-obamdan yetim qalmışam. Atasızlığa vərmiş etdim, anasızlığa dözdüm, amma vətənsiz – o dağ-larsız yaşaya bilmirəm. Elə bil böyüdükcə daralan bu şəhərdə havam çatışmır. Məni böyüdən torpaq – ağaclar, yamaclar, çaylar, bulaqlar məndən imdad diləyir. Əcdadlarımin, əqrəbalarımin saldıği qalın kölgəli bağları düşməni oda qalayıb. Orada qırılan, yanan ağacların naləsi burada məni boğur. Sən anlayırsan nə dediyimi? Kim deyərdi ki, başımıza belə müsibət gələcək? Kim deyər ki, bu işlərin axırı necə qurtaracaq? Ona görə də oğlum,

yava-yava danışma. Sən dediyin son məhkəmə isə indi yox, qiyamət günü olacaq!

Şahin Verdiyev istehzal bir tərzdə həyasızlıq etdi:

– Deyəsən axı siz mənə təzə kitabınızdan fəsilər oxuyursunuz?

Bu qanmazı qandırmaq nə qədər çətin olsa da, Adil Hüseynli fikirlərini davam etdirməyə ehtiyac duydu. Əlbəttə, Şahin Verdiyevi indən belə kamil insan etmək bəlkə də mümkünsüz idi. Amma nə başa sala bilsə, o da qənimətdi. Ona görə də dedi:

– Hə, sən deyirsən ki, heç kim kitab-zad oxumur? Bir bax, gör «Hüquq» seriyasından olan kitablarımı oxuyanlar nələr yazırlar, – əl çantasını açdı, oradan çıxardığı bir dəstə məktubu göstərdi – al, oxu! – Şahin Verdiyevin tərəddüd etdiyini görüb: – Bağışla, – dedi. – Az qala unutmuşdum, axı, sənin nəinki kitab, əl boyda məktubları oxumağa da hövsələn çatmır. İnanmıram ki, kompüter, internet dediyin, insanın hüdudsuz və təbii düşüncələrini, duyğularını əvəz etsin. Əslində bizi digər canlılardan fərqləndirən içimizdə olan bəşəri hislər, duyğulardır. Yaxşı bilirsən ki, min illərdən bəri məhkəmədə hakim hökmü ilə məhkumların qoluna qandal vurulur. İnsan, qolu qandallansa da bu dünyadan qopmur. Hərdən gərək adam özünə kənardan nəzər salmağı da bacara, içində qandallanan ədalət hissini, Tanrı sevgisini, azadlıq duyğusunu az, lap az da olsa, anlaya. Məgər

qandalıdan xilas olmaq istəyən qəlbimizə özümüz hakim deyilikmi? Düzü, birinci kitabımı yazanda, inanmırdım ki, gördüyü iş adamı bu qədər dəyişər.

– Bu hikmətli sözlərə görə çox sağ olun, – bu dəfə Şahin Verdiyev lağ eləmədi, ciddi şəkildə dedi, – amma siz həmişə nağdı qoyub nisyənin dalınca qaçırsınız. Üzr istəyirəm, Adil müəllim, belə çıxır ki, siz işdən çıxıb evdə kitab yazmaqla günahlarınızı yuyacaqsınız?

Yenə də ironiya. Adil Hüseynli bunu başa düşsə də, dinmədi. Axı belə bir boşboğaza nə desin? Bədii ədəbiyyat bir yana, o, heç qanun kitablarının da qatını açmayıb. Hələ utanmaz-utanmaz 40-cı otağın qapısına yekə, qızılı hərflərlə adını, atasının adını, soyadını yazdırıb. Stolunu otağın başına çəkib. Onun-bunun hesabına gəlin otağı kimi bərli-bəzəkli kabinet düzəldib. Özündən müştəbehin biridir. Əlacı olsa, hamının cibini tökübtöküşdürər, pul verməyəni son nəfəsinə qədər barmaqlıq arxasında saxlayar.

Nəhayət, Adil Hüseynli dedi:

– Verdiyev, günahları yumaq və ya sənin dediyin kimi ürəklərdən silib-atmaq, onu qazanmaq qədər asan deyil. Səndən çoxdan idi ki, soruşmaq istəyirdim: Qaraxanlının ölümündə təqsirli bilib, on beş il azadlıqdan məhrum etdiyən o xanım-xatın qadın bir dəfə də olsa, yuxunu qaçırbımı? Axı ifadə verəndə, onun dili bir söz, gözləri isə başqa şey de-

yirdi. İşdə də ki, bir dənə də həqiqi şahid ifadəsi yoxdur. Bəs vicdanın səni narahat etmirmi?

Şahin Verdiyev qoca hakimin üzünə kinli-kinli baxdı:

– Vallah, sizə qalsa, məni inandırarsınız ki, Allahın cənnətdən qovduğu qadın Həvva deyil, elə odur. Cahandır. Əvvəla, o, öz ayağı ilə polisə gəlmişdi, həm də ortada külli-miqdarda dəlillər vardı. Bəlkə yalan deyirəm? Rəhmətlik kişinin kürəyinə saplanan Samuray qılıncındakı barmaq izləri də ona məxsus idi. Əslində Qaraxanlını qətlə yetirdiyinə görə onu ömürlük həbs cəzasına məhkum etməli idim. Qaraxanlı yaşasaydı, bəlkə də Nobel mükafatı alan ilk alimimiz olacaqdı.

Adil Hüseyinlinin qaşları çatıldı, başını bulayıb dedi:

– Sən də qəzetlərdə onun barəsində yazılan uydurmalara inanırsan? Fəxri titulları daşımaq, elmi dərəcələri almaq hələ alim olmaq deyil, bala! Bir də alimlik ayrı, insanlıq, şəxsiyyət ayrı. Bu sözü uşaqlar da əzbər bilirlər, alim olmaq asandı, insan olmaq çətin. Qaraxanlı kimi alimlər həyatda olduğu kimi, elmdə də çox əlləm-qəlləm işlərlə məşğul olurlar. O da elmdə yox, biznesdə irəli getmişdi. Hətta həmin uğurlarına görə «ilin adamı» da seçilmişdi. Qaraxanlı biznes aləmində uğurlar qazanmaq üçün «Cinayət məcəlləsi»nin elə bir maddəsi qalmamışdı ki, pozmasın. Eh, cavan oğlan, sənə nə deyim daha? Mən onu qırx il idi ki, tanıyırdım.

Necə deyərlər, dabbağda gönünə bələd idim. Arvadı müğənni idi. Səksəninci illərdə xarici ölkəyə qastrola getdi, geri qayıtmadı.

Qocaman hakimlə cavan hakim üz-üzə, göz-gözə dayanmışdılar. Şahin Verdiyev açıq-aşkar məğlub olurdu, amma bununla belə, lovğalığından əl çəkmirdi:

– Onda yəqin rəhmətliyin hansı köklü tayfadan olduğunu bilirsiniz. O ki qaldı arvad məsələsinə, bu tale işidir. Ondan rəsmi şəkildə boşanmışdı. İndi neyləyək? Taleyə, qismətə görə. Mən Qaraxanlı haqqında ən səhih məlumatları toplamışdım.

Şahin Verdiyev qocaman hakimin axırını «müdrək kəlamlarını» dinləyəndə, 40-cı otağın parıltılı qapısına söykənmişdi. Necə oldusa, birdən qapı cırıldayıb açıldı. Kabinetdən arxada bərlibəzəkli otaq göründü.

Dünən içəridə – lüks otel nömrəsinə bənzəyən arxa otaqda onunla kef çəkib əylənən, özündən on beş yaş böyük olan iş ortağı ehtirasla demişdi: «Şahım, buranı lap gəlin otağı kimi bəzətmisən» – O da üzünü az qala anası yaşında olan qadına sarı tutub gülmüşdü:

– Buranı bəyəndiyinə görə çox sevindim. Bu otaq həm də bir növ bizim ofisimizdir. Bura yolun düşəndə, darıxmıyasan deyə, bomba şərait yaratmaq istədim, hələ yuxarıya miniatür pilləkən də qoyduracağam. Bugün-sabah üst qatdakı otaq da ixtiyarımızda olacaq.

Qadın onu çılğıncasına qucaqlamışdı: – Ömrüm mənim, unutma ki, nə qədər canımda can var, sənın yuxarılara gedən yolun açıq olacaq. Hər anın öz ləzzəti var. Bizim vaxt itirən zamanımız deyil, elədirmi, əzizim? – Sonra da soyuna-soyuna, Şahin Verdiyevin köynəyinin, şalvarının düymələrini aç-aça pıçıldamışdı: – Aman canım, sən lap sütün olğansan ki... Sənə bir qadının barmağı toxunsa, özümü odlayaram.

Şahin Verdiyev məşuqəsinin dodaqlarını dodaqlarına sıxmış, sinəsini öpüslərə qərq edə-edə «iki daşın arasında» guya onunla zarafatlaşmışdı:

– Bəs o?

– O kimdir?

– O də... Sənin köhnə şefin? Deyirlər dəli imiş səndən ötrü, həm də eşitmişəm yaman şorgöz olub.

Qadın sinədolusu nəfəs alıb:

– Of, canım, sən elə düşünmə ki, Qaraxanlı ilə aramda belə yaxınlıq olub, – demişdi və jurnal stolunun üstündəki şampan şərabından bir udum almışdı, – mən ona heç vaxt əsl kişi kimi baxmamışam. Rast gəldiyim gündən hər cür tərsliyinə dözürdüm, çünki dolanışığım ondan idi də, şirkətin maliyyə işlərinə baxırdım. Onu qısqandıra biləcək sevgi macərələrindən uzaq olmağa çalışırdım, – qollarını yenə Şahin Verdiyevin boyuna dolayıb:

– Sən isə mənimsən. İstəyirəm sənın olum, sənın...

Qadının səsi get-gedə azalaraq həzin pıçıltıya çevrilib, sonra da eşidilməz olmuşdu.

Sonra... Sonra Şahin Verdiyev gənc qadınlardan bu vaxta qədər ala bilmədiyi həzzi ondan almışdı. Və qadın paltarını geyinə-geyinə ona demişdi:

– Sən bugündən mənim ortağım yox, kişimsən. Fransa, Rusiya, Türkiyə və İsraildəki ticarət əlaqələrimizi işə salar, sən də dünyanın ən varlı kişilərindən biri olarsan. Pul var, deməli, kişilik də var. Bəlkə düz demirəm? Deyirlər ən böyük kəşf insanın özünü tanımasıdır. Biz isə bu gün həm özümüzü, həm də bir-birimizi tanıdıq. Mən qaçdım, Şahin, o Adil Hüseynli ilə yenə danış, onu yola gətir, nə istəsə, boyun ol, ola bilməz ki, indiki zamanda puldan imtina edən adam tapılsın.

– Var, əzizim, var, çox təəssüf ki, belə axmaqlar var. İndiki halda ən yaxşı variant o aptek müdirini susdurmaqdı. İnsan ölümü ilə nəticələnən preparatları bizim şirkətdən aldığını təkidlə desə...

– Odur ki, təcili surətdə – lap elə bu gün, Ədliyyə Nazirliyində yeni şirkəti qeydiyyatdan keçirməliyik. Məsələn, «Qara XAN» dönüb «Qara Şahin» ola bilər. Qaldı belə xırım-xırda şeylərə görə canını sıxma, lazım gəlsə, sən o qocaman hakimini itirməyə də gücümüz çatır.

– Mən ömrümdə belə fanatik görməmişəm, Sevacan! Bu adam ömrü boyu quruca maaşla yaşayıb. Bədbəxtin ailəsi metro qəzasında həlak olub.

Bir dəfə dedim ki, əgər maşının olsaydı, ailənin harasa metro ilə getməyə ehtiyacı da olmazdı. Mənə elə qəzəblə baxdı ki. Nə isə... Hə, bəs niyə sən şirkətə «Qara Şahin» adını qoyursan?

Seva onu uşaq kimi bağına basıb öpmüşdü:

– Şahin həm də mənim sevdiyim quşdur. Quş isə tək qanadla uçmur, əzizim. «Qara Şahin» şirkətinin bir qanadı mən, bir qanadı sənsən. Biri vəzifə, biri pul. İkisi birləşsə, istənilən məsafəyə uçuş mükəmməl olar.

Şahin Verdiyevə elə gəldi ki, Adil Hüseynli onun bütün əməllərindən xəbərdardı, hətta Qaraxanlıdan miras qalan saxta dərman preparatlarının istehsalı ilə məşğul olan şirkətə himayədarlıq etdiyini də bilir. Fikirləşdi ki: «Bilsin də... İstər halal yolla olsun, istər haram – indi kim kommersiya fəaliyyətilə məşğul olmur ki? Pul qazanmağın, var-dövlət sahibi olmağın nəyi pisdir? Seva demiş, pul vəzifə, vəzifə isə pul deməkdir. İndi kapital zamanıdır, adamları var-dövlətinə görə qınamaq sosializm qalığıdır».

Özünü qınadı: «Mənə deyən gərək, başına iş qəhətdir? Axı bu köhnəlik qalığı ilə niyə bu qədər çəm-xəm edirsən? Bəlkə o gün ağzımdan nəsə qaçırmışam? Madam ki, rüşvət almaq əlindən gəlmir, onda deməli, bu nadir tipdir, beləsi altdan-altdan iş görür, arxadan elə zərbə vurur ki, adam illərlə özünə gəlmir».

Şahin Verdiyev şübhəli fikirləri beynindən qovub dedi:

– Adil müəllim, nəhaq yerə özümüzü bu mənasız söhbətlərlə yoruruq. Siz Allah, deyin, təzə yazdığınız kitabın adı nədir? Kaş kompyuterdə olaydı. Söz verirəm ki, onu mütləq oxuyacağam.

Adil Hüseyinli:

– Bu sirdir. Amma sənə deyərəm. İstəyirəm kitabı belə adlandırım: «Qırxıncı otağın sirri». Hə, necədir? Xoşuna gəlir?

Şahin Verdiyev yuxuda sayıqlayan adam kimi pıçıldadı:

– Hmm...

Bayaq qəfildən açılan qapı, indi deyəsən öz-özünə bağlanmaq istəyirdi. Şahin Verdiyev diksinən kimi oldu, ürəyində düşündü: «Demək yanılmamışam, bu kişi məni kimisi gözünün qabağında ola-ola gedib Amerikada-zadda kitabına obraz axtarmayacaq ki? Görəsən belələri pul qazanmağın yolunu bilənlərə nəyə görə belə mənfi münasibət bəsləyirlər?»

Şahin Verdiyev özünü tox tutmağa çalışdı:

– Deyəsən bayırda bərk külək əsir, mən də pəncərələri açıq qoymuşam, gedib bağlayım.

– Hə, mən də gedim öz hücrəmə, pəncərələri açım ki, o gözəl küləkdən qismətimə bir əsim düşsün. Verdiyev, növbəti kitabımı kompyuterdə yazacağam. Görüm onda nə deyəcəksən?

Bayaqdan bəri davam edən söhbətdən pərt olan Şahin Verdiyev sonda rəqibini sancmağı özünə borc bildi. Dedi:

– Eşitdiyimə görə, kitaba aludə olmaq da bir növ xəstəlikdir, səhv etmirəmsə, adına da biblioman deyirlər.

Adil Hüseynli gülümsədi:

– Hər halda kompyuterdən qorxulu deyil.

Və sonra qapı şaqqıltı ilə bağlandı.

Qapının üzərindəki 40 rəqəminin altında yazılmış «Ağır Cinayətlər üzrə Ali Məhkəmə Kollegiyasının üzvü, hüquq elmləri namizədi, hakim Şahin Xanverdi oğlu Verdiyev» lövhəsi bərq vurdu.

40 rəqəmi Adil Hüseynlinin qəlbində həmişə qəribə duyğular oyadırdı. Düz qırx il bundan əvvəl aran rayonlarından birində, ilk dəfə dövlət ittihamçısı kimi məhkəmə istintaqında iştirak etmişdi. Qırx il idi ki, şəhərdən kəndə, kənddən şəhərə canlı «cəza məşını» kimi şütüyürdü. Bu qırx ildə çox qorxulu, sirli-soraqlı işlərin üstünü açmışdı. Zəmanəsinin div kimi güclü adamları ilə üzə-üzə gəlmişdi, qorxmamışdı, qanunun aliliyini həmişə uca tutmuşdu. Üstəlik, haqqı nahaqqa verən həmkarlarına qarşı da mübarizə aparmışdı. Di gəl ki, indi sanki gücü, qüvvəsi tükənmişdi, bir addımlığındakı 40-cı otaqda oturan gənc həmkarının oyunlarından baş açmağa həvəsi qalmamışdı. Əslində Şahin Verdiyev bura qədəm basdığı günə qədər bu binada nə təmir işləri aparılmışdı, nə də qırxıncı otaq olmuşdu. Cavan hakim varlı-karlı adamların köməyi ilə enli dəhlizin bir hissəsini kiçik iclas zalına qatıb, çox geniş ka-

binet düzəltdirmişdi. Adil Hüseynli təmir vaxtı burada Şahin Verdiyevi ilk dəfə görəndə, onun ti-kinti mühəndisi olduğunu zənn etmişdi. Şəhərdə ən böyük holdinqin, ən bahalı maşının sahibi olan bu ərköyün oğlan kənardan idarə olunan robot təsiri bağışlayırdı. Özünü mələk kimi göstərməyə çalışsa da, üz-gözündən rəhmsizlik yağırdı. Tutuşu kimi əzbərlədiyi bu sözləri təkrar-təkrar söyləməkdən sanki xüsusi zövq alırdı:

– A kişinin oğlu, puldan imtina edən adam arxivlikdir, ələlxüsus da indiki zamanda.

– Kim ağılı, zəhməti ilə nə qazanıbsa, halal xoşu olsun, amma kələklə gələn küləklə gedər, bax, bunu gərək hamı yadında saxlasın, – deyər Adil Hüseynli vəzifəyə ancaq pul qazanmaq vasitəsi kimi baxan cavan həmkarını bəri başdan ayıq salmaq istəmişdi. Lakin elə ilk tanışlığından ondan ağılı bir şey kəsməmiş və qəlbini kədər bürümüşdü: «Belələrinə əməlli-başlı qulaqburması vermək lazımdır. Bu cür adamlar hüquq orqanlarının nüfuzuna böyük zərbə vururlar».

Adil Hüseynli pəncərəni açdı. Əvvəllər buradan baxanda dəniz görünürdü. O, iş-gücdən macal tapan kimi şax dayanıb, üfüqə qədər açılan bu qeyri-adi mənzərəyə baxar, mavi dalğalardan qalxan incə meh ruhuna bir rahatlıq gətirərdi. İki il bundan əvvəl yaxınlıqda tikilən göydələn dənizin də, dənizdən gələn mehin də qarşısını kəsmişdi.

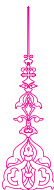

Məhkəmə üçün tikilən yeni bina bugünə-saba-
ha istifadəyə veriləcəkdi. Amma Adil Hüseynli o
yeni binada işləməyəcəkdi: «Qoy yeni məhkəmə
binasında cavan hakimlər haqqı nahaqdan ayırsın-
lar, Allah hamısına yar osun!» – deyər düşündü.

* * *

Doxsan üçüncü ilin martında Adil Hüseynli-
nin ailəsi qanlı terror aktının qurbanı olmuşdu. Bir
az əvvəl Şahin Verdiyevlə o qadın barəsində da-
nışanda, birdən-birə ömür-gün yoldaşını, oğlunu-
qızını xatırladı. Sinəsi göynədi. Son dəfə əzizlərinin
meyitlərini qucaqlayanda – qollarını hərəkətsiz qa-
lan oğlunun, qızının, arvadının boynuna dolayanda,
içinin darmadağın olduğunu hiss etmişdi. Ailəsinin
ondan və bu dünyadan ayrılması sanki belini qır-
mışdı. Uzun zaman özünə gələ bilməmiş, gözlərinə
qaranlıq çökmüş, günlərlə yataqda hərəkətsiz uza-
nıb qalmışdı. Özünə gələndə isə, dünyanın üzləşdiyi
böyük bəlalar barədə düşüncələrə dalmışdı. Hanı
ailəsi? Uşaqları nəyin badına getdilər? Onların nə
günahı vardı? Bu cinayəti törədən əzazil adamlar
haradan peyda oldular? Cəngəlliklərdə yaşayan
vəhşi heyvanlar da körpə uşaqlara toxunurlar,
hətta onlara döşlərindən süd verirlər. Yer üzündə
yaşayan insanların hamısı Tanrının bəndəsi deyil-
mi? Bəs elə isə niyə insanlar təbiət və cəmiyyət qa-
nunlarını pozub, günahsız insanları ölümə düçar
edirlər? Bəlkə doğrudan da cinayətkarın nə dini

olur, nə də məzhəbi? Onlar can almaq, qan tökmək əmrini yerinə yetirən canlı robotlardır. İstər Bakı olsun, istər London, ya Şərq, ya Qərb – onlar üçün fərqi yoxdur, təki yer-yurd insan qanına boyansın. Onlar günün günorta çağı toy şənliyində, axşam ibadətində, güllü-çiçəkli xiyabanda, dünyanın hər yerində törətdikləri qəfil partlayışlarla yüzlərlə insanın ömrünə son qoyurlar. Görəsən niyə bəşər övladı bir-birinə bu qədər yad, bir-birinin taleyinə bu qədər laqeyddir? Zülmün, zalımlığın kökü haradadır? İlahi, göydədirmi, yerdədirmi?!

İnsan nifrəti zəlzələ kimi, qasırğa kimi qarşı-sıalınmazdır, vəhşi heyvanların yırtıcı xislətindən də betərdir.

* * *

Adil Hüseynli ədalət sarayındakı kiçik hücrəsinə çəkilib dərin düşüncələr içində çırpınarkən, qapı açıldı, ümumi şöbədə işləyən qız gətirdiyi məktubu ona verdi:

– Qadınlar həbsxanasından göndəriblər.

Düşüncəli halda gözlüyünü taxıb, daxil olan məktubların qeyd edildiyi kitaba imza atdı, alnını ovuşdura-ovuşdura dərinə köks ötürdü: «Qadınlar həbsxanası! Bu qırx ildə axı mən heç bir qadını ora göndərməmişəm. Əcəba, kimdən olar? Görüm, nə məsələdir?».

Məktubun üstünü bir də gözdən keçirdi: «Cahan Axundova. Dayan, dayan, yoxsa bu Şa-

hin Verdiyevin dediyi qadındır? Neçə vaxtdan bəri peşman olub ki, niyə ona ömürlük cəza verməyib?».

Adil Hüseynli beynindən keçən qarışıq fikirlərdən birtəhər qopub, poçtu gətirən qızın hələ də getmədiyini, kabinetdən çıxmaq üçün onun icazəsini gözlədiyini görüb dedi:

– Hə, Aynur, qızım, sağ ol, sən gedə bilərsən. Amma dayan, səndən bapbalaca bir xahişim var.

– Eşidirəm, Adil müəllim. – Aynur tez cavab verdi.

– Bax, məni toyuna çağırmağı unutma ha, fikirləşmə ki, burada işləyirəm, ya yox. Lap zənglə də olsa, xəbər ver, gələcəyəm.

– Baş üstə, Adil müəllim, heç sizi yaddan çıxarmaq olar? Burada hamı sizi çox istəyir.

– Bir ricam da var, qızım, – deyə Adil Hüseynli masanın üzərindəki kompyuteri göstərdi. – Bundan çox az istifadə edirəm, düzü, elə dərindən başım çıxmır da, uzun zamandır makinada yazmağa vərdis etmişəm. Amma hiss edirəm ki, öyrənmək lazımdır. Necə bilirsən, bir şey alınar?

– Adil müəllim, gündə yarımca saat məşğul olsaq, bir həftəyə öyrənərsiniz, sürətlə yazarsınız, internetə qoşularsınız.

– Təşəkkür edirəm, qızım, Allah köməyin olsun!

O, qız otaqdan gedəndən sonra qalın zərfi açdı. İçində üzərinə heç nə yazılmamış otuz, ya qırx

vərəqlik bir neçə dəftər vardı. Vərəqləməyə başladı.

Adil Hüseynli həyatın hər üzünü görmüş adam idi. İnsan taleyini həll edən nə qədər sənədə qol çəkmişdi. Ən gərgin anlarda belə soyuqqanlılığını qoruyub saxlamağı bacarmışdı. Amma bu dəfə məktubu yazan adamın adını görən kimi, orada nədən bəhs edildiyini oxumadan nədənsə içini qəribə bir nigarançılıq bürüdü, nə idi səbəb, dərk edə bilmədi. Bir az da hövsələsi daraldı, amma özünü ələ alıb məktubu oxumağa başladı: «Həyatda elə insanlar var ki, ömrü boyu möcüzə ilə rastlaşmaq istəyi onu tərk etmir. Bəlkə nə vaxtsa möcüzə deyə soraqladığımız hadisənin yanından saymaz-yana ötüb-keçmişik, heç ona fikir də verməmişik. Kim bilir, bəlkə də bütün təsəvvürlərimizi dəyişən o möcüzəni görmək üçün yalnız göz kifayət etmir? Onun fərfinə varmaq, möcüzə olduğunu dərk etmək üçün həssas ürək, duyğulu qəlb gərəkdir...»

Adil Hüseynli ayağa qalxdı, durub pəncərəni açmaq istədi, amma fikrindən vaz keçdi; oxuduğu sətirlərdən uçan səs ona məhrəm gəldi və bu tənha səsin bayırdan gələn səslərin içərisində əriyib yox olmasını istəmədi. «Həssas ürək, duyğulu qəlb». Bir anlıq atasının divardakı şəklinə baxdı. Cavan yaşda dözülməz bəlalara düçar olmuş o şəklin sahibi də, yəni o şəkildə donan adam da sanki diri idi, ayrı yerdə yox, elə bu otaqda idi və bu sətirlərdən uca-

lan səsi dinləmək istəyirdi: «Hə, hə, qoy danışsın. Əyləş, mənim balam. Bu qadın doğrudan da dərd anlayacaq bir adama möhtacdır, o, ədalət axtarır. Sənə ehtiyacı var. Oxu, tələsmədən oxu və o səsi dinlə!..».

Qəribədir, əl xətti ilə dama-dama dəftərə yazılan sözlər, o sözlərdən eşidilən səs bir yana, o qadının surəti də Adil Hüseynlinin gözləri önünə gəldi. Sanki divardakı şəkil kimi, əlində tutduğu dəftər kimi, lap elə özü kimi o da bu otaqda idi: «Mənimçün ən böyük, sirli-soraqlı möcüzə həyatda tanıdığım, hər an birlikdə olduğum, özümə yaxın, doğma sandığım insanların yadlaşması, fəqət, heç tanımadığım, üzünü görmədiyim, adi bir təsadüf nəticəsində kitabını oxuduğum bir Allah bəndəsinin uzaqdan-uzağa doğma hisləri, düşüncələri oldu. Bu Allah bəndəsi sizsiniz. İndi burada – sizin xəyalınızla söhbət etdiyim anlarda mənə elə gəlir ki, doğulduğum gündən tanıdığım, həmişə sözümü-sirrimi anlatdığım ən əziz adamımsınız. Sizə bəri başdan açıq etiraf edim ki, indiyə qədər özümü tənha, yalnız hiss etməyə öyrəncəli olmuşam. Bəzən ən gözəl məclislərdə, qohum-əqrəba arasında olanda belə, özümü kimsəsiz, qərib bilmişəm. Tənhalıq hissi həyatım boyu qəlbimi didib, oyuq-oyuq edib. Nə isə, kitabınızı oxuyandan, sizin xəyalınızla həmsöhbət olandan sonra birdən-birə içimdə rahatlıq duyduam, sanki ağır bir yükü daşımaqdan qurtuldum. Sizdən nə

gizlədim, bəzən ürəyim içinə hava doldurulmuş şar kimi şişir, ötənləri, çəkdiyim iztirabları, üz-ləşdiyim qorxunc fəlakətləri yada saldıqca, qəlbim ağrılara tab gətirə bilmir. İllərdən bəri ürəyimin şirəsini çəkən dərdlərimi məni duyan, insan kimi sevən, hörmət edən, ana adını uca tutan, halalı ha-ramdan seçən müdrik bir adama danışmaq, başımı onun köksünə qoyub doyunca ağlamaq, həsrətimi ovundurmaq, könlümü yandıran oda-alova su çiləmək istəyirəm:

...Su varmı?

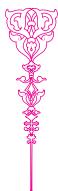
Göz yaşlarımı söndürmür

Bu həsrətin odunu...

Başqa su varmı, varmı?

Neçə vaxtdır içimi göynətsə də, özüm öz dər-dimə yad adam kimi kənardan baxıram – dərddən heç kəs sığortalanmayıb.

Hörmətli Adil müəllim, məhkəmədən sonra həmişə düşünürdüm ki, kaş məni başa düşən bir aqıl insan, bir yazıçı olaydı, başıma gələnləri bir dəftərə yazıb, məktubla ona göndərəydim, dər-d-sərimi bölüşəydim. Bəlkə o, mənim həyatımı bir roman, ya da səhnə əsəri kimi qələmə alardı. O zaman həmin romanı oxuyanlar, ya da həmin tamaşaya baxanlar məni anlayardılar; həqiqətə, ədalətə göz yuma-yuma cəmiyyətdə kök atan bəlaları görüb, onların sadə və günahsız adam-

ları hansı uçuruma, faciələrə sürüklədiyinə şahid olardılar. Bəlkə hissiz-duyğusuz, mənəvi dəyərlərdən uzaq, min bir hiylə ilə cəmiyyət arasında özünə mövqe tutan, vəzifəsinə, puluna güvənərək köməksiz və təmiz insanları çirkəbə sürükləyən qansızlar, qurd basan arxalı köpəklər, az da olsa, ibrət götürüb tutduqları bəd əməllərdən əl çəkərdilər.

Nə yaxşı ki, Tanrım gec də olsa, bu dar qəfəsdə məni sizin varlığınızdən agah etdi. Bilmirəm, bu da taleyin bir oyunudur, yoxsa alın yazısı? Görəsən sizə ürək qızdırmaqda yanılmıram ki? Son dəfə özümə bu sualı verib içimdəki boşluğu dolduran əminlik hissi ilə qələmi əlimə aldım. Şübhəsiz, bu məktubu yazmağa məni vadar edən bir səbəb də bayaq dediyim kimi, sizin əsəriniz oldu. Sanki siz mənim qəribə taleyimdən xəbərdarsınız. Bilmirəm əsərinizdə mənə acı taleyimi xatırladan günahsız qadın obrazını özünüz uydurmusunuz, yoxsa həyatda beləsi var? Hər halda qəlbən inanıram ki, əsərinizi vicdanınızın hökmü, azad ruhunuzun tələbi və haqqın səsi ilə yazmışınız. İnsanları daxilən cılızlaşdıran, kiçildən saxta münasibətlərin böyük cəmiyyətə vurduğu sağalmaz yaraların kökünü göstərməyə çalışmışınız.

(Onu da deyim ki, bu günlərdə kitabın müzakirəsi barədə təşəbbüsümü Qadınlar həbsxanasının rəisi də bəyənib) Düşünürəm ki, əgər bundan sonra əsərin davamını yazmaq istəsəniz, bəlkə sizə

bu məktubumda açıqlayacağım bəzi məqamlar da kömək edə bildi.

Bir zamanlar oxuduğum kitablarda xoşuma gələn fikirləri səliqə ilə dəftərçəmə köçürər, sonra onları dönə-dönə oxumaqdan yorulmazdım. «Əlacım olsaydı, qatillərdən və cinayətkarlardan əvvəl yoxsulluğu və nadanlılığı məhkəməyə verərdim. Çünki bir çox bədbəxtliklərin baisi bunlardır», – müdrik kəlamını hələ gənc yaşlarımda oxusam da, mənim ömrümdən ayları, illəri oğurlayan, bəlaya düçar edən də elə bu iki şey oldu–yoxsulluq və nadanlıq.

*Bir ömürdə iki tale yaşadım,
Hansı tamdır, hansı kəmdir, bilmirəm.
Bir ürəkdə iki duyğu daşıdım,
Hansı sevinc, hansı qəmdir, bilmirəm...*

Bəli, mən bir insan ömründə iki qəribə tale yaşamış qadınam. Bir gecənin gəlini və iyirmi beş il sevib-sevilməyə möhtac olan tənha bir qadın. Görəsən qadınlıq dünyasına qədəm basdığım o birgecəlik həyatım uzundur, yoxsa iyirmi beş illik tənhalığım? Hərdən mənə elə gəlir ki, hər şey ömrümün bahar çağında, on səkkiz yaşımın tamam olduğu o payız gecəsində əriyib yoxa çıxdı.

Sonrakı illərim o gecə itirdiklərimin həsrəti, sorağı ilə keçdi və sən demə, bütün ömrüm elə o birgecəlik həyatıma əsir düşdü.

Orta məktəbi bitirəndən sonra oxumaqdan savayı heç bir amalım, istəyim yox idi; eşq, məhəbbət

başına girmirdi. Amma həyata, gözəlliyə laqeyd də deyildim. Çantamda gəzdirdiyim güzgüdə üzümə baxıb, şirin xəyallara dalırdım. Özümdən uydurduğum hündürboylu cəngavəri bəzən yuxularımda da görürdüm. O, sanki məni atının tərkinə alıb meşə ilə harasa aparırdı. Ötüb-keçdiyimiz cığırlar yaşıl tunelə bənzəyirdi. Aşkarda isə sevib-sevilmək mənə hələ oxumadığım kitab, görmədiyim kino, eşitmədiyim nəğmə kimi gəlirdi. Nənəm deyirdi ki, adam var, məhəbbətlə Məhəmməd arasında fərq qoymur. Amma vurulmaq – ən böyük cəzadır, eşq – əbədi əzabdır. «Qoy sənə aşiq olsunlar, qızım, sən isə çalış heç kəsə aşiq olma, çox vaxt ilk sevgi ağlısızlığın əlaməti olur, sən dərslərinə fikir ver. Sevgi vədəsiz qonaq kimidir, gec-tez qəlbinin qapısını döyəcək».

Həsrətində olduğum, arzularımın başı sandığım tələbə adını çox asanlıqla, on altı yaşında qazanmışdım. O yaşda gənc bir qızın dərd-səri nə ola bilərdi ki? Gəncliyimin o qayğısız çağlarında dünya gözlərimdə min rənglə naxışlanmış bahar kimi idi. O güllü-çiçəkli baharın bir göz qırpımında ötəcəyini, ömrümə yağmurlu, küləkli payızın gələcəyini, şaxtalı-çovğunlu qışın yetişəcəyini ağılıma da gətirmirdim. Canki sevinc atına minib, gələcək arzularımın yollarında dördnalla çapırdım. Xoşbəhtlik deyilən şey mənim üçün qırmızı don kimi idi. Hamı deyirdi ki, qırmızı rəng sənə

çox yaraşır. Ona görə də geyim-kecimimdə həmişə qırmızı rəngə üstünlük verirdim.

Xətrimi dünyalar qədər istəyən nənəm, məni qırmızı donda görəndə deyirdi:

*Bülbüllər qonub budağa,
Gül qırmızı geyinibdi.
Bir gözəl başdan-ayağa,
Dümqırmızı geyinibdi.*

*Haşa, sevdiciyim, haşa,
Deyilənlər gəldi başa,
Al yanaqda qoşa-qoşa
Xal qırmızı geyinibdi.*

Sonra əllərini göyə qaldırıb dua edirdi:

– Ey yeri-göyü yaradan ulu Tanrı, bu balamı heç vaxt gözüyaşlı qoyma, halal süd əmmiş insana ürcah elə, nəvəmə yar ol, qoy xoşbəxt olsun!

Allah dərgahına səsi çatsın deyə, nənəm həmişə xeyir-dualarını ucadan oxuyurdu. İçimdə nədənsə yəqinlik hissi vardı; əmin idim ki, Allah nənəmin bütün dualarını eşidir, yalvarışlarını dinləyir. Və ulu yaradan gec-tez o qoca, sadıq bəndəsinin xatirinə mənə yardımçı olacaq.

Hə, o illərdə lap nağıllardakı kimi – qırmızı donlu, suyuşirin, bir az dəcəl, bir az da kövrək, Allaha güvənib özünə arxayın olan sarışın bir qız vardı. O qız da, onun geyindiyi qırmızı don da, sinədəftər

nənəsi də elə o illərdə qaldı. Sonra o qız bir daha qırmızı don geyinmədi. Nənəsi ona bir daha o aşiq mahnısını oxumadı.

Bir gün mən öz sevimli güzgümə baxıb qaş-gözümə sığal verirdim. Xəyal məni yenə çəkib yamyaşıl aləmə aparmışdı. Ətrafımda rəngbərəng kəpənəklər uçuşurdu. Gül gülü, bülbül bülbülü çağırırdı. Əllərində qızılgül çələngi tutmuş bir cavan oğlan mənə yaxınlaşdı. O, – bu ormana xoş gəldin, – deyib gül çələngini mənə sarı uzatdı. İlahi, mən həyatımda belə çələng görməmişdim.

Həmin oğlan əlavə etdi:

– Bu ormanda vəhşi heyvanlar da çoxdur, burada tək-tənha seyrə çıxmaq təhlükəlidir.

Birdən güzgü əlimdən sürüşüb yerə düşdü, iki bölündü, diksindim. Elə bil xəyalımda canlandırdığım cəngavərin üzü parça-parça oldu. Ağılıma qara-qura fikirlər gəldi. Bəlkə bu, taleyimin ağır keçəcəyinə bir işarə idi? İlahi, axı bu yupyumru güzgü ilk dəfə necə deyərlər, qızlar bulağından su içəndən sonra əksində özümü görüb, özümü bəyəndiyim güzgü idi. Bu güzgünü ona görə sevirdim ki, onda qəlbimin evində şahlıq edən xəyali sevgilimi görə bilirdim. Nədənsə elə düşünürdüm ki, başqa bir güzgüdə mən o sevimli xəyalı görməyəcəyəm. Pərişanlıq içində güzgünün ayparaya bənzər qırıq parçasını götürdüm. Elə bil on dörd gecəlik gümüşü Ay göydən ovcuma düşmüşdü. Elə bil o cansız əşya dil açıb

mənimlə danışdı. Dərindən köks ötürüb, onu çantama qoydum.

Çox sonralar mənə qınayanlar: «Nənənin nağılları sənənin başını xarab edib» – deyirdilər. Heç kimi inandıra bilmirdim ki, o nağıllar tələbəlik illərində mənə çörək ağacım olub; nənəmin yaddaşı dadıma çatıb, onun danışdığı rəvayətləri, bayatıları, söyləmələri o vaxt radioda xalq yaradıcılığı verilişinə göndərirdim. Əvəzində mənə pul yollayırdılar. Amma bunlar mənə qısa sürən xoş günlər idi, eyzən nağıl kimi şirin, əlçatmaz, ünyetməz olan günlər.

Həyat yollarımda bitən tikanlar qəlbimi qanatmışdı. Vaxt gəldi ki, mən qırmızı rəngə nifrət etdim.

Qəlbim bu qədər sevgi, eşqlə dolu olduğu halda, uşaq ağımlı səhv etdi. Üçüncü kursda oxuyanda, nənəmin ürəyiyanmışlığına uyub ərə getdim, cavan gəlin ikən düz on ay yataq xəstəsi olan bir adama qulluq etdim. Demə, nənəmdən və məndən savayı hamı bilirmiş ki, ərim elə ağır xəstəliyə düşər olub ki, bir də ayağa qalxmayacaq. Qayınatam da, özünü nənəmə uzaq qohum kimi qələmə verən qayınanam da qəm-qüssə içində ərimin ölümünü gözləyirdilər, mən isə ilk meyvəsi xəzəna uğrayacağından xəbərsiz ağac kimi xoşbəxtliyi – analıq səltənətinə çıxacağım günü...

«Cahan tökər qanlı yaşın, yandırar bağırının başın», – bu aşırıq mahnısını da yazıq nənəm söyləyirdi. Nənəmin nə günahı? İnsanın başına nə

gəlirsə, Allahdan gəlir. Hər dəfə çətinə düşəndə, əl çantamdakı güzgü qırığına baxıb, uydurduğum ucaboy cəngavərdən mədəd umurdum. O isə daha heç yuxularıma da gəlmirdi.

Mən əsl sevgiyə, sevincə möhtac idim. Ərim – bətnimdəki uşağın atası ruhunu Tanrıya tapşırdığı gün məndən başqa heç kəsin yanında olmasına imkan vermədi; yalnız özü danışdı, məndən dönə-dönə üzr istədi. Niyə? Bilə-bilə məni bədbəxt etdiyi üçün. O, ailənin tək oğlu idi və özündən sonra dədə-baba nəslinin soyadını daşıyacaq bir nişanə qoymaq üçün belə amansız hərəkətə yol verdiyini etiraf etdi. Dedi ki, son yeddi-səkkiz ayda çəkdiyi işgəncə mənə qarşı etdiyi namərdliyə görə Tanrının verdiyi cəzadır. Peşmandır. Ölməyib sağ qalsa, günahlarını yuyacaq.

O, istəyirdi ki, övladımız olsun, özü də oğlan. Amma qismət olmadı. O, dünyadan köçəndə ağrılarım şiddətlənmişdi, məni xəstəxanaya aparanda huşum özümdə deyildi, dünyaya gətirdiyim körpə ölü doğulmuşdu. Ağlar gözlərimin, yanan ürəyimin cəfası özümə qaldı. Dünya gözümdə boş və mənasız bir cəhənnəmə çevrildi. Bunları xatırlaya-xatırlaya təzədən yaşamaq çətindir, çox çətin!.. Mən bədbəxt və kimsəsiz idim!

* * *

Adil Hüseynli gözünü sətirlərdən ayırdı. Barmaqları tərləmişdi – dəftərə yapışırdı. Görünür

oxuduqları onu son dərəcə mütəəssir etmişdi. O, həyatı boyu belə bir şeylə rastlaşmamışdı. Romanlarda oxuduğu sevgi məktublarını isə yazıçı fantaziyasının məhsulu sayırdı. Amma indi, əlində tutduğu bu dəftər-məktub onun yazıçılıq haqqında illərdən bəri qərarlaşmış qənaətini darmadağın etmişdi. Bu məktub yox, roman idi, həm də həyatın bir parçasını özündə əks etdirən həqiqi, bəzək-düzəksiz bir roman.

Divarlar arxasından ürək dağlayan bir musiqi səsi gəlirdi. Balaban yandırır-yaxırdı. «Zəminxarə» çalırdılar. Yazılmamış bir roman teatr səhnəsində olduğu kimi, bütün mizanı ilə gözlərinin önündə canlanırdı. O, ucaboylu sarışın gəlini də, onun xəstə ərinə də, ana bətnində ikən cənnət quşuna dönərək ayrı bir dünyaya uçub gedən günahsız tifi də görürdü.

* * *

Səksən ikinci ilin payızında ikimərtəbəli həyət evinin xalı-xalça döşənmiş geniş otağında əyninə qırmızı xalat geyinmiş ucaboylu, sarışın gəlin xəstə ərinin yatağının böyrünü kəsdirib, qəmli gözləri ilə divardan asılmış toy şəklinə baxırdı. Təxminən bir il öncə ərə gedəndə rəfiqələri ona yarızarafat, yarıciddi bəxtəvərlik vermişdilər:

– «Bəxtəvər başına, on səkkiz yaşında ana olacaqsan. Qırxa çatmamış nənə. Bu hesabla əlildə nəticə görəcəksən, altmışı ötəndə kötücə...».

– «Ay qız, sarı saç sənə çox yaraşır, gəlinlik paltarını al-qırmızı seçərsən, ayaqqabıları da».

Qırmızı gəlinlik paltarı. Qırmızı ayaqqabı, qırmızı tor əlcəklər, qırmızı muncuqla bəzədilmiş balaca əl çantası...

Ağ pambıqla üstünə «Toyun mübarək!» yazılmış xalça da qırmızı idi. O gün göy üzünün günəşi də, toy çadırı da, elə bil qəsdən qırmızıya boyanmışdı.

İndisə bər-bəzəyini hələ də itirməyən o gəlin otağının ətir qoxusuna dava-dərman iyi qarışmışdı. Xəstənin başının altına qoyulmuş ağ üzlü qoşa balışın biri sarışın gəlinə aid idi; bu balışa o yalnız bir dəfə... O gecə... Baş qoymuşdu. Əri də elə bil bütün gücünü yalnız o gecə üçün toplamışdı. Yengə toy gecəsində yatmaq qaydalarını ehtiyatla, eyhamla, bəzən zarafata sala-sala təzəgəlinə başa salsada, o – ucaboylu sarışın qız utancaqlıq içində bütün məsləhətləri unutmuşdu. Bəs görəsən yatmaq qaydalarını təzəbəyə kim başa salmışdı? Məsələnin ürəyi istədiyi kimi başa çatdığını görən ərin «çiçəyi çırtlamışdı», gəlinə «üzün ağ olsun!» deyib bəylik libasının cibindən çıxardığı şax yüzlükləri balışın üstünə səpələmişdi. Bu pullar yengəyə çatacaqdı, amma nə qədəri – halallığı bu gəlinin qərarından asılı idi. O gecə yengə yuyunmağı, əlini soyuq suya vurmağı gəlinə qadağan etmişdi. Sonra xəstə cavan gəlinlə bir daha yata bilməmişdi. Qoşa balışı başının altına qoyub gah xoruldamış, gah da zarırmışdı...

Dörd aydan sonra həkim gəlinin oğlan uşağı gözlədiyini xəbər verəndə, əri sevincindən uşaq kimi ağlamış, sonra toxtayıb qəfil sevindiği kimi, qəfil də qəm dəryasına batmışdı. O, günah iş tutmuşdu. Elə bir günah iş ki, bunu dünyanın rəzil, nadan adamları eləyə bilərdi. Axı dul qadınla da izdivac bağlamaq, ailə qurmaq olardı, amma o, bətni kirlədilmiş ayrı bir qadından uşağının olmasını istəməmişdi, buna görə də sarışın gəlini seçmişdi. Qanını təmiz, saf, bakirə qana qatmaq istəmişdi. Ana bətni uşağın vətənidir, amma o... Gəlinə necə pislik etdiyinin fərqləndə idi. Gərək buna qol qoymayaydı. Kaş ata-anasının nəvə görmək istəyinə göz yumaydı. Bəlkə də... Hə, hə, bəlkəsiz, ömrü bir az da uzanardı. İndi onu ölümə sürükləyən həm də sarışın gəlinin gözlərindəki dərin kədər idi. Tanrı möhlət versə, körpə dünyaya gələndən sonra arvadını... Bir an nəfəsini dərib, birgecəlik gəlinə baxdı. Gəlinin gözəl üzündə xəfif sarı çillər vardı. Əllərini qoynuna qoyub, səssiz-səmirsiz durmuşdu, sanki xəstə ərinin ürəyindən keçənləri duyur və göz yaşları yanağına süzülürdü.

Zifaf gecəsi «hər şey baş verəndən sonra» gəlinlərin ağlaması bir növ adətdir. Ən qiymətli saxlancını itirən ağlamazmı? Fərqi yoxdur, qarşıdakı uzun, yaxud qısa ailə həyatında qadını nə gözləyir. Amma sarışın gəlinin ağlaması itirilmiş qiymətli sərvətə görə deyildi. Bu ağlamaq ayrı ağlamaq idi. O, darmadağın olmuş bütöv

bir ömrün xarabalığı önündə göz yaşları tökürdü.

Xəstə də kövrəldi, payız yarpağı kimi saralmış titrək əllərini uzadıb hamilə gəlinin barmaqlarını tutdu, buz kimi soyuq və hərəkətsiz barmaqları solğun dodaqlarına yaxınlaşdırıb öpdü. Nəsə demək istədi. Ancaq heç nə deyə bilmədi. Sözlər boğazında kilidlənib qaldı. Susdu.

Kişi hər gün soyuq odun parçası kimi yatağa uzanan, yaxud büt kimi çarpayının böyründə bitib qalan gəlinin üzünə baxmağa xəcalət çəkirdi. Onun sağlam bədənini oxşayıb-əzizləməyə, incə belini bərk-bərk qucaqlamağa, püstə dodaqlarından doyunca öpməyə heyi-hərəkəti yox idi. Zifaf gecəsi gənc sarışın qadının son dəfə gördüyü çılpaq bədənini – mərmər sinəsini, yaraşılıq ağ baldırlarını, incə belini gözü önünə gətirəndə, alnını soyuq tər basır, əlacsızlıqdan ölmək istəyirdi.

Yataqda əyninə ətəyi qısa, qırmızı gecəköynəyi geyinmiş gənc qadının sarışın saçlarını hərdənbir tumarlasa da, qoynundan gələn, odlu ehtiras oyaqdan qoxusunu duysa da, ondan kam almağa gücü çatmırdı. Gənc qadın xəstə ərindən heç nə ummurdu. Ancaq iç dünyası od tutub yanırdı. Ola bilsin ki, o hələ çox şeyi başa düşmürdü, təcrübəsiz idi. Qeyri-şüuri ərinin böyrünə uzanıb, sakitcə vəzifə borcunu yerinə yetirirdi.

Gül solurdu. O, dərilib atılmışdı.

Xəstə ər düşünürdü: «Gəlinin ona qarşı olan bu münasibətinə, bu sədaqətinə dözmək ədalətsizlik deyilmi? Axı Tanrı kişi ilə qadını yaradanda həm də onlara bir-birindən həzz almaq iqtidarı bəxş edib. Bəs elə isə gənc bir qadını bu ləzzətdən, bu həzdən məhrum etmək insafsızlıq deyilmi? Niyə mən onu bədbəxt etdim, niyə?».

– Söz ver ki, mənim vəsiyyətimə əməl edəcəksən. – Əri bu sözləri deyəndə, evləndikləri gündən artıq ay yarım keçmişdi.

Onun solğun çöhrəsində qəribə bir işıq görən gəlin – Cahan çaşıb qaldı. Tanrı sanki ona yenidən güc vermişdi. Səsi elə bil ölüm ayağında olan xəstənin səsi deyildi:

– Sən qədərbilən insan üçün bir xəzinəsən. Mən öləndən sonra kimə qismət olsun, o şəxs Allahın ən xoşbəxt bəndəsidir. Sən bunu etməlisən, Cahan! İlim çıxan kimi özünə gün ağlamalısan. Mənə tük qədər ehtiramın varsa, sözümü yerə salma. Yoxsa, gorum yanar. Məni bağışla, hər anı zəhər də olsa, birgə yaşadığımız ayları halal et.

O, danışdıqca dirilir, dirçəlir, içindən üz-gözünə vuran işıq artırdı. Xəstənin bu sözlərini dinləmək, yataq dustağı olub o sözləri deməkdən min qat ağır idi:

*Zahid, məni aldatma, cəhənnəmdə od olmaz,
Orda ki, yanırırlar, odu buradan aparırlar...*

Xəstəni nəşə ayrı bir sirr, ayrı bir sehr danışdı-
rıldı. O, dil boğaza qoymadan ən axırıncı sözlərini
sanki dünyanın ən iti qayçısıyla doğrayıb tökür-
dü:

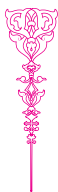
– Cahan, bütün günahlarıma görə məni bağış-
la! Bu işıqlı dünyadan mənimlə ora... Bir yanğı
gedəcək. Bu sənin yanğın, sənin həsrətin olacaq...
Qurban sənə, Cahan, keç günahımdan!..

Xəstənin son piçiltıları Cahanın iliyini don-
durdu, onun bütün varlığını üşütdü. O, xoflandı,
qorxdu, hamını köməyə çağırmaq istədi...

Aradan günlər ötdü. Qaranlıq bir gecədə
qəfil əsən şiddətli külək pəncərələri taybatay
açdı, pərdələri yellədi. «Gəldilər!» – xəstə əvvəl
pəncərəyə, sonra kip bağlanmış qapıya baxdı.

Həmin payız gecəsi əri keçinəndə, Cahan özünü
itirdi, elə bil domba qarnına bıçaq dəydi, sancı içini
doğradı. Gözləri hədəqəsindən çıxdı, rəngi ağap-
paq ağardı. Müvazinətini saxlaya bilməyib xovlu
xalçanın üstünə yıxıldı. Onu qonşuları Qaçayın
«Jiquli»sinin arxa oturacağına uzadıb xəstəxanaya
apardılar. Lakin o, doğmayacaqdı, bətnindəki ölü
uşağı qəlpə kimi dartıb çıxaracaqdılar...

Daşlı-kəsəkli kənd yolunda «Jiquli»ni bərk
sürmək də xəstə üçün qorxulu idi. Cahan elə bil
qaranlıq meşədə azmışdı. Zülmət çökmüş orma-
nın lap dərinliklərindən çağa səsi gəlirdi. O, səsin
səmtini tapmaq üçün quru budaqları qıra-qıra
meşənin içinə soxulur, çör-çöp saçlarını yolum-

yolum edirdi. Sonra səs kəsildi – meşəyə boğulub susan səsin dərin sükutu çökdü.

* * *

Kimsə balabanda «Sarı gəlin» havasını çalırdı. Görəsən Adil Hüseynli niyə indiyədək bu həzin, kövrək musiqinin bu qədər yanıqlı olduğunun fərfinə varmamışdı? «Aman Allah, bu nə yangıdır, ayrılığı, eşq hicrini bundan gözəl necə ifadə etmək olar?» Bəlkə balabançı da qocaman hakimə namə göndərən o sarışın qadını tanıyırdı, ona görə də dillə deyilə bilməyənləri bağırları dağlanmış quru qamış parçası ilə söyləyirdi? Yox, bu melodiya təkcə sarı gəlinin qəmli hekayətini anlatmırdı. O, dünyada bütün sevən insanların nakam sevgisindən, içindən-çölündən didərgin düşünlərdən, zülmət qaranlıqlarda azanlardan, gəlin, ana, övlad nisgilindən danışdı. Balaban ağlamaqdan boğazı qovuşan uşaq kimi hıçqırır, həm də qərribə idi ki, bu boyda dərdləri açıb göstərə-göstərə ən dərin yaraların üstünə məlhəm qoymağı da unutmurdu.

Adil Hüseynli neçə il öncə metroda törədilmiş qanlı terror hadisəsi barədə düşünürdü. Bu qorxunc hadisə də onun püşkünə düşmüş və taleyini qana bələmişdi. Budur, o, vaqon dolusu yaralı və ölü adamların içində, meyitlərin arasında dəli kimi dolaşır, vurnuxur, həyat yoldaşını, oğlunu, qızını axtarırdı. Onlar «Gənclik» stansiyasında görüşüb

toya gedəcəkdilər. Vaxtında əlinə-ovcuna düşəni toplayıb, təzədən-köhnədən bir minik alsaydı... Nə minik canım, Allahın göndərdiyi faytonda getsəydilər də, fələk yaxalayacaqdı onları. İndi onun taleyində iki ölüm qatarı şütüyürdü, o qatarın biri atasını qarlı-çovğunlu Sibir cəhənnəminə aparır, o biri isə dünyanın düz vaxtı, şəhərin içində, daha doğrusu, şəhərin altında bomba kimi partlayıb ailəsini yandırıb külə döndərirdi. O zaman – atası sürgün ediləndə heç olmasa, anası yanında idi, indisə o, tamamilə tək qalmışdı. Bu boyda dərdə dözəcəkdimi? Kaş o da partlayış vaxtı ailəsinin yanında olaydı. Bu dünyadan heç olmasa, bir-birini son dəfə görüb ayrılardılar...

Gör neçə il keçir birinci cəhənnəm qatarının sonsuz səfərə çıxdığı gündən.

...Sonra şıdırğı yağış yağdı. Dərdli-ələmli camaat o yağışda islana-islana yavaş-yavaş dağılırdı...

...Sonra gecələr çıraqla işığında anası bir məktubu dəfələrlə oxuya-oxuya ağladı...

...Sonra çoxlu kişili-kişisiz, tanıdığı bütün qadınlar Stalin öləndə ağladılar, balaca Adil elə bilirdi ki, o gün anasından başqa hamı ağlayır, bilmək olmurdu ki, sevincləndən ağlayırlar, yoxsa kədərdən.

O günlərin birində anasına kimsə xəbər vermişdi ki, gözün aydın, ay Dilbər, sürgünə gedənlər qayıdıb gəlir, sabahda, birisigündə inşallah, ərin də gələr.

Və o, günlərlə anasına qoşulub vağzala getdi. Hər dəfə perronda əzizlərini qarşılayan insanları görəndə, ürəkləri sevincdən atlandı. Yanlarından ötüb-keçən adamlara dördgözlə baxdılar. Heyf ki, atasından xəbər verən bir kimsə yox idi...

* * *

Daha sonra dünya Adil Hüseynlinin nəzərində dəyişdi. Keçdiyi yollar, yaşadığı evlər, gördüyü adamlar da dəyişdi. Dəyişməyən onun içinə dolan dərd idi, bir də ailəsinin qəhr olduğu o günün dəhşəti.

Adil Hüseynli uzun illərin hakimi idi; hökmlər çıxarmaqla yanaşı, duyub-düşündüklərini, əsasən də şahidi olduğu təsirli hadisələri qələmə alırdı.

Budur, balabanın səsi yenə də sanki gözü tutulmuş bulaq kimi yerin dərin qatlarından axıb gəlirdi. Amma o bu səsi daha eşitmirdi; əl xətti ilə yazılmış dəftər-məktubdakı insan taleyi bütün varlığına hakim kəsilmişdi.

* * *

«...Nənəm bizə gəldi. Ərimin valideynləri ilə danışib, onları razı salandan sonra məni özü ilə apardı. Bir il qara paltar geyindim. Sonra elmi-tədqiqat institutlarından birində işə düzəldim, necə deyərlər, başımı aşağı salıb, mənə tapşırılan işlə – yazı-pozuyla məşğul olurdum.

Bir gün sonrakı həyatımı məhv edən o adama rast gəldim. İşim ondan keçirdi. Hazırladığım

materiallara baxır, rəy verir, sonra daha yuxarı instansiyalara təqdim edirdi. İşdən sonra isə... Arxamca sürünür, şirin dillər töküb məni ələ almağa çalışırdı. O, Allah-taalanın seçilmiş bəndəsi və dahi olduğuna inanırdı.

Bir dəfə mənə xaricdən sarı rəngli paltar gətirdi. «Sənə sarı yaraşır, çox yaraşır, – dedi. Hər dəfə «Sarı gəlin» mahnısı oxunanda, sən yadıma düşürsən. Gəl daşı tök ətəyindən. Arvadım «həftə səkkiz, mən doqquz» xaricə qastrola gedir, mənə ev qadını lazımdır, sənə ayrıca mənzil alım, gəl birlikdə yaşayaq, istədiyin vaxt işə gəl, istədiyin vaxt get. Heç kim sənə «gözün üstə qaşın var» deyə bilməz!».

Sarı paltara ikrahla baxıb: «Get tayını tap!» – dedim.

Ondan yaxa qurtarmağın yolunu ailə həyatı qurmaqda görürdüm. Düşünürdüm ki, bəlkə məni başsız görüb arxamca sürünür, ərim olsa, heç bu qələti eləməz. Rəhmətlik nənəm deyərdi ki, Cahan, gözümlün işığı, mən dul qalıb tək-tənha yaşamışam, bilirəm bu nə deməkdir. Bax, yeyin yeriycəksən dəli deyəcəklər, asta yeriycəksən ölü. Nə qədər gec deyil, ailə qur, bir yiyən olsun, mənə baxma, qızım, mənim həyatım müharibə illərinə düşdü, babandan qara kağız alsam da, yolunu gözlədim. O vaxt qara kağızı gələnlərdən tək-tük də olsa, geri dönənlər olurdu. Başsız qalsam da, əsgər ailəsi olduğuma görə pis gözlə baxan ol-

murdu. İndi, nəənən ölsün, sənin bir üzün qız, bir üzün gəлиндir, nə yaşın var axı?

Nənəm ölənə kimi məni uşaq bilirdi. Arabir kədərlənib deyirdi:

– Canım ölsün bala, səni mən bədbəxt elədim.

Səhər-axşam arvadın üz-gözündən qüssə yağırdı. Mənə görə həmişə özünə qarğış edirdi. Arvad gündən-günə şam kimi əriyirdi. O, dünyasını dəyişəndən sonra lap tənha qaldım.

Dünya bir güzgüdür. Fərqi varıb-varmamasından asılı olmayaraq, bütün insanlar bu güzgü önündədir. Amma kollektiv şəkildə yox, tək. Biri sevincli, biri qəmgin, biri güclü, biri gücsüz. Sən nəəsənsə, dünya güzgüsünə şəklin də elə düşəcək. Tənha qadının, bədbəxtliyi ondadır ki, önündə durduğu o əbədi, əzəli, fövgəl güzgü sınıqdır. Mən qismətimə düşən bu sınıq güzgünün bir parçasını çantamda gəzdirirəm. Hərdən çıxarıb özümə baxıram. Bilirəm ki, onun canında işıq tükənməyib. Lap sınıq da olsa, onda özümü görəcəyəm – yarımcan, sınıq».

Adil Hüseynli o biri səhifəni çevirdi:

«Allah təbiətin qanunlarına tabe olmayan insanı cəzalandırır. Qorxdum, tabe oldum – nənəmin vəsiyyətinə əməl etdim. Özümə simsar bildiyim bir oğlanla evlənməyə razılıq verdim. Bununla, taleyimlə əylənmək istəyənləri susduracağımı zənn etdim. Kim bilir, illər keçsəydi, bəlkə kimisə sevib daha əmin-arxayın qərar verib ailə qursaydım, həyatım başqa cür olardı.

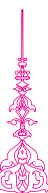

Nə qədər nağıllara inansam da, fədakar sevgilərin mövcudluğu həmişə məndə şübhə oyadıb. Ümumiyyətlə, əlahəzrət eşq varmı? Hələ indiyə qədər bir kimsə bu eşqin düsturunu açə bilməyib. Başıma gələnlərdən sonra atdığım addım, daha doğrusu, ikinci seçimim ürəyimdən daha çox ağlımın hökmü idi. Düşünürdüm ki, ailə qurmağım bayaq dediyim kimi, həm məni dedi-qodulardan, zəhlətökən təkliflərdən qoruyar, həm də bəlkə həyatdan aldığım dərin yaralara məlhəm olar.

Evlənməyimə görə özümü mərhum ərimin ruhu qarşısında qətiyyənl günahkar sanmırdım. Axı, «nə yatmışdım ki, nə də yuxu görəydim?». Mən sözün həqiqi mənasında bircəgəcəlik gəlin olmuşdum. O, – bircəgəcəlik ərim isə ölərkən vəsiyyətl etmişdi ki, hökmən ərə gedim. Bəlkə də elə bu vəsiyyətl yeni bir addım atmağıma təkənl verdi.

O ilan – iş yerindəki adamı nəzərdə tuturam – ərə getdiyimi biləndə, mənimlə vəhşi kimi davranmağı başladı; hər dəfə biz qarşılaşanda, ilan kimi fısıldayıb «quyruğı üstə qalxdı», işdə günümü göy əskiyə bükdü.

O vaxtlar gənc mütəxəssislərə növbəsiz mənzil verirdilər. Mən də sənədlərimi həmkarlar ittifaqına təqdim etmişdim, gözləyirdim. Bölgüyə bir-iki gün qalmış o ilan adam orderimi ləğv etdirdi. Sonradan eşitdim ki, həmin mənzili evinə get-gəl edən bir laboranta verdirib. Bu ilan adamın – Qaraxanlının mənə vurduğu ən ağır və sarsıdıcı zərbə idi.

Dərdimi heç kimə deyə bilmirdim, çünki iş yerimi itirəcəyimdən qorxurdum. Digər tərəfdən, həmkarlar ittifaqının yeni sədri məni sakitləşdirib növbəti dəfə mənzillə təmin olunacağımı vəd etdi. Beləcə, susub, Qaraxanlı kimi bir yaramazın ucbatından illərlə kirayələrdə süründüm. Çörəyin birinin qiyməti 30 qəpik olduğu vaxtlarda aclığın nə olduğunu bildim, xəstə uşağıma – təzə nikahdan artıq uşağım olmuşdu – aptekdən dava-dərman ala bilməməyin ağrı-acısını duydum, amma qürurumu sındırmadım, başımı dik tutdum, səbirli olmağa çalışdım, heç kimə vəziyyətimdən şikayətlənmədim. Pişik balasını daşıyan kimi, ev əşyalarımı bu evdən o evə, o evdən bu evə daşıdım. Qaraxanlıya isə boyun əymədim. Dərd, ehtiyac məni daha da bərkitdi. Bu ağrı-acıların gələcəkdə üzləşəcəyim bəlalara sinə gərmək üçün mənəviyyatımı səfərbər etməyimə həqiqətən də köməyi oldu. Ana, bacı, qız-gəlin, bir sözlə, namus. Qaraxanlının lüğətində bunlar yox idi.

Bir dəfə hamilə bir qadını ağır söyuşlərlə təhqir etdi. Bəli, daim qadınları yalançı lovğalığı, süni təkəbbürü ilə ovsunlayan bu insafsızın təhqir kimi öldürücü silahı da var idi. Bütün bunlar isə onun məhz nadanlığından irəli gəlirdi. Həmin qadın da eynən mənim kimi, məruz qaldığı mənəvi işgəncələrin ucbatından körpəsini dünyaya ölü gətirdi. Düzdür, qadını təhqir etdiyinə görə Qaraxanlı şiddətli töhmət aldı, amma Tanrının ona

verdiyi cəza bundan min qat dəhşətli oldu; oğlu həmin vaxtlarda anasının ad günündə hədiyyə etdiyi avtomobili sürətlə qovarkən qəzaya uğradı və öldü. Elə bilməyin ki, mən bu hadisəyə sevindim, əsla! Amma qəlbimin ən dərin qatlarında bir səs mənə pıçıldadı ki, bu ilahi cəza ona görk olacaq, etdiyi pis əməllərdən ibrət dərsi götürəcək, arxasız adamları incitməkdən əl çəkəcək. Yox, içimdəki səs məni aldatmışdı. Sən demə, dərd normal insanları nə qədər mülayimləşdirir, mərhəmətli edirsə, vəhşi xislətliləri bir o qədər qəddarlaşıdırır, rəhmsizləşdirir. Çox sonralar eşitdim ki, o bəxtsiz uşaq Qaraxanlının öz uşağı deyilmiş. Bəlkə öz övladı olsaydı, can acısının nə demək olduğunu anlayar, heç olmasa bir balaca sınardı. Zorla istədiyinə nail olmaq, amansızlıq, ərli-ərsiz qadınları öz tələsinə salmaq, o qadınlardan yeri gələndə öz maraqları üçün istifadə etmək xislətində olan insandan bunu gözləmək də ağılsızlıqdı.

Qaraxanlı məni köləsinə çevirmək üçün hər gün bir plan cızırdı. Amma son vaxtlar Moskva-ya tez-tez gedib-gəldiyindən başı bərk qarışmışdı, hamı, o cümlədən mən də yadından çıxmışdım. Amma bu sevincim uzun sürmədi. O, elmlər doktoru dərəcəsi almağının şərəfinə Moskvanın ən məşhur restoranlarından birində ziyafət təşkil etdiyi gün – 20 Yanvarda sovet qoşunları Bakıda dəhşətli qırğınlar törətdi, şəhərin küçə və meydanlarını qan gölünə döndərdi.

Adil Hüseynlinin şəhadət barmağı dama-dama dəftərin bir vərəqinə ilişib dondu. Sanki burada yazılanlar onun başına gəlmişdi.

O gün şəhər tanınmaz hala düşmüşdü; iri-çaplı silahlardan atılan güllələr dəydiyi hər yeri dəlik-deşik etmişdi, mərkəzdən göndərilmiş xüsusi təxribatçı qrup tərəfindən televiziya partlayış törədildiyinə görə verilişlər dayanmışdı. Bu qanlı fəlakətdən sonra şəhərdə elan olunmuş komendant saatından adamlar xəbərsiz idi. O zaman hamı psixoloji gərginlik girdabına düşər olmuşdu. Fikrini cəmləməyə çalışan Cahan da bir müddət hara üz tutub gedəcəyini bilmədi. Şəhərin dünyaya ilə əlaqəsi kəsilmişdi, hərbiçilərin xalqın gözü qarşısında törətdiyi vəhşilikləri hamı kimi o da ağlına sığışdırammırdı.

Cahan divarlara qısıla-qısıla ərini – Şahmarı axtarmağa getdi, sanki bir əlindən həyat, o biri əlindən isə ölüm yapışmışdı.

Şahmarı yaralı halda meyitlərin arasından tapdı. Onu xəstəxanaya apararkən, təcili yardım maşınuna əsgərlər bir neçə dəfə atəş açdılar. Şahmar özünə gələndə dedi ki, ona atəş açan saqqallı əsgəri yaxından görüb – erməni imiş.

O, sağalandan sonra könüllülərə qoşulub Şuşanın müdafiəsinə yollandı.

Adil Hüseynli diqqətini topladı. Bayaقدan bəri gözünün önündən itən sətirlər yenidən canlanmağa başladı. Cahan məktubunda daha sonra yazırdı:

«Şahmar təkcə özü üçün yaşayan adam deyildi. O, qeyrətli oğul idi, özünə yer tapa bilmirdi. Azərbaycanın həm sovet imperiyası, həm də ermənilər tərəfindən bu hala düşməsi ona bərk toxunurdu. Elə bil onun bu canıyananlığının sonunun nə ilə bitəcəyini əvvəlcədən bilirdim. Ağlıma gələn başıma gəldi. Şahmar şəhid oldu». Mən oğlumla – onun yadigarı ilə yeni mənzilimizə köçdük. Uzun illər gənc mütəxəssis kimi ev almağıma əngəl olan idarələr bu dəfə məni şəhid ailəsi kimi bircə günün içində ikiotaqlı mənzillə təmin etdilər.

Gecələr tez-tez yuxumu qarışdırırdım; gah «sağlam, qədir-qiyətini bilən adama ərə gedərsən» – deyə əyninə ağ kəfən geyinmiş xəstəni, gah da son gülləsinədək düşmənlə döyüşən, yaralı bədəninin qanı torpağa axan məğrur əsgəri görürdüm. Sanki sehrli bir əl qəlbimdə qaysaq bağlayan yaraların göynərtisini artırmaq üçün qara torpağın qoynunda uyuyan iki kişi ilə keçirdiyim günlərin anlarını gözlərimin önündə kitab kimi vərəqləyirdi.

Mən təklik əzabını dərdimi yaza-yaza yüngülləşdirmək istəyirdim. Həmin vaxtlar yaxşı bildiyim həyat hadisələrindən bəhs edən balaca bir kita-

bım çıxdı. İlk kitabımda yer üzündəki fəlakətlərin sevgisizlikdən baş verdiyini demək istəmişdim.

– Kitabını çox diqqətlə oxudum, – bir cümə günü, nahar fasiləsi zamanı Aşur Qaraxanlı məni şöbəmizdə yalqız görüb dedi. – Amma mənim barəmdə orada heç nə yazmamısan, eh, ay sarı gəlin, ölənə yas tutub elegiya həsr etməkdənsə, yaxşı olar ki, bir az da gələcəyin barədə düşünəsən. Nə vaxta kimi cavan canını əzab-əziyyət içində əridib puç edəcəksən? Heç fikirləşmirsənmi bu dünya beş günlükdür, sənə bir demişəm, bir də deyirəm; gəl bu inadkarlığından əl çək! İnan, sən şahlara layiq qadınsan, bircə «hə» de, səni yağ-bala tutum, süd gölündə üzdürüm.

Mən onu dinləyəndən sonra təmkinlə cavab verdim:

– Siz mənim taleyimə görə nəhaq yerə narahat olursunuz, inanın, mənim həyat yoldaşım öz kəsibliyi və sadəliyi ilə şahlardan da yüksəkdə dayanan bir insan idi, çünki şahlar susanda, o, sözünü dedi. Ölməyi də sevmək kimi bacarmaq lazımdır. Əgər kitabımı diqqətlə oxumuş olsaydınız, özünüzü mütləq orada tapardınız. Axı insan heç nəyə məhəl qoymadan necə yaşaya bilər?

O, mənim nəyə işarə etdiyimi deyəsən başa düşdü, sözümü kəsdi:

– And olsun o müqəddəs Qurani-Şərifə ki, sarı gəlin, mən sənə düşündüyün yepyekə, div boyda adam deyiləm ki, mənzil məsələsini həll etməyə

gücüm yetsin. Amma Aypara xanım həyəcanla yanıma gəlib deyəndə ki, əgər şirinlik verməsə, onun adına olan orderi dəyişib başqasına verəcəklər, mən də bacardığım qədər, bir dost kimi ona yardım etdim. Axı elmi işimdən monoqrafiya yazan bir xanımdan öz köməyimi əsirgəməyə mənəvi haqqım yox idi. O ki qaldı sənə də kömək məsələsinə, ürəyin istədiyi vaxt oğlunu da götürüb mənim bağ evimə köçə bilərsən. Zərərin yarısından qayıtmağın özü də...

Mən bu dəfə də onun sözünü kəsməli oldum:

– Aşur müəllim, siz ki Allaha inanmırsınız, bəs onda müqəddəs kitaba niyə yalandan and içirsiniz? Sizə görə abır-həya köhnəliyin qalığıdır, düz deyilmi? Aspirantınız Aypara xanım çox müasirdir, ona görə də əri sürücünüzdür, özü isə...

O, mənim sözümü kəsib, təəssüf hissiylə başını buladı:

– Məni ölkədə xeyriyyəçi-alim kimi tanıyırlar, sən isə yardım elədiyim xanımlarla gizli eşq macərası yaşadığımı zənn edirsən, bu qədər qəlbiqara olduğunu bilməzdim.

– Aypara gözəl qadındır. Üstəlik, sizin kimi xeyriyyəçilərin xoşuna gəlmək üçün Bakının dükanlarında ənlik-kirşan qoymayıb qalsın. Onun peşəsi kişilərin ağlını başından çıxarmaqdır. Şeytan da Həvvanın əli ilə Adəmi günaha batırmışdı.

– Miflərlə məşğul olmaq sənin başını xarab edib vallah.

O, hirslənib getdi. Bilirdim ki, dediyim sözlərin altını çəkəcəyəm. «Nağıllar aləmi» jurnalının baş redaktoru ara-sıra yanıma gəlir, mənə baş çəkirdi. Sakit və bilikli insan idi. Söhbətimiz tuturdu. Şöbəmizə gələndə hərdən qabağına bir stəkan çay da qoyurdum. Ümumiyyətlə, hamıya, hətta heç tanımadığım insanlara qarşı da diqqətçil idim, köməyimi heç kimdən əsirgəmirdim. Həmin jurnalda yazılarım çap olunurdu, odur ki, özümü hardasa baş redaktora mənən borclu hesab edirdim. Buna görə də ona sövq-təbii isti münasibət bəsləyirdim. Amma onun subay, yaxud evli olduğunu bilmirdim.

Bir gün özünü baş redaktorun nişanlısı kimi təqdim edən qarabuğdayı bir qız iş yerimə gəlib hay-küy saldı ki, bəs sən mənim deyiklimi yoldan çıxarmısan, onunla gəzib-dolaşırsan. İnanın ki, onun bu ittihamını eşidib dəli oldum. Allah adamı şərdən, quru böhtandan qorusun! Bərk sarsıldım. Mikroinfarkt keçirdim. İki ay xəstəxanada yatdım. İş yoldaşlarım mənə tez-tez baş çəkdilər.

Bir dəfə Qaraxanlı yaxın adamlarından biri ilə mənə gül, bir də zərfin içində pul göndərdi. Gülü də, pulu da geri qaytarıb:

– Apar, versin arvadına, – dedim.

Sonralar öyrəndim ki, o nişanlı qız məsələsi Qaraxanlının qurduğu tələ imiş. Özünə «Qarasevda» ləqəbi götürmüş Mənzər adlı o qarabuğdayı qız – ifadəmə görə sizdən min dəfə üzr istəyirəm –

əxlaqsızın biridir. Vəzifəli kişilərlə əlaqə yaratmaq üçün hər nə desən edir. İndi şou-biznes aləmində ulduz kimi tanınır, Qaraxanlının təhriki ilə çox evlər yıxıb. Sonradan onu da eşitdim ki, xəstəxanaya düşdüyüm gün şöbəmizin əməkdaşları Mənzərin əməlli-başlı dərslərini veriblər.»

* * *

Adil Hüseynli dəftərin yeni vərəqini çevirməyə tələsmirdi. Məktubda xəsisliklə – yığcam şəkilə təsvir edilən hadisələri bütün təfərrüatı ilə xəyalında canlandırmağa çalışırdı.

* * *

(Cahanın heç ağlına da gəlməzdi ki, tale Mənzər adlı o məkrli qızı bir də onun rastına çıxaracaq. Amma çıxaracaqdı, özü də harada?)

...O gün Cahan pulu və gül dəstəsini geri qaytarandan sonra Qaraxanlı bərk coşdu, zəng edib dedi ki, mən Mənzər adlı adam tanımıram. Eşitdiyimə görə, onu möhkəm əzişdirmisən.

Cahan qətiyyətlə dedi:

– Bir yox, beş Mənzər kimi pozğunu üstümə göndərsən də, xeyri yoxdur!

Onlar telefonda beləcə bir xeyli mübahisə etdilər.

Cahan telefonun dəstəyini yerinə qoyub, pəncərənin önündə dayandı, əllərini sinəsinin üstündə çarpazladı. Dənizdən əsən meh xəstəxananın hə-

yətindəki çinar ağacının yarpaqlarını xəfif-xəfif ləpələndirirdi.

Ürəyindən dəniz kənarına çıxmaq keçdi. Axşamlar sahildə dayanıb, dalğalar qoynunda bərq vuran rəngbərəng işıqlara baxmaq necə də xoşdur!..

Onun gözləri önündə gah Aşur Qaraxanlının, gah Aypara Kamalzadənin, gah da Mənzər Qarasevdanın surətləri bir-birini əvəz etdi. Rahatlığını, xoşbəxtliyini əlindən alan bu üçlüyü şər sacayağı – böhtan ocağı adlandırdı və ürəyində dedi: «İlahi, mənə bu insanların şərindən qoru!»

* * *

Adil Hüseynli növbəti səhifəni çevirdi: «Qaraxanlının nə qədər insafsız olduğunu göstərmək üçün o qədər faktlar deyə bilərəm ki. Bir dəfə mənə zəng edib dedi ki, sən uşaq olanda çoxlu konfet yeməmişən ki? Dedim, mən sizin tanıdığınız o bəxtəvər uşaqlardan olmamışam. Soruşdu ki, bəs niyə elə şirinsən? Dedim, mən kənardan baxana şirin görünürəm, əslində isə zəhərdən də acıyam. Mənə yaxınlaşan mütləq zəhərlənib ölür. Bu sözümə görə altı saat dərs deyib, ayda 60 manat maaş aldığım işimlə vidalaşmalı oldum. Adım dəfələrlə xarici ölkələrə ezamiyyəyə gedəcək adamların siyahısından çıxarıldı. İnstitutda qabaqcıl işçilərə verilən mükafatlardan məhrum

edildim. İş yoldaşlarımın çoxu mat qalırdı ki, axı, sən kimə neyləmişən? Niyə sənə zülm edirlər? Nə deyəydin? Əgər ətrafımda dərdimə çarə tapacaq bir Allah bəndəsi görmürdümsə?!»

* * *

Adil Hüseynli Cahanın Qadınlar həbsxanasından göndərdiyi «Könül dəftəri»ni bura qədər oxuyub, dərindən köks ötürdü, yorğun gözlərini dalbadal bir neçə dəfə yumub-açdı. Elə bil kabinetində onunla üzbəüz əyləşmiş qadının xəyalı da ayağa qalxıb, getmək istədi:

– «Deyəsən sizi çox yordum, bu qəmli söhbətdən qəlbinizin necə sıxıldığını başa düşürəm.»

Adil Hüseynli otaqda var-gəl edə-edə düşünürdü. Uzun müddət idi ki, siqareti tərgitmişdi. Birdən-birə ürəyi siqaret istədi, kabinetdən çıxıb, 40-cı otağa sarı boylandı, oradan taqqıltı səsi gəlirdi. Yəqin indi Şahin Verdiyev bahalı siqaret çəkə-çəkə divara nəsə vurdurur, ya da haranısa sökdürür – bu əlavə otaq yaranandan bəri təmir işləri bitib-tükənmirdi.

Adil Hüseynli heç vaxt həmin otağa girməmişdi, indi istədi siqareti bəhanə edib, qapını açsın, orada nələr baş verdiyini gözləri ilə görsün, desin ki, ustadına rəhmət, bu nə dəstgahdır? Amma bayaqkı naqolay söhbətlərini, bir də Cahan xanımın məktubunu xatırlayıb dayandı: «Allaha

acıq getməsin, Qaraxanlı kimi əbləhin birinə heç rəhmət də düşmür!»

40 rəqəmini qəribə nəzərlərlə süzüb geri dö-nəndə, dəhlizin o başında kiminsə siqaret çəkə-çəkə pəncərədən şəhəri seyr etdiyini gördü.

– Bu taqqıltı səsi adamın lap beyninə işləyir, – deyə gileyləndi və əlavə etdi: – Ondan birini də mənə ver. – Və bu gün ikinci dəfə idi ki, səkkiz yaşında ikən gördüyü o qoca dəmiryolçunu xatırladı.

– Buyurun, ağsaqqal. – Cavan oğlan ona verdiyi siqareti alışqanla yandırdı və elə bil ürəyini boşaltmaq üçün həmsöhbət tapdığına sevindi: – O ustaları bura mən gətirmişəm. Deyilənə görə, vaxtilə o otaqdan arxiv kimi istifadə olunurmuş. Repressiya illərində Qaraxan Şubayev adlı çox zalım bir xalq hakimi orada «sürgün dəzgahı» qurubmuş. Otuz yeddinci ildən əlli üçüncü ilə qədər sayılıb-seçilən ziyalıları məhkəməsiz-filansız o «dəzgahdan» xalq düşməni kimi çıxarıb, göndərirmiş cəhənnəmin Sibir adlı filialına. El arasında adına Qaracan deyərmişlər. Qaracanın sürgünə yolladığı adamların biri də oradan sağ qayıtmayıb.

Adil Hüseynli təəccüblə:

– Sən bunları haradan bilirsən, ay bala?

– Bu ustalardan biri yaman savadlı adamdır, zalım oğlu danışanda ağzından dürr tökü-lür, amma yazıq xəstədir, tez-tez başı gicəllənir. Bir çətən külfətini dolandırmaq üçün kənddən

şəhərə gəlib nə iş düşsə, işləyir. Mən də sürücü babayam, onları buradan ora, oradan bura daşıyıram.

Adil Hüseynlinin üz-gözündə narahatçılıq ifadəsi yarandı:

– Yəqin ki, ona ağır işdə çalışmaq olmaz. Belə vəziyyətlə öz həyatını təhlükə altına qoya bilər. Mən burada – otuz doqquzuncu otaqda oluram, xahiş edirəm, de, yanıma gəlsin, bəlkə ona yüngül bir iş tapdım.

Sonra sürücü ilə xudahafizləşib, otağına dönmək istədi. Dəhlizdə sədrin qəbul otağının müdiri onu görəndə, uşaq kimi sevindi:

– Adil müəllim, sədr sizi gözləyir. İndicə daxili telefonla otağınıza zəng edirdim.

* * *

Ortayaşlı, ciddi görkəmli sədr onu mehriban qarşıladı. Kabinetdə başqa hakimlər də vardı.

– Bu gün Adil müəllimin hakim kimi fəaliyyətə başlamasının qırx ili tamam olur, – deyə sədr söhbətə başladı. – O, son dəfə məhkəməyə çıxacaq. Proses demək olar ki, başa çatıb. Amma yenə hamınızın adından ona bu son işində uğur diləmək istəyirəm. Bilirsiniz ki, Adil müəllim yaradıcı adamdır. Məhkəmə hüququna aid sənədli-bədii əsərlər yazır. Bu gün o, həm də bizdən ayrılır, təqaüdə çıxır. Sizin icazənizlə ona Fəxri Fərman təqdim etmək istəyirəm. Və bir də qırx il qüsursuz işlədiyinə

görə hədiyyə kimi bir kompyuter almışdı. Arzu edirəm ki, indən belə əsərlərini bunda yazsın.

Bu zaman Adil Hüseynlinin baxışları diqqətlə ona baxan gənc hakim Şahin Verdiyevə zilləndi. Aralarında kompyuter söhbəti olmuşdu axı. Şahin Verdiyev də öz növbəsində ona baxıb bic-bic qımuşdı.

Sonra sədr yığıncağa yekun vurdu:

– Möhtərəm hakimlər, gedə bilərsiniz. Siz isə Adil müəllim, zəhmət olmasa, qalın. İki-üç dəqiqəlik söhbətim olacaq sizinlə.

Hamı çıxandan sonra sədr masanın üstündən götürdüyü mineral sudan iki stəkana süzdü, stəkanın birini Adil müəllimə uzatdı. Sonra nəzakətlə soruşdu:

– Bu son işə görə sizi narahat etmirlər ki?

Adil Hüseynli stəkanı alıb:

– Ara-sıra anonim zənglər olur – dedi.

Sədr başını buladı:

– Adil müəllim, sizin necə hakim olduğunuzu bilirəm. Yeganə nigarançılığım özünü də görədir.

– Bu qırx ildə belə hədələrə alışmışam.

– Yenə də diqqətli olun.

– Narahatçılığınıza görə təşəkkür edirəm.

– İki gündən sonra Strasburqa yola düşürəm. İnsan haqları ilə bağlı birhəftəlik beynəlxalq konfransa dəvət almışam. İstəsəniz, birlikdə gedərik. Bu mümkündür.

Adil Hüseynlinin üzündə elə bir ifadə yarandı ki, guya bu günlərdə təxirəsalınmaz işi var.

Sədr gülümsündü, sonra qayğıkeşliklə:

– Yaxşı, necə istəyirsinizsə, elə də olsun, – dedi.

– Təqaüdə çıxırsınız, əgər bir şeyə ehtiyacınız olsa, mənə müraciət edin, qapım hər zaman üzünüə açıqdır.

– Allah köməyiniz olsun!

* * *

Adil Hüseynli kabinetinə qayıtdı. «Könül dəf-təri»nin davamını oxumaq istədi. Elə bu vaxt telefon zəng çaldı. Dəstəyi götürüb:

– Eşidirəm, – dedi.

Zəng edən adam ondan son məhkəmə iclası ilə bağlı nəsə xahiş edirdi.

– Xeyr, işə qanun çərçivəsində baxılıb. Bu gün saat on ikidə hökm oxunacaq, – danışa-danışa gözü-ucu divar saatına baxdı. – Buna ehtiyac yoxdur. Qanun çərçivəsində bacardığımı qədər güzəşt edərəm. Xahiş-minnət də gərək deyil. Sağ olun! – Asılqana yaxınlaşıb, hakim paltarını götürdü.

Telefon yenə zəng çaldı. Dəstəyi qaldırıb, bir müddət dinlədi, sonra:

– Bura Ali Məhkəmədir, canım, bazar deyil, – əsəbiləşdi.

Dəstəyi yerinə qoyan kimi telefon yenə zəng çaldı. Bir an duruxdu, sonra başını bulaya-bulaya iclas zalına yollandı.

Dəhlizdə Şahin Verdiyevlə qarşılaşdı. Gənc hakimin sifətində bayaqkı bic təbəssümdən əsər-

əlamət qalmamışdı. O ayaq saxlayıb, az qala pıçılı-
tıyla:

– Hələ gec deyil, – dedi.

Adil Hüseynli:

– Məncə əsl kişilər sözü bir dəfə deyirlər, – dedi
və ürəyindən nədənsə o an «Aldın payını, çağır
gəlsin dayını» – məsəlini də söyləmək keçdi. Söz
Şahin Verdiyevə güllə kimi dəydi. Zorla da olsa,
gülümsünüb, fikrini dəyişdi və cır səslə dedi:

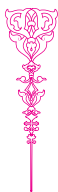
– Siz düz başa düşmədiniz, Adil müəllim, mən
məhkəmə işini nəzərdə tutmuram, bayaq sədrin
sizə hədiyyə etdiyi «Noutbuk»u deyirəm, yəni
onu öyrənmək hələ gec deyil.

– Məncə bu barədə söhbətimiz olmuşdu. Kom-
pyuter xəstəsi olmasam da, onda az-maz işləməyi
bacaırım, – dedi və gedə-gedə düşündü: «Deyəsən
bu cavan oğlan öz həddini mənim gözlədiyimdən
də çox aşır, bəlkə ona əməllicə qulaqburması ver-
mək lazımdır?»

İki saatdan çox davam edən məhkəmənin nə ilə
qurtaracağı artıq çoxlarına məlum idi. Cinayətin
səbəbi aydınlaşdırılmışdı. İşin təkrar istintaqa
göndərilməsini tələb edənlər hökmün elan olun-
masına hər vasitə ilə mane olmağa çalışsalar da,
qocaman hakim ısrarla öz mövqeyində durdu:

– Qanuna hörmət etmək lazımdır! Bu prepa-
ratların satışı qadağandır!

Şahin Verdiyev əsəbi halda otağına qayıtdı:
«Cındırın biri cındır! Kimi başa salasan ki, onun

xəmiri belə yoğrulub, sonra da adımı bacarıqsız qoyurlar ki, bir qoca hakimin öhdəsindən gələ bilmirəm. Beləsinin öhdəsindən ancaq ölüm gələr!»

Sevda içəri daxil olanda, o, başını əlləri arasına alıb fikrə getmişdi.

– Şahım, görürəm ki, o qocanı yola gətirə bilməmişən. Heç vecinə də alma, mən o dərman alverçisini susdurmaq üçün arvadını ələ almışam. Pul hər şeyə qadirdir. O, bioloji qida həblərini bizdən yox, «Uçan şir» kampaniyasından aldığını deyəcək.

– Nə danışırısan? «Uçan şir» nədir?

– Tibet, Çin təbabəti adı altında xəstələrə Rusiyada və Qazaxıstanda istehsal olunmuş yararsız bioaktiv preparatlar satan xarici şirkətin adıdır. Bizimlə rəqabət aparır. Məhsullarımız onların sayəsində anbarlarda tıqlanıb qalır.

– Axı zərərçəkən anasının ölümünə səbəb olan preparatın «Qara XAN» firmasından aldığını iddia edir?

– Artıq «Qara XAN» deyilən bir şirkət yoxdur, «Qara Şahin» var. Məhsullarımıza beynəlxalq keyfiyyət sertifikatı alandan sonra qalır güclü reklam.

Şahin Verdiyev onu diqqətlə dinləsə də, fikri Adil Hüseynlinin yanında qalmışdı:

– Seva, mənə o bizim haqqımızda çox şey bilir.

– Sən nə danışırısan?

– İnsanı tanımaq üçün səncə onun planlarını bilmək kifayətdir?

– Zövqsüz, ağzının ləzzətini bilməyən, hazır puldan imtina edən bir qocanın axı nə planı ola bilər ki?

– Bu gün ondan yeni yazdığı kitabın adını soruşdum. İroniya ilə mənə «Qırxıncı otağın sirri» – deyə cavab verdi.

– Məgər bu dünyada yalnız bir dənə qırxıncı otaq var? Boşla getsin, canım.

Şahin Verdiyev ayağa qalxıb qəddini düzəltdi, donuq sifətindəki qorxu ifadəsini Sevdadan gizlətməyə çalışdı. Gözlərini pəncərədən bayıra zillədi:

– Deyirdin ki, lazım gəlsə, onu lap aradan götürmək də olar.

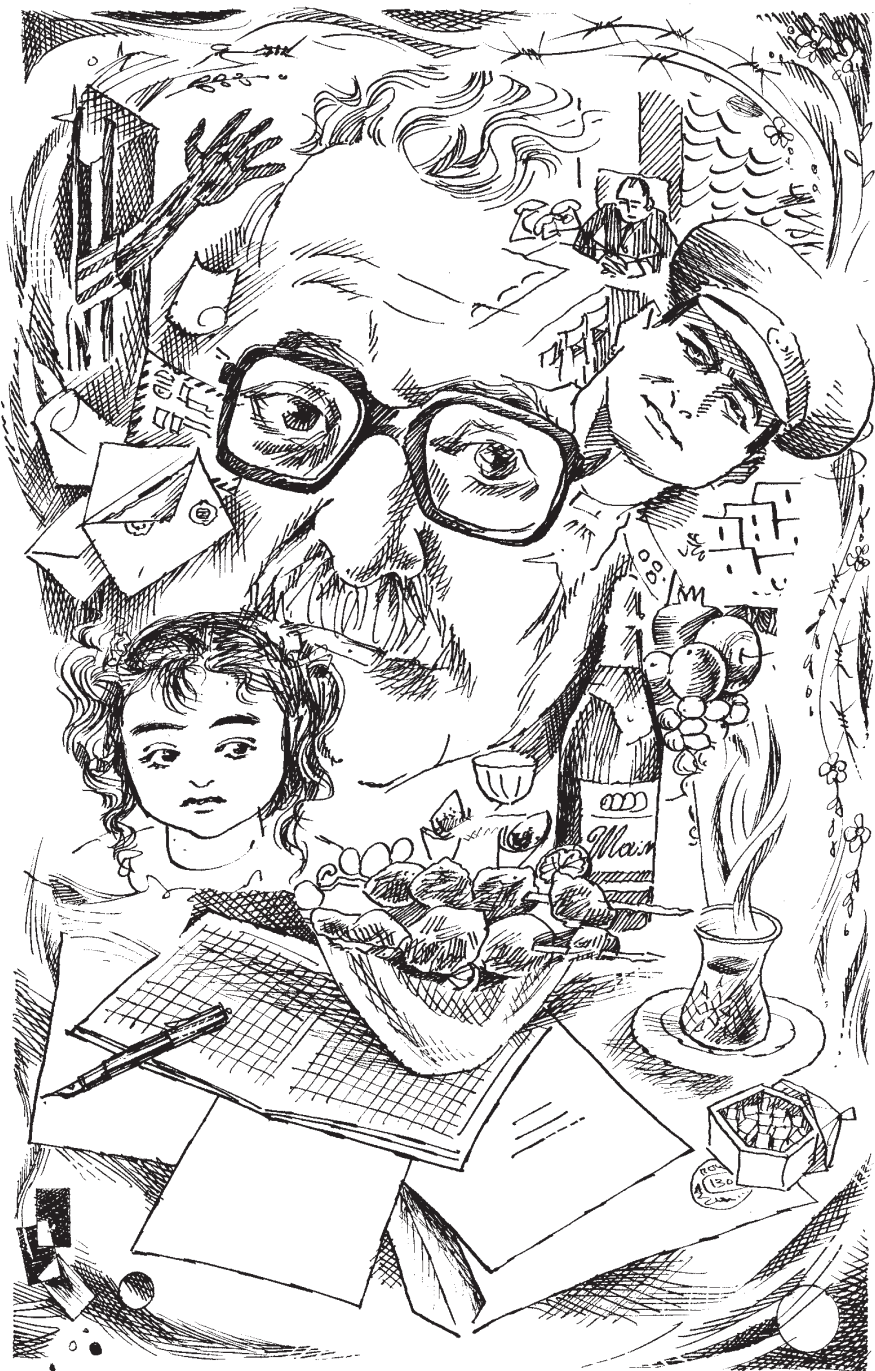
– Buna zərrə qədər də şübhən olmasın. Amma sevgilim, nikahımızdan qabaq görüləsi bundan da vacib işlərimiz var.

Şahin dönüb əlini Sevdanın çiyninə qoydu:

– Sevacan, əgər o, mənim Qaraxanlının mirasına sahib olduğumu bilsə, susmayacaq.

Sevda ona canıyananlıq edib boynunu qucaqladı:

– Sənə Qaraxanlı özü öz əmlakını, şirkətini vəsiyyətləndirib. Burada qorxulu nə var ki? Əgər öz karyerana görə narahatsansa, bu işi mən özüm həll edərdəm. Sən hələ bilmirsən ki, analar necə qızlar doğub...

Məhkəmə başa çatandan sonra Adil Hüseynli kabinetinə dönüb «Hər şey qurtardı, zənglər, hədələr, tikanlı sözlər bitdi, daha heç kim məni narahat etməyəcək», – deyə düşündü. Yenə gəlib Cahanın «Könül dəftəri»ni götürdü. Amma bir kəlmə də oxuya bilmədi – fikirləri qarışdı. Bu qırx ildə məhkəmə işində rast gəldiyi ən qəribə hadisələr bir-bir yadına düşdü. Xəyalında özü – gənc məhkəmə hakimi Adil Hüseynli də canlandı.

Yetmişinci ilin yayı idi. Müttəhimlər kürsüsündə külli miqdarda dövlət əmlakını mənimsəmiş bir kişi əyləşmişdi. Ən qəribəsi bu idi ki, belə bir adamın adında bir qəpiklik də şəxsi əmlak yox idi. Qanuna görə arvadının adına olan evi, bağ, maşını da müsadirə etmək olmazdı. Çünki dünənə kimi bir yastığa baş qoymuş ər-lə-arvadın rəsmi nikahları yox idi. Bəlkə qadın keçmiş xan, bəy qızı idi, atasından ona küpə dolu qızıl miras qalmışdı? Hələ bu bir yana qalsın, qadın istintaq zamanı müttəhimi tanımadığını iddia edirdi, hətta dünyaya gətirdiyi uşaqların da ondan olmadığını deyirdi. «Yox! Bu ola bilməz!» – deyə o zaman Adil Hüseynli düşünmüşdü. Çünki nə kasıb, nə də bəy, xan qızı bu qələti edə bilməzdi.

Həmin qadın istintaq gününün axşamı Adil Hüseynligilin evinin qapısını döymüşdü. O, zər-zibalı geyinib daş-qaşlarla bəzənsə də, nədənsə tora düşmüş ceyran kimi həyəcanlı görünürdü.

Adil Hüseynlinin uşaqları içəridə cizgi filminə baxırdılar, həyat yoldaşı isə işdə idi.

Hakim düşündü ki, yəqin qadın ərinə yüngül cəza verilməsindən ötrü xahiş-minnətə gəlib. Amma çantasından ağ kağız parçasına bükülmüş bir dəstə yüzlük çıxarıb Adil Hüseynliyə uzadılanda, ilk sözü:

– O dəyyusa ən ağır cəzanı verin, elə cəza ki, getdiyi yerdən bir də geri dönməsin! – oldu.

Adil Hüseynli qadının əlində qorxunc bir şey görürmüş kimi diksinib geri çəkildi. Qadın bir addım da irəli gəldi:

– Bu pulla nə istəsəniz, ala bilərsiniz.

Adil Hüseynli:

– Allah xatirinə gedin! – dedi və əli ilə qapını göstərdi. – Bu evə indiyə kimi haram pul girməyib!

Qadının üzünün rəngi əvvəl bozardı, sonra da qaraldı. Qəzəbi gözəlliyinə kölgə saldı, pulu çantasına qoyub:

– Arvadınızın yerinə olsaydım, evə pulsuz gələndə qapını üzünüə açmazdım, – dedi.

Adil Hüseynlinin həyat yoldaşı – Leyla xanım uşaq evində böyümüşdü. O, ata-ana tərbiyəsi görməsə də, qadınlıq borcunun nə demək olduğunu yaxşı bilirdi. Adil Hüseynliyə ərə gələndə gənc qız idi. Oxuyub, təhsil almışdı. Bir cüt övladının xoşbəxt gələcəyi naminə o da işləyirdi. Qənaətcil idi. Ərinin də, özünün də qazandığı ruziyə görə həmişə Allaha şükür edirdi.

Adil Hüseynli ona rüşvət təklif edən qadını qınayaraq soruşdu:

– Sizin ki, əriniz evə çoxlu pul gətirirdi, bəs niyə ondan imtina edirsiniz?

Qadın:

– O, məni qadından çox var-dövlətini qoruyan zəncirli it hesab edirdi. İndi-indi azadlığa çıxmışam, nə qədər azadlıqdan məhrum olacaqsam, mən də bir o qədər azadlıqda olacağam, – deyib, evi tərk etdi.

Bir az keçəndən sonra qapının zəngi yenə çalındı. Həmin qadın idi. «Bəlkə tutduğu əməldən peşman olub, üzr istəməyə gəlib?» – deyə Adil Hüseynli düşündü. Amma qadının üzündə zərər qədər də olsun peşmanlıq hissi sezilmirdi, işvəkarlıq göstərib, gülümsündü:

– Eşitmişəm ki, sizin şairliyiniz də var. Bəlkə şəhər kənarında – mənim bağ evimdə görüşək, ikilikdə.

Adil Hüseynli dedi:

– Qulaq asın, xanım, sizin hər belə cəhdiniz ərinizin cəzasını bir il azalda bilər.

O gündən sonra qadın məhkəmə zalında da gözə dəymədi.

Adil Hüseynli müxtəlif səbəblər üzündən məhkəmə zalına gəlib çıxan çox insanlarla rastlaşmışdı; əksəriyyətin xahişi, umacağı bu idi ki, nə təmənnan var, de, yerinə yetirək, amma balamızı, ərimizi, ya da qızımızı xilas et, qıyma ki, dəmir barmaqlıqlar

arxasında çürüsün. İndisə hakimliyi dövründə təsadüf etmədiyi bir halla qarşılaşmışdı. Qadın ona rüşvət təklif edirdi ki, halal ərinin cəzasını artırsın. O qədər artırsın ki, bədbəxt ömrü boyu dünya işığına həsrət qalsın. Daha nə istəyirsən? Bu da sənə yeni bir «40-cı otaq».

Görəsən Adil Hüseynlinin həyat haqqındakı təsəvvürləri düzgün idi mi? Kimi inandırmaq olardı ki, o, quruca maaşa göz dikib və bütün ömrü boyu başına yağan topa-topa pullara yaxın durmayıb. Halbuki indi evinin dirəyi də qızıldan olardı. Dünyanı gəzib kef eləyərdi. Bəlkə Şahin Verdiyevin iradları, neştərli atmacaları haqlıdır? Palaza bürünüb, ellə sürünmək yaxşı olmazdı mı? Bir adam, əstəğfərullah, Allah deyil ki, dünyanı düzəltsin. Bəlkə bu, sadəcə, Don Kixotluqdur?..

* * *

Cahanın ürək çırpıntıları Adil müəllimə əzab versə də, o dözüb, məktub-dəftəri oxumağına davam etdi.

«...Oğlum pullu məktəbə girdi, o, bunu eşidib, zərfdə təhsil haqqını göndərdi. O pula demək olar ki, möhtac idim. Amma götürməyib, geri qaytar-dım.

Zəng edib dedi:

– Özünü qaragün elədin, heç olmasa, oğluna yazığın gəlsin. Arxasız-köməksiz nə edəcəksən? İnan, səni dünyalar qədər sevirəm. Nə eləmişəmsə,

bu sevginin təsirindən olub, səhvlərimi unut. Axı, sən niyə qismətindən üz çevirirsən?

Onun səsinə eşidən kimi bozarıb dünyanın ən tərs adamına dönürdüm. Bu məndən asılı deyildi. Dedim:

– Professor, siz bu yaşa çatmısınız, az qala dünyanın yarından çoxunu gəzmisiniz, təəssüflər olsun ki, hələ də sevginin təmənnasız olduğunu anlamırsınız. İnsan da sevdiyi qadına bu qədər zülm edərmə?

Yenə özündən çıxıb hirsələndi:

– Elə bilmə ki, kef çəkirəm. Eşit, mənə nə qədər əzab verəcəksənsə, iqiqat artığını da özün çəkəcəksən. Unutma ki, öluncə səni rahat qoymayacağam, bir gün öz ayağınla gəlib böyrümə qısılacasən».

Bir yay məzuniyyətdə idim, oğlumla Buzovnadakı kiçik bağ evinə əl gəzdirib, səliqə-sahman yaratdıq. Günortaüstü idi. Üzüm çardağının kölgəsində oturmaşdım. Birdən radioda eşitdim ki, Aşur Qaraxanlını işdən azad ediblər. Sevincimdən az qala huşumu itirəcəkdim. Bir vaxtlar mən instituta qəbul olunanda, nənəm sevincindən halva çalıb yeddi qapı qonum-qonşuya paylamışdı. İndi də mən nənəmin döydüyü qapıları bir-bir döyüb halva paylayardım. Güman edirdim ki, canım qurtardı bu ilan adamdan. Amma... Zalım fələk sanki mənim qəsdimə durmuşdu. Heç demə işdən çıxarılsa da, yenə onun sözü hər yerdə ötürmüş, çünki əli böyüklərin ətəyində idi, bəzən mənə elə gəlirdi ki, yuxarılarda da ondan qorxub-çəkinirdilər,

çünkü belələri istənilən vaxt istədiyi adama pislik edə bilərdi, ya da heç olmasa, başağrısı verdirərdi.

Məzuniyyətdən qayıdandan sonra mənim yuxarı vəzifəyə keçmək imkanım vardı. Bu, hər şeydən əvvəl tələbə oğlumun təhsil ehtiyaclarını ödəmək üçün lazım idi. Yenə o ilan adam haradansa xəbər tutub qabağıma şərt qoydu. Təbii ki, onun şərtini qəbul etmədim. Və o, özünün sözü ilə desəm, «qapısının tulası»nı həmin vəzifənin başında əyləşdirdi.

Qara günlərim yenidən başladı, indi təkcə özü deyil, həm də vəzifəyə gətirtirdyi adam da mənə qənim kəsilmişdi, hər an mənliyimi alçaltmaq üçün dəridən-qabıqdan çıxırdı. Daha usanıb təngə gəlmişdim. Bu dünyada ən çətin şey nədanın, nəmərdin sözünü götürmək, təhqirinə dözmək idi.

Mənim səbrimə, təmkinimə heyranət edən iş yoldaşlarımdan biri başıma ağıl qoymaq istədi:

– Ay qız, özünə də, ciyərparana da zülm edənə-cən, nə istəyir ver, soxsun gözünə o dəyyus. Telese-riallarda olur ey, qadın ya övladını, ya öz həyatını xilas etmək üçün iki yol ayrıcında qalır. Ona aşiq olan varlı kişinin dediyini eləyir. Bir anda iş düşür yoluna. Haçanacan içini yeyəcəksən?

Sözümü kəsə dedim:

– Bacarmıram bacı, mən də belə bədbəxtəm.

Haqlı inadımdan təsirlənən iş yoldaşım Qaraxanlı barədə bildiklərini danışdı, necə deyərlər, açdı sandığı, tökdü pambığı:

– Arvadı, qızı pozğun olan kişilər elə bilirlər ki, bütün qadınlar pis yolun yolçularıdır. Arxanca sürünən bu ilan adamın bir arvadı vardı, xalq artisti, balerina. Cavanlığında karyera naminə evlənib-miş. Günlərin bir günü cavan bir oğlana qoşulub qaçdı xaricə. Deyirlər ki, Qaraxanlı indi də o qadınla xaricdə tez-tez görüşür. Onun sayəsində şəhərdə apteklər və fransız ətriyyatı mağazaları açıb. Gözü doyur bəyəm, indi də girişib göydələn tikintisinə. Buradakı arvadı da öz kefində-damağındadır. Qaraxanlının malına-puluna şərik çıxandan sonra restoranlarda sütül oğlanlarla oturub-durur.

* * *

Bəlkə iş yoldaşım haqlı idi? Özümü bir dəfə Qaraxanlının ixtiyarına verməklə nə itirəcəkdim ki?

Nənəm «Namus evin güzgüsüdür», – deyərdi. Özü «Ər evi, gor evi» deyib, müharibəyə gedən ərinin yolunu ömür boyu gözlədi. Mən birinci dəfə ailə quranda dedi: «Ərin aş yesə, aş yeyəcəksən, daş yesə, daş yeyəcəksən, bir də duvaqla girdiyin evdən kəfənlə çıxarsan». Amma elə bil bu sözü dediyinə görə özü də peşman olmuşdu. Həyatın müqəddəs adət-ənənələrə kölgə salan qanunları da az deyil. Uşaq vaxtı nənəmin köhnə komamızda mənə danışdığı nağılların qəhrəmanları – gözəl qızlar varlı-karlı oğlanlara deyil, onları tilsimləmiş qırxıncı otaqdakı divin əlindən xilas edən igidlərə

ərə gedərdilər. Yurdu dara düşəndə, el-oba susuz qalanda, o igidlər yaraq-yasağa qurşanıb düşmənlə döyüşə atılar, suyun qabağını kəsən yeddi-başlı əjdahanı öldürərdilər. Bəlkə mən hələ də o nağıllar aləmində idim, iki dəfə ərə gedəndən sonra da «ağ atlı oğlan»ın yolunu gözləyirdim. Deyəsən gərdişi-zəmanə yenə «atın qabağına ət, itin qabağına ot qoyub». Bəlkə hələ də məni qapısı tilsimlənmiş qırxıncı otaqda saxlayan divdən xilas edəcək o qoçağın sorağındayam? Nənəmin uşaq vaxtlarımda mənə yedizdirdiyi bir tikə çörək o qədər halal idi ki, məcburiyyət qarşısında qalsam belə, onun ruhuna xəyanət edə bilməzdim.

Mən ömrüm boyu kasıb olmuşam. Necə deyərlər birini tapanda, beşini tapmamışam, amma utanmamışam da. Bəzən bir paltarı beş-on il geyinmişəm, buna görə sıxılmamışam, halalığı hər şeydən üstün tutmuşam. Xahiş edirəm, sizə dediklərimi gəlişigözəl sözlər kimi qəbul etməyəsiniz. Səmimiyyətimə inanmağınızı istərdim, vaxt olub ki, süpürgəçilik də etmişəm, ehtiyac üzündən koftalar, jaketlər toxuyub satmışam, utanmamışam əllərimin qabarı, alnımın təri ilə qazandığım o quru çörək cücə-plovdan da ləzzətli gəlib mənə. Çünki belə tərbiyə almışam. Atam müəllim olub, anam evdar qadın, valideynlərim yeddi qız övladının yeddisinə də ali təhsil verib, onları ev-eşik sahibi ediblər. Əkin-biçinlə, mal-qara saxlamaqla böyük ailəni dolandırırıblar. Amma məni aya-

ğım yer tutandan nənəm – anamın anası saxlayıb, hətta məni uşaq bağçasına, sonra birinci sinfə də o aparıb. Nənəmə elə öyrəşmişdim ki, öz dərd-sərimi doğma ata-anama, bacılarıma yox, ona deyərdim. Atam-anam dünyalarını çox erkən – nənəm ölməmişdən bir neçə il əvvəl dəyişiblər. Bacılarımınsa öz qayğıları, dərd-sərləri başlarından aşır. Bir-birimizlə o qədər gec-gec görüşürdük ki, mənim həbs olunmağımdan indiyə kimi də xəbərləri yoxdur. Belə yaxşıdır, qoy heç bilməsinlər. Qoy qonum-qonşu onlara dustaq bacısı kimi baxmasın.

* * *

İkinci dəfə ailə qurduğum adam – mənim Şahmarım həm çox sakit, həm çox ağıllı idi. Maşınqayırma zavodunda işləyirdi. Fəhlələr tətillərdə görəndə zavodda işlər dayandırılmışdı. Özünü oda-közə vuran, pul qazanan adam deyildi. O günlərdə ailənin bütün ağırlığı mənim çiynimdə idi. Şahmar könüllülər dəstəsinə qoşulub müharibəyə gedəndən sonra düşünürdüm ki, görəsən onu da itirsəm, mənim həyatım necə olacaq? Qırx il cəbhədən geri dönməyən ərinin yolunu öldüyü günə qədər gözləyən nənəmin sözləri yadıma düşürdü: «Bizim vaxtımızda əsgər namusuna göz dikəni, sataşanı çox ağır cəzalandırırdılar».

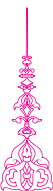
Sanki evimiz olsun deyər, Şahmar bilərəkdən özünü ölümün qoynuna atmışdı. Və onun mə-

zarının üstündə əsgər yoldaşlarının havaya atdığı yaylım atəşlərinin tüstüsü çəkilməmiş, bizə təzə mənzilin orderini gətirdilər. Kaş, sağ qalaydı, mən yenə evsizliyə dözərdim. Ondan sonra qara libası əynimdən çıxarmadım. Sanki bu qara rəngli libası zamanə adlı amansız və insafsız hakim biçmişdi əynimə. Çəkdiyim dərdlərlənsə rəngi bilinmirdi, yox idi. Hərdən öz-özümə Xaqaninin bir rübaisini pıçıldayırdım:

*İki itən dürdən ürəkdə dağ var,
Ciyərim kababdı – ürəyim yanar.
Qoy deyim, eşitmək qüdrətin varsa –
İtən cavanlığım və ölən dostlar...*

Köməyim isə göydə Allah, yerdə öz əməyim olub. Heç vaxt heç kimin qapısını nədən ötrüsə döyməmişəm, hətta şəhid ailəsi olanda da. Heç kəsdən heç nə ummamışam. Bircə arzum var, kaş ölməyəydim, haqq-ədalətin zəfər çaldığı günü görəydim. Bir namərdin ucbatından qalan ömrümü həbsxana hücrəsində keçirmək istəməzdim. İndi yaxın sizi bir sual düşündürür: məni bu addımı atmağa kim və ya nə vadar etdi? Etiraf edirəm ki, bu qəmli hekayəti dinləmək sizin bir xeyli vaxtınızı alacaq.

Mənim namizədliyim irəli sürülmüş vəzifə zəbt ediləndən sonra evimə zəng edib növbəti mənəvi zərbəni vurdular. Haqqımı tapdalayan adam telefonda gülə-gülə mənə yanıq verdi:

– Necəsən, ay namus, qeyrət dağarcığı? İndi təmiz namusunu quru çörəyinə yavanlıq elə ye, görək doyacaqsanmı?

– Bilirsiniz nə var, mən ac deyiləm. Şükürlər olsun ki, gözüüm də, könlüm də toxdur.

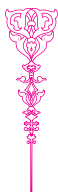
– Bilirəm, özünü sındırmırsan, amma yadında saxla, təkəbbür səni hər şeydən məhrum eləyib. İstəyirəm, gözün açılsın sənin, Cahan.

– Abırlı adam belə eləməz, professor. Məni rahat buraxın. Onsuz da dərdim özümə bəsdir. Yalvarıram sizə, məndən əl çəkin. Sizin ucbatınızdan əlacım ona qalıb ki, od vurub özümü yandırım.

Deyəsən daha söz tapa bilməyib çarəni telefonu qapamaqda gördü.

Kaş ağlını başına yığıb məndən əl çəkəydi. İnənin, mən kobud, acıdil deyiləm. Hamı ilə «qadan alım»la, «başına dönüm»lə danışırım. Ürəyim yuxadır, heç kəsin dərdinə, ağrı-acısına biganə qalmıram. Amma o ilan adamı əlimlə parçalayıb «uf» da deməzdim. Və inanıram ki, bir gün o, əməllərinin hesabını verəcək, mütləq verəcək. Başqa cür ola da bilməz».

Adil Hüseynli öz-özünə dedi: «Hə, biri vardı, biri yox... Biri vardı, biri yox... Deyəsən axı bu qadın nağıl danışır mənə. Amma bu dəftər lap yerinə düşdü, təqaüddə olan adamam, bu gündən belə heç nəyim olmasa da, bol vaxtım olacaq. Elə bu cür dəftərdən, xatirətdən oxuyub, günün ağzını boza verərəm çıxıb gedər. Şahin Verdiyev demiş,

fərasətim olsa, Cahanın «Könül dəftəri»nə bədii don geyindirərəm, olar roman. Mənə daha nə lazımdı ki?..»

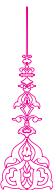
Adil Hüseynli sanki özü-özü ilə məzələnirdi. Dediği hər sözdə yumor açıq-aşkar hiss olunurdu. Və yəqin elə buna görə də dodağı qaçdı. «Könül dəftəri»ni məmnuniyyət hissi ilə əl çantasına qoydu ki, gedəndə evə aparsın.

* * *

Hə, biri vardı, biri yoxdu, bu dünyada Cahan adında bir qadın vardı. «Nağıl olan yerdə, ağıl da olar» demişlər. Belə bir deyim, yaxud söz varmı, ya elə indicə ağlına gəldi? Kəsdirə bilmədi.

Yeddi-səkkiz, bəlkə də on yaşı olarkən nənəsinin dediği cinkləri, şeytanları, xortdanları, divləri yuxusunda görürdü. Bu qəribə məxluqlar onu dövrəyə alıb, zurna-balaban çalır, qəhqəhə çəkir, rəqs edirdilər. Onlar Cahanla adam dilində danışır-dılar: «Bu gün sənin həm toyundur, həm də vayın, biz sənın qanını içəcəyik!» O biri deyirdi: «Mən isə, sənın ruhunu boğacağam!» Div isə – bəlkə bu heç adına div deyilən o əcaib heyvan deyildi, özgə planetdən gəlmiş təpəgöz idi, tünd qırmızı qıyafəyə bürünmüşdü – hərdən nərə çəkib vahiməli səslə: «Mən sənın ürəyini şişə çəkib bişirəcəyəm! Elə başını-döşünü də ləzzətlə yeyəcəyəm!» – deyirdi.

Cahan vurnuxurdu, qaçmaq istəyirdi, di gəl ki, əcinələrin əhatəsindən çıxıb bilmirdi. «Kömək

edin!» – deyə qışqırsa da, səsi çıxmırdı. Elə bil dili tutulmuşdu. Bədəninə soyuq tər axırdı, belə anda bəzən diksinib yuxudan oyanırdı, bəzən də ağsaçlı nurani bir kişi peyda olub, onu adamyeyənlərin əlindən xilas edirdi.

O, böyüyüb yaşa dolandan sonra da hərdən o yuxuları görürdü. İçini bürümüş müdhiş qorxu cənnətdən çıxmırdı. Ən qəribəsi də bu idi ki, Cahanın gündüzlər öz əhatəsində gördüyü adamlar gecələr əcaib-qərib şəkllə düşürdülər.

Bir dəfə də yuxusunda qırmızısıfət bir div onu lüt-ürəyən vəziyyətdə bərli-bəzakli yatağına apardı: «Demə, sənün ürəyindən də, başından da ləzzətli yerin varmı. Sən gözəlsən, elə bil bədəninə insan əli toxunmayıb, sən hələ korlanmamısan, gəl mənün arvadım ol»

Cahan isə göz yaşları tökə-tökə ona yalvardı:

– Mən üçüncü dəfə ərə gedə bilmərəm. Divdən div törəyər, mən isə insanlara zülm edən div doğa bilmərəm. Gedin, özünüə başqa arvad axtarın.

Sonra qırmızı div hirsələnib yeddibaşlı əjdahaya döndü. İlan kimi onun çılpaq bədənini sarıldı. Cahan ona müqavimət göstərmək üçün özündə güc axtardı:

– İnanın, bu iş sevgisiz mümkün deyil.

– Yalan danışırısan, iki dəfə ərə getmişən, ikisində də ortada sevgi-filan olmayıb.

– Sən bunları haradan bilirsən?

– Çünki ikinci dəfə məndən qorxduğun üçün tez-tələsik ailə qurdun.

– Pərvərdigara, özün mənə rəhm elə! Demək, yenə də sənsən, bəs niyə bu kökdəsən, sən adam-san, yoxsa heyvan?

– Mən insan övladıyam. Amma bu dünyadan zövq almaq üçün hər dona girirəm. Sən isə məni cin atına mindirdin, buna görə də ömürlük bu qəsrdə əsir qalacaqsan. Bax, yaxşı bax, buranın Tac-Mahaldan nəyi əskikdir?

Cahanın qorxudan səsi titrədi, amma birdən necə oldusa dəli kimi qəhqəhə çəkib güldü, sonra dedi:

– Canım, sən bu dünyadan zövq almağı yaxşı bacarırsan. Amma mən... Mən bir az üşüdüm, bu mərmər saray məgər yay-qış belə soyuq olur? Axı sən mənə bir dəfə Parisdən sarı paltar gətirmişdin. Əvvəl ver, mən onu geyinim, sən də... Sən də bir bax, sonra gedib duş qəbul elə, bədənindən çox pis tər iyi gəlir. Ondan sonra baxarıq məndən necə zövq alacaqsan.

– Ha-ha-ha. Sən gülməli söz danışırısan, mən gündə iki dəfə çimirəm, hələ bir mənim saunama bax, beləsi dünyanın heç bir yerində yoxdur.

– Bəlkə bu çürümüş iy sənin qəlbindən gəlir? Qəlbini Tanrı sevgisi ilə doldur, o zaman o pis qoxu çəkilib gedəcək.

– Baxıram, sən hələ də düzəlməmişən, köhnə Cahansan ki, köhnə Cahan! Öyüd verməyi, namus-

dan, vicdandan danışmağı tutuquşu kimi əzbərləmişən. Sanki bu dünyaya ikinci dəfə gələcəksən. Səni üşüdən bu soyuq divarlar deyil, içində hər gün, hər saat haqq-hesab apardığın yoxsulluqdur.

Sonra o, tüklü qarnını qaşıya-qaşıya asılqana sarı addımladı, nəyisə qurdalamağa başladı.

Cahan isə ayağa qalxıb barmaqlarının ucunda pəncərəyə yaxınlaşdı, tül pərdəni çılpaq bədəninə bürüyüb özünü bayıra atdı və quş kimi göydə pərvaz etdi.

Onun içi sanki hava ilə dolu idi. Göydə şar kimi fırlanır, hara düşəcəyini bilmirdi. Daha qorxu-hürküsü canından çıxmışdı. Düşünürdü ki, uzaq-başı bu hündürlükdən yerə çırpılıb öləcək. Amma nə yaxşı ki, bətnini murdarlanmaqdan xilas etdi. Ruhunu məğlub olmağa qoymadı.

Birdən yaşıl çəmənlikdə qollarını göyə açıb onu gözləyən ağsaçlı nurani kişini gördü. İlahi, bu onun gənclik illərində xəyalında canlandırıdığı ucaboy cəngavər idi. Görəsən niyə belə qocalmışdı? Axı bu kişini xeyli əvvəl yuxusunda cavan görmüşdü. Cahan qollarını quş qanadı kimi geniş açıb nurani kişinin ağuşuna qondu və yuxudan ayıldı. İçində qərribə bir peşmançılıq və tələş vardı.

«Gərək onu öldürəydim, yuxuda ilan öldürmək – düşməndən qurtulmaqdı. Demək, düşmən yaşayır. Aman Allah, mən bu ilan adamın fitnə-felindən necə qurtarım? Necə?...».

Cahanın həyatı həqiqətən də qorxulu nağıldı. Buna (hər halda, onun dəftərindən anlaşılan budur) qorxulu nağıldan özgə nə ad vermək olardı?

Adil Hüseynli çənəsini ovuşdura-ovuşdura bu əhvalatın nə ilə qurtaracağını həyəcan və səbirsizliklə gözləyirdi. Düşünürdü: «Cahanı cinayətə təhrik edən təkcə Qaraxanlıya olan nifrəti idi mi?» Axı hər bir qadın kimi o da bu dünyaya sevib-sevilmək üçün gəlib, işgəncələr içində yaşamaqdan bezmək, ya da kimisə öldürmək üçün yox. Bu dünyada əsl fədakarlıq nədir görəsən? Yaxşı ad qazanmaq xatirinə ömrün sonuna qədər əzaba qatlaşmaq mı? Özünü unudub, özgənin xoşbəxtliyi naminə çalışmaq mı? Bəlkə elə özünü kortəbii şəkildə zamanın ixtiyarına vermək, axına qoşulmaq hər şeydən daha yaxşıdır?

O, oxuyub çevirdiyi vərəqlərə dönə-dönə sığal çəkir, bununla sanki həyatın dibinə çökmüş bir tənha qadının başını sığallayır, ona ürək-dirək verirdi.

Cahan sonra yazırdı: «Mən uşaq ikən uzaq qohumlarımızdan gözəl bir qadın tez-tez nənəmə baş çəkməyə gəlirdi. Uşağı olmadığı üçün əri onu boşamışdı. Bir müddətdən sonra qonşuluğumuzda arvadı rəhmətə getmiş, dörd uşaqla dul qalmış bir kişiylə ərə getdi. Xətri mənim üçün əziz olan bu qadını ərə gedəndən sonra dindirmək belə istəmirdim. O zaman mənim aləmində hər qa-

dın həyatında bir dəfə ərə getməli idi, yalnız bir kişi üzü görməli idi. İki kişiyə ərə gedən qadına pis baxırdım. Elə bil o gözəl qadın barədə belə düşündüyümə görə Allah mənə cəza verdi. Sonralar onun necə fədakar, qeyrətli qadın olduğunu görüb utandım. O, dörd südəmər körpəni doğma balası kimi böyütdü, yurd-yuva sahibi etdi. İndi həmin uşaqlar bu fədakar qadını başlarının tacı bilirlər, doğma anaları kimi sevirlər».

Bəs görəsən təkrar ailə həyatı qurmaqdan vaz keçən, özünü doğma övladının səadəti naminə qurban verərək həbsxanaya düşən bu zavallı qadını ciyərparası niyə arayıb-axtarmırdı?

Hər şeydən və hamıdan küsmüşdüm.

Mən bu dünyanın adamı ola bilmədim, dünyaya da məni qəbul etmədi, qəriblik duyğusu içində yaşadım. Qəriblik duyğusu şər vaxtının darlığı kimidir. Günün şər qarışan vədəsinin gətirdiyi sıxıntıyı yəqin ki, siz də hiss etmişiniz. Təsəvvürünüzdə gətirin ki, bütün ömrünü həmin sıxıntıların içində yaşayan bir qadın var. Mənim sizdən, daha doğrusu, insan kimi qəlbinizdən, yazıçı kimi qələminizdən umduğum yeganə şey – şər pəncəsində əzilən bir ömür haqqında təsirli bir əsər yaratmanızdır. Mənim ən böyük təsəllim həmin kitab olacaq. Bu barədə az sonra sizə söhbət açacağam.

İnsan həyatının hər anı bir xatirədir. Ən dəhşətli an haqsızlığa qarşı gücsüz olduğunu hiss etdiyindir.

Həyatım mənəvi vuruşmalarda, yaşamaq uğrunda mübarizələrdə keçsə də, mənə qatılə çevirəcək bu dəhşətli ovqatı o günə kimi yaşamamışdım. Yaşadım və məğlub oldum. İndi yaşayan mən deyiləm, mənim əvəzimdə başqa mən yaranıb, sizə məktub yazan da mənim təzə yaranmış mənimdir. Hərdən düşünürəm ki, bəlkə mən səhv elədim, başqaları kimi firavan, rahat yaşaya bilərdim, əgər boyun əysəydim, şəxsiyyətimi alçaltsaydım. Qaraxanlının mənim yerimə təyin etdirdiyi o kök qadının heç vaxt maddi sıxıntısı olmamışdı. Buna baxmayaraq, o, vəzifə ələ keçirməkdən savayı heç nə barədə düşünmürdü.

Bəlkə adına vicdan deyilən o gözəgörünməz hiss qəlbimizdə olmasaydı, yer üzündə təmizlikdən, saflıqdan zərrə qədər də əsər-ələmət qalmazdı. Məncə daxili azadlıq eşqi adamın ruhunu alınmaz qalaya çevirir, o qala hücumə məruz qalanda da uzaqbaşı zədələnilir, amma heç vaxt uçub-dağılmır.

* * *

Mən taleyə inanan və qismətinə qane olan bir insanam. Ola bilsin ki, bu dünyada məndən çox taleyi ilə döyüşən olmayıb. Amma həmişə mən yox, o qalib gəlib. Görünür taleyə hökm etməyi bacarmaq adamdan fitri istedad tələb edir. Desəm ki, taleyim həmişə bəd gətirib, nainsafliq olar. Amma bu da bir həqiqətdir ki, mənim könül dəftərimin səhifələrinə kədərli anlarım sevincli anlarımdan daha çox ho-

pub. Kələ-kötürü hamarından çox olan ömür dolanbaclarında qarşıma çıxan, büdrəyəndə qolumdan tutan, ağlayanda gözlərimin yaşını silən, dar günümdə mənə mənəvi dayaq olan yaxşı insanlara minnətdaram.

* * *

Demə qorxduğum şey bu ərəfədə başıma gələcəkmiş və mən əlli yaşımı həbsxanada qarşılayacağammış. Hər şey bir anda, bir göz qırpımında baş versə də, içində zəhər tuluğu gəzdirən o qara ilan – Aşur Qaraxanlının pis niyyəti, murdar nəfsi ucbatından uzun müddət ona qarşı bəslədiyim nifrət hissim öz məcrasından çıxmışdı.

Yeganə oğlum – Talehim hərbi xidmətə yola düşməzdən əvvəl sevdiyi qızı – Nərgizi mənimlə tanış etmək üçün iş yerimə gətirmişdi. Nərgiz ali təhsilini başa vurub öz gücü ilə aspiranturaya qəbul olunmuşdu. Gözəl qız idi, elə bil Tanrı onu oğlum Taleh üçün yaratmışdı. Biz üçümüz yumşaq divan-kreslo qoyulmuş foyedə söhbət edirdik. Oğlumun əsgərliyə yollanmasından bir ana kimi kədərlənsəm də, onun sevgilisi ilə yaxından tanış olmaq qəlbimi fərəh hissi ilə doldurmuşdu.

Birdən kənardan kiminsə bizə baxdığını hiss etdim. O idi, daş pilləkənin üstündə dayanıb gözlərini bizə zilləmişdi. Bədənimdən gizilti keçdi, oğlum nə hala düşdüyümü hiss etmədi, Nərgizi

isə qadın intiusiyası duyuyq saldı. Talehi harasa getmək bəhanəsi ilə tələsdirdi.

– Gəldik ki... – ilk andan gözəçarpan utancaqlılığından abırlı-həyalı qızın üzü qızardı.

– Başa düşdüm, siz yaqın harasa getməyə hazırlaşmısınız? – dedim və onları çıxıb getməyə tələsdirdim.

Axı bu cavanlar haradan biləydilər ki, o ilan adamın soyuq baxışları iyirmi ildən çoxdur ki, məni təqib edir. Qocalsa da, yenə gözü məndə idi.

İki-üç gün idi ki, oğlumu hərbi xidmətə yola salmışdım. O, bir gün yenə kabinetimə gəlib başımın üstünü kəsdi:

– Hə, deyəsən oğlun o gün səni gözəl-göyçək bir qızla tanış edirdi. Göz dəyməsin, o suyuşirin qız da sənə kimi gözəldir. Düz deyiblər: gəlin ocağa çəkər. Allah xoşbəxt eləsin! Valideynlərini tanıyırsanmı?

– Nəyinizə gərəkdir, Aşur müəllim, anket-zad doldurmursunuz ki? – adətim üzrə onunla acıqlı danışdım, istədim ki, pərt olsun, tez çıxıb getsin, amma gördüm ki, o, həyasızcasına mənə baxıb gülümsünür. Qəzəbimi cilovlaya bilmədim, dedim:

– Mən bura işə düzələndə, siz kiçik elmi işçi idiniz, elmlər namizədi, elmlər doktoru oldunuz, professor adı aldınız. Amma bu titulların heç biri sizə ixtiyar vermir ki, şəxsi işlərimə qarışasınız.

O, gözü hədəqədən çıxı-çıxa dedi:

– Elə bu xasiyyətlə iki kişini bədbəxt edib o dünyaya yola salmışsan. Amma üzünə baxan adam elə bilir ki, göy üzündən enmiş mələksən, qulağını aç, yaxşı dinlə, sən özün elmdə də irəli gedə bilmədin, həyatda da, heç olmasa qoy oğlun bir yana çıxsın. Ona görə soruşuram ki, bəlkə sənə nəşə bir köməyim dəydi.

– Axı siz kimsiniz? Nə haqla bu fikrə düşmüşünüz? – deyərək çığırdım.

Bir az duruxub gözümlün içinə baxdı:

– Deyirəm, səndən bir şey çıxmadı, nə olar, gənclərə kömək edərik, əl tutarıq. İndi gənc alimlərə ehtiyac var. Axı heç kim elm dalınca getmir. Gəlinin necədir, maraq göstərir elmə? Yaxşısı budur, bu barədə düşün.

Səbrim tükənmişdi, daha səsimi başqalarının eşitməyindən də çəkinmirdim:

– Nə özümün, nə də mənə yaxın bir kimsənin əldəqayıрма alimin köməyinə ehtiyacı yoxdur! Xahiş edirəm, məni dinc buraxın!

– Sən mənə əldəqayıрма alim deyirsən? Yaxşı, Cahan, sənə bura qədər dözdüm, bundan sonra özünü gözlə!

Onun qabağından geri çəkilmək istəmirdim. Buna baxmayaraq, beynimdə dolaşan təhqiramiz sözləri dilimə gətirmədim, sakit bir tərzdə dedim:

– Hədə-qorxu gərək deyil, əlindən gələni beş qaba çək!

O, fısıldaya-fısıldaya çıxıb getdi.

* * *

İşdən tələsik çıxıb dənizkənarı bulvara getdim. Hirsim soyuyana qədər gəzib-dolaşdım. Fikirləşdim ki, toyu ləngitməyim. Toydan bir ay sonra Nərgizlə birlikdə oğlumun – Talehin xidmət etdiyi hərbi hissəyə, andıçmə mərasiminə getdik. Fərsət düşdü, qızla xeyli dərdləşdik. Şəhərə qayıdanbaşı ona təklif etdim ki, gəlib yanımda qalsın, indi kirayədə yaşamaq çətindir, günü-gündən qiymətlər kəlləçarxa çıxır. Yəqin rayonda yaşayan ata-anası boğazlarından kəsib ona göndərdikləri pulu asan qazanmırdılar. Həm də şəhər mühitidir, gözümün qabağında olmağı yaxşı idi. Ümid edirdim ki, yaradan məni darlıqdan qurtaracaq. Balamı ev-eşik sahibi etsəydim, qəlbim rahat olardı. Nərgizin ata-anası cehiz almaq üçün pul gətirəndə də götürməmişdim, demişdim Nərgiz mənlkdir, siz o biri iki qızınızın cehizi barədə düşünün.

* * *

Bir dəfə Nərgiz institutdan evə çox məyus döndü. Mobil telefonu aramsız zəng çalırdı. Amma o, cavab vermək istəmirdi. Dedim ay qızım, bəlkə Talehdir zəng edən, niyə cavab vermirsən? Dedi yox, Cahan ana, bu zəng edən hər kimdirsə, nömrəsini gizlədir.

Oğlumla gəlinimin bir-birinə sevgisi, sədaqət və etibarı mənə intəhasız bir inam, güc bəxş etmiş-

di. Axır ki, nömrəsiz zənglərin sahibinin kim olduğunu bilib çaşdım, əlim-ayağım yerdən üzüldü, damarımda qanım dondu:

– Hə... Necəsən, ay Cahan, əldəqayıрма alim dediyin adam istəsə, sənin o təzə-tər Nərgiz gü-lünü kolundan qoparıb bircə anın içində istədiyi büllur güldanın içinə qoya bilər.

– Yooox! – dedim. – Bu ola bilməz!

– Bir az səbir et, mən sənə Parisdən – Ey-fel qülləsinin ən uca nöqtəsindən zəng edirəm. Növbəti dəfə buradan Nərgizin səsini eşidəcəksən. Neyləyim sarı gəlin, axı mən sənə dünyanı vermək istədim, sən isə əvəzində rişxənd etdin. Bu dünyada nə mey gördün, nə meyxanə. Nərgiz çox cavandır, gəl, sən onu da özün kimi tərki-dünya etmə.

– Kəs səsini alçaq, bir də onun adını tutma! Yoxsa...

– Yoxsa nə? Məni də keçmiş ərlərin kimi cəhənnəmə vasil edəcəksən? Sənə bir söz deyim: alimlər sübut ediblər ki, iki əri özündən əvvəl ölən qadının mütləq sağalmaz bir xəstəliyi var. Hazırlaş, bu dəfə sənin dərdinin dərmanını tapıb gətirəcəyəm.

O gün qərara gəldim ki, bütün bunları Nərgizə açıb danışım. Qoy hər şeyi bilsin, özünü qorusun.

Nərgiz məni diqqətlə dinləyəndən sonra dedi:

– Arxayın ol, ana. Amma bu gün mən ən yaxın rəfiqəmi itirdim.

– Niyə?

– Neçə gün idi məni qınayırdı ki, müasir həyatla ayaqlaşmırsan. Bacım, sən böyük bir xəzinə tapmısan, xanım ömrü sürəcəksən, bu cür var-dövləti əldən çıxarmazlar, qoca kişidir, bugün-sabah başını qoyacaq yerə, aqlını işlət, evin, maşının, qızılın-brilyantın, banklarda pulun olandan sonra istədiyin adama ərə gedərsən. Təki bircə «hə» de. Dedim ki, ay qız, sən aqlını itirmisən, yoxsa məni ələ salırsan? Əgər könlündən keçirsə, özün get. Qayıdıb mənə nə desə yaxşıdır? Nərgiz, o məni aparmaq istəsəydi, düşünmədən gedərdim, gözü səni tutub. Sən bircə «hə» de, peşman olmazsan. Ona bu an layiq olduğu sözləri dedim və başa düşdüm ki, zəng edən kişi xaricə getməzdən əvvəl rəfiqəmlə görüşüb.

Mən dedim:

– Fikir eləmə, qızım, dünya çaqqal-çuqqalla doludur. Onlara görə biz öz namusumuzu çölə ata bilmərik ki. Amma gərək bu söhbətdən Talehin xəbəri olmasın. Cavandır, beyni qandır. Eşidər, əlindən xəta çıxar. Bir alçağa görə niyə gül parçası kimi oğlan türmədə çürüsün?

– Yaxşı, ana, – Nərgizin son sözü bu oldu.

Nəsə qəhərləndim. Ürəyimdə: «Kərəminə şükür, İlahi, nə yaxşı balamın ürcahına belə təmiz mələk çıxarmısan» – dedim.

Amma nə qədər arxayın olsam da, şübhə içimi qurd kimi yeyirdi.

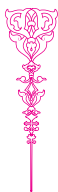
Adil Hüseynli dəftəri бүkdü, eynəyini çıxarıb masanın üstünə qoydu. Acıışan gözlərini ovuşdura-ovuşdura uca səslə:

– Buna bax, – dedi, – xırda bir təqsir üzündən yetim-yesirin boynunun kökünə on il nallayırıq gedir. Halbuki dünyada məhkəməsiz-filansız, «uf» demədən bu cür, güllələnməli o qədər adam var ki...

Adil Hüseynli divanda uzanıb gözlərini qapadı. O, bu kədərli hekayətin iztirablarını bütün varlığı ilə duyurdu.

Cahanın içində hər şey alt-üst olmuşdu. Ona elə gəlirdi ki, Nərgiz qəfəsdəki quş kimi çırpır, imdad diləyirdi. Cahan fikir əlindən yenə dənizkənarı bulvara çıxdı. Budur, o sahildədir, bura necə gəldiyini, nə vaxt gəldiyini özü də bilmədi. Coşqun dəniz üfүqə qədər uzanıb gedirdi.

Tələbə vaxtı bəyəndiyi müdrik kəlamları demək olar hər gün gündəliyinə yazırdı. İndi tənha bir guşəyə çəkilərək boş oturacaqların birində əyləşib, cildi çoxdan köhnəlmiş dəftərçəsini çantasından çıxarıb vərəqləyirdi. Sanki axtardığı çıxış yolu da orada idi: «Dəniz – həтта sahilində gəzib-dolaşan adamlar üçün cəsərət mənbəyidir».

Bunu hansı kitabdan köçürmüşdü? Xatırlamırdı. Dənizə, şahə qalxıb sahilə çırpılan dalğalara baxdı. Dəftərdəki dəniz haqqındakı şeiri sonuncu dəfə bəlkə on il bundan qabaq oxumuşdu:

*Danış, dəniz dostum, sahil qardaşım,
Sən də, qağayı bacım, uç yaxınım!
Dərdimi-sərimi siz bilirsiniz,
Mənə öyüd verin, təsəlli verin.
Ruhuma güc verin, qəlbimə qüvvət...
Əzəldən taleyim qara yazılıb,
Poz alın yazımı, ana təbiət,
Payızda hər şeyi pozduğun kimi...
(Küləyinlə süpür, yağışınla yu...)
Sonra da təzədən, təzə səhifədən
Bəxtimi ağappaq kağıza yaz, sən
Qışın uğuruna qar yazdığın tək,
Yaz arzum, istəyim göyərsin mənim,
Baharda torpağı göyərttdiyin tək.
Mən də bir qadınam, taleyim qərib,
Bəlkə taleyimi Tanrım göndərib,
Onun yazdığını pozmaq çox çətin.
Bəlkə Tanrı elə bu dərdi-səri
Mənim kimilərə məlhəm göndərib?
Nə edirəm? Səbrim tükənib daha.
Ümidimin şamı qalmaz sabaha,
Əriyib hədə... bitər,
Daha bu acı həyat, yetər –
Əzabı ölumdən betər.*

*Dəniz dostum, sahil sirdaşım,
Qağayı bacım, mənə cavab verin,
Mənə ...yol göstərin...*

Cahanın kədərinin sərhəddi yox idi: «Bu nədir belə? Deyəsən axı başıma hava gəlir?!» Ayağa qalxdı. Küləyin qoparıb atdığı xan çinarın yarpağı ayağı altında xışıldadı. Sanki yarpaq ona təsəlli verir, yer üzündə tamamilə tənha olduğunu yadına salırdı.

Birdən at ayağının tappılığını eşitdi. Diksindi. Yoldan fayton keçirdi. Arxada əyləşmiş gənc oğlanla qız bir-birinə qısılib gözlərini irəlidəki sonsuzluğa zilləmişdilər. Elə bil dünyanın onlara dəxli yox idi. Nəyi xatırladısa, çantasını qurdaldı.

Nərgiz səhər gedəndə telefonunu evdə qoymuşdu, unutmuşdumu, yoxsa ona edilən zənglərdən bezib usanmışdımı? Cahan onun telefonunu götürüb çantasına qoymuşdu ki, institutda görsə, versin. Əli telefona toxunanda, diksindi. Birdən o şərəfsiz zəng etsə... Allah, sən özün saxla! Elə bu vaxt telefon zəng çaldı – SMS gəldi: «Nərgiz xanım, səni rəfiqənlə barışdırmaq istəyirəm. Şənbə günü «Gənclik» metrosunda «MakDonalds»ın qarşısına gəl. Gəlsən, hədiyyən təptəzə «Leksus» olacaq. Qərar ver, sonra mənə zəng et».

Cahan nə edəcəyini bilmədi: «Bu əbləhin cavabını özün ver, İlahi! Yenəmi abırını ətəyinə bü-

küm? Abırı varmı? İyirmi ildir üzünə itin sözünü deyirəm. Əl çəkmir. Bəlkə ondan şikayət edim? Bu müsibətin sonu olacaqmı? Başıma haranın külünü töküm?»

Cahan cavab yazdı: «Axı nə üçün siz mənə bu cür qiymətli hədiyyə vermək istəyirsiniz, mənim ərim əsgərdir, vətənin keşiyində dayanıb. Ayıb deyilmi?»

Bir azdan Nərgizin telefonu yenə zəng çaldı. Ağlından belə bir fikir keçdi: «Bəlkə Qaraxanlının son məqsədi Nərgizi toruna salmaq yox, bu minvalla məni ələ keçirməkdir?» Qaraxanlı yazırdı: «Mən səndən heç nə ummuram. Cavansan, inan mənə, yanıma tərtəmiz gəldiyin kimi, tərtəmiz də gedəcəksən».

Cahan şübhələrində haqlı idi: «Demək, yarılmamışam, onun məqsədi məni ram etməkdir. Əgər inansaydım ki, mənim bu gün «ağ bayraq» qaldırmağım hər şeyi həll edəcək, bu barədə düşünərdim. Bəs sonra vicdan əzabı ilə yaşaya bilərəmmi? Oğlumun, gəlinimin üzünə dik baxa bilərəmmi? Bəlkə Qaraxanlı illərin heyfini almaq, məni əsarətdə saxlamaq üçün planlar qurub? Yox, heç bir kişi sevdiyi qadını bu qədər ucuz tutmaz. Qaraxanlının mənə münasibəti sevgidən çox qısa-sa bənzəmirmi?»

Cahanın fikrindən keçdi ki, bəlkə indicə gedib onu tapsın, yaxasından tutub, üzünə tüpürsün. Kimin nə borcuna qalıb axı? İctimai qınaq

əxlaqsızlığı qəbul etməsə də, indi Qaraxanlı kimi çoxları tərbiyəsizliyə adi şey kimi baxır. İnsanların bir-birilərinin dərdinə laqeydliyi son həddə çatıb. Əgər məqsəd Nərgizi bu əbləhin pəncəsindən qurtarmaqdırsa, onda...

Cahan cavab yazdı: «Başa düşmürəm, yanınıza gəldiyim kimi də qayıdacağamsa, onda sizin niyyətiniz nədir?»

O da bir azdan cavab yazıb göndərdi: «Qoy, bu bizim sirrimiz olsun. Sevdiyim bir qadını qısqandırmaq üçün mənimlə birlikdə olduğunu telefonla zəng edib ona deyəcəksən. Sonra dediyim kimi, necə gəlmisən, elə də gedəcəksən. Hər halda, mənimlə əlaqə yaratmağına peşman olmayacaqsan, inan, kraliçalar kimi yaşadacağam səni».

Cahanın köksündə sanki gənc Nərgizin qəlbi həyəcanla döyünürdü. Onun «Bəs bir zəngə görə itirdiklərinizə peşman olmazsınız ki?» sualına Qaraxanlı dərhal cavab yazdı: «Yox, mən kağız-kuğuz içində eşələnən alimlərdən deyiləm, bu şəhərdə «Qara XAN» adlı ən iri holdinqin sahibiyəm».

Cahan çox fikirləşdi, sonra belə bir mətn yazıb yolladı: «Yoxsa o qadın sizi tərk edib? Mən o xanımı tanıyırammı? Siz onu çoxmu sevirsiniz? Əgər mənim zəngimə qədər birdən o qayıdıb gəlsə, sizə indiyədək verdiyi iztirabları məhəbbətlə əvəz etsə, onda necə olacaq?»

Qaraxanlı dərin fikrə getdi. Bəlkə də sadələvh zənn etdiyi Nərgizin bu cür sual verəcəyini göz-

ləmirdi. Cavab yazdı: «Nərgiz xanım, əbəs yerə narahat olmayın, o gəlməyəcək, hər halda onu mən səndən yaxşı tanıyıram, əgər gəlsə belə, sənə verdiyim vəd qüvvəsində qalır».

Cahan ayağa qalxıb var-gəl elədi. Daha göz-ləməyin nə mənası vardı? İnsan yalnız özü üçün yaşayanda xoşbəxt ola bilmir. Qız qalasına sarı boylandı. Qala əyilməzliyi, vüqarı, basılmazlığı ilə bütövlük rəmzinə bənzəyirdi.

Bir saatdan sonra Cahan özü Qaraxanlıya zəng etdi, səsinə sakit ton verməyə çalışdı:

– Mən sizə xəbərdarlıq etmişdim axı, uzaq durun, bizi narahat etməyin, nə istəyirsiniz? Heç utanmırsınız, Allahdan qorxmursunuz, axı o əsgər ailəsidir, özü də hamilədir.

– Ooo, Cahan, gün hayandan doğub belə, mənə zəng etmisən? Məsələ sən düşündüyün kimi deyil. Əgər pis niyyətim olsaydı, rəfiqəsinin vasitəsi ilə onu sərxoş edib, çılpaq şəkillərini çəkdirərdim, göndərərdim sənə, sən də göndərərdin əsgər oğluna, amma mən bunu etmədim, ya da ki, aspiranturadan qovdurub sənə dağ çəkdirərdim. Düzü, ona kömək etmək istəyirəm ki, mənə bəslədiyin nifrətdən əl çəkəsən. Bir də niyə utanım axı, mey-lim sənə düşübsə, könlüm səni istəyirsə.

– Ondan əl çəkin, adını belə tutmayın! Mən... Mən hara istəsəniz, ora gələrəm – az qala kəkələyəcəkdi.

Qaraxanlının səsinə sevinc duyuldu:

– Hə, bu başqa məsələ. Onda ünvanımı yaz. Gözləyirəm. Gözüm üstə yerin var.

Cahanın düşüncələri yenə bir-birinə qarışdı: «Səni görüm tezliklə gəbərəsən, murdarın biri, arzun gözündə qalsın, gözləri üstə yerim varmış. Gözlərin kor olsun görüm!!!»

Yenə fayton atlarının ayaq səsləri sahil parkında əks-səda verdi.

«Arsız alim barsız olar»,– deyə qəlbində düşündü.

«Arsız olsun, ya da barsız olsun, mənimçün nə fərqi var? O, məni tələyə salmağı bacardı».

«Bu nədir, Cahan? Yoxsa sən o ilan adamın yuvasına gedib təslim olmaq istəyirsən?».

Fayton atları boyunlarını irəli uzadıb fınxır-dılar. Faytonçu bayaqdan dayanıb müştəri gözləyirdi.

Cahan düşüncəli halda tək-tənha faytona əyləşdi.

«Dayan görüm, məgər sənin başqa yolun yoxdur?».

«Eh... Bilsəydim nə vardı ki...»

Faytonçu pulu qabaqcadan almışdı, kefi kök idi, atları yeyin-yeyin getməyə məcbur etmirdi. Qamçısını şaqqıldatmırdı, siqaretinə dərin qullab vurub, asta-asta cilovu tərpədirdi.

Cahanın içində iki Cahan bir-birilə höcəşirdi:

– «Sən tək-tənha öləcəksən. Tənhalıq sənin ərin-dir».

– «Bu mənim taleyimdir».

– «Sənin faciənə səbəb keçmişdən dördəlli yapışmağındır».

– «Yox, yox, mən öz xəyallarım ilə, xatirələrimlə gəlib bu yaşa çatmışam».

– «Guya bu dünyada onlardan əziz bir şey yoxdur? Xəyalpərəstliyin qəlbindəki boşluğu doldururmu? Tənhalığına əlac edirmi? Çeynənmiş, mənasız ifadələr dar ayaqda əlindən tuturmu?».

– «Tutaq ki, mən bu addımı atdım. O deyənə razı oldum, (axı mən bunu iyirmi il əvvəl də edə bilərdim) sonra nələr olacaq? Qıraq heç, bəs doğma balamın, gəlinimin üzünə necə baxaram? Kaş bütün bunlar iyirmi il əvvəl baş verəydi...».

– «Demək, günahı cavanlığının üstünə yıxmaqla canını qurtaracağınımı zənn edəcəkdin? Düşün, Cahan, özünə haqq qazandırmaq üçün gör özündən daha nə uydura bilirsən? İllər uzununu sənə iztirab verənə sən həzmi verəcəksən? Yəni bu səni iztirablardan xilasımı edəcək?».

– «Yox, bunların heç biri olmayacaq! Bəlkə ondan yaxamı qurtarmaq üçün ölüm ən yaxşı çıxış yoludur? Ölməlidir! Bunu bacara bilərəmmi? Bu yaşda məni necə çətin işə məcbur edirsən, Allah?»

– Xanım, ay xanım, bulvar bitdi, düşə bilərsiniz, – faytonçunun səsi onu dəhşətli fikirdən yalnız bircə an qopara bildi.

O gün dalğaları kükrəyə-kükrəyə şahə qalxan dənizin başı üstündən lay-lay asılmış nəhəng qara bulud aləmə meydan oxuyan qara divə bənzəyirdi. Səmanın təmizliyindən əsər-əlamət qalmamışdı. Günəşin qabağını kəsib, göy üzünü qapı kimi örtən buludların gizlətdiyi sirri nə dəniz, nə torpaq, nə də adamlar bilirdi.

Birdən şiddətli göy gurultusu eşidildi. Yağış yağdı. Cahan dayanacağa sarı tələsdi.

Cahan oğlunu – Talehi düşündü. İndi əsgərlərin olduğu səngərlərə təkcə yağış deyil, həm də güllələr yağırdı.

Hər axşam televiziya da düşmən tərəfin cəbhə xəttində atəşkəsi pozması barədə xəbərlər verirdi. Snayperlə vurulub, ölümcül yaralanan və yaxud şəhid olan əsgərin haradan hərbi xidmətə çağırıldığı deyiləndə, Cahanla Nərgizin ürəyi yarpaq kimi əsirdi. Lənətə gəlmiş Dünya Birliyi isə Qarabağ düynünü açmaq istəmirdi, BMT Təhlükəsizlik Şurası öz qətnamələrinin icrası ilə maraqlanmırdı. Yurdumuzun ən gözəl parçası, nağıllarda olduğu kimi, qara divlərin tilsiminə düşmüşdü. O qara divlərin canı şüşədə deyildi. Qarabağın yeraltı, yerüstü sərvətlərini sümürən bu qara divlərin gücü siyasət adlı məkrli oyunda idi. Həmin oyunda Cahanın cavan əri şəhid olmuşdu və bu oyunda o, yeganə oğlunu da itirə bilərdi.

Orada – qoşunların təmas xəttində Taleh kimi oğullar cırtdan boyda düşmənin ölüm saçan güllələri ilə üz-üzə dayanıb vətəni qoruyurdular. Burada isə kasıb, namuslu ana, abırlı-ismətli gəlini Nərgizə qısılib yeddibaşlı, bəlkə də yeddiarxalı əjdaha ilə üzbəüz qalmışdı, ləyaqətini, ailəsinin şərəfini biznesmen-alim Aşur Qaraxanlının təcavüzündən qorumaq üçün yol axtarırdı:

– Pərvərdigara, sənə yalvarıram, bizə kömək ol, oğlumu düşmən gülləsindən, gəlinimlə mənə Qaraxanlının zülmündən qoru!

Pilləkənlərlə qalxa-qalxa çantasından açarları çıxaranda, ayparaşəkili güzgü parçası əlinə keçdi. Sınıq güzgü parçası iti, əyri xəncər kimi idi.

«Namus evin güzgüsüdür» – nənəsinin səsi qulağında əks-səda verdi.

Qapı açıq idi. Nərgiz çoxdan gəlmişdi – fikir və çaşqınlıq içində onu gözləyirdi.

* * *

«Dünyada insanları izzət və şərəfdən uzaqlaşdıran, ayrı salan o qədər naqis şeylər var ki... Kim deyir divlər, əjdahalar yalnız nağıllarda olur? Xeyr, onlar həyatda da çoxdurlar. Fərsət düşən kimi günahsız insanları parçalayıb məhv edirlər».

Cahan «Könül dəftəri»ndə az qala bütün dünyanın yaxasından tutub silkələyirdi. Və sanki yarıqlı bir səslə qocaman hakimdən soruşurdu: «De-

yin, axı əjdaha kimi qanlı caynaqları ilə mənim ailəmi dağıtmaq istəyən, əfi ilan kimi həyatımı zəhərləyən o əclafla necə rəftar etməli idim?».

Nərgiz evə gözüyaşlı qayıtmışdı. Həmin o «damazlıq» rəfiqəsi bu dəfə guya görüşməyə üzü gəlməyib mağmının balasına namə göndərərək yazmışdı: «O adamın təklifini qəbul etməsən, başın bərk ağrıyacaq».

Soruşdum ki, qızım, kağızı o həyasız nə vaxt yazıb? Dedi ki, dünən, ancaq mənə bu gün çatdırıblar. Dedim, ürəyini sıxma, o qansız yel olub sənənin yanından ötə bilməyəcək!

Bir anlığa nəfəsimi dərib:

– Heç vaxt! – deyə təkrar etdim.

Nərgiz mənim nə demək istədiyimi anlamadığından hələ də ağlayırdı. Sevimli, məsum qız-
cığazın acı göz yaşlarına dözə bilmirdim. Axı bu həyatda o nə görmüşdü?

Qəlbimi intiqam hissi parçalayırdı.

Məni Qaraxanlı ilə görüşə getməyə təhrik edən təkcə Nərgizin göz yaşları deyildi. Həm də nəhayət ki, iyirmi illik təcavüzdən sonra qəlbimdə baş qaldıran hökm idi! Qisasdan başqa çıxış yolu görmürdüm!

Qulaqlarımda Aşur Qaraxanlının sözləri əks-səda verirdi:

– Özün bilirsən ki, mən ehtiramlı adamlara arxa durmağı bacarıram, bax gör sözümü eşitdiyinə görə Ayparanın soracağı indi haralardan gəlir?

Halbuki o sənin əlinə su tökməyə də yaramazdı. O qadın sən olacaqdın, Cahan, sən... Sən isə bir dəli keçi olub dırmaşdın dağın kəlləsinə...

Doğru sözə nə deyəsən? İndi səsi yüksək kürsülərdən gələn Aypara yer nədir, göylə əlləşirdi. İyirmi iki il əvvəl Qaraxanlının köməyi ilə mənə verilən ikiotaqlı mənzili də ələ keçirən o idi. Haqqım tapdalanmışdı.

İndi deyin, bütün qohum-əqrəbasını yaxşı vəzifələrə yerləşdirən, qızlıq fiqurasını qorumaq naminə oğlunu ana südünə həsrət qoyan bir qadın, sizcə mənim kimi insanların taleyinə acıya bilərdimi? Məncə insanın insana, vətənə, vətəndaşa olan sevgisi ana südünün hikmətindən, halallığından qaynaqlanır. Halal süd əmən oğul nə anasından üz döndərər, nə də vətənə xəyanət edər.

Bir də ana qəlbim hərdən dilə gəlib deyir ki, məni son sözümü deməyə qoymayan, azadlıqdan məhrum edən, soyadı Verdiyev olan o cavan hakim də körpəliyində ana südü əmməyib. Kim bilir, bəlkə anasının döşlərində süd olmayıb? Ya da valideynləri onu uşaq evindən götürüblər? Bəlkə də siz bu barədə daha çox məlumatla maliksiniz.

Bəzən sübhədək anlaşılmaz suallarla öz-özümü yorub əldən salırdım. Yenə nağıllar aləminə dönürdüm. Orada mənə məhrəm olan qəhrəmanlarla görüşürdüm. Nə edim, xülyasız yaşaya bilmirdim. Bəlkə də nağıllar dünyasında öz yaratdığım qəribə qəhrəmanlar olmasaydı, bağrım çatlayardı.

Nərgizlə baş-başa qalanda, hərdən ona nənəmin söz boxçasını açırdım. Birlikdə dərdləşirdik. Nənəm keçmişdə xan, bəy zülmünü görənlərdən eşitdiyi bir bayatını həmişə qəmli ovqatla söyləyərdi:

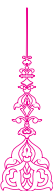
*İşim düşdü divana,
Axır gəldim mən cana.
Heç vaxt bel bağlama
Nə bəyə, nə də xana.*

Nadürüst adamı nişan verəndə isə: «Filankəs heç elə bil sünnət olunmayıb» – deyərdi. Sağ olsaydı, üzünü görmədiyi Qaraxanlının başımıza gətirdiyi müsibətlərdən xəbər tutsaydı, şəksiz ki, deyərdi: «Bala, day desənə, bu zalım oğlu zalım sünnət olunmayıb».

Dərd yükü göz açmağa imkan verməsə də, səbirli olmağa çalışırdım:

– Nərgizim, gözlərinin yaşını sil, o ilan adamın başını əzən bir Allah bəndəsi tapılar. Onun-bunun yazdığı kağıza, dediyi sözə inanıb, özünü üzmə – Nərgizin başını köksümə sıxıb, toxtaxlıq verməyə çalışırdım.

O vaxt ruhumda baş verən növbəti zəlzələ bir həqiqəti üzə çıxarmışdı. Düşünürdüm: «Deyəsən, axı, mən ömrüm boyu ədalət axtara-axtara dönüb cinayətkar olacağam...». Haradasa oxumuşdum, insanın qeyri-məhdud iradə azadlığı onu antihumanist hərəkətlərə təhrik edir. Bax, beləcə, mən əminliklə özümə təlqin etdim: «O əfi ilanın başı

mütləq əzilməlidir. Onun xətasından qurtulmaq üçün məqam yetişib».

* * *

Adil Hüseynli dərindən köks ötürəndə hiss etdi ki, sinəsi ağrayır. Buna baxmayaraq, dəftəri büksə də, özündən aralı qoymadı. Görünür bir qədər dincəlib yenə oxuyacaqdı. Amma bu boyda dərdi olan bir insanla üzbəüz olub dinclik tapmaq mümkün idi mi?

* * *

Cahan gecələr qatmaqarışıq rüyalar görürdü.

Bir dəfə yuxusuna çıpaq qarağac meşəsi girmişdi. Ağacların budaqlarına elə bil qır sürtmüşdülər. Toz-torpaqlı meşənin dərinliyində qübbəsi ağaran sarayın yanından keçəndə, qəfil kimsə onun adını çağırırdı. O, dəli kimi ətrafa göz gəzdirdi. Yeraltı yolla saraya keçib daş pilləkənlərlə üzüyxarı qalxdı. Hər yandan iztirab, qorxu dördgözlə ona baxırdı. Sanki qaranlıq bayaqkı səsi uddu, haradansa əlinə keçirdiyi məşəllə sarayın içini ələk-vələk elədi. «Aman Allah, bu sarayın nə qədər otağı varmış!» – deyə heyrətləndi. Qırxıncı otaqda yeddibaşlı əjdaha Nərgizi ağuşuna aldı. O, qıllı ələriylə Nərgizi tumarlayıb əcaib bir səslə:

– Əgər məni ürəkdən sevsən, bu saray sənə olacaq, – dedi.

Nərgiz çığırıb haray-həşir qopardı:

– Heç nəyin mənə lazım deyil, mən öz sevgilimi istəyirəm.

Bu zaman onun ağlar gözləri əliyalın Cahana sataşdı və fəryad qopardı:

– Cahan ana, heç olmasa, bətnimdəki uşağın xatirinə məni xilas et, axı o, Talehin oğludur!..

Cahan sehrli qüvvələrin köməyi ilə əjdahanı məğlub etmək üçün Allahdan imdad diləyib:

– Qorxma, qızım! – dedi. – İndi mən onun başını bədənindən ayıracağam!

Onun əlində ayparaşəkilli güzgü parçasını görən əjdaha qəhqəhə çəkib güldü. O güldükcə, sarayın divarları, daşları lərzəyə gəldi.

– Budur sənin silahın? O ki heç diş qurdalamağa da yaramaz.

Cahan duruxdu. Əjdaha isə hələ də onu ələ salıb gülürdü.

Cahan güzgü parçası ilə barmağını yarıb ora bir çimdik duz basdı. Bu zaman qərribə bir quş dimdiyində ona sehrli qılınc gətirdi. Deyəsən Zümrüd quşu idi. Cahan qılıncı quşdan alan kimi əjdahanın başına endirdi. Di gəl ki, kəsdiyi hər başın yerindən yeni başlar çıxırdı.

– İlahi, – dedi, – sən bu əjdahanı neçə başlı yaratmısan?

Bu zaman əjdahanın səsi yenə sarayın divarlarını titrətdi:

– Mən əjdaha deyiləm, insanam, sənin düşməninəm, qəlbində qoruduğun o təmiz ruh mənim

işlərimə əngəl olur. Mən səni göydə axtarırdım, yerdə əlimə keçmisən. Səni qəfəsə salmaq üçün nərgiz gülünün ətrini cığırlara çilədim, mən sənin ruhunu qandallayacağam. Gözlərin dünyaya baxa-baxa ruhsuz qalacaqsan. Nərgizi isə elə indicə qara daşa çevirəcəyəm.

Sonra elə bil möcüzə baş verdi. Uzaqdan – yaşıl meşənin qoynundan tanış, ucaboy, qaraşın cəngavər qılıncını siyirib atını irəli sürdü. Çılpaq ağaclar hərəkətə gəlib onunla döyüşür, saraya yaxınlaşmasına mane olurdu. Kəsilən budaqlardan yerə qır tökülürdü. Qaraşın, ucaboy cəngavərin atının ayaqları qıra batdıqca sürüşürdü. Div uca-dan qəhqəhə çəkib güldü. O, Cahanı ələ salıb:

– Sən bu zavallıdan mədəd umursan? Mənim ovsunladığım ağaclar indicə onun axırına çıxacaq.

Cahan diz üstə çöküb, göz yaşları içində:

– Sizə yalvarıram, onu öldürməyin! Mən onsuz yaşaya bilmərəm!

Div qəzəbləndi:

– Mən sənin xəyallarını – bütün nağıl qəhrəmanlarını məhv edəcəyəm. Sənə gücü də, ağı da o nağıl qəhrəmanları verirlər.

Cahan «Yoox!» – deyər qışqıranda yuxudan ayıldı. Nərgizin otağına sarı boylandı, yəqin ki, qışqırtısına o da oyanmışdı.

* * *

Tər içində yataqda dikəlib dərindən ah çəkdi:

– O ilan adamın başını əzəcəyəm – deyə pıçıldadı, – başqa yolum yoxdur. Allahın düz-əməlli yuxusunu da mənə haram edib. Özüm, özüm, bu işə son qoyacağam. Yox! Dəli olmuşam, nədir? Axı mən bunu necə edəcəyəm? Məndən soruşan gərək, ay zavallı, sən heç ömründə qarışqa tapdalmısanmı? Ya da bir quşa daş atmısanmı? Bəs bu fikir beynimə haradan girib? Turalım, onu öldürməyi bir an belə yubatmaq olmaz. Bəs mən bunu hansı yolla edəcəyəm? Yox, istəsəm də, bunu bacarmaram.

– Ən əsası odur ki, gərək özünə inanasan. – bunu içindəki başqa bir Cahan söylədi.

Elə bil ayılandan sonra Cahan başqa bir adam olmuşdu. Yatağından qalxıb son dəfə gəlininə, oğlunun əsgər paltarında çəkilmiş şəkillərinə, nənəsinin və şəhid ərinin divardan ona boylanən portretinə baxıb, güzgünün önünə keçdi, sifətinə əl gəzdirdi, bəzənib-düzəndi. O, geyinib-kecinib üzgözünü qaydaya saldıqca, xoflanırdı. İyirmi ildən çox özü ilə gəzdirdiyi sınıq güzgü parçasını çıxarıb gözdən keçirdi – soyuq silaha bənzəyirdi.

* * *

Evdən çıxanda: «Allah şeytana lənət eləsin!» – deyə pıçıldadı.

– Yoox... Aman Allah, yəni indi mən... Onu öldürməyə gedirəm? Məhv olmuş həyatımın inti-

qamını almağa, namusumu qorumağa... «Namus evin güzgüsüdür» deyirlər, bəs sınıq güzgü? O da ayaqlar altında tapdanmış, sındırılmış insan tale-yinin?»

Birdən dayandı: «Bəlkə mən yuxudan hələ oyanmamışam?»

Cahanın düşüncələri sanki döyüşdü:

– Ölümün heç kimə faydası olmur .

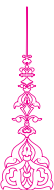
– Bəs qələbə? Axı o döyüşsüz mümkün deyil.

– Döyüşdə isə iki savaşıçıdan biri ölümə məhkumdur.

– Nə ölmək asandır, nə də öldürmək. Qələbə də, məğlubiyyət də qurban tələb edir.

Şəhər al-əlvan işıq selindən alışıb-yanırdı. Əs-rarəngiz bir gecə idi. Balaca əl çantasının içində iyirmi ildən bəri sınıq güzgü parçası gəzdirən Ca-hanın nə fikirləşdiyini kim duya bilərdi? Həm də axı onun düşüncələrindən xəbərdar olmaq kimə gərəkdi? Budur, televiziya qülləsi ala-bəzək nida işarəsi kimi göy üzünün qara çadırına sancılıb. Ətrafında təkəmseyrək buludlar görünür.

Yarım saatdan çox idi ki, o, piyada gedir-di. Qəlbindən gələn səs bir an belə ara vermir-di: «Yox, sən cəzan cinayətindən müdhiş ola-caq. Külək bərk əsəndə, yarpaq xışıltısı eşidəndə diksinəcəksən. Hər gecə yuxunda kəsilmiş baş görəcəksən. Bir başsız bədən səni kabus kimi ad-dımbaaddım izləyəcək. Onun tüklü barmaqların-dakı uzun dırnaqları daş divarlara sürtülə-sürtülə

böyüyəcək, iti caynaqlara dönəcək. Sən isə o caynaqlara keçməyəsən deyə, elə hey qaçacaqsan. Qaçmaqdan bezəcəksən. Bir gün vanna otağında yuyunanda sakitləşdiyini, yorğunluğunun çıxdığını, rahat nəfəs aldığını zənn edəcəksən. Və birdən o kabus səni orada – vannanın içindəcə yaxalayacaq. Sən çığıra-çığıra, vannaya axan qanının içində boğulacaqsan. Allah bilir, cəsədini nə vaxt tapacaqlar? Bilməyəcəklər ki, intihar etmişən, yoxsa səni qətlə yetiriblər. Bəs indi hara gedirsən? Sən nə fikrə gəldiyinin fərqindəsənmi, Cahan? Sənin kimi ziyalı bir qadının bu alaqaranlıq gecənin qoynunda nə işi var? Səni az-çox tanıyanların haqqında nə düşünəcəyi heç vecinə deyil? «Cahan fahişənin biri imiş, ya da cəlladın yekəsi imiş» deməyəcəklərimi?»

Cahan daxilindəki anlaşılmazlığı duymağa çalışırdı. Onun bəzənib-düzənib iyirmi ildən artıq nifrət etdiyi bir adamı öldürməyəmi, yoxsa qoynuna girməyəmi getdiyi hələ də bəlli deyildi. Sadəcə anlaşılmaz bir xof bütün varlığını bürümüşdü. Hər iki qərar ona eyni dərəcədə qorxunc görünürdü. Ona elə gəlirdi ki, küçədə rastına çıxanlar oğrun-oğrun ona baxırlar. Ürəyi şiddətlə döyündü: «Nədən bu qədər adamın diqqətini cəlb edirəm? Bəlkə doğrudan da qərribə görünürəm? Özün kömək ol, İlahi!»

O, dalğaların qoynunda ləngərlənən tənha qayıq kimi idi. Küləyin hansı səmtə aparacağı bəlli

olmayan sahıbsız qayıq kimi. Dənizin bir sifəti var. İsti yay günlərində hamı mavi dalğalara baş vurmaq istəyir. Pis də, yaxşı da, pak da, natəmiz də. Elə dünyanın özünə bənzəyir dəniz. Qoynuna gələnin bircəciyini geri qaytarmır. Çarəsizləri, yiyəsizləri isə tənha qayıq kimi ömür boyu yırğalayır, yırğalayır...

Qəfil külək qopdu. Cahan orada dalğaların tənha qayığa nə divan tutduğunu görmədi. Çünki o, dəniz kənarından çox aralanmışdı və indi dəli külək onun özünü boş qayıq kimi atıb-tutur, yüngül bir əşya kimi tərkinə alıb harasa aparırdı. Hara? Cahanın ayaqları az qala yerdən üzülürdü. O, az qala hara, nə üçün getdiyini unutmuşdu...

Yenə qorxulu nağıl... Yenə təlaş...

Elə bil gur işıqlı tunellə yeri yirdi. Bəlkə də dünyanın bütün qara yelləri bu işıqlı tunelin içindən axın-axın ötüb-keçirdi. İnsan bəzən işıqlı dünyada da azad nəfəs ala bilmir. Evdən çıxdığı heç yarım saat olmazdı, susuzluqdan dili-dodağı qurumuşdu. Tunelin o başında su şırıltısı eşitdi. Səsə tərəf getdi.

Bağcadakı süni şəlalənin səsi imiş.

– Bu da yolun sonu. Gəlib çatdım.

Demə bu qoca şəhərdə ayrı bir şəhər də varmış. Villalar şəhəri. Rəngbərəng işıqlar bayram atəşfəşanlılığını xatırladırdı. Deyəsən o bir dəfə yuxusunda eynən belə ağappaq imarət görmüşdü.

Qaraxanlının villası bu məhəllədə idi. O, elə bil alınmaz qalaya bənzəyən dəbdəbəli imarəti mənəvi kasıblığını ört-basdır etmək üçün tikdirmişdi. Geri dönmək istədi. Hə, hə, geriyə. Bütün ciddiyyətilə hər şeydən vaz keçmək istədi. Ölçü-biçməli hələ çox şey vardı. Bir də ki, atalar «Gecənin xeyrindən gündüzün şəri yaxşıdır» – deyiblər.

Kiçik zəngli qurğudan səs gəldi: «Buyura bilərsiniz», – sonra qapı açıldı. Artıq gec idi, dönüb geri qayıtmaq olmazdı. Belə villaların hər tərəfini görmək üçün kamera və monitorlardan istifadə olunur. Nə etsin? «Görəsən o, evdə təkdirmi? Əgər başqa adam olsa, nə edərim? Cəhənnəmə, nə olar, olar... Düşün, Cahan, düşün!.. Sənin çıxış yolun ona təslim olmaqdır, sən bu addımı çoxdan atmalı idin, lap çoxdan».

Nərgizlər, lalələr, qızılgüllər, qərənfillər düzülmüş mərmər pilləkənlərlə yuxarı qalxanda bir səs eşitdi:

– Gəl, gəl, Cahan, – dedi. Səni düz iyirmi ildir ki, gözləyirəm. Heç kim inanmaz, bəlkə mənə axmaq deyənlər də tapılar. Amma inan, bu axmaqlıq deyil, prinsip məsələsidir. Axı vaxtilə ölənə qədər səni rahat buraxmayacağımı demişdim...

– İstəyirsən, saunaya keçək, illərin ağrı-acısı canımızdan çıxsın.

Cahan dərindən köks ötürdü. Adətən adamın havası çatmayanda belə edir.

– Hə, hə. Məni bu sarayda Allahın görə bil-mədiyi bir yerə apar.

– Canım, fəlsəfəni bir kənara qoy, gəl, sənə bütün otaqları göstərim, hansını bəyənsən, orada oturarıq. Çoxdandır səni yaxından görməmişəm. Vallah, sən əvvəl necə gözəl idin, elə də qalmısan. Həmişəkindən də cavan görünürsən. Bir dön, bu güzgüdə özünə bax. Orta əsr şahzadəsi – Cahan xanım.

Cahanın vücudu titrədi. Süni gülüşü ilə üzündəki gərginliyi gizlətmək istədi. Başını buladı. Özünü bir an kef və əyləncə üçün yaranmış kübar xanımların yerinə qoydu. Lap bircə anlığa da olsa, bədənnüma güzgüyə sarı çönüb baxmaq istəmədi. O, hər şeyin qəfil alt-üst olacağından – güzgünün sınıb-dağılacağından qorxdı. Əgər bu dəfə də güzgü sınısaydı, bu, ömrünün ən ağır, ən çətin mərhələsinin yetişdiyinə bir işarə olardı.

Cahan qəlbinin dərinliyində tüğyan edən səsi aydın eşitdi:

«Sən zor-xoş bədənimi kirlədə bilərsən, ancaq quzğuna çevrilib gözlərini tökəcəyəm». Özünü gü-lümsəməyə məcbur edib təbiətinə xas olmayan bir işvəkarlıqla dilləndi:

– Bilmirəm, bu qədər vaxtı səndən uzaq gəzib-dolaşmaqla özümə niyə zülm etmişəm?

Qaraxanlı onun səsindəki titrəyişi duymadı:

– Bu sözləri sənin dilindən eşitmək mənə çox xoşdur. Təəssüf ki, gec, çox gec oldu.

Cahan həyəcanını büruzə verməmək üçün otacağın zəif işıq düşən səmtində dayandı:

– Mən başıboş xəyalımdakı cəngavərə uymuşdum.

– Başa düşürəm, elmi işin elədir ki, gecəgündüz nağıl qəhrəmanları ilə bir arada olursan. Xalq yaradıcılığı ilə nəfəs alırsan. Bu sahədə ixtisaslaşmışsan. Daha real həyatla barış. Mənim firmam xalq təbabəti ilə məşğul olur. Ona rəhbərlik elə. Qazanclı sahədir.

Cahan hələ də çantasını əlində tutmuşdu.

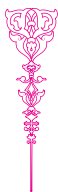
– Mən... Mən öz işimi sevirəm, – dedi, – artıq neçə ildir ki, köhnə əlyazmalar arasında qurdalanmağa vərmişəm.

– Yaxşı, iş barədə danışmağa vaxtımız olacaq – kişi cavan aşıqlərsayağı səbirsizliklə dilləndi.

– Onda izin verin, özümü bir az qaydaya salım, – Cahan səsinin necə titrədiyini hiss edib rolunun öhdəsindən gələ bilməyən aktrisalar kimi çaşmış qaldı; bilmədi səsinə hansı tempdə saxlasın, gülsün, yoxsa... İşin qəribəliyinə bax ki, balaca əl çantasının ağzı açılmışdı, çilçiraqların işığı oradakı güzgü sınığının üstünə düşüb, bərq vururdu. Cahan özündən çox bu sınıq güzgüyə güvənirdi.

– Bu nə sözdür canım, əlbəttə, əlbəttə, amma mənim yataq otağında sənə aid gərəkli şeylər var. Hamısı da Fransadan gətirilib.

– Nəhayət, sən öz istəyinə qovuşdun.

– İncildə deyildi ki: «Qoy göyərçinin mülayimliyi ilə ilanın hiyləgərliyi qovuşsun!»

Cahan nədənsə bir an duruxdu, nənəsinin dediyi bir atalar sözünü xatırladı: «Heyvanı buynuzundan tutarlar, adamı sözündən». Yenə dili dinc durmadı, Qaraxanlının dediyi kimi, tərsliyi tutdu. Amma bu dəfə ehtiyatla dedi:

– Bu etirafınız xoşuma gəldi, demək, ilan olduğunuzu boynunuza alırsınız?

Cahanın gülüşündəki sehr Qaraxanlını ovsunladı.

O, iyirmi ildən çox sevdiyi qadının tərslik dalğasına sinə gərən müdrik səyyah kimi Cahanın titrək əlini bumbuz ovçunun içinə aldı, sonra dodaqlarına yaxınlaşdırıb öpdü:

– Əgər ilan olmasaydı, Adəm babamızla Həvva nənəmiz seks kimi ən böyük həzdən məhrum olacaqdı, buna görə də ilan müdriklik simvolu, ocağın, odun qoruyucusu sayılır, – dedi və illər boyu həsrətini çəkdiyi tərəvətli qadını içəri dəvət etdi:

– Gəl, Cahan, gəl, – dedi. – Gör dünyada nələr var. Sən pulun müqəddəs sayıldığı mühiti inkar etməyinlə çox şey itirmisən.

– İtirdiklərimi geri qaytarmağa qadirsənmi? – bu sözləri deməklə o, öz həyəcanını gizlətməyə, sərbəst olduğuna ilk növbədə özünü inandırmağa çalışdı.

– Mən nə peyğəmbərəm, nə də Allah. Dərdi verən zamanə dərman da verər. Nə edək ki, zaman bizim xeyrimizə fırlanır.

Cahan təəccüb və həyəcanla soruşdu:

– Bəs xidmətçilər hanı?

– Sən heç zərrə qədər də narahat olma. Biz bu xanimanda təkik, bir sənsən, bir də mən. Xan və şahzadə. Mən özüm sənə xidmət edəcəyəm, ürəyin nə istəyir, əla fransız şərabı, viski, konyak...

Onun içində rahatlıq yaransa da, əlacsız halda:

– Bir az şərab pis olmaz,– dedi.

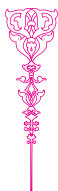
– Buyur, canım-gözüm, sən nə dilərsən, dilə məndən – kişi heyranlıqla onu süzə-süzə bara yaxınlaşdı, iri badələri şərabla doldurub gülümsündü, – burada, bütün otaqlarda hər nə istəsən var.

Sonra öz badəsinə sığal çəkə-çəkə Cahana:

– Gəl,– dedi,– özün də bax – badəsinə birnəfəsə içib yumurtavari jurnal masasının üstünə qoydu. Qadının əlindən tutub darta-darta arxasınca apardı, bir-bir otaqları göstərdi. Divarboyu müxtəlif biçimli şəhvət oyadan erotik rəsmlər Cahanın qəlbini döyüntülərini daha da şiddətləndirdi. Bura nəhəng sərgi salonunu xatırladırdı. Tablolardakı çılpaq rəsmlər sanki kasıbların fəryadını boğan harınlığın, zənginliyin qəhqəhəsini dinləyirdi.

Hər otaqda bir cür musiqi səslənirdi. Cahanın gözləri önündə Qərb musiqisinin sədaları altında qoca Şərfin «Min bir gecə» nağılları vərəqlənirdi.

Qan kimi qırmızı rəngli otaqda qədim miniatür xəncərlərdən tutmuş Samuray qılıncına kimi hər cür soyuq silah vardı. Odlu silahları görəndə, soruşdu:

– Siz heç ova getmisiniz?

– Hə. Şirvan qoruğuna ceyran ovuna çox getmişəm. Bax, bu ceyranı özüm vurmuşam, – deyə o, Cahana ceyranın qurudulmuş müqəvvasını göstərdi.

Burada yırtıcı heyvanların, quşların rəsmləri, müqəvvaları da vardı.

– Mənim şirkətimdə göyde uçan quşu gözündən vuran bir qadın var. İnana bilməzsən ki, təbiət o zərif qadına nə qədər gözəl ovçuluq istedadı bəxş edib – deyə Qaraxanlı iftixarla Qu quşunun müqəvvasını göstərdi. – Bax, bunu gözündən vurub.

– Qu quşuna güllə atmışsa, məncə o çox zalım adamdır.

– Yox canım, sadəcə əvvələr idmanla məşğul olub, – birdən elə bil onun azərbaycanca söz ehtiyatı tükəndi, – voobşe, ona ne zlaya, no oçen metkaya sterolok, – dedi.

İnsan əti yeyən qara qartal tuncdan qoyulmuş heykəl Cahanın diqqətini çəkdi. Bu nəhəng quşun gərilməmiş qanadlarının kölgə saldığı yer elə bil aşağı çökmüşdü.

Cahan:

– Nənəmin danışdığı nağıllardakı Zümrüd quşunu mən həmişə səma atı kimi təsəvvür edir dim. Buranı çox bəyəndim, – dedi və səsinin necə titrədiyinin fərqi nə vardı. Ömründə ilk dəfə gördüyü bir dəst Samuray qılıncından ən kiçiyini qınından çıxarıb Qaraxanlıya sarı tutdu:

– Deyəsən Allahın buradan xəbəri yoxdur, eləmi, professor?

– Əvvəla, mən Allaha inanmıram, o, yeganə övladımı əlimdən alıb. İkincisi, fikrin nədir, məni duələ çağırmaq istəyirsən? – Qaraxanlı Cahanın əlində tutduğu iri bədəni alıb, bir udum içdi, sonra onu yavaşca ağac heykəllərdən birinin boş qalmış ovcuna qoydu. Və sual dolu baxışlarını Cahana dikdi:

– Ən gözəl incəsənət əsəri qadın bədənidir, – dedi. – Sən məni əsl incəsənətə qovuşdura bilərsənmi?

Cahanın içində elə gərginlik yarandı ki, həyəcanını, əllərinin necə titrədiyini gizlətmək üçün otaqda var-gəl edə-edə gülməkdən başqa çarə tapmadı:

– Yataq da kişi ilə qadının duel səhnəsi deyilmi? Sizin üçün nə fərqi var? İstəyirsiniz gücünüzü ya orada göstərin, ya da burada.

Yenə nənəsinin səsi gəldi qulaqlarına: «Qızıldan taxtın olunca, quruca baxtın olsun.» Hə, deyəsən Cahanın qılınc sarıdan bəxti gətirmişdi.

Qaraxanlı Cahanın önündən azca geri çəkildi və birdən xalatını çıxarıb lümlüt oldu.

– Mənim şahzadəm, xanın sənə qarşı bir silahı var. Budur, bax!

Cahan özünü itirdi, az qaldı ki, qılınc əlindən yerə düşsün.

– Siz... Siz axı niyə belə tələsirsiniz?..

– Tələsirəm? Əksinə, mən iyirmi ildir gecikirəm. Bax, bax, utanma canım, demə şir qocalıb əldən düşüb pir olub, «məqamı cəng olsa, bu qoca şir elə həmişə şir olub» Bax, mənim bədənimə, yataqda bundan alacağın həzzi sən heç otuz-qırx yaşlı kişilərdən də ala bilməzsən. İndisə sən soyun. Mənə öz bədənini göstər. Hə, soyun görüm!

Onun səsinin amiranəliyi Cahanı qorxuya saldı. Bir an döyüküb ona nə deyəcəyini bilmədi. Doğrudanmı onun sağlam, idmançılara xas bədən quruluşunu, günəşdən qaralmış əzələlərini görüb çaşmışdı?

Qaraxanlı, Cahanın soyunmadığını görüb divardan bir qılınc götürdü və ona yaxınlaşdı.

Cahan Qaraxanlıya sarı tuşladığı qılıncı qeyri-ixtiyari aşağı saldı:

– Yoxsa düşündünüz ki, zavallı, gücsüz bir qadın bu qılıncdan sizə qarşı silah kimi istifadə etməyin qaydasını bilir? Ağıl, zəka olan yerdə silaha nə hacət? Mən bura özümü sizə təslim etməyə gəlmişəm.

– Ayrı cür düşünürəm də.

– Amma mənə söz verin ki, Nərgizlə işiniz olmayacaq.

– Bu səndən asılıdır.

Qaraxanlı, Cahanın kənara qoyduğu fransız şərabı ilə dolu qədəhini təzədən ona uzatdı. Cahan qədəhi dodağına yaxınlaşdırdı:

– Səninlə bir dəfə yatmağım bəs edərmi? – Cahan bir an elə gəldi ki, daha rola girməyib, o, qadın kimi özünü həqiqətən də kişi ilə bir yataqda təsəvvür etdi. Bədəni süstləşdi. Əllərinin necə keyidiyini hiss etdi, dodaqları ehtirasdan titrədi. O, bu hisləri uzun zaman idi ki, yaşamamışdı.

– Yox canım, mən səninlə ömrümün sonuna kimi birlikdə olmaq istəyirəm, – Qaraxanlı özünü saxlaya bilmədi. – Həmişəlik, – deyib ehtirasla gülümsünən qadına yaxınlaşdı. – Ər-arvad kimi.

Gözəl qadının istər saxta olsun, istərsə də təbii, içindən süzülüb gələn təbəssümü bəzən möcüzə yaradır.

Qaraxanlı Cahanı yavaş-yavaş soyundurmağa başladı. Sonra iti qılıncla alt paltarını kəsib bir kənara tulladı. Cahan müqavimət göstərmədi. O, ömründə ilk dəfə idi ki, yad kişinin qarşısında lütüryan dayanmışdı.

Qaraxanlı qadın gözəlliyinə səcdə edən cəngavərlər kimi dizləri üstə çökdü və qəfildən onun ayaqlarını öpməyə başladı. Cahanın bədəni öpüşlərdən titrədi. Başı qurtum-qurtum içdiyi şərəbin təsirindən dumanlandı.

Qaraxanlı ilə Cahan bir anlıq göz-gözə dayanıb bir-birilərini süzdülər. Qaraxanlı bic-bic güldü, Cahanın gözlərinin içində bugünə qədər anlamadığı mətləbləri oxumaq istədi. Cahan uzun kirpiklərini tez-tez çala-çala onu çaşdırmağa çalışdı. Qaraxanlının arzusu-istəyi isə gözlərinin

içində apaydın yazılmışdı, – Cahan bunu gözüyumu lu oxudu.

Qaraxanlı:

– İnsafsız, sən iyirmi ildən artıq idi ki, mən i cənnət ətrinə tamarzı qoymuşdun – dedi və qollar ını onun belinə doladı.

Cahan gözlərinə inanmadı – qədim Qarabağ xalçasının üstündə Qaraxanlı ilə diz-dizə, üz-üzə, qucaq-qucağa idi. Qaraxanlı ilan dili ilə onun boyun-boğazını, sinəsini, göbəyini yalayır dı. Cahanın xəfif iniltisi Qaraxanlı nı vəcdə gətirmişdi. Amma bu hal uzun sürmədi. Birdən Cahanın gözləri yaşardı, ürəyi bulandı, ödü ağzına gəldi. Cahanın öyüməyini hələ də hiss etməyən Qaraxanlı, hərdənbir nəfəsini dərib:

– De, de ki, xoşuna gəlir, – deyə onun qulağı nın dibində fısıldadı.

Qaraxanlı nın qolları arasında özünü lüt vəziy- yətdə görməsi qara bəxtin ona rəva gördüyü ən böyük kinayə idi. O, Qaraxanlı tərəfindən iyirmi ildə başına gətirilən oyunları bir-bir xatırladı. Bir az bundan əvvəl qəbzəsindən bərk-bərk yapışdığı qılın c xalçanın üstünə düşmüşdü.

Qaraxanlı dizləri üstə çökmüşdü. Onun baş ı Cahanın yaraşıqlı, dolu baldırlarının arasında top kimi görünürdü.

Bu işin nə ilə qurtaracağını gözləməyə səbri çatmayan Cahanın gözləri birdən qarşı divarda Corconenin «Yudif» tablosuna sataşdı. Zərif və

incə əlində qılınc tutmuş qadın, ayaqları altındakı kəsilmiş başa baxırdı.

Cahan vaxt udmaq naminə tez-tez «Yaxşıdır, yaxşıdır» deyirdi – sanki yırtıcı heyvanı tələyə salmaq üçün dil tökürdü.

– Allah, özün günahımdan keç! – Cahan bu sözləri ucadan deyəndə, xalçanın üstündəki qılınc artıq əlində idi. Və qorxulu nağılın içinə necə girdiyini hiss etmədi. Qılıncı var gücü ilə Qaraxanlının kürəyinə sapladı. Və Qaraxanlıdan dəhşətli bir bağırta qopdu. Qan hər tərəfi bürüdü. Cahan nağıldan çıxdı:

– Aman Allah, mən nə etdim?!

Bir neçə dəqiqə təəccüb və dəhşət içində dayandı – gözünü qanı axan meyitdən çəkə bilmədi.

Cahan onun sünnətsiz olduğunu yalnız indi anladı və dəhşət içində ayağa qalxıb, tələsik paltarını geyindi:

Onu mənmi öldürdüm?! Yox! O, özü-özünə qənim oldu!

Cahan özünü ələ almağa çalışdı. Ona elə gəldi ki, sanki başı üzərindəki tuncdan tökülmüş qara qartal heykəli indicə üstünə şığıyıb gözlərini tökəcəkdə.

O, vanna otağına keçdi, üzünə su vurdu. Qayıdıb üst-başını bir də qaydaya saldı. Çantasını götürüb, çıxış qapısına yaxınlaşdı. İndi nə etsin, evə, yoxsa ora – əməlinə görə cavab verməyə gəlsin?

Həyət qapısına çatanda onu dəhşət bürüdü. Elə bil bədənini elektrik vurdu. Qapı kilidli, hasar isə çox hündür idi. «Yox, onu mən öldürmüşəm. Daha burada yubana bilmərəm. Bu, ağlasığmayan faciəli bir işdir, buradan çıxma bilməsəm, dəli olacağam, ya da bağrım çatlayacaq!».

Təlaş get-gedə artırdı. Qorxudan ürəyi partlayıb ölə də bilərdi. Labirintə bənzəyən villadan çıxmaq üçün yol tapa bilmirdi.

Bəlkə o artıq polisə gedib əməlinə görə cavab verib, indi də həbsxananın qaranlıq küncündə idi?

Cahanın həbsxana həyatı sanki həmin andan başlamışdı. Belə yerdə dara düşmüş adamın köməyinə səbir etməkdən savayı heç nə gəlmir.

Polisi köməyə çağırmaq istədi. Amma cib telefonunu götürməmişdi. Meyit olan otağa qayıtmağı düşünəndə isə dəhşətə gəldi, uçum-uçum uçundu. Əlini qorxa-qorxa hasarın içində qaranquş yuvasını xatırladan qurğuya uzatdı. Qapı şaqqıldayıb açıldı. «Şükür! Şükür! Xilas oldum!» Çıxdı. Geri itələnən qapı necə şaqqıldayıb açılmışdısa, eləcə də şaqqıldayıb kip örtüldü...

* * *

Uzun illərin hakimi – Adil Hüseynli tam əmin idi ki, hadisə məhz belə olmuşdu. Cahanın «Könül dəftəri» onun xarakteri barədə bir çox mətləbləri bəlli edirdi. İşdən gələndən sonra cəmi birçə dəfə

mətbəxə keçib bir stəkan isti çay içmişdi. Heç nəyə həvəsi yox idi. Kürsünün içində büzüşüb oxumağa başladı:

«...Özümü itirmişdim. Qaraxanlının evinə necə getdiyimi, onu necə öldürdüyümü xatırlasam da, həyət qapısından çıxıb polisə getməyim, «adam öldürmüşəm» deməyim yadıma gəlmirdi. Sanki doğrudan da hər şey yuxuda baş vermişdi.

Gənc polis zabiti mənim adam öldürməyimə əvvəlcə inanmaq istəmədi. Əyləşmək üçün yer göstərdi. Həyəcandan dilim-dodağım qurumuşdu. Sonra o, kiçik elektrik samovarından stəkana çay süzüb, qarşıma qoydu. Və təkrar dinləməyə başladı.

İstintaq zamanı gəlinimin adı hallanmasın deyə, son telefon yazışmaları barədə heç nə demədim. Qaraxanlını öldürməyimin əsas səbəblərini söyləsəydim, həm uzun-uzadı vaxt aparacaqdı, həm də... Canımdan artıq sevdiyim oğlumun xoşbəxtliyinə kölgə salacaqdım.

Doğma oğlum məndən üz döndərüb. Haqqı var. Kim istəyər ki, anası qatil olsun? Nərgiz mənə qulaq asıb yaxşı ki, əsl həqiqəti bugünə qədər ondan gizlədib. Baxın, aylar-illər ötüb keçsə də, mən adına qanunlar toplusu deyilən bir anlayışdan da üstün olan ədalətin sorağındayam. Elə bir ədalət ki, oğlumu, gəlinimi, üzünü görmədiyim nəvəmi mənə qaytarsın.

Əvvəl mənə elə gəlirdi ki, haqsız yerə iztirab çəkən qadını anlayan bir Allah bəndəsini indiki za-

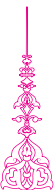

manda çətin taparam. Buna görə özümü bədbəxt sanırdım, «Olacağa çarə yoxdur», – deyib susurdum. Amma sizin əsərinizin mənə bəxş etdiyi inam hissini duymaq, ümid çırağını görmək bir həbsxana guşəsində də xoşbəxtlikdir. Bəlkə bunu xoşbəxtlik saymağım doğru deyil? Axı siz mənim həbsxanada başıma gələnlərdən xəbərdar deyilsiniz. Gələcək kitablarınız üçün bunun gərəkli olacağını nəzərə alıb, bir-iki kəlmə də bu barədə yazmaq istəyirəm...

* * *

Mən ilk dəfə bu həbsxanaya qədəm basanda, onun həyət-bacasındakı səliqə-sahmanı görəndə, uşaq vaxtı nənəmin əlimdən tutub məni uşaq bağçasına aparmasını xatırladım. Bir yaz günü o bağçanın həyətində gördüyüm uşaqlar şəhli güllərin üstündə uçuşan rəngli kəpənəkləri tutmaq istəyirdilər. Güldən-gülə, budaqdan-budağa qonan o kəpənəklər uzun və xallı qanadlarını kirpik kimi çalırdılar, o vaxt nənəm bağçanı tərifləyib dedi: «Ay bala, bax, gör, burada nə qədər balaca uşaq var. Hələ sən bu rəngli kəpənəklərə bax, mən ömrümdə bu qədər kəpənək görməmişəm. Maşallah, həyət-baca çiçək kimidir».

İndi nənəmin ruhuna dua oxuya-oxuya həyəti güllü-çiçəkli olan bu həbsxanada rəngli kəpənəklər kimi gəzib dolaşan qadınları görəndə, öz-özümə dedim:

– Aman Allah, burada nə qədər qadın var?

Bura sanki həbsxana yox, böyüklər üçün bağça idi. Amma indiyə kimi insan həyatının necə şirin, azadlıqda keçirdiyi vaxtın necə qiymətli olduğunu anlamamışdım. Buradakı yasəmən güllərinin ətrini belə duymurdum. Yəqin dünyanın bütün həbsxana həyətlərində açan gül-çiçəklərin zərrə qədər də ətri-qoxusu olmur.

– Canıyanmış ənliksiz-kirşansız da gözəldir, elə bil gözəllik salonundan çıxıb gəlib, – damağında siqaret tüstülənən, pırpızsaçlı, ortayaşlı, kobud səsli toppuş qadın ehtiraslı baxışlarla mənə baxaraq dilləndi. Sonra ona bir neçə qadın da qoşularaq, köhnə bazarın piştaxtasına gətirilmiş təzə malı seyr edən müştərilərtək yan-yörəmdə dolaşmağa başladılar. Kimsə pırpızsaçlı qadına eyhamla:

– Vallah, Sultana layiq candır, adamın lap ağzının suyu axır, – dedi.

Başqa biri:

– Ah, pomadasız dodaqları qız dodağı kimi təravətlidir.

Bu zaman hasarın o biri tərəfindən uçub gələn xallı kəpənək az qala bütün məhkumların diqqətini çəkdi. İki məhbus uşaq kimi bir-birini itələyə-itələyə kəpənəyin arxasınca cumdu.

Pırpızsaçlı qadın onlara acıqlandı:

– Dayanın! Kəpənəklə işiniz olmasın! – sonra gözlərini qıyıb, məni başdan-ayağa süzərək, ciddi tərzdə dedi:

– Baxın, görün bu dünyada üçcə günlük qonaq olan o kəpənək necə bəxtəvərdir. Özünün seçib-bəyəndiyi gül-çiçəyin üstünə qonur, ətrini alır.

Onun səsi həm kişi səsi kimi qalın idi, həm də adama daş kimi çırpılırdı. Qadınlardan biri kənardan ona ehtiyatla söz atdı:

– Eh, sən də söz danışdın da, ay Sultanım, bu kəpənəyin nəyi bəxtəvərdir? Heç bəxtəvər də gəlib həbsxana həyətidəki güllərə qonar?

Pırpızsaçlı qadın toyuq-cücə qarşısında var-gəl edən hind xoruzu kimi köksünü qabartdı:

– Səsini kəs, əgər burada mənim yarım qədər otursaydın, sən də alimi-biəməl olardın. Qoy görək, xəstə bir alimi cəhənnəmə vasil edən bu təzə gözəlçə kəpənəklər barədə nə düşündür? Axı o boyda alimin şələsini qoltuğuna verib o dünyaya göndərənin ən azından özü professor, ya da heç olmasa, dosentdən-zaddan olmalıdır.

Bu sözləri deyəndən sonra pırpızsaçlı qadın səsinin tempini və ahəngini dəyişib mənə xoruzlandı:

– Yoxsa sən də bu kəpənəyin güldən-gülə qonmasını bəxtəvərlik sanmırsan? Gül bülbülə, bülbül gülə aşiq olan kimi istədiyin vaxt bir-birimizdən zövq ala bilərik, qoy mən kəpənək olum, sən də mənim gülüm.

Birdən ilan görürmüş kimi diksinib kənara sıçradım:

– Yox, – deyə qışqırdım. – Mən... Mən...

Bu dəfə o, doğrudan da xoruz kimi qaqqılda-
dı:

– Qaaaqq, qaaq, ağz, dayan bir görüm, bəyəm sən tutuquşusan? Yoxsa deyəcəksən ki, gül kimisən, aydan arı, sudan durusan? Təki belə olsun, gözəlim, amma bura türmədir, tirmə deyil bürünəsən, hər şeyin açıq-aşkar ortadadır. Mənə bax, əgər özünü qorumaq, buradan canını salamat qurtarmaq istəyirsənsə, biz bir ailə kimi yaşamalıyıq, yəni sən mənə aid olmalısən. Yoxsa bugün-sabah nəzarətçilər səni erkək madyanların altına yıxacaqlar. Onda peşman olarsan. Hə, hə, mən buranın köhnə inventarıyam. Ona görə də hər işə yarayıram, unutma gözəlim, burada – məhbusxanada yalnız keçmiş günahının cəzasını çəkməyə deyil, həm də bu gününü, sabahını düşünməyə, gələcəyini xilas etməyə məhkumsan.

– Sizin nə istədiyinizi başa düşmürəm.

– Darıxma, səni başa salaram. Mən sənə lazım olacağam, sən də mənə.

– Mənim heç kimə, heç nəyə ehtiyacım yoxdur.

– Ay nənənün çil xoruzu ölsün, sən guya məni başa düşmürsən? Yəni deyirəm, bax bu cür gözəl bədənini məzara aparmaqdansa, gördüyün o kəpənək kimi mənim ağuşuma qon, mənnən otur-dur, azarını da elə mənnən öldür. Yoxsa erkək madyanların ağuşunda paymal olacaqsan. Xəstəlik-filan tapacaqsan. Ağlını başına topla, get, əməlli-başlı düşün. Burada sənə düşünməyə

mane olan kəsin cəngini bez kimi cıraram. – Sonra amiranə tərzdə ətrafındakılara acıqlandı. – Nə pişik kimi marıttayıbsınız? Ay qız, Silotkə, apar buna yerini göstər.

O gün axşama qədər mənə düşünməyə vaxt verən o qadın gözlərimin önündəcə əl-qolunu yellədə-yellədə var-gəl edirdi.

Bax beləcə, demə görəcək günlərim qabaqda imiş. Qəlbimdə «Yağışdan çıxıb, yağmura düşdüm», – deyə o gün xeyli düşüncələrə daldım. Görünür «Keçmiş i inkar etmək olmur» deyəndə, Folkner çox haqlı imiş; axı keçmiş istəsək də, istəməsək də, həmişə bizimlədir, o ölü deyil, hətta bizim düşündüyümüz kimi bizdən uzaqda da deyil. İndi mən də elə bilirdim ki, Qaraxanlı ölməyib, bir zaman gördüyüm yuxum çin olub. Həmin yuxu barədə yazmışdım, o yuxuda Nərgizə sarılmaq istəyən ilanın başını kəsdiyim yerdən yenidən baş çıxırdı. İndi də sanki Qaraxanlı zühur edib qadın cildinə girmişdi və gəlib məni burada – cəhənnəmi xatırladan yerdə tapmışdı.

Ləqəbi Silotkə olan nərmənazik qadın qonşu çarpayıda yatırdı. Onun otuz yeddi, otuz səkkiz yaşı olardı, ovurdları çökmüşdü, görkəmindən vərəmli xəstəyə oxşayırdı, amma çox çalışqan idi, səhərdən-axşama kimi bir an da olsun, hərəkətsiz dayanmazdı. Xırım-xırda xidmətləri ilə hamının hörmətini qazanmışdı. Bilmirəm, məni qorxutmaq, yoxsa xəbərdarlıq etmək naminə dedi:

– Qulaq as, bu ilan cibgirlərə və oğrulara xaç analığı eləyən Klaranın nəvəsidir. Həbsxanaya gələn təzə məhbusları sorğu-suala tutub deyir: «Bilirsən mən kiməm? Ay bisavad, haradan biləsən? Kitab-zad, qəzet-məzet oxumusan ki?»

Silotkə bir də dedi ki, zalım qızının qulağı darı dəlidir. Həbsxananın hər künc-bucağından xəbəri var. Mən bir anlıq qəm-qüssəyə qapılıb yenə o qadının Qaraxanlı ilə eyni ağacın meyvəsi olduğunu düşündüm:

– İlanın ağı da, qarası da birdir, ağına da lənət, qarasına da.

– Sən bu qadını tanımırsan hələ. Allah elə bil onu alayı cürə yaradıb.

– Burada hər gün belə nalayiq söhbətlər olur? – deyə ondan soruşdum.

– Söhbət nədir bacım, sən hələ onun çox mürdar hərəkətlərinin şahidi olacaqsan.

Mən əllərimi Tanrının dərgahına qaldırıb:

– Allahım, məni bu ilanın şərindən qoru! – deyə yalvardım.

Silotkə yüngülcə köks ötürüb: – Amin! – dedi.

* * *

Gecənin bir aləmi qonşu çarpayıya iri bir kölgə yaxınlaşdı:

– Ay qız, Silotkə!

Silotkə yatağının içində gözlərini ovuşdurdu, kədərli səslə «Nə olub?» – deyə soruşdu. Kölgə

onun qulağına nəşə pıçıldadı. Silotkə başını çevirib Cahana baxdı, onun yatdığını zənn edib dərindən köks ötürdü. Cahan gözlərini yumsa da, oyaq idi. Gecədən xeyli keçmiş soyunub könülsüz halda çarpayıya uzandı, amma yuxusu qaçmışdı. Yanağına süzülən göz yaşları yastığını isladırıdı.

On-on beş dəqiqə keçməmiş, çarpayını cırıltısına diksinib gözlərini açdı. Elə bil nərmənazik qadının çarpayısına kimsə ağır kötük kimi sərələndi. Gecəyarısı olmasına baxmayaraq, çarpayıda uzanan qadınların bəziləri səssiz-səmirsiz otaqdan çıxıb harasa getdilər.

Ətraf ölü sükuta qərq olsa da, Cahana elə gəlirdi ki, onun kimi yuxusu qaçanların çoxu bu müəmmalı yerdəyişmədən xəbərdar idi. Yan-yörəsi seyrəlirdi. Ürəyi tələş içində şiddətlə döyünməyə başladı. Anbaan artan həyəcanını zorla boğdu. Sonra... Sonra kürəyindən soyuq tər axmağa başladı. Ürəyi hövləndi, az qaldı yerindən çıxsın. Kürəyi divara qısıldı. Əvvəl qorxusundan qışqırmaq istədi. Səsi çıxmadı. Təngnəfəs olmuş adamlar kimi ağır-ağır nəfəs almağa başladı. Bu məqamda səsinə necə çıxara bilərdi? Zəiflik göstərdiyinə görə özünü qınasa da, sanki qəlbini içəridən sehrli bir qüvvə buxovlayırdı.

– Sevişmək üçün gözəl gecədir – səs elə bil qeybdən gəlirdi. Sonra tünd fransız ətrinin qoxusu ətrafı bürüdü.

Pırpızsaçlı qadın aləqaranlıqda onu ağuşuna alıb tumarlayırdı. Elə bil kobud kişi əlinə bənzəyən

əlinə göydən qəfil düşmüş qiymətli büllur qabı salıb sındırmaqdan qorxurdu. Cahanın çılpaq belini qucaqlayıb qulağına əttökən sözlər pıçıldayırdı. O, barmaqları ilə də, dili ilə də Cahanı ovsunlayırdı. Boynundan, boğazından, döşlərindən öpürdü. «Gözəlim», «canım» sözləri pırpızsaçlı qadının kobudluğuna incəlik, zəriflik çiləmişdi. İlk dəfə görəndə az qala iyrəndiyi qadının, indi ehtirasdan pıçıldadığı sözlər sanki həzin və incə səslənirdi. Əli Cahanın döşlərindən göbəyinə, sonra aşağı sürüşdükcə, inilti səsləri gecənin qaranlığına qarışırdı. Bir anlığa müti görkəm aldığıının fərqi nə varmadan qımıldanmadı.

Cahanın içindəki qəzəb ehtirasdan cuşa gəlmiş qadının incə sığalı qarşısında getdikcə geri çəkilən, ram olunan yırtıcı heyvana bənzəyirdi. Daha müqavimət göstərməyə tabı qalmamışdı. Pırpızsaçlı qadının ehtirası ona da keçirdi, onun təmasından bədəni yumşalırdı, xoşallanırdı. Uşaq vaxtı isti çayı soyutmaq üçün bir stəkandan digərinə boşaldardı. Beləliklə, çay soyusa da, hər iki stəkan qızardı. Qəribə də olsa, o intim anlarda Cahan özünü boş stəkana, onu ağuşuna alan qadını dolu stəkana bənzədirdi. İçərisində daxili qorxu hissi yaşasa da, bədəni ehtirasdan coşurdu.

Son dəfə xəfif, utancaq inilti eşidildi.

– Hədiyyən məndə.

Cahan birdən sivişib onun qucağından çıxdı, yanaqları pörtüb yandı:

– Allah xatirinə, daha məndən əl çək!

Qadın qalxıb çarpayının bir qırağında oturdu. Toppuş barmaqlarının arasına aldığı siqareti alış-qanla yandırdı. Onun gözləri bədəni əzginləşmiş Cahana nəvazişlə zilləndi.

– Canım, bir siqaret çəksənə...

– Yox... Gedin, Allah xatirinə! – ağlamsınıb, üzünü divara çevirdi.

– Nahaq yerə vicdan əzabı çəkmə. Bu gün də olmasa, sabah...

Kimsə boğazını arıtladı. Pırpızsaçlı qadın susdu. Elə bil ona gecə seansının başa çatdığını işarə etdilər. Durub getdi. Cahan yerində narahatcasına qurcalandı.

Hava işıqlanırdı. Cahan gözlərini əbədi xəstələr kimi bir nöqtəyə zilləmişdi: «Görəsən sabah qadınlar mənim barəmdə nə düşünəcəklər?»

Gecəyarı otaqdan gedən qadınlar sakit-sakit yerlərinə qayıtdılar. Otağın sükutunu yalnız məhbub çarpayılarının cırıltısı pozdu.

Səhər açılanda üzü xəcalətdən qıpqırmızı idi. Cahan başını aşağı dikmişdi. Elə bilirdi bütün dünya onun gecə yaşadığı macəradan xəbərdardır. Utandığından səhər yeməyinə getmək istəmədi.

– Özümdən iyrənirəm – sızıla-sızıla pıçıldadı,
– sir-sifətim yaman gündədir – dodaqları səyridi.

Silotkə haradansa yumru güzgü çıxarıb ona uzatdı:

– Al bax, pis görsənmirsən. Yaxşısan. Dur ayağa, gedək.

Güzgüyə baxıb, xeyli xəyalə getdi. Bu güzgü ilk dəfə məktəbli çantasında gəzdirdiyi kiçik aynaya bənzəyirdi. Keçmiş günləri gözlərinin önündə bir an ilğıma döndü. Uşaq olmaq, başını nənəsinin dizinə qoyub xumarlana-xumarlana eşitdiyi nağılın sonunu öyrənmək istəyi keçdi içindən. Başına gələnələr sona qədər dinləmədiyi nağılların davamı idi, yoxsa? Yox, o nağılların ağatlı qəhrəmanları vardı: adamyeyən divlərə güc gəlib, qırxıncı otağın qapısının tilsimini sındırırdılar, dara düşmüş insanların həyatını xilas edirdilər.

– Bəs mən bədbəxtin həyat nağılı necə bitəcək?

O, doğrudan da vicdan əzabı çəkirdi; pırpızsaçlı manyak qadın onun müharibədə şəhid olmuş ərinin xatirəsini təhqir etmişdi. Bəs o, buna necə yol verdi? Cahan get-gedə içəridən qovrulub hiddətlənirdi:

– İşə bax! Bir manyakın ağuşundan qurtarıb, başqa bir manyakın ağuşuna düşdüm.

İştahasızdı. Səhər yeməyində hamının buz kimi soyuq baxışlarını üzündə hiss etdi. Dilinə bir tikə də vurmadı. Onu yeməyə heç kim məcbur etmədi.

– Bu lənətə gəlmiş yerin həbsxana olduğunu unutma! – Silotkə qulağının lap dibində mızıldandı.

Demək, bu an təkrar-təkrar yaşanacaqdı. Pırpızsaçlı qadın onunla eşqbazlıq edəcək, ürəyi is-

tədiyi vaxt – gecənin bir aləmində ilan kimi ona sarılacaqdı. Hər dəfə də ərinin ruhunu incidib təhqir edəcəkdı.

«Bəs onda necə edim ki, bu iyrənc qadın qırsaqqız olub, gecə-gündüz boyun-boğazıma yapışmasın? İstər azadlıqda ol, istər türmədə – fərqi yoxdur, hər yan naqisliklə doludur».

Beynində dolaşan fikirlər onun ruhunu əzdi. Ölmək, ya da öldürmək hələ çox şeyə əlac deyil: «Ah, bircə o ayparaşəkilli güzgü parçası burada olaydı...».

Məhkəmədə güzgü parçasını əşyayi-dəlil kimi götürmüşdülər:

– Siz Qaraxanlını bu əşya ilə öldürməyə getmişdiniz?

– Bəli.

– Demək, onun ölümünü qabaqcadan planlaşdırmışdınız?

– Bəli, mən onu öldürmək barədə saatlarla, günlərlə düşünmüşdüm.

– Bəs niyə siz ayparaşəkilli bu güzgüdən istifadə etmədiniz?

– İti qılınc olan yerdə küt güzgü parçasına nə ehtiyac?

– Əminsiniz ki, onu siz öldürmüşünüz? Axı zərif, gözəl qadınsınız. Ömrünüzdə idmanla məşğul olmamısınız. Bir zərbə ilə onu necə öldürə bilərsiniz?

Cahan bir an fikrə getdi. Bəlkə doğrudan da möcüzə baş vermişdi? Xəyalında canlandırdı-

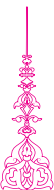

ğl cəngavər imdadına yetişib, onu öldürmüşdü? Sanki o qarayanız cəngavər kimi bütün olanlar da yuxu idi.

«Bəsdır!!! Bu qədər xəyalpərəstlik yetər, Cahan!» Xəstə bir ehtirasın əbədi əsirinə çevrildiyinin əzabları içində qovrularaq özündən çıxdı: «Qəzəbim, nifrətim mənə güc verdi. İyirmi ildən çox idi ki, qəzəbim vulkan kimi içimdə yatırdı. Mənim qəzəbim Samuray qılıncından da iti idi, kəsərli idi. Əgər qılınc olmasaydı, onu əllərimlə boğacaqdım!»

İndi də özünə nifrət edirdi. Pırpızsaçlı qadının sifəti bircə an da olsun gözlərinin önündən çəkilmirdi; sanki onun əlləri hələ də Cahanın ağap-paq bədənində gəzirdi. Ötən gecə onunla yaşadığını heç vəchlə unuda bilmirdi: «Nahaq yerə vicdan əzabı çəkmə» – səsi beynində uğuldayırdı.

Nahar vaxtı yatağını səliqəyə salanda, Silotkənin balışının altında gizlətdiyi güzgü gözünə sataşdı. Hamı gedəndən sonra ağır fikirlər içində otaqda yubandı. Güzgünü götürüb sıgalladı. Cahan özünü ölümə məhkum etmişdi. Güzgünü çarpayının baş tərəfinə vuraraq sındırdı, bütün gücünü toplayıb damarını kəsdi və son dəfə xəyalə daldı: Yamyaşıl meşənin seyrək qoynundan bir atlı ona sarı çapırdı. Atın ayaqları yerə dəymirdi. Atlı ona yaxınlaşanda, gözlərinin içinə baxıb başını buladı. Əmanət qoyub getdiyi qiymətli bir şeyi qoruya bilmədiyinə görə sanki onu qınadı. At da

qoşa ayaqları üstə şahə qalxaraq, az qala onu tapdalayacaqdı. Atlı xəncərə oxşar güzgü parçasını ona tərəf atıb sonra qeyb oldu. Cahanın qulağına qeybdən səs gəldi: «Güzgü təkcə qadın gözəlliyini əks etdirən əşya deyil, lazım gələndə ondan cəza aləti kimi də istifadə etmək olar».

– Aman Allah! Sən özünə necə qıydın, ay bacı?

Silotkə bu sözləri deyəndə, Cahanı qan aparırdı. Gətirdiyi hədiyyələr, əlində tutduğu gül dəstəsi yerə töküldü.

– Sultan göndərib bu şeyləri, – dedi. – Səni soruşdu, dedim ki, bir az özünü pis hiss edir. Allahın rəhmi gəlib sənə, bir az gec gəlsəydim, burada qan gölməçəsi yaranardı.

Silotkə cəld hardansa pambıqla tənzip tapıb, onun yarasını bağladı.

– Məndən başqa heç kim nə baş verdiyini bilməyəcək.

Döşəməyə tökülən qan izindən əsər-əlamət qalmadı.

– Bilsələr sorğu-suala çəkib, bezdirəcəklər, – dedi. – Bir də, Sultan eşitsə, məni boğub öldürər. Kaş tez gələydim.

Birazdan Cahan özünə gəldi. Silotkə güclə onu yatağına uzatdı. Sonra gedib, yeməyə nəsə gətirdi. «Deyərəm ki, xəstələnmişən» – dedi

Cahan döşəmənin bir tərəfinə düşmüş sarı gül dəstəsinə baxdı. Bir vaxtlar infarkt keçirib

xəstəxanaya düşəndə, Qaraxanlı da ona eynən belə gül dəstəsi göndərmişdi. Qaraxanlı ilə Sultanın oxşar zövqləri onu düşünməyə vadar etdi: «İkisi də bir bezin qırağıdır».

Silotkə tez qayıdıb gəldi:

– Döz, bacım, döz. Bu xarabanın həbsxana olduğunu təkcə barmaqlıqlar deyil, həm də Sultan kimi manyaklar sübut edir.

– Deyəsən bu xarabada ləyaqət barədə düşünmək də ayıb şey sayılır?

– Adamın ağlına ən dəhşətli, ən pis fikirlər təkliddə gəlir. Təklil intiqam dərsi keçən müəllimə bənzəyir. Bundan sonra səni tək qoymayacağam.

Silotkə dəmir barmaqlıqlar arxasından sanki dünyanın hər üzünü görmüş yaşlı adamlar kimi danışdı. Ona diqqətlə qulaq asan Cahan, iki yol ayrıcında qalmışdı; əlinə ilk fürsət düşən kimi ya özünü asmaq, ya da var gücünü toplayıb, pırpızsaçlı qadını öldürmək.

* * *

Can şirin şeydir; harada yaşamasından asılı olmayaraq. Bu ömrü Tanrı ona yaşamaq üçün vermişdi. Azadlıqda, ya da zindanda olmağın nə fərqi var, özünə qəsd etmək Tanrıya qarşı çıxmaq idi.

Bəlkə pırpızsaçlı, toppuş qadını əməlli-başlı əzişdirsən? Ancaq bu o qədər də asan iş deyildi. Cahan həyatı boyu belə düşkün qadına rast gəlməmişdi. Onun nəzərində gözəl qadınlar bura-

da – həbsxanada yalnız vaxt keçirmək, əylənmək üçün idi. Görəsən Cahan bu ifritənin qoynuna aldığı neçənci qadın idi?

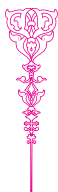
«Yox, bu miskinliyə dözmək axmaqlıqdır».

İki-üç gün keçdi. Özünə gəldi. Cahan düşündü ki, artıq o əyyaş qadınla haqq-hesab aparmağın vaxtı yetişib – özündə bu gücü hiss etdi. O, bütün varlığı ilə döyüşə can atan cəngavər kimi bu məqamı səbirsizliklə gözlədi.

Həyətdə gəzinti zamanı pırpızsaçlı qadın siqaret çəkə-çəkə ona yanaşdı. Ömründə siqaretin dadını bilməyən Cahan gülümsünə-gülümsünə əvvəl ondan bir siqaret alıb yandırdı. Pırpızsaçlı qadın hiyləgərcəsinə ona baxıb qımışdı. Onun yeri gəldi-gəlmədi qəhqəhə çəkib yalandan gülməyi, istədiyini çox asanlıqla əldə etməyi Cahana Qaraxanlını xatırlatdı. Bu pırpızsaçlı qadın sanki Qaraxanlının əkiz tayı idi, elə bil bir ananın qarnından çıxmışdılar, Qaraxanlı ilə görüşdükləri gecə işvəkar qadın təbəssümünün yaratdığı möcüzəni xatırlayıb daxilən sakitləşdi. Yalançı təbəssümlə insan ən qəddar düşməninə belə məhv edə bilər. Bəs necə etsin ki, hərəkətləri inandırıcı görünsün?

Sultan şahzadələr kimi iki dəfə əlini bir-birinə vurub dedi:

– Bax belə, başlanğıc üçün pis deyil, əvvəl bir az öskürəcəksən, sonra hər şey qaydasına düşəcək. Hə, de görüm, mənim gülüm özünü necə hiss edir? Buradan böyük zövq almağı yalnız güclülər

bacandır. Gülüm, bəs niyə uzunqol kofta geyinmişən? Rəngin-rufun da xoşuma gəlmir.

Cahan yırtıcı heyvanlardan qaçıb canını güclə qurtarmış yorğun maral kimi başını buladı. Onun ətirli saçları üzünə dağıldı. Köynəyinin qolu əllərini örtmüşdü.

– Bu səhər bir az üşüdüm – deyərək əsnədi.

– Sənə bir dəstə gül, fransız ətri, bir də ənlik-kirşan göndərmişdim.

– Mən də gəldim ki, sizə... – birdən onu acı bir öskürək tutdu.

– Başa düşdüm, təşəkkür etməyə lüzum yoxdur, canım, onlar boş şeydir. Sən o gecə tərəvətli bədəninin ətri ilə məni məst etdin.

– Rəhmətlik nənəm kimi dağı arana, aranı dağa aparıb çox düşündüm, keçmişdən üzü bəri ağı başında olan adamlar nə deyirsə, doğru çıxır; hansı kitabdasə oxumuşdum ki, təbiət bəzən insanı it kimi hürməyə, çaqqal kimi ulamağa məhkum edir, şərait isə məcbur edir ki, pişik kimi miyoldayıb, tülkü kimi quyruğunu bulayasan.

Sultan ağzını açıb heyrətlə ona baxdı. Cahan-dakı bu dəyişikliyin səbəbini öz qələbəsi zənn edib fərəhləndi.

– Yalan danışan adam ildandan da qorxuludur, – məzəmmətedici səslə öz-özünə, – ilahi, bu fikir haradan gəldi ağıma? – dedi.

– Hə, bax, indi səndən lap xoşum gəldi, sənə nə it kimi hürmək lazımdır, nə pişik kimi miyol-

damaq, burada eşşək kimi anqıran, quzu kimi mələyən təlxəklər az deyil. Amma bir şeyi unutdun, ağlla gözəllik səndədir, güclə hökmranlıq isə məndə, bunları birləşdirsək, həmişə kef çəkərik. Mənim də nənəm deyirdi ki, türmə cəhənnəmlə cənnətin arasındadır. Hansına tərəf getmək sən öz ixtiyarındadır.

Cahan:

– Doğrudan sən oğru Klaranın nəvəsisən?

Sultan:

– Necə bəyəm, sən buna şəkk edirsən? Mənim yatdığım çarpayı onunkudur. Bu həbsxananın hər divarına nənəmin nəfəsi hopub.

Bu zaman Cahan kənardan onlara baxan məhbus qadınların çoxunun gözlərində qılgılcım saçan nifrəti, kini görüb ürəkləndi. Qəlbində: «Bu qadın görünür məndən qabaq çoxunun gününü qara edib» – deyə düşündü. Cahan yaxşı başa düşürdü ki, indi pırpızsaçlı qadınla münasibəti çoxunu çaş-baş salıb; gözlərdəki nifrətdə deyəsən onun da payı var. «Demək, saxta təbəssümüm onlara da inandırıcı təsir bağışlayıb».

O, yanaşı dayananda, pırpızsaçlı qadından xeyli boylu-buxunlu görünürdü. Lakin di gəl ki, içində qorxu vardı. Bu qorxunu, xofu boğmaq güc istəyirdi. Cahan canında belə bir güc tapa biləcəkdimi?

Cahan:

– Qadına zorla özünü sevdirmək dəmirə mis-mar çalmaq kimi bir şeydir, – dedi.

Əlbəttə, Sultan – üzü üzlər görən, dünyanın onsuz da həbsxana olduğunu əzəl başdan fəhm edən, demək olar ki, bütün şüurlu həyatını həbsxanada keçirən bu kişi-arvad Cahanın «mismar-dəmir» söhbətini qulağına da almadı. Cahan isə o fəlsəfi sözlərdən sonra əlindəki siqareti tüstüsü gözüne dolmasın deyə, üfürə-üfürə əlavə etdi:

– İyrənc şeydir, – və atmaq istədi.

– Dayan, atma, mənə bax, öyrən, – deyə pırpızsaçlı qadın siqaretini sümürdü. – Nə dediyini də başa düşmədim, açıq danış görüm?

Cahan duruxdu və «İslanmışın yağışdan nə qorxusu?» məsəli yadına düşdü.

Cahan cəld əlindəki siqareti pırpızsaçlı qadının yanağına basdı. Pırpızsaçlı qadın çığırdı. Cahan o biri əlindəki güzgü qırığını onun boğazına dirədi:

– Məndən uzaq ol! Yoxsa bu saat qırtlağını kəsərəm! Buradan meyitin çıxar! Sənin kimi ifritəyə görə ömürlük burada çürümək istəmərəm! Bildin?

Pırpızsaçlı qadın Cahana müqavimət göstərmədi. Cahan güzgü parçasını pırpızsaçlı qadının boğazından çəkən kimi, o, əlini Cahanın saçına atdı. Haraya gələnlər əvvəl tamaşa etdilər, sonra ayırmaq bəhanəsiylə pırpızsaçlı qadının əl-qolunu tutdular. Cahan da boş durmadı, onu yetərinəcə döydü, üzünü güzgü qırığı ilə neçə yerdən cızıb qanatdı. Bayaqdan Cahanı qınayanlar, onun bu hünərini ağıllarına da gətirməyənlər, qəribə bir həmrəylik göstərdilər.

Pırpızsaçlı qadını xəstəxanaya, Cahanı isə tək-adamlıq kameraya apardılar. O, atıldığı darısqal təcridxanada dizlərini qucaqlayıb doyunca ağladı. Pırpızsaçlı qadın xəstəxanadan çıxandan sonra görəsən, nələr olacaq? «Eyib etməz, qoy çıxsın, gözünün odunu elə alım ki... Yəqin asanlıqla əl çəkməyəcək. Mübarizə davam edəcək. Allah kimə verər, verər».

Tələbəlik illərində məhbusların çətin anlarda biri-birilərinə yaşamaq ümidi vermələri barədə çoxlu kitab oxumuşdu filmlər görmüşdü. Burada isə hər şey ayrı cür idi. Həbsxana həyatı nağıl deyildi, sərt, amansız həqiqət idi.

Əsas məsələ ölüm-dirim məsələsi idi. Amma o, ölmək yox, yaşamaq istəyirdi.

* * *

Adil Hüseynli gözünün yuxusunu qovub, növbəti vərəqi çevirdi.

«...Burada çıpaq divarlar nə eşitdiyindən utanır, nə də gördüyündən. Lay daşların dili olsaydı, bu acı həyatdan nələr danışmazdı? Canım elə sıxılır ki, sanki məni doğrayıb soyuq daşlar kimi buranın divarlarına hörüblər. Nə yaxşı ki, sizə bu məktubu göndərə bildim, ürəyimi az da olsa, boşaltdım.

Belə rəvayət edirlər ki, günlərin bir günü şeytan ilan cildinə girib Adəmlə Hənvaya Şər ağacının meyvəsini yedizdirmişdir. Həbsxanada olduğum bu müddət ərzində isə dərk etdim ki, ilanlar bu

günün özünə kimi həqiqət, ədalət anlayışını şübhə altında saxlamaqla yanaşı, həm də insanı puç edən, cənnətləri cəhənnəmlərə çevirən şərin tilsimi, qorxunun, vahimənin rəmzi olaraq qalır.

Azadlıqda keçən günlər ömür, buradakı günlər isə sadəcə zamandır. İndi burada – həbsxana hücrəsinə çökən gecələr qara div kimi üstümə gəlir. Hissimi, duyğumu tilsimə salıb gəmirir, ömrümü öz ehtiraslarının qurbanına çevirir. Gündüzlər isə tənha bir guşəyə çəkilib, sizin xəyalınızla həmsöhbət oluram. Ətrafımda baş verənlərə sizin gözünüzlə baxmağa çalışıram. Məhkəmə hakimləri bir yana qalsın, deyəsən bu məmləkətdə Qadın həbsxanası adlı bir cəzaçəkmə müəssisəsinin olduğunu yazıçılarımız, şairlərimiz də unudublar. Axı buradakıların çoxu anadır. Və bu anaların əksəriyyətinin məcburiyyət qarşısında qalıb törətdiyi cinayətin müqabilində çəkdikləri cəza çox ağırdır. Məgər onları ana doğmayıb? Ərim vətən uğrunda şəhid olub, mənə dustağam. Oğlum məndən üz döndərüb, gəlinimin, nəvəmin üzünə həsrət qalmışam. Bu arzuolunmaz taleyi məndən öncə də yaşayanlar çox olub. Əslən türk qızı olan rus şairəsi Anna Axmatovanın ərinin qanlı köynəyini qapısına atıb, oğlu Lev Qumilyovu həbsxanaya göndərmişdilər, tənha qadın-ana div kimi müdhiş sovet rejiminin təcavüzünə məruz qalmışdı. Amma: «Cavab tələb edən ehtiraslar qoy boğsun

sevgiləri, biz ki, ruhuq, əzizim!» – deyib, ruhuna sədaqətli olan bu qadını ömrünün sonuna qədər idbar div boğub öldürə bilmədi.

Görünür, zaman dəyişsə də, qorxulu nağıllar davam edir, div mifoloji obraz olsa da, nənələrimiz bizi uşaqlıq çağlarımızdan gələcəkdə üzləşə biləcəyimiz ən böyük maneələrlə mübarizəyə hazırlayırmışlar. Xalq nağıllarımızın qəhrəmanları divlərin qırxıncı otaqda saxladığı günahsız qızları xilas etmək üçün vuruşub, təkcə qılınc gücünə deyil, həm də ağılna, zəkasına güvənib sehrli tilsimi sındırıblar. Şər sahibinin xətasından nicat yolu tapmağın qırx yolu varsa, qırxını da sınaqdan keçiriblər.

Mən sizin təzə kitabınıza o tilsimli qırxıncı otağın açarı kimi baxıram. Axı siz həm də təcrübəli hakimsiniz. Oğlumu, gəlinimi, üzünü görmədiyim nəvəmi mənə qaytara bilərsiniz.

Hər gün gözlərim yolda, qulaqlarım səsdədir. Heç olmasa, bir dəfə ziyarətimə gəlib, nəvəmi mənə göstərəydilər...

Mən öz həyatımın ən gözəl günlərini, gəncliyimi canımdan artıq sevdiyim övladımın xoşbəxtliyi naminə qurban verdim. Allahın nəzərində bir insanın o biri insanın xoşbəxtliyi üçün canını fəda etməsindən böyük qeyrət yoxdur. Düzdür, qan tökülüb, insan ölüb, amma mənim vicdanım təmizdir.

Yəqin bu məktubumla sizi lap yordum. Bu yazdıqlarımdan aldığınız ilk təəssürat necə olacaq?

Dəmir barmaqlıqlar arxasından dünyaya boylan hər bir məhbusun düşüncələri həbsxana otaqları kimi dar və soyuq, çılpaq və maraqsız, hətta cansıxıcı görünə bilər. Bura yolu ilk dəfə düşən hər bir kəs öz daxilində itirdiyi «mən»ini axtarır. Bəlkə bu məhrumiyyətlər ucbatından buradakı qadınlar sayca mənə çox görünür? Hərdən bütün günahları zamanın, dünyanın, ayrı-ayrı zalımların üstünə yıxan bu məhbusları dinlədikcə, məni dəhşət bürüyür. Onlar bu dar qəfəslərdən qurtulmağı azadlıq hesab edirlər. Azadlığın mücəssəməsi mənə ruhdur. O ruh ki, qolların qandallansa da, hər zaman səni sevdiklərinin yanına aparır. Sevdinin meşənin qoynunda gəzir, sevdinin dənizə baş vurursan, sevdinin qadına və ya kişiye qovuşursan. Otuz il sanki buxovlanmış ruhla gəzirdim. İndi cismim dustaq olsa da, ruhum azaddır.

Sözün düzü, mən sizdən cismim üçün təmənnaş, qarşılıqsız yaxşılıq gözləyirəm. Məni tanımadan, üzümü belə görmədən edəcəyiniz iltifatı ömrüm boyu unutmayacağam və ölüncə özümü sizə borclu biləcəyəm. Ömür vəfa etsə, bu borcunuzu ödəməyə çalışacağam. Nəyə gücüm çatmasa da, qələmə və ürəyimə gücüm çatır.

Mən sizin kitabınızı oxuduqca, ürəyimdən qəribə hislər keçirdi. Sanki daxilimdəkiləri duyub fikirlərimi qələmə almısınız. Bəlkə də sizi mənə doğmalaşdıran elə budur. Hər gün kitabınızı dərin ehtiram hissi ilə yenidən əlimə alıram, ayrı-ayrı səhifə-

lərini təkrar-təkrar oxuyuram. İnsan sona qədər dərk edilməyən bir məxluqdur. Əgər biz özümüzü anlama bilmiriksə hansı elmi-tədqiqat institutları, akademiklər bizi anlama bilər? Bu an sizə olan hislərimə, münasibətimə ad verə bilmirəm. Bu hislərin dostluq münasibətindən, doğmalığa duyğusundan da üstün olduğuna əminəm. Hətta bu hissi oğluma, gəlinimə, üzünü görmədiyim nəvəmə olan ülvə duyğulardan da böyük və müqəddəs sanıram.

Cəzalar bizim törətdiyimiz əməllərə görə verilir, insanlıq hissimizə, sevgimizə, nifrətimizə görə yox. Bura bizim azadlığımızı əlimizdən alıb, insanlığımızı, yaşamaq həvəsimizi, geriye dönmək istəyimizi yox.

İndi daha özümü o qədər də bədbəxt, köməksiz hiss etmirəm. Çünki sizə inanıram, məsləhinizə güvənirəm. Bəlkə də mənim uşaqlıqda xəyalımda canlandırıdığım, yolunu gözlədiyim cəngavər elə sizsiniz? Bilirəm, xəyalların bəxş etdiyi duyğuları real həyatda yaşamaq heç kəsə nəsisəlmur. Amma içimdə qəribə bir hissə var. Mənə aydın olmayan bu hissə nə ad verim, heç özüm də bilmirəm. Siz qəlbimin başında, ürəyimin taxt-tacında qərar tutan haqq aşiqisiniz. Ömrüm boyu duaçınız olacağam. Həmişə başınızın üstündə kövrək, həssas bir qəlbə duası olduğunu unutmayın!..

İstər kasıb olsun, istər varlı, istər həbsxana həyatı yaşasın, istərsə tam azad olsun – hər bir insanın ömrü yazılmamış kitabdır. Qoy mənim sizə

təqdim etdiyim «Könül dəftəri» əsasında yazacağınız romanın adı dillər əzbəri olsun.

Sizdən çox sevdiyim bir şeir parçaları ilə ayırlıram:

*Ümidim, pənahım, sevincim otaq,
Düzərəm uc-uca ömür sapını.
Mən sənə gəlirəm, qırxıncı otaq,
Gəlirəm, döyməyə sirli qapını.*

*Qırxıncı otağa gedir yol gedən,
Əzir boyunları ağır yük, samı.
Hamının yeganə pənahı sənsən,
Səninçün yaşayır dünyada hamı...*

*Allahın ilanı, gözlərində qəm,
Can verir, ulduzu uçandan sonra.
Fələk, məni öldür, «uf» da demərəm
Qırxıncı otağı alandan sonra.*

*Orda açılacaq ən sirli düyün,
Orda əriyəcək gilə-gilə qəm.
Orda çalınacaq İsrafil züyyü –
Əgər ölmüşəmsə, diriləcəyəm.*

*Bəs əgər qırxıncı çeşməyə girsəm,
Bəs əgər görsəm ki, həmən həməndi,
Təzədən yaşasam qəm ilə sərsəm,
Görsəm daşı soyuq, divarı nəmdi,*

Bəs onda nə olsun, qırxıncı çeşmə,
Tablarmı bu zülmə qan dolu beynim?
Atın qabağında ət görsəm... heç nə...
İtin qabağında ot görsəm, neynim?

Saralmış yarpaqtək ürəyim qopar,
Nadanlıq, paxıllıq diridi görsəm.
Qalxar çiynilərım, belim qırılar
Sənin də tərəzin əyridi görsəm,
Bəs onda nə olsun, qırxıncı otaq?

Didir divarını məftil tikəni,
Sinəndə Arazın dağı var görsəm,
Görsəm ki, içilir kasıbın qanı,
Yurduma göz dikən yağı var görsəm,
Bəs onda nə olsun, qırxıncı otaq?

Ağ atın ayağını çidar qanadır,
Görsəm ki, nağıldı ağatlı oğlan,
Onda boğazıma salaram çatı,
Mən səndən intiqam alaram inan,
İntiqam alaram, qırxıncı otaq.

Daş üstə qoymaram, vallah, daşını,
Görsəm yenə boğur köhnə qəm səni.
Soyuq divarına vurub başımı,
Qanıma üstünə tökərəm sənin.

*Onda qurumazmı dünyanın otu,
Görərsən üstümə min lənət yağdı.
Hamı da bilər ki, o otaq yoxdu,
O otaq qəbirdi, qan ocağıdı.*

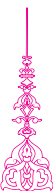
*Ümidim, pənahım, sevincim otaq,
Düzürəm uc-uca ömür sapını.
Mən sənə gəlirəm, qırxıncı otaq,
Gəlirəm döyməyə sirli qapını...*

Görüşmək ümidi ilə,
Cahan».

* * *

...Hədiyyəni, kağız-kuğuzlarını götürüb evə yollandı; payı-piyada. Göyün üzü tutqun idi. Dəniz tərəfdə təkəmseyrək ağ bulud parçaları görünürdü. Yollar həmin yollar idi; maşınların səsküyü, sürücüləri əsəbiləşdirən uzun-uzun tıxaclar. Amma o, əvvəlki kimi sakit, kəsə yolla evinə gəldirdi, təkcə qəlbində dolaşan fikirlər başqaydı. Səhərki fikirləri hara, indiki fikirləri hara?

Birazdan mənzilinə çatıb kostyumunu çıxarcacaqdı, yüngül ev paltarını geyinib, əl-üzünü yuyub qurulanacaqdı. Sonra da mətbəxtə keçib özünə yaşıl çay dəmləyəcəkdi, yazı masasının arxasında əyləşib yaşıl çaydan içə-içə işləyəcəkdi. Başı işə o qədər qarışacaqdı ki, qonşu qadının gəlişindən xəbəri olmayacaqdı. Qadın da adəti

üzrə mətbəxə keçərək, süfrə hazırlayacaqdı, sonra sakitcə qonaq otağına gəlib, ona «Axşamınız xeyir!» – deyib, – «Buyurun, Adil müəllim, süfrə hazırdır. Mənə aid qulluğunuz yoxdursa, gedim?» – soruşacaqdı.

Adil Hüseynli də ayağa qalxıb, qonşu qadına səmimi-qəlbdən: «Çox sağ olun, Əsmər xanım», – deyəcəkdi. Yəni gedə bilərsiniz...

Qadın yorğun baxışları ilə ona bir daha nəzər yetirib, lal-dinməz çıxıb gedəcəkdi. O baxışlar Adil müəllimə «Sən Allah, evlən», ya da «Bircə evlənsəydin, mənim də canım bu vaxtlı-vaxtsız get-gəllərdən qurtarardı» – deyəcəkdi.

Yolda «Dəftərxana dünyası» dükanına baş çəkdi. Qovluq, ağ kağız alıb yoluna davam etdi. Şübhəsiz ki, Cahanın başına gələn əhvalatlar barədə düşünürdü: «Doğrudan da bu qadının hekayəti yazılmamış kitabdır, bir-iki günə vaxt tapıb Qadınlar həbsxanasına getmək, ona baş çəkmək lazımdır. Məktubundan çox mübariz olduğu anlaşılır. Bizim onunla ruh yaxınlığımız var, amma onun üçün təklif əzabı daha çətinidir, çünki oğlu, gəlini, nəvəsi ola-ola, bu əzabı daşımaq çox ağırdır, mütləq ona baş çəkəcəyəm, mütləq».

Açarları çıxarib qapını açanda birdən yolboyu ona hakim olan fikirdən ayrıldı. Mənzilin qapısı açıq idi. Ehtiyat açarları qonşu qadına verdiyindən, arxayınçılıqla içəri keçdi. İçəridə gördüyü mənzərə onu dəhşətə gətirdi, mənzilin altını üstünə çevir-

mişdilər. İş otağı kimi istifadə etdiyi qonaq otağının ortasında – əli-qolu iplə bağlanmış qonşu qadının gözləri kəlləsinə çıxmışdı, onun ağzını yapışqanlı kağızla bağlamışdılar. Adil Hüseynli qadının qollarını açıb, ehtiyatla ağzından yapışqanlı lenti qopardı.

– Onlar məni aldatdılar... – deyərək qonşu qadın qorxu içində sayıqlayırmış kimi dilləndi, – su sayğacına baxmaq üçün açarı istədilər. Soruşdum, siz axı haradan bilirsiniz ki, bu mənzilin açarı məndədir? Dedilər ki, birinci dəfə deyil ki, biz bura gəlirik. Sayğacın rəqəmlərini yazıb gedəcəyik. İçəri keçəndən sonra məni süpürləyib, əl-qolumu bağladılar, otaqda nəsə axtarmağa başladılar.

Birazdan polis idarəsindən gəlib hadisə yerinə baxış keçirdilər.

– İndi mənzil qarəti adi hal alıb, oğruların çoxu qonşu ölkələrdən gəlirlər.

Qonşu qadın naməlum adamların su idarəsinin xüsusi geyimində olduğunu bildirdi.

– Elə geyimləri tapmaq çətin iş deyil, – deyərək polis zabiti dilləndi.

– Yəni deyirsiniz ki, oğru istəsə lap polis qiyafəsi də geyinə bilər? – qonşu qadının sualı zabiti çaşdırdı.

– Bilirsiniz xanım, indi əsas məsələ qiyafədə deyil, bu adamların özlərindədir. Adamlar da yaman dəyişib.

– Necə dəyişib axı? Keçmişin adamlarının da bir ürəyi vardı, iki gözü, iki əl-ayağı, indiki adamların da.

Əsmər arvad qaşqabağını salladı.

«Qırxıncı otağın sirri» kitabının əlyazmasının oğurlanması Adil Hüseynliyə böyük mənəvi zərbə olsa da, o özünü təmkinli apardı. Onu ruhdan salmağa çalışan adamların qorxaqlığı qəlbinə nəsə bir toxtaqlıq verdi. Amma getdikcə o toxtaqlıq hissindən əsər-əlamət qalmadı. İtkinin ağırlığından ürəyi sıxılmağa başladı. Üzərində gecə-gündüz çalışdığı əlyazmanın oğurlanması onun üçün ölmək, ya da öldürülmək kimi bir şey idi.

Polis zabiti dedi:

– Biz oğrunun tapılması üçün əlimizdən gələni edəcəyik, möhtərəm hakim!

* * *

Səhərə qədər işləyib, kitabın əsas yerlərini bərpa etməyə çalışdı. Həqiqətən də, gün var aya dəyər.

Gündüz saat on ikiyə qalmış qonşu qadının mətbəxdə gəzib-dolaşması onu yuxudan oyatdı. Qonşu qadın Adil Hüseynlinin xəstə olduğunu düşünüb, sarıkök qatılmış südlü aş bişirmişdi. O, yüngülcə «ah» çəkib, hələ də təzə kompyuterin qarşısında gözlərini ovuşduran qocaman hakimə baxdı:

– Gözləriniz yaman qızarıb. Allah eləməsin, naxoşlayıb yenə yorğan-döşəyə düşərsiniz axı.

Adil Hüseynli əl-üzünü yuyub qurulandı:

– Bu gün evdə oturub işləyəcəyəm, – dedi və nə fikirləşdisə, sınaııcı nəzərlərlə qonşu qadını süzüb xəbər aldı: – Əsmər xanım, siz evə girən adamları üzdən görsəniz, tanıyarsınız?

Qonşu qadın günahkar görkəm aldı:

– Nə bilim, vallah, o qədər arıq idilər ki, lap Məşədi İbadın hambalına oxşayırdılar.

Adil Hüseynli öz qəlbində Cahanın hekayətini xatırlaya-xatırlaya fikrə getdi.

Qonşu qadın mənzildə səliqə-sahman yarada-yarada, elə bil öz-özüylə danışırıdı:

– Yaş ötür, ömür gedir, məncə, sizə bu gen-bol evdə könül həmdəmi olan bir halal süd əmmiş qadın gərəkdir.

Adil Hüseynlinin fikri-zikri Cahanı görmək idi. Gözlərinin qarşısında onun surəti canlanmışdı. Yəqin o da indi orada, dəmir barmaqlıqlar arxasında əlləri qoynunda dərdli-dərdli oturub xəyallara dalmışdı.

– Bəlkə gözləri indi yol çəkir, məktubuna cavab gözləyir? – qeyri-ixtiyari dilləndi.

– Demək, yaxşı tanıdığınız bir həmdəminiz var? – Əsmər arvad sevindi.

Adil Hüseynli isə pəncərədən çölə baxıb pıçıldadı:

– Məncə yaşı ötmüş bir kişinin ailə quracağı qadınla arasında sevgidən, məhəbbətdən qabaq dostluq olmalıdır. Mənimsə hələ ki, belə bir könül həmdəميم yoxdur.

Qonşu qadın heyrətlə:

– Rəhmətliyin oğlu, bu iş-güc başınızı elə qatmışdı ki, dönüb ətrafınıza belə baxmırdınız. İndi ki, təqaüdə çıxmısınız, bekarsınız.

– Nə bekar, canım, iş hələ bundan sonra başlayır.

Ayağa qalxıb tavana dirənən kitab dolabına yaxınlaşdı. Qalın cildli kitablardan birini götürüb baxdı. Sonra köhnə maqnitofonun düyməsini basıb, «Kor ərəbin mahnısı»na qulaq asmağa başladı.

O, bu əsərin vurğunu idi. İllərlə bezmədən onu dinləyirdi:

*Nə eşq olaydı, nə aşiq, nə nazlı afət olaydı,
Nə xəlq olaydı, nə xaliq, nə eşqi-həsərət olaydı.
Nə dərd olaydı, nə dərman, nə sur olaydı, nə matəm...*

Adil Hüseynli dərin düşüncələrə daldı: – «Yəni müəllifin dahiyənə qələmə aldığı bu kəlmələr nə zamansa kor adamın qəlbindən belə işıq kimi süzülmüşdü? İlahi, görəsən kor o idimi, yoxsa onun yaşadığı zamanə? Bəlkə bu öz zamanəsinin əyər-əskiklərini görən bir korun biganə adamlara keçdiyi ədalət dərsi idi:

*...Tükəndi taqəttü-səbrim, ədalət! Ah, ədalət!
Nə öylə səadət, nə böylə zillət olaydı».*

Əsmər arvad qəlbində qonşusunu qınaya-qınaya başını buladı: «Mən də sevindim ki, kişi özünə arvad tapıb. O isə yenə bu dərdlə-ələmlə

dolu mahnını dinləyir. Bəlkə arvadı-uşaqları yadına düşüb?»

Sonra xanəndənin səsi Əsmər arvadı da kövrəltdi.

* * *

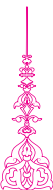
Ertəsi gün Adil Hüseynli Cahanın «Könül dəftəri»nin surətini çıxarıb, bir köhnə tanışının yanına yollandı; o, bu qadını uzun müddət idi ki, tanıyırdı. Hələ tələbəlik illərindən qadınların hüquq müdafiəçisi kimi ad qazanmışdı. Qadın Adil Hüseynlini diqqətlə dinlədi, onun şəhid ailəsinin başçısı olan bir qadına verilən cəzanın yüngülləşdirilməsinə dair təşəbbüsünü alqışladı.

– Adil müəllim, əmin olun, Cahan Axundovanın adının əfv edilənlərin siyahısına salınması üçün əlimdən gələni edəcəyəm.

– Çox sağ olun, inanıram ki, o, əfv olunacaq.

Adil Hüseynli elə həmin gün bu şad xəbəri Cahana çatdırmaq üçün qızılıgüldən buket düzəltdirib Qadınlar həbsxanasına yollandı.

Qadınlar həbsxanasında Novruz bayramı münasibəti ilə şənlik keçirilirdi. Təzə-təzə estrada ulduzu kimi tanınan, amma ifa etdiyi mahnılardan çox, qalmaqallarla şou-biznes aləminin gündəmindən düşməyən müğənni Mənzər Qarasevda həbsxananın həyətində məhkum qadınlara bayram konserti verirdi. Bu müğənni Cahan xa-

nımın «Könül dəftəri»ndə haqqında bəhs elədiyi həmin qarayanız böhtançı idi. Görəsən bura gəlməkdə niyyəti nə idi? Axı o da Cahanın könlünə acı tikan batıran adamlardan biri idi.

– Dəvət etməyə başqa müğənni tapmadınız? – deyə soruşdu.

Həbsxana rəisi Adil müəllimi tanıyıb, onun da tədbirə qatılmasını xahiş etdi:

– Bilirsiniz, biz onu dəvət etməmişik, özü gəlib, görünür reklam üçün. Ancaq mən heç bir çəkiliş icazə vermədim. Dəvət etdiyimiz müğənnilər isə müxtəlif bəhanələrlə hələlik öz çıxışlarının təxirə salınmasını istəyirlər. Bizim qadınlar özləri gözəl səhnəciklər hazırlayıblar. Sizin gəlişiniz də lap yerinə düşdü. Burada sizi hakimdən daha çox yazıçı kimi tanıyırlar. Məhbuslar qarşısında beş-on dəqiqəlik çıxışınızın məncə, böyük tərbiyəvi əhəmiyyəti olar. Bizdə Cahan adında bir oxumuş qadın var – sizin kitabınızın müzakirəsini keçirmək istəyir.

Müğənninin ayrılıq, sevgi barədə oxuduğu mahnılara qulaq asan qadınların çoxu kövrəlmişdi, hətta ağlayanları da vardı.

Adil Hüseyinli rəislə bir tərəfdə dayanıb, hərdən qadınlara nəzər salırdı. «Cahan yaqın ön cərgədə oturub» – deyə düşündü.

Birazdan elə ön cərgədə oturmuş cavan bir qadın səhnəyə çıxıb Mənzər Qarasevdaya dedi:

– Biz burada musiqisiz-filansız da kifayət qədər ağlayıb göz yaşı tökürük, siz yaxşı olar ki, şən

və oynaq mahnılar oxuyasınız, biz də sevinib, rəqs edək, şənlənək.

Sonra rəisin işarəsi ilə Mənzər Qarasevda proqramı yekunlaşdırdı:

– Di salamat qalın. Mən sizin hamınızı sevirəm, Allah bağlı qapınızı açsın! Hər bayram gəlib burada sizə konsert verməyə söz verirəm. Hamınız yaxşı bilirsiniz ki, mən şou dünyasında sensasiyalı açıqlamalarım ilə məşhuram. Odur ki, sizə ən xoş arzularımı deməklə yanaşı, həm də bir şok açıqlama verəcəyəm. Çox təəssüf ki, həbsxana rəisi telekanallardan dəvət etdiyim operatorları içəri buraxmadı, bəlkə də doğmalarınız sizi televizorda görüb toxtaqlıq tapardılar.

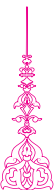
Qadınların etiraz dolu səsi külək kimi vıyılda-yıb keçdi.

Mənzər Qarasevda sözünə davam etdi:

– Amma bu mənim sizə söyləmək istədiklərimin hamısı deyil. Baxın, yaxşı-yaxşı baxın, aranızda mənim çox abırlı, çox imkanlı sponsorumu qətlə yetirən bir qadın əyləşib. Üz-gözündən lap mələyə oxşayır. Əgər o mənim sponsorumu öldürməsəydi, bu il Yevrovijn müsabiqəsində ölkəmizi təmsil edən ilk müğənni mən olacaqdım.

Bu zaman üçüncü sırada əyləşən Cahan ayağa qalxıb uzaqlaşmaq istəyəndə, rəis onu saxladı və müğənni qadına tərəf baxıb başını buladı. Yəni «Buna gərək yox idi. Daha bəsdir!»

Amma müğənni dil qəfəsə qoymurdu, az qala bağırırdı:

– Baxın, mənim kliplərimin çəkilişinə kömək edən, dünya şöhrətli böyük bir alimi – Aşur Qaraxanlını qətlə yetirən həmin bu qadındır! Onu da deyim ki, bu qadın bir zamanlar mənim nişanlımı da əlimdən almağa çalışırdı.

Bu zaman rəis mikrofonu ondan alıb, hamını sakitləşdirdi:

– Sakit olun, inanın, bu sözləri Mənzər xanım şou xatirinə deyir, özü də etiraf etdi ki, onu populyarlaşdıran bu cür şeylərdir. Ona görə də mən bu gün onun özü ilə gətirdiyi qəzetçiləri, televiziya əməkdaşlarını içəri buraxmadım. İndi sizin qarşınızda müzakirəsini keçirəcəyimiz romanın müəllifi Adil müəllim çıxış edəcək. Xahiş edirəm, ona təkcə məhkum qadınlar deyil, əgər hövsələsi çatsa, Mənzər xanım da diqqətlə qulaq assın.

Hamı əl çaldı. Qəzəbdən don geyinmiş Mənzər Qarasevda kötək yemiş it kimi zingildəyib «səhnənin» kənarına çəkildi. Adil müəllim əlində tutduğu gül buketi ilə mikrofona yaxınlaşıb dedi:

– Düzü, mən bura gələndə belə bir mənzərə ilə üzləşəcəyimi gözləmirdim. Bizdə deyirlər ki, yanlış da bir naxışdır. Ona görə çıxışımın sonunda deyəcəyim bir şad xəbəri əvvəlcədən bildirməyə məcbur oldum. Deyirlər hər bir insan dünyaya gələndə ulu Tanrı onun ömür payını da verir. Amma zaman, şərait həyat adlı o gözəl nemətə bəzən zəhər qatır, insanı ağlagəlməz faciələr, dəh-

şətlər burulğanına salır, işıqlı günlərini qaranlığa bürüyür. Allah fədakar insanları iztirablarla, ağrılarla, itkilərlə sınağa çəkir, kamilləşdirir və son anda səbrinə, təmkininə görə ona müjdə verir. Hər şeyə tez və asan nail olan adamlar isə çox insani dəyərlərdən məhrum olurlar. Əsl məhkumluq həyatı da elə budur; kor-koranə risk edib, bayağı ehtirasların əsiri olmaq. İnsanın daxilində qərar tutan vəhşi, qarşısıalınmaz hərislik hissi faciələr törətməkdən sığortalanmayıb. Cahanın qətlə yetirdiyi adam, əslində özü öz faciəsinin səbəbkarı olmuşdur. Və burada Mənzər Qarasevdanın dediyi dırnaqarası nişanlı məsələsi də onun tərəfindən uydurulmuşdur. Bu cinayət faktı çox səthi araşdırıldığına görə, bu günlərdə ona yenidən baxılacaqdır. Bilirsiniz ki, Cahanın həyat yoldaşı Allahın vətənimizə cənnət guşəsi kimi bəxş elədiyi doğma Şuşa şəhərinin müdafiəsi zamanı döyüşlərdə həlak olub. Təbii ki, bu da nəzərə alınacaq. Və üzümü Cahana tutub demək istəyirəm, bugün-sabah sənin həsrətlə gözlədiyin qırxıncı otağın tilsimi sinacaq. Həyatda o qadın xoşbəxtdir ki, həm analıq, həm də qadınlıq şərəfini uca tutur. Bir az da səbir et. Hələlik isə həbsxana rəhbərliyi sənin yerini dəyişib, burada ibadətlə məşğul olan qadınların binasına göndərəcək. Qoy bu ətirli gül çələngi həyatı həyat kimi yaşamaq istəyinə bahar tərəvəti qatsın!

Cahan tərəddüd edə-edə kövrək addımlarla səhnəyə qalxdı. Üzündəki mənalı ifadə ilə:

– Ən böyük cəza – unudulmaqdır. İnsan işıqlı sabahlara ümidini üzmməməlidir. Tanrı şükürlər olsun ki, həyatımızı saf, əqidəli, ədalətli və namuslu insanlardan xali etməmişdir – dedi.

Məhbus qadınlar sanki onu yenidən görürmüş kimi əl çaldılar.

Hamı Mənzər Qarasevdaya həqarətlə baxıb, onu hoydu-hoyduya götürdü.

– Bu əhvalat real hadisədən çox bu vaxta qədər eşitdiyim ən yaxşı nağıllara bənzəyir, – deyən Cahan ikilikdə qonaq otağında söhbət edərkən Adil Hüseynliyə necə təşəkkür edəcəyini bilmirdi.

– Mən də uşaq vaxtı sənin kimi nağılbaz idim. Danış görüm, burada mənim bilmədiyim daha hansı xoşagəlməz hadisələr olur?

– Elə bil burada heç olmamışam, ruhum həmişə azadlıqda – sevdiyim insanların yanında olub.

– Sevdinin insanların yanında.

* * *

Həbsxanadan qayıdandan sonra, axşamüstü Adil Hüseynli Cahanın evinə gedib, Talehlə də ətraflı söhbət etdi. O, həm də bir müdrik ziyalı kimi öyüd-nəsihət verib, Talehi anasının ziyarətinə getməyə razı saldı.

İş bununla bitmirdi. Adil Hüseynlinin şəxsi həyatında sözlə ifadə edilə bilməyən gərginlik yaranmışdı; dünənə qədər o, yalnız təqaüdə çıxmaq barədə düşünürdü. İndi budur, nəşrə hazırladığı

yeni kitabı üçün topladığı materiallar mənzilindən oğurlanmışdı.

«Qırxıncı otağın sirri» onu çox məşğul edirdi.

– «Gördünüz, sizə deyirdim axı indi modern texnika əsridir» – qulaqlarına Şahin Verdiyevin istehzalı səsi gəldi.

«Bax, bu fikrində Şahin Verdiyev haqlı imiş; əgər vaxtında kompyuterdə yaza bilsəydim, heç olmazsa kitabımda istifadə etdiyim materialların surəti qalardı. Bəlkə onda...»

Birdən Adil Hüseynlinin ağlına qəribə fikir gəldi; son söhbətlərində Şahin Verdiyevə deyəsən axı «Qırxıncı otağın sirri» adlı kitab üzərində işlədiyini söyləmişdi.

Əlyazmanın oğurlanmasının Şahin Verdiyevlə əlaqəsi ola bilərdimi? Ötən gecə saatlarla düşünsə də, bu fikir ağlından belə keçməmişdi. Görəsən niyə? Bəlkə düşünmüşdü ki, «atalı-analı bəxtəvər» dediyi bu adam ana uşağıdır, məgər onu şəxsi biznesdən – alverdən savayı bir şey maraqlandırır-mı? Qəribədir, həmişə «anam belə dedi», «anam elə etdi» deyən bu cavan oğlan niyə bir dəfə də atasının adını çəkmirdi? Bəs görəsən Şahin Verdiyevin yanına tez-tez gəlib-gedən o qadın kimdir?

«Mənə elə gəlir ki, onu haradasa görmüşəm. Demək, nağıl içində bir nağıl da var; bu nağılın adı hələlik «Qara Şahinlə naməlum qadının nağılı» olsun». Bəlkə qırxıncı otağın tilsimi elə o naməlum qadınla bağlıdır?

«Qırxıncı otağın tilsimi sınacaq». Bu fikir qəlbinə hakim kəsildi – heç cür unuda bilmədi. Həm də Cahanla etdiyi söhbətin təsiri altında idi.

Adil Hüseynli yaxşı bilirdi ki, içindən ötüb keçdiyi zaman geriye dönüşü olmayan uzun bir yol kimidir. Bu yol ömrün sonunacan uzanır, hey uzanırdı...

Dünya təzadlarla, ağrılarla, acılarla dolu idi. Kimisi sevinir, kimisi kədərlənirdi. Kiminin işləri yağ kimi gedir, kiminin işləri isə sanki «tilsimə» düşüb daşdan keçirdi. Bəzilərini yalanlar didib dağıdır, bəzilərininsə üzünə həqiqətlər günəş təkin gülümsəyirdi...

Dünya əzəldən belə qurulmuşdur.

«Hər şey yaxşı olacaq!», «Haqq-ədalət gec-tez qalib gələcək!» – kimisinə bu çoxdan – lap əsrlərdən, qərinələrdən qalma çeynənmiş sözlər kimi görünürdü, kimisinə isə təsəlli idi. Kimisi də bu sözlərə sadəcə vərdiş etmişdi, asqıranda deyilən «Sağlam ol!» kəlməsi, xəstələnəndə «Allah şəfa versin!» duası kimi. Hüquq fakültəsini başa vuran sonra, yəni qırx il idi ki, o da bu sözlərə həm inanır, həm də yeri gələndə özü də işlədirdi.

O gün həbsxanadan az qala it kimi qovulmuş müğənni Mənzər Qarasevdanın rəfiqəsi Aypara Kamalzadə Adil Hüseynliyə zəng edib onu həbsxanada Cahan barədə dediyi sözlərə görə qınadı:

– Mən var qüvvəmlə çalışacağam ki, Qaraxanın qatili olan o qadının cinayət işinə yenidən

baxılmasın. Lazım gəlsə, lap Avropa Şurasına kimi gedəcəyəm.

– Məncə sizi bir hüquq müdafiəçisi kimi Cahanın taleyi daha çox düşündürməlidir.

– Mən onların hər ikisini – həm Qaraxanlı, həm də Cahanı sizdən yaxşı tanıyıram.

– Amma Qaraxanlıya həsr etdiyiniz monoqrafiyada bir çox nüansları unutmusunuz.

– Nə demək istəyirsiniz? Bir-iki qondarma kitab yazıb, yoxsa dahi olduğunuzu zənn edirsiniz?

– Hər halda elmdən çox mafiyaya xidmət edən Qaraxanlı barədə yazmağın nə qədər məsuliyyətli iş olduğunu bilirəm.

– Qulaq asın Adil müəllim, sizə nə lazımdır?

– Telefonun o başındakı zəhmli səs mülayimləşdi.

Fikirlər oxundan çıxan yay kimi hədəfə doğru uçdu:

– Haqqın-ədalətin təntənəsi!

Aypara xanım «Lənət sənə, kor şeytan» – deyib dəstəyi asdı.

İki saatdan sonra ona naməlum cavan bir qadın zəng edib dedi:

– Sizə qəbrinizin üstündə yasin oxumaq üçün molla lazımdır?

– Sən kimsən? Qadın mollasısan?

– Məgər siz də kişisiniz? Şahin nəvəniz yerindədir. Kişi olan şəxs özündən balacaya pislik etməz!

Birdən onun beyninə elə bil çəkilə vurdular:
– Kişi olan şəxs öz ailəsinin ölümünə bais ol-
maz!

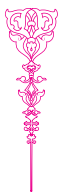
Dəstəyi telefonun üstünə qoydu.

Başını əlləri arasına alıb fikrə getdi: «Mən on-
ların həyatını necə xilas edə bilərdim İlahi?»

* * *

Səhər tezdən gənc hakim Şahin Verdiyev onu
«vacib işdən ötrü» xahiş-minnətlə öz otağına dəvət
etdi. Adil Hüseynli yolboyu düşündü ki, bəlkə bir
bəhanə tapıb onunla görüşməsin? Axı bu «vacib
işin» nə olduğunu bilirdi: «Heç belə də iş olar? Qır-
xıncı otağı görmədən «Qırxıncı otağın sirri» adlı
kitab yazırsan. Kitab çap olunmamış adını qırxıncı
otağın sahibinə də söyləyirsən? Demək, sayıqlığı
əldən vermisən, Adil Hüseynli!»

Adil Hüseynli «Kor ərəbin mahnısı»nı xatırla-
dı: «Bəs o kor öz zəmanəsini görmədən, eşqdən,
aşiqdən, haqdan, ədalətdən necə müfəssəl söhbət
açırdı? Bəlkə o kor ərəbin ruhunun gözləri açıq
olub? Gözləri görən adam əgər qaranlıqda nə baş
verdiyini dərk etmirsə, deməli, ruhunun gözləri
kordur. İşıqlı-yaraşıqlı qırxıncı otağı görmədən
də orada nə baş verdiyini təsəvvür etmək olar.
Amma... Yox, axı niyə mən «atalı-analı bəxtəvər»
dediyim Şahin Verdiyevi bu qədər şişirdirəm?
Düzü, indiyə qədər nə atasını, nə də anasını tanı-
yıram. Yəqin hər bir ata-ana kimi onlar da öz öv-

ladlarının xoşbəxtliyi üçün çalışırlar. Amma bir valideyn kimi bilməlidirlər ki, Şahin Verdiyev bəlkə başqa sahədə onlara da, özünə də daha çox fayda verə bilər, məhkəmə sistemində isə cəmiyyətə ziyan vurur. Belə getsə, günahkarlar azadlıqda gəzəcəklər, günahsızlar isə türmələrdə çürüyəcəklər...»

...Fikir içində qırxıncı otağa daxil olanda, mat qaldı. Bura məhkəmə hakiminin kabinetindən çox incəsənət muzeyinin bir salonunu xatırladırdı. İstirahət yeri kimi nəzərdə tutulub təmir olunan yan otaqda hələ də iş gedirdi. Ara-sıra taqqıltı səsi eşidilirdi. Kabinetin küncündə qaya üstə qara Şahin quşunun heykəli qoyulmuşdu.

«Qara Şahin?!» Deyəsən axı bu barədə Cahan öz məktubunda – «Könül dəftəri»ndə nəsə yazmışdı. «Hə, o məktubda hadisənin baş verdiyi yerdə, yəni Qaraxanlının villasında belə bir heykəlin olduğundan bəhs olunur. Əgər bu həmin heykəldirsə, onda burada nə gəzir?»

Qırxıncı otaqda Adil Hüseynlini ən çox təəccübləndirən şey dünən ona zəng edən hüquq müdafiəçisi Aypara xanımın tanınmış sənət adamları ilə – rus estradasının ulduzu Alla Puqaçovadan tutmuş ara müğənnisi Mənzər Qarasevdaya qədər çəkdiyi rəngli şəkillərinin divarları, kitab dolablarını, yazı masasının üstünü bəzəməsi idi.

Adil Hüseynli fikrə getdi. Cahanın «Könül dəftəri»ndə yazdıqlarını təkrar-təkrar xatırladı:

«...Məni son söz vermədən azadlıqdan məhrum edən, soyadı Verdiyev olan cavan hakim də görünür körpəliyində ana südü əmməyib, kim bilir, bəlkə anasının döşlərində heç süd olmayıb. Ya da valideynləri onu uşaq evindən evladlığa götürüb. Ən doğrusunu Allah bilir.

İndi doğrusunu Adil Hüseynli də bilirdi. Cahan eşitsə ki, onu azadlıqdan məhrum edən Aypara Kamalzadənin oğludur, yəqin ki, yenidən sarsılacaq. «Hə, düzdür, ona – Şahinə anası nərmənazik fiqurası pozulmasın deyə döşündən bir damcı da süd verməmişdi. Amma bir şeydə yanlışlırsan, Cahan, mənə orada-burada böyüyüb, ata-ana tərbiyəsi görməyənlər belə Şahin qədər rəhmsiz ola bilməzlər».

Şahin Verdiyev süni şəkildə gülümsədi:

– Mənə sizə demişdim, o, mənim anamdır, qadın hüquqları ilə məşğul olan özəl bir mərkəzin rəhbəridir.

Adil Hüseynli könülsüz dilləndi:

– Hə, xatırlayıram, cavan oğlan, qohum-əqrəbalarınızın yüksək vəzifələrdə işlədiyini demişdiniz, amma Aypara xanımın ananız olduğunu bilmirdim. Söhbətimizin nədən gedəcəyi artıq mənə məlumdur.

– Tam belə demək də olmaz. Eşitdim ki, otağı-mı təmir edən usta ilə maraqlanmışınız?

– Doğrudur, buranın tarixindən xəbərdar olduğuna görə onunla söhbət edəcəkdim. Bir də, fi-

ziki cəhətdən zəif olan o adam üçün yüngül bir iş tapmaq fikrinə düşmüşdüm.

– Çox təəssüf ki, siz onunla nə tarixi mövzuda, nə də iş mövzusunda söhbət edə bilməyəcəksiniz. Çünki bu gün o, qonşuluqda tikilən göydələndən yıxılıb ölüb. – Şahin Verdiyev bu xəbəri elə biganəliklə söylədi ki, sanki göydələndən insan yox, kərpic, ya da sement vannası düşmüşdü.

Adil Hüseynli eşitdiyi xəbərdən bərk həyəcanlandı:

– Yazıq, Allah rəhmət eləsin!

Şahin Verdiyev yaman narahat idi, amma özünü sakit göstərməyə çalışdı:

– Adamlar bir parça çörək üçün özlərini oda-közə atırlar. Burada az qazanmırdı, gedib xəstə-xəstə əlavə iş götürmüşdü. Hə, belə yerdə deyiblər ki, artıq tamah daş yarar, daş da qayıdıb baş yarar.

Adil Hüseynli onun daşqəlbliyinə heyran etdi:

– Bu cür bəsit nəticə çıxarmaq asandır. Şəhərdə göydələnlər göbələk kimi artdıqca, tikintidə baş verən bədbəxt hadisələrin də sayı çoxalır. Özü də şirkət sahiblərinin əksəriyyəti fəhlələrlə əmək müqaviləsi bağlamır.

Sonra qocaman hakim özünü ələ alıb sakit görünməyə çalışdı, nə fikirləşdisə: – Mənim vacib işlərim var – deyib qol saatına baxdı.

Şahin Verdıyev ona:

– Nə isə, Adil müəllim, axı mənim sizinlə çox vacib söhbətim var. Böyük şəhərdi də, ölüm-itim də olacaq, inkişaf da. Yox, yox, getməyə tələsməyin, sizi bura mən dəvət etmişəm, mən də yola salaçağam. Xahiş edirəm, bu işdən vaz keçəsiniz. Aşur Qaraxanlını öldürən o qadın məsələsi... Bilirsiniz, bu işə yenidən baxmaq mənim gələcək karyerama çox böyük zərbə vura bilər.

Adil Hüseyinli cibindən kəhrəba təsbehini çıxarıb sağa-sola çevirdi:

– Qırx illik təcrübəmdə çox haqsızlıqlara rast gəlmişəm. Beləsini isə görməmişəm. Bir də axı sən özün mənə təqaüdə çıxanda vəkil kimi fəaliyyət göstərməyi məsləhət bilmişdin. Qoy bu da mənim vəkil kimi ilk işim olsun.

– Sizə nə qədər pul lazımdır? Bu dəqiqə verim, istəsəniz, təzə tikilən binalardan mənzil də bağışlayım. Üstəlik, anam-atam sizi evimizə dəvət edir. Bütün qohum-əqrəbamız narahatdır.

Adil Hüseyinli nə qədər sakit danışsa da, daxilindəki hirsini boğa bilmədi:

– Axı bu məmləkət yalnız sənənin ailən və qohumlarından ibarət deyil, cavan oğlan! Məgər o qadının ailəsi, qohumları yoxdur? Başa düşürəm, bugün-sabah əfv ediləcək bir qadın sizi niyə bu qədər narahat edir?

– Siz sakit olun, Adil müəllim, amandır, mənim dörd-beş ildən sonrakı ədliyyə karyeramı korlamayın!

«Sən bir bunun iştahasına bax! Gör ha, karye-
radan dəm vurur!»

Şahin Verdiyev də «Bu adam mənim yolu-
ma haradan çıxdı? Bu kötüyü kökündən çıxarıb
bir kənara atmaq lazımdır, vaxt itirmək əbəsdir.
Tərsliyindən bir cüt balasını qurban vermədimi?»
– deyə düşündü. Axırda dedi:

– Deməli, xoşluqla bu yalançı detektivçi rolunu
oynamaqdan əl çəkmək niyyətiniz yoxdur?

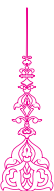
– Yalançı detektiv? – qocaman hakimın üzünə
yayılan təbəssüm mü sahibini çaşdırdı. O, bir də
«detektiv nəğil?» – deyə təkrar soruşub, başını bu-
ladı.

– Dünən bu sözü anan da dedi, mən heç vaxt
bu janrda kitab yazmamışam. Sən isə cavan oğlan,
bundan sonra mənim evimdən oğurlatdığın qov-
luğumu qaytarsan da, xeyri yoxdur.

Şahin Verdiyevin üzündə çaşqınlıq ifadə edən
süni bir heyrət göründü:

– Nə qovluq, hansı qovluq, mən təzə evinizin
harada olduğunu belə bilmirəm.

– Bilmirəm, axı «Qırxıncı otağın sirri» adlı kita-
bım səni niyə bu qədər narahat edir? Əslində mən
nə səni, nə də sənin kabinetini düşünərək o adı
seçməmişəm. Amma elə bura gəlməklə bir daha
şahid oldum ki, doğrudan da sənin oturduğun bu
qırxıncı otağın da sirri varmış. Necə deyərlər, möv-
zu gəlib özü məni tapdı. De görüm, sən mənim evi-
min təzə, ya köhnə olduğunu haradan bilirsən?

Şahin Verdiyev başını aşağı salıb, mızıldandı:

– İnanın, sizin qovluğunuz məndə deyil.

– Bilirəm, səndə deyil, cavan oğlan, necə deyərlər, səni himayə edən adamdadır. Elə bu qara Şahin quşunun heykəlini haradan gətirtdiyini də yaxşı bilirəm, – deyə təsbeh çevirə-çevirə əlini quş heykəlinə sarı uzatdı: – İstəyirsən sənə himayədarlıq edən qadının hansı yuvanın quşu olduğunu da deyim. Hə, hə. Səni himayə edən qadını deyirəm.

– Yoxsa siz mənim anamı nəzərdə tutursunuz?

Adil Hüseynli ona yazığı gəlirmiş kimi başını buladı:

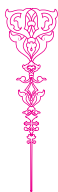
– Hərçənd onun da günahı az deyil. Amma mən o «qadın mollası»nı deyirəm. Bəla burasındadır ki, xaricdən idarə olunan mafiya öz adamlarını hüquq-mühafizə orqanlarına yerləşdirir ki, bəd ayaqda onların cinayətlərini ört-basdır etsin. Buna görə də bəzən haqq-ədalət öz yerini tapana qədər daş daşdan ayrılır, iş işdən keçir.

Şahin Verdiyevin dili topuq vurdu:

– Ona görə də mən sizə təklif edirəm ki...

Adil Hüseynli ayağa qalxıb onun sözünü kəsdi:

– Dayan, arifə bir işarə də bəsdir, özünü nəhaq yerə yorma! Qoca öküzü öldürmək olar, öyrətmək olmaz. Əvvəllər çətin işə girişəndə, mənə «Al-

lah köməyin olsun!» deyərdilər. İndisə ya ölüm ilə hədələyirlər, ya da şeytana xas kömək təklif edirlər. Pis dostluq yaxşı əxlaqı pozar. Bu da elə «Şeytan köməyin olsun!» deməkdir. Eh, cavan oğlan, mən öz ailəmi – oğlumu, qızımı, həyat yoldaşımı met-roda baş verən o terror hadisəsində itirəndən bu zalım dünyada yaşamaqdan usanmışam. Yurdu-
m düşmən tapdağında, qəlbim dost qınağında, ailəm o biri dünyada... Mənim kimi bir adamı adı Şa-
hin, atasının adı Xanverdi, soyadı Verdiyev olan, «gənc bir alim» pulla satın ala biləcəyini gərək ağlına belə gətirməsin! Səncə, kim güclüdürsə, o da haqlıdır? Sən hələ də əminsən ki, haqq-ədalət həmişə cibində pul olandır?

Şahin Verdiyev çaşqınlıqdan nə deyəcəyini bilmədi. Düşündü ki, indi bu kişini hədələməyin, bəlkə də ağır sözlərlə təhqir etməyin məqamı çatıb. Amma qorxdı ki, «cındır» deyə təhqir edəcəyi qoca buradaca infarkt keçirsin.

– Boş təkəbbür ucbatından ailəni məhv etmək sizcə haqq-ədalətdirmi?

Adil Hüseynlinin qəlbinə elə bil od vuruldu.

– Bəsdir! – deyə qışqırdı. Sonra nə fikirləşdisə, səsinin tonunu aşağı saldı, – sən yenə də o bədbəxt hadisədə məni suçlayırsan. Elə bilirsən ki, bunu xatırlatmaqla mənə vicdan əzabı verirsən? Qoy sən deyən olsun, ailəmi öz təqsirim üzündən itir-
mişəm. Buna görə vicdan əzabı da çəkirəm. O vaxt maşın üçün pul hazırlamışdım. Oğlum sürücülük

vəsiqəsini bir-iki günə alacaqdı. Metroda o hadisə baş verdi. Maşın üçün yığdığım o pullar məzar daşlarına sərf olundu.

Şahin Verdiyev Adil Hüseynlinin yumşaldığını zənn edib, içində rahatlıq duydu. Stəkana su töküb ona sarı uzatdı. Qocaman hakim stəkanı götürüb, dodaqlarına yaxınlaşdırdı, amma birdən nə düşündüsə, onu stolun üstünə qoyub başını buladı:

– Bəs o hadisədə digər ölənlər insan deyildi? Yoxsa o terror zamanı ölən bütün insanları maşını olmadığına görə qınayırsan? Bəlkə avtobusla gedib-gələnlərin heç biri sənin nəzərində insan deyil? Qəlbində o insanlara zərrə qədər mərhəmət hissi olmayan alimə bax! Axı sənin doğmaların da o qatarda ola bilərdilər! Eh, Şahin, Şahin! Əgər haqqı sevirsənsə, gəl haqdan danışaq! Qulaq as, oxuduğuna əməl etməyən alim məşəl gəzdirən kora bənzəyər, bala!

Söhbətin bu yerində birdən elə bil otaqda zəlzələ baş verdi; təzə yan divar durduğu yerdəcə uçub töküldü. Tikilinin bu cür uçmasını yalnız möcüzə adlandırmaq olardı. Yuxarı mərtəbənin köhnə divarı aşmışdı. Binanın bu qədim-qayım divarı, çəkici, baltanı əvəz edən yeni texnologiyanın əcaib səs-küyünə sanki qiyam etmişdi.

Toz-duman qırxıncı otağı bürüyəndə, yuxarı mərtəbənin divarlarının oyduğu rəflərdən çürük ipləri qopmuş qovluqlar Adil Hüseynlinin

ayağının altına töküldü, məhkəmə işlərinə aid saralmış vərəqlər ora-bura səpələndi. Vərəqlərin bir topası qocaman hakimin əlində idi. O, tozdan boğula-boğula öskürür, vərəqləri az qala gözüne tərirmiş kimi oxuyurdu. Və bir an içində sanki ikinci, daha ağır bir divar uçub bu dəfə onun başına töküldü...

– Bu nədir? Sibirə sürgün olunanların siyahısı?.. Xalq hakimi Qaraxan Şubayev... Dayan, dayan, axı bu adı o gün mənə burada bir nəfər söyləmişdi...

O gün dəhlizdə siqaret aldığı cavan adamın söhbətini xatırladı: «Ustalardan biri savad yiyəsidir. Zalım oğlu, danışanda ağzından dürr tökülür».

Həmin dəqiqələrdə atasını uzaq Sibirə aparan qatarın fit səsi gəldi qulağına. Sonra metroda – ölüm stansiyasında bir vaqon insan meyiti canlandı gözlərinin önündə. Çığırıtı, bağırıtı səsi qəlbinə qasırğa kimi çulğaladı, bir an kövrəlib göz yaşlarını saxlaya bilmədi. Nəhayət, özünü ələ alıb:

– Vay, vay, vay, – deyə qocaman hakim dilləndi, – demə, qırxıncı otaqda təzə divarın söykəndiyi bu köhnə divar özündə daha böyük sirlər saxlayırmış!..

Şahin Verdiyevin sanki qolu-qanadı sındı, rəngi qaçdı, gözlərində qəmgin bir ifadə yarandı. Ümitsiz bir səslə mızıldadı:

– Mən... Burada nə yazıldığını belə oxuya bilmirəm...

Adil Hüseynli bir an fikrə gedib bu günə qədər xərclədiyi pulların göyə sovrulduğuna heyfsilənən gənc həmkarına sanki təsəlli verirmiş kimi pıçıldadı:

– Bu hadisə ilahi ədalətin bir nişanəsidir, bala! Heç vaxt dünyada ilahi ədalətin olduğuna şəkk etmə!

Şahin Verdiyevin dişə bağıracağını kəsdi, imkanı olsaydı, elə bu an, buradaca Adil Hüseynlini qətlə yetirərdi.

* * *

Həbsxanada – təzə təmir olunmuş oxu zalında televizora baxan qadınlar qəfildən bir-birinə dəydi, gurultu qopdu.

Diktor köhnə məhkəmə binasında qəfildən üzə çıxan qırxıncı otağın sirrini aləmə faş edirdi:

– Sən demə, Cahanın özünün və gəlininin namusunu qorumaq naminə qətlə yetirdiyi Qaraxanlı, repressiya illərində Adil Hüseynlinin müharibə veteranı olan atasını «pantürkist» kimi qələmə verib Sibirə göndərən Qaraxan Şubayevin oğlu imiş.

– «Dünyada hansı daşdan hörülürsə-hörülün, elə bir möhkəm divar tapılmaz ki, insan iradəsinin və fikrinin qarşısını alsın!» – braziliyalı yazıçı Jorji Amadunun bu məşhur

kəlamını yada salan arıq, çəlimsiz telerepartyor göydələnlərin əhatəsində, köhnə divarları uçan «Ədalət sarayı»nın qarşısında dayansa da, xəyalən keçmişə qayıtmışdı.

Bu arıq, çəlimsiz repartyor iti-iti danışdı, ekranda isə Stalinin ölümündən sonrakı dövrün xronikası göstərilirdi...

Adil Hüseyinli evində televizora baxa-baxa Cahanı düşünürdü: «Görəsən, baxırmı? Baxsa, xeyli sevinəcək».

Cahanın oğlu Taleh ilə gəlini Nərgiz az qala televizorun içinə girmək istəyirdilər. Balaca Şahmar – Cahanın hələ üzünü görmədiyi nəvəsi təkərli beşiyində mışıl-mışıl yatırdı.

– İlk gündən Mir Mövsüm ağanın ocağına nəzir demişdim, Allaha çox şükür, nəzir-niyazım qəbul olundu, – Nərgiz pıçıldadı.

Taleh nəvazişlə onun əllərini ovcuna alıb yanağından öpdü:

– Əgər Adil müəllim olmasaydı, ömrüm boyu anamın yanında xəcalətli qalacaqdım.

Televiziya kanalları Qaraxanlının şəhərətrafı villalarını, xarici markalı maşınlarını göstərib, ona milyonlarla qazanc gətirən «Qara XAN» holdinqin törətdiyi iqtisadi cinayətləri sadalayırdı.

– Bu cür iblis elm aləminə necə soxulubmuş?

– Ağzında iblis deyirsən. Görəsən yer üzündə Qaraxanlı kimi nə qədər fırıldaqçı ədalət məhkəməsindən gizlənir?

– Bəs Qaraxanlının varisi kimdir? Holdinqin işinə kim başçılıq edir?

– Qaraxanlı barədə ən qorxulu, ən dəhşətli fakt onun xarici ölkələrdəki terror dəstələrinə dəstək verən mafioz qüvvələrlə əlaqəsi idi...

* * *

Cahan günəşli bir yaz günü əfv olunaraq, sevincli və eyni zamanda qüssəli duyğular içində həbsxana həyatı ilə vidalaşdı. Əlbəttə, birbaşa evinə gəldi, nəvəsini qucağına alıb oğlu və gəlini ilə birlikdə Şəhidlər Xiyabanına yollandı. Vətən uğrunda həlak olmuş ərinin məzarını ziyarət edib, qəbrinin üstünə gül qoydu.

Nərgiz qayınanasına toxtaqlıq verə-verə dilləndi:

– Qəbri nurla dolsun!

Xiyabanda görülən abadlıq işləri əbədi qəhrəmanların xatirəsinə göstərilən ehtiramı ifadə edir, qürur hissi doğururdu. Buradan baxanda, dənizin sahilinə sığınan şəhər elə bil ovuc içində idi. Uca göydələnlər bostan içindəki uzunboğaz qarğıdalılar kimi görünürdü.

Cahan özünün də anlamadığı düşüncələrə dalaraq, əlini nəvəsinin çiyninə qoyub dedi:

– Balama nənəsi gözəl nağıllar danışacaq. Çoxlu-çoxlu nağıllar. – Sonra üzünü gəlininə tutub: – Bilirsən Nərgiz, mənə bu dünyada zalım adamların əksəriyyəti uşaq vaxtı nağıl eşitməyən, nağıl oxumayan, nağıl dünyasından uzaq olan

adamlardır, – dedi. – Nağıllar, əfsanələr yaddaşını ölməyə qoymur, çətin anlarda adamı yaşadan ümid işığına çevrilir.

– Əslində hər bir şeyin yaxşı-pis cəhəti var, nağılların da. Uşağa elə nağıl danışarsan ki, qorxağın biri olar.

– Nərgiz, həbsxanada bəzən susuzluqdan dodaqlarım quruyanda nənəmin nağıllarındakı duru çeşməli bulaq gəlib dururdu gözlərimin önündə. Mən hansısa şlalənin, ya da çayın səsinə eşidir-dim, onda elə bil susuzluğum keçib gedirdi.

– Ana, o vaxt qəzet yazmışdı ki, 11 sentyabrda Amerikada əkiz binaları terrorçular partladarkən, Corc Buş məktəbdə uşaqların arasında imiş, onlara keçə haqqında nağıl danışmış.

Taleh onlara qulaq asa-asa dənizə baxırdı.

Hə, həqiqətən də o, anasından dəniz haqqında o qədər maraqlı əfsanələr eşitmişdi ki. Nədənsə indiyə qədər fərqi nə varmamışdı.

Artıq Talehə anasının Qaraxanlı soyadlı o əbləhi nə üçün öldürdüyünün əsl səbəbi də aydın olmuşdu. Bir müddət öncə qatil oğlu kimi xəcalət hissi ilə yaşayırdısa, indi isə anası gözlərində namus, qeyrət keşikçisi kimi göylərə uçmuşdu.

– Ana, bəlkə biz onu qonaq dəvət edək? – deyərək Taleh qəfildən dilləndi.

Maraqlıdır ki, bu vaxt Cahan da qırxıncı otağın tilsimini qırıb, ailəsini ona qaytaran Adil Hüseynli barədə düşünürdü.

– Niyə də çağırmaq? – Nərgiz söhbətin kimdən getdiyinə əmin olub, – Adil müəllimi evə də dəvət edə bilərik, lap restorana da. Ona hər şey həlaldir.

– Baxarıq, əzizlərim. Bu gün o, evinin yaxınlığındakı Xiyabanda mənimlə görüş təyin edib. Təklif edərəm. Nəsə Adil müəllim sarıdan nigarançılığım var. Bəlkə özünə də dedim. Son günlər adı çox dilə-dişə düşür – televiziya, qəzet...

Cahanın gözlərində qayğıkeşlikdən çox nigarançılıq ifadəsi vardı.

– Hamı ağız-ağıza verib deyir ki, Adil müəllim əjdahadır, cəngavərdir, – bunu Nərgiz dedi.

Cahan:

– Yeddibaşlı əjdahalar isə neçə il qabaq atasının başını yeyib qanını içiblər.

– İndi də özünü ölümə hədələyirlər, – Taleh söhbətə qarışdı.

– Mənzilini qarət edənlərin kimliyi indiyə qədər bilinmir – Cahan bu sözü deyəndə, onlar Xiyabının üzlük daşı düzülmüş qapısından çıxdılar.

* * *

Adil Hüseyinlinin taleyindən nigaran olan Cahanı, indi nəsə yeni bir fəlakətin baş verəcəyi qorxudurdu. Bu fədakar insanı qorumaq üçün yollar axtarırdı. İnsan sədaqətinin dəyəri hadisələr öz məcrasından çıxdığı zaman bilinir: «Allah

müqəddəs Quranda buyurur ki, sədaqətli insanlarla bərabər olun. Bəs görəsən o bizi öz ailəsi kimi qəbul edərmidi?»

Şər qarışırdı. Cahan xanım Adil Hüseynlinin görüşünə tələsirdi: «Bəlkə birdən-birə evinə dəvət etməyi müsəlmançılığa zidd saydığına görə burada görüşməyi məsləhət bilib?»

Xiyabanın girişində Xocalı soyqırımını qurbanlarının xatirəsinə abidə ucaldılmışdı. On beş il əvvəl baş vermiş faciənin epizodlarını yada salan Ana heykəlinə baxanda, ürəyindən qara qanlar axdı.

Cahan Xiyabanın sağından-solundan sürətlə ötüb-keçən maşınlara baxa-baxa qarşıdakı oturmağa sarı addımladı.

Adil Hüseynlinin beyni köhnə dəyirman kimi uğuldayırdı. Neçə gün idi ki, ürək ağrıları şiddətlənmişdi. Telefon zəngləri onu təngə gətirmişdi:

«Mətbuat konfransında öz ailəni o biri dünyaya necə göndərdiyini də açıqlayarsan. Sən – qoca kaftar, öz ailənin qatilisən, onlar sənin ucbatından həlak oldular. Sənin, sənin... Axı sən qoca axmaq bu vicdan əzabı ilə necə yaşayırsan, necə?»

«Deyəsən Cahana aşıq olmusan? Axmaq qoca, o qancıq sənin də başını yeyəcək. Allah o qadını ona aşıq olan kişilərin başını yemək üçün yaradıb».

«Əgər Şahinin başından bir tük əskik olsa, özünü ölmüş bil!»

Cahan bu gecə pis yuxu görmüşdü. Arıq bir kişi öz-özünə qəbir qazırdı. Kişi arada nəfəsini dərir, əlini gözüne günlük edib uzaqlara baxırdı. Bu zaman kimsə tufəngin qundağı ilə onun böyrünə vurub tələsdirdi. Bu kişi kim idi görəsən? Bəlkə Adil Hüseynlinin Sibirdən, sürgündən qayıtmayan atası idi? Yoxsa Adil müəllimin özü idi? Axı onu kimsə ölümle hədələmişdi. Bəlkə qəzetlər uydurur bunu?

Budur, Adil Hüseynli qoltuğunda qovluq Xiyanın ortası ilə ona tərəf addımlayır. Sanki o, Cahanın deyil, körpə şəhid balasını başının üstünə alıb göyə qaldırmış Ana heykəlinin görüşünə tələsirdi.

Birdən dizləri üstə yerə düşdü, köksündən axan qana bulaşmış əlini irəli uzadıb, ağzını açdı, Cahana nəsə demək istədi və şüşələrinə polietilen təbəqə çəkilmiş, nömrəsi-nişanı bilinməyən qırmızı «Hammer» maşınuna sarı baxdı. Ağır döyüş maşınuna bənzəyən avtomobilin pəncərəsindən tapança ilə qocaman hakimi hədəf alan maskalı adam ikinci gülləni də atandan sonra, iri kabinənin dərinliyində görünməz oldu.

Maşın tapançadan çıxan güllə sürəti ilə də uzaqlaşdı. Hər şey bir göz qırpımında baş verdiyindən Cahan çaşıb qaldı. Özünü ələ almağa çalışıb, meyitə yaxınlaşdı, yerə düşmüş qovluğu götürdü. Üzərində «Qırxıncı otağın sirri» yazılmışdı.

– İlahi, bu nə vəhşilikdir?! Şəhərin ortasında, adamların gözü qarşısında!.. Çəkdiyimi görürdü qansız! Ağacın arxasına girib, yerə yatmasaydım, məni də vuracaqdı, – bu şəhərdə hamının üzdən tanıdığı teleaparıcının səsinə eşidəndə, Cahan göz yaşlarını saxlaya bilmədi. – O, bizi bura özü çağırırdı... Elə bil ürəyinə dammışdı...

– Son nəfəsinə də çatmadıq... Vuranın kim olduğunu bilirmiş bəlkə?.. –kəlmələri gözüyaşlı Cahanın dilində fəryada döndü.

– O, bizə nəsə vacib bir şey deməyə hazırlaşmışdı. Bəlkə onu izləyən adamların kimliyini təyin etmək üçün bu riskə getmişdi? Bəs niyə burada?

Qanlı qətlin ən yaxınlıqdakı şahidi Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə ucaldılmış Ana heykəli idi.

– Bu, əsl soyqırımdır, əvvəl atasını, sonra da özünü qanına qəltan etdilər.

Cahanın gözlərinin yaşı büllur şüşə qırığı kimi yanağında donub qalmışdı. Heykəl kimi hərəkətsiz dayanmışdı. Meyit qan içində idi. Şər vaxtının toranlığında mərhumun sinəsindən axıb, daş pilitələrin üstündə gölməçə bağlamış qanı qarqara idi.

Az sonra hadisə yerinə polislər, təhlükəsizlik xidmətinin əməkdaşları, Adil Hüseynlinin iş yoldaşları gəldilər.

Cahan bir ucdan tökülüşüb gələnlər arasında Şahin Verdiyevi də gördü, üzünü çevirdi. Adil

Hüseynlinin son anda ona verdiyi qovluğ u çanta-sına qoyub kənara çəkildi.

Polislər hadisə yerinə yığılmış adamları və telejurnalistləri uzaqlaşdırmağa çalışdılar. Görə-sən, Adil Hüseynli bilə-bilə özünü ölümün qu-cağına atmaqla nəyi sübut etmək istəmişdi?

Cahan evə dönərkən özü ilə üstünə «Qırxıncı otağın sirri» yazılmış, quş kimi yüngül bir qov-luq və çəkilməsi qeyri-mümkün olan ağır bir dərd aparırdı...

* * *

Günlər, həftələr ağır-ağır ötüb keçirdi. Televi-ziyanın kriminal xəbərlərində dönə-dönə göstə-rilsə də, pəncərələri qara plyonkalı maşından hələ də soraq verən yox idi. Maşın qeybə çəkil-mişdi.

Cahan ümitsiz halda yatağa düşdü, xəstələnib inildədi, ağrının başı yandı, saatlarla hıçqıra-hıçqıra, nəfəsi tutula-tutula ağladı. Vicdan əzabı çəkə-çəkə gecə-gündüz özünü qınadı: «Onu mə-nim üzümdən qətlə yetirdilər».

Oğlu, gəlini nə qədər təsəlli vesələr də, hər dəfə Adil Hüseynlinin məzarının qarşısında dayanan-da, ürəyində öz-özü ilə haqq-hesab aparırdı: «Kaş o dəftəri heç göndərməyəydim».

Qarapaltarlı qadını qəbiristanlıqda görən adam-lar onu qocaman hakimin həyat yoldaşı, bacısı, bir sözlə, əzizi zənn edirdilər.

Dul qadınlar, yaxud əri ilə it-pişik kimi dola-nan arvadlar ona həsədlə baxırdılar. «Halal olsun, namusla yolunu saxlayır» – tüfeyli ərinin əlindən yanıqlı olan bir qadın, hətta buranın qəbiristanlıq olduğunun fərfinə varmadan kükrəyib coşmuşdu: – Mən bədbəxt hər gün Allaha dua edirəm ki, başı batmışın canını tez alsın. Bəlkə ondan sonra dün-yada bir xoş gün görüm. Boyunu yerə soxum elə. Ölsə, qəbri üstünə gələn nə bir kişi tapılacaq, nə də bir arvad.

Cahan düşünürdü ki, taleyin-qismətin qara siyahısına düşmüş bu qadın yəqin ki, özünü bədbəxt sanır. Ümidlə, arzuyla yaşayır. Düşdüyü vəziyyətdən çıxmaq üçün yol axtarır. Bu, nağıl-lardakı qırxıncı otağa girmək kimi bir şeydir. Çox vaxt adamların gücü-taqəti otuz doqquzuncu otağa qədər çatır. Qırxıncı otaqda nə olduğunu bilmirlər. Bircə onu bilirlər ki, orada onların könül verib sevdiyi kimsəni əllərindən alan sehrli bir qüvvə var. O sehrli qüvvənin tilsimini qırmağa ağılla bərabər, güc də lazımdır.

Cahan bir də düşünürdü ki, görəsən onun kimi dul qalmış bu qarapaltarlı qadınların han-sı biri ərinin məzardan qalxmasını arzulamır ki? Bəs yanaqlarından məzar daşlarına süzülən o göz yaşları nədir elə? Yox, əgər doğrudan da belə bir möcüzə baş versəydi, o kimi seçərdi? Adil Hü-seynli ilə bərabər, onun son istəyi də öldü. O, yenə xəyallarının ümidinə qaldı. Bu möcüzə xəyal isə

həyatın vermədiyini ona bir anın içində verirdi:
«Sən öz şahzadənə gec-tez qovuşacaqsan!..»

Cahanın könlü yara kimi sızıldayırdı, bu dəfə sanki köksündə tələbəlik illərindən tanıdığı bir şair danışdı: – «Kişilər hamısı bir olmur, atam balası, – qorxağı var, igidi var. Bu dünyada hər bir kişinin öləndən sonra məzarı başında ağlayası bir qarapaltarlı sədaqətli qadına ehtiyacı var.»

Adil Hüseynli üçün o qarapaltarlı sədaqətli qadın Cahan idimi? Bəlkə ən çox sevdiyi o sədaqətli, etibarlı qadın axirət dünyasında görüşünə yollandığı ömür-gün yoldaşı idi?!

Onun qəlbində də arzuları-xəyalları dəfn olunmuş üç məzar vardı.

*Qaranlıqda bir-birini
Quşlar səmindən tanıyır.
Qu quşunu zalım əcəl
Son nəfəsindən tanıyır.*

*Mən ayrı quşam, ayrı quş,
Yarı bülbül, yarı bayquş.
Bu dünyada mən boyda quş
Öz qəfəsindən tanınır.*

*...Ha yusa da üz-gözünü,
Çaşır görəndə özünü,
Adam öləndə özünü
Son nəğməsindən tanıyır...*

Adil müəllimin son nəğməsi görəsən, nədən bəhs edirdi?

Dolablardakı kitabları töküşdürüb yerlə bir etmişdilər. Açıq-aşkar görünürdü ki, kimsə Adil Hüseynlinin mənzilində əməlli-başlı axtarış aparmışdı.

– Buranı, onun işini aparan müstəntiq belə qarışdırıb, – deyə Adil Hüseynlinin qapı qonşusu Əsmər arvad Cahana dedi. Özünü mənzilin sahibəsi kimi aparan bu qadın Adil Hüseynlinin son kitabının müsbət obrazlarından biri idi. Üzündən məişət qayğıları əskik olmayan Əsməri Cahan artıq yaxşı tanıyırdı; iki qız, bir oğul anası idi, əri müharibədə əlil olmuşdu. Ehtiyac içində yaşayırdılar. Mənzilləri darısqal olduğundan, yaşı otuzu haqlamış oğlunu evləndirə bilmirdi.

Əsmər qapının ağzında dayanmışdı:

– Bəzən zarafata salıb deyirdim ki, Adil müəllim, sizə könül həmdəmi – gözəl bir qadın lazımdır, bu təklik qəlbinizə ağır yükdür, vallah. Hər gün makinasının taqqıltısını divarın o üzündə eşitməyə adət etmişdim. Bir gün səs kəsiləndə, dedim bəlkə naxoşlayıb? Başılovlu gəldim, gördüm kompyuterdə nəsə yazır. Dedim, xeyirli olsun!

Cahan ayrı vaxt olsaydı, onu çox sorğu-suala tutardı. İndi nədənsə bu danışqan qadından tezliklə canını qurtarmaq istəyirdi.

– Əgər icazə versəydiniz, burada bir az tək qaldım, – dedi.

– Bəlkə sizə çay gətirim?

– Sağ olun, gedəndə qapınızı döyüb xəbər eləyərəm.

– Barı deyin, o, son sözünü deməyə macal tapdı mı?

Cahan başını buladı:

– Yox, elə bil cani onu dərhal susdurmaq üçün ürəyinin başından vurdu. Özü də iki güllə, üst-üstə.

– Yaxşı, mən gedim. Heç bilmirəm bu evin məsələsi necə olacaq?

Əsmər gedəndən sonra Cahan yazı masasının üstündəki «noutbuk»u açdı. Qəribə idi, qovluqdakı materiallar kompyuterdə yazılsa da, yaddaşdan silinmişdi. Deməli, mənzili istintaqçılardan savayı da axtaran olub. Kitab dolabına, kamodun siyirmələrinə baxdı. Divardan Adil müəllimin, onun ailə üzvlərinin şəkilləri asılmışdı.

Ona bir an elə gəldi ki, bax elə indi qocaman hakimin ruhu da otaqda dolaşır, nəyəsə yardımçı olmağa çalışır.

«Bağışla məni, Adil müəllim, bağışla, kim bilir, bəlkə cızma-qaramı oxuyub, məni dinləməsəydiniz, təqaüdə çıxandan sonra rahat ömür sürəcəkdiniz».

Adil Hüseynlinin xəyalı: «Sən öz övladının gələcəyi naminə doğru bildiyin addımı atdın. Görünür bu dünyada haqdan, ədalətdən danışmaq az imiş. Adamlarda inam yaratmaq, haqq-

ədalətin qalib gəlməsi üçün hərəkət etmək vacib şərtidir.»

Cahan: «Haqqı tapdalayıb, ədalətsizlik edən adamlar qorxunc div – insan başı yeyən zombilərdir. Hə, hə, hər gün bir adamın başını yeyən divin yalnız nağıllar dünyasına aid olduğunu düşünməklə çox yanılır. Divlər, əjdahalar da bu dünyada adam cildində yaşayırlar. Nağıldakı görkəmdə deyil, onların qiyafəsi əsla nağıldakına bənzəmir; dəyişib, müasirləşib – savaşıları, tutaşları, fəndləri...»

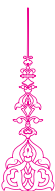
Cahan heç vəchlə Adil Hüseynlinin yoxluğu ilə barışa bilmirdi.

Yenidən qayıdıb gələn Əsmər mənzilin ortasında dərin fikir içində üzülən qadına baxır, yanıb-yaxılırdı. Onun bükülmüş belinə, solub bozarmış bənizinə sakit tərzdə baxmaq mümkün deyildi.

Əsmər arıq barmaqları arasında iki qatlanmış kağız tutmuşdu:

– Elə bil hər şeyin sonunu bilirdi. Qaragünlü bu vəsiyyətnaməni ötən şənbə gözümün qabağında, mənimlə zarafatlaşa-zarafatlaşa yazdı. Ayrı vaxt elə ciddi olurdu ki, işi başından aşırı, kəlmə kəsməyə ürək eləməirdim. Sənin adını birinci dəfə həmin gün çəkdi, bildim ki, sən adda adam var. Dedi ki, bu vəsiyyətnaməni bərk saxlayarsan, dünyanın işini bilmək olmaz.

Cahan vəsiyyətnaməni qadının barmaqları arasından ehmalca götürdü, oxudu. Mərhum,

mənzili qonşu qadına, qiymətli və nadir kitabları Cahana vəsiyyəət etmişdi. Yazıq, dəfn və başdaşsı üçün ayırdığı pulun miqdarını da göstərmişdi. Vəsiyyətnamədə həm də xahiş olunurdu ki, indiyə qədər işıq üzü görməyən əsərləri bir kitabda cəmlənib nəşr edilsin.

– Bu surətidir, – Əsmər əlavə etdi, – əsas nüsxəni müstəntiq özü ilə götürüb. Guya iş yekunlaşandan sonra qaytaracaq. Nə bilim, vallah! İnanmazsınız ey, o kağızın surətini də öz əli ilə çıxartdırıb verdi mənə ki, saxlayım.

Cahan vəsiyyətnaməni jurnal masasının üstünə qoyub, xəstəhal addımlarla Adil müəllimin mənzilindən çıxdı.

Əsmər qapını qıfıllamaq üçün sağ əlində tutduğu gümüşü açarı hazırladı.

* * *

Axşamüstü idi – hava hələ tam qaralmamışdı. Cahan, Qaraxanlı yaşayan məhəllədən ötür keçirdi. O bura nə vaxt, necə, hansı niyyətlə gəlmişdi? Bilmirdi. Sadəcə, «İlahi, özün mənə güc ver», – imdadı ilə özünü toplamağa çalışır, evlərə baxa-baxa addımlayırdı.

Qaraxanlının villasını tanıdı. O müdhiş gecədə baş verənlər, iyrənc və əzablı mənzərə qəfil şaxta kimi içinə dolub bütün varlığını dondurdu. Bu, ani oldu. Özünə gələndə – sanki yerə mıxlanaraq hərəkətsiz qalan ayağını tərpədib irəli baxarkən

canından ildırım şiddətli bir cərəyan keçib, donmuş hüceyrələrini oyatdı.

Həyət qapısının ağzında qapıları qara, qalan yerləri tünd qırmızı rəngli maşın dayanmışdı. Bu, həmin maşın idi. İndi onun hər yeri qırmızı idi. Şübhəsiz, qapıları plyonka ilə qara rəngə bürümək, izi azdırmaq üçün düşünülmüşdü. Bir az da yaxına yeriyib diqqətlə baxdı. Yox, o səhv etmir-di. Həmin maşındır. Deyəsən haqq Allah bu dəfə Adil müəllimin qatillərini aşkar etmək missiyasını öz üzərinə götürmüşdü. Telefonun kamerası ilə maşının şəklini çekdi. Onu daha bir sual düşündürdü: «Bəs Qara Şahin kimdir? Adil müəllim «Qara Şahin və naməlum qadının nağılı»nı yarımçıq qoyub».

Yaxınlıqdan bir qadın keçirdi. Cahan onu tanıdı. Keçmiş iş yoldaşlarından biri idi. Salamlaşdılar. Qadın utana-utana üzr istədi:

– Bağışla Cahan, o zaman Qaraxanlının təklifinə razılıq verməyi sənə məsləhət biləndə, səhv etmişəm. Həmişə evində-eşiyində!

– Amma o şərəfsizin yoxluğu pis əməllərinə son qoymadı ki...

– Bilirəm, səni müdafiə edən adamı qətlə yetiriblər, – qadın başı ilə qarşısında qırmızı maşın dayanan villaya işarə edib, – yəqin tanıyırsan da, o gorbagorun xarabasıdır. Bacı, məncə buralara gəlməklə sən böyük risk eləyirsən.

– Bilmək olar nə üçün?

– İndicə özün dedin ki, Qaraxanlı ölsə də, pis əməlləri yaşayır. Bu evdə indi onun varisi yaşayır. Heç bilirsən onun varisi kimdir?

– Yox.

– Şahin Verdiyev.

Qadın üstəlik onu da bildirdi ki, Aypara Şahinin anasıdır.

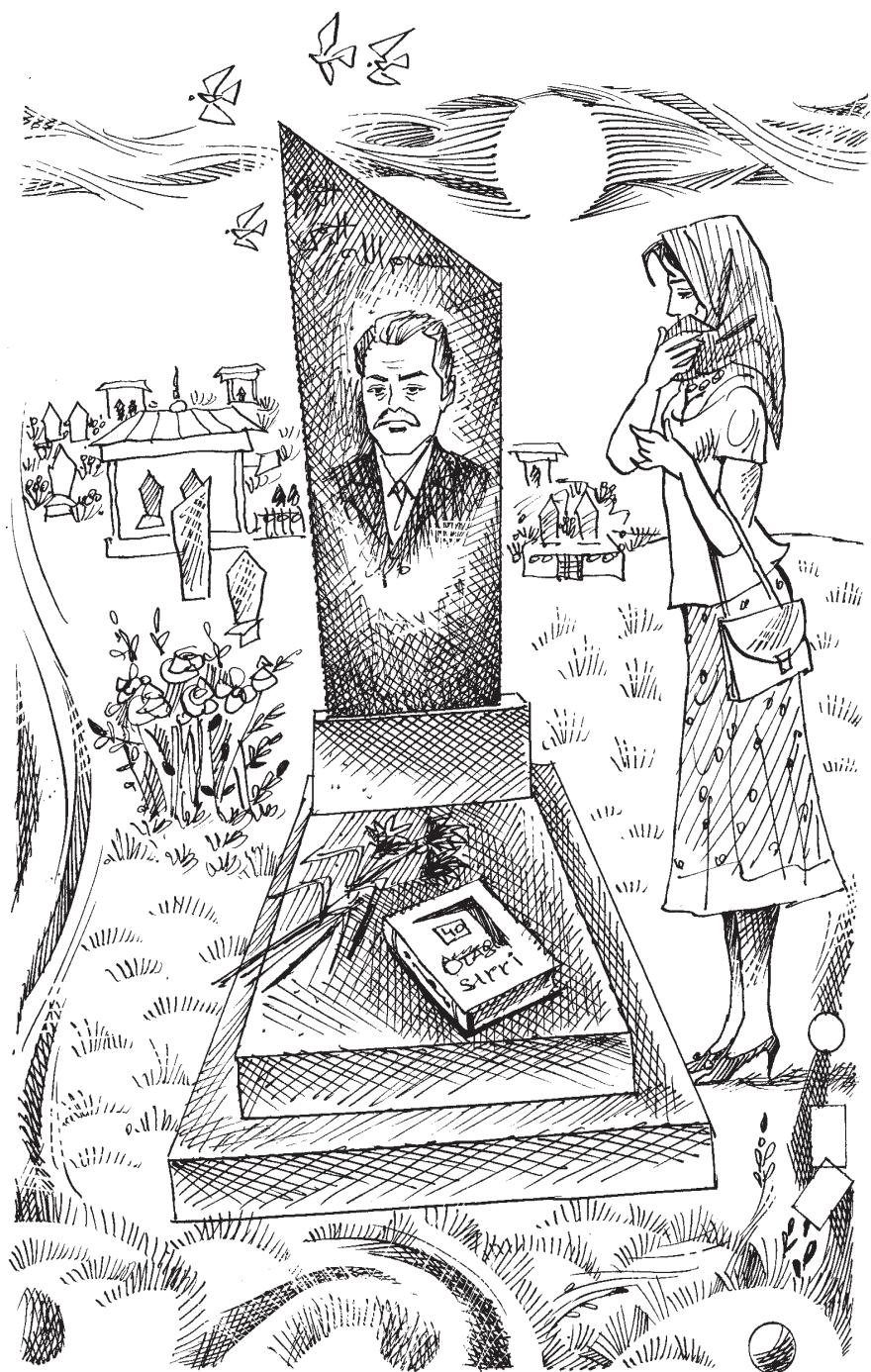
Cahan beş-on dəqiqənin içində üçüncü dəfə sarsıntı keçirdi. Gözünü bərəldib hədsiz heyrətlə keçmiş iş yoldaşına baxdı.

– Demək, mənə cəza hökmü çıxaran hakim Ayparanın oğlu imiş.

– İndi bu evdə özündən yaşlı bir qadınla yaşayır. Adı Sevadır. Əvvəllər Qaraxanlının adamı olub. Bu maşın da onunkudur, – deyə o, Cahanın bayaqdan maraqla baxdığı maşını göstərdi, – əvvəl belə ala-bəzək deyildi, sonra görkəmini bu hala saldılar.

Sonra qadın səsinin tonunu xeyli aşağı salıb, pıçıltıdan azca yüksək bir səslə Cahana, Qaraxanlının «Qara XAN» holdinqinin adının dəyişib «Qara Şahin» olmasından, vaxtilə ona «nişanlımı əlimdən almısan», – deyə şər atan müğənni qadının televiziya da bu firmanın məhsullarını reklam eləməsindən danışdı. Eşitdikləri onun düşüncəsini də, təqətinə də sanki yenidən bərpa etdi. Elə bil içində işıq yandı. Bədəninə qəribə hərarət bürüdü. Sanki aylar uzununu bu dəqiqəni gözləmişdi. Elə bil otuz ildə itirdiyi hər şeyi bircə anda tapdı.

Keçmiş iş yoldaşını qucaqlayıb:
– Sağ ol, Allah köməyin olsun! – deyə həyəcan-
la pıçıldadı.

* * *

O, Adil müəllimin məzarı üstünə bir dəstə qərənfillə gəldi. Bir də kitabla. Yeni işıq üzü görmüş «Qırxıncı otağın sirri» adlı yaşıl cildli kitabı məzarın mərmər sinə daşına qoyub, dərindən köks ötürdü. Kitabın rəngi bir parça çəmənliyi xatırladırdı. Hər yan yaz libasına bürünmüşdü. Adil Hüseynlinin ailəsinin uyuduğu məzardan gözəl bir qadın və bir cüt yeniyetmə boylanırdı.

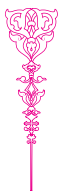
Cahan bu qoşa məzara baxa-baxa ürəyinin başından yol alıb, kirpiklərinin ucuna gəlib çatmış acı, isti göz yaşlarını saxlaya bilmədi. Çöhrəsini qəm-kədər bürümüş bu qarapaltarlı qadın yaşıl çəmən içində dayanmış ruha bənzəyirdi.

Adil Hüseynlinin vəsiyyətinə görə başdaşının bir üzünə qürbətdə dünyasını dəyişmiş atasının şəkli həkk olunmuşdu. Ailə haqqın dərğahında bir araya gəlmişdi. Bir vaxtlar Şuşada –dağların qoy-
nunda – yaylaqda olduğu kimi...

Adil Hüseynlinin «Qırxıncı otağın sirri» kitabı böyük əks-səda doğurmuşdu. Kitabın çapı Cahanı sevindirsə də, qəlbini məyusluqdan xilas edə bilməmişdi.

Onun telefonu susmaq bilmirdi. Tikanlı zənglər də vardı – bir çoxları onu qınayırdılar.

«...Oradakı adlar qondarmadır».

«...Sən dəli olmusan, əcəlin çatıb yoxsa?»

Və yaxud zəng edib deyirdilər:

«...Mərdlik və qəhrəmanlıq yalnız nağıllarda olur...»

«...Mən sənəin həbsxanada nə oyunlardan çıxdığını yaxşı bilirəm. Nəvənin taleyini düşün, ailəni düşün!»

Səslər bir-birinə qarışırdı, hədəyə-qorxuya çevrilirdi, gülləyə dönürdü, ox kimi bağrının başını yaralayır. Səslər beynində əks-səda verirdi:

«...Görünür Adil Hüseynli üçün çox darıxmısan...»

«...Necə bilirsən, görən o sənəinçün yer saxlayıbmı?»

«...Sən dünyanın ən bədbəxt qadınısan!»

«...Münasibətdə olduğun bütün kişiləri itirmisən!» – Deyəsən danışanın kimliyi son anda ona aydın oldu.

«... Kaş həmin gün ikinizi də gəbərdəydim!!!»

Cahanın səsi elə bil qyunun dibində cingildədi:

– Məncə siz buna hələ çox təəssüf edəcəksiniz!

* * *

Allahın işinə bax. Martin son günü oğlu Talehin maşınına əyləşib, məhkəməyə yola düşəndə, radioda səhər xəbərləri verilir və aparıcı deyirdi:

– Gökəmli hüquqşünas və yazıçı Adil Hüseynlinin ölümü ilə nəticələnən qanlı terror aktından yarım il ötüb. Terror aksiyasını planlaşdıran və həyata keçirən kimlərdir? Hüquq-mühafizə orqanları indiyə kimi bu suala cavab axtarsalar da, hələlik heç bir dəlil tapa bilməyiblər. Bəzi ekspertlərin fikrincə, killer başqa ölkənin vətəndaşı olduğuna görə, cinayəti törədənin şəxsiyyətini müəyyən etmək müşkülə dönüb. Bu gün məhkəmədə müəmmalı aksiyanın şahidi Cahan Axundova ifadə verəcək.

Taleh maşının sürətini azaldıb üzünü anasına tutdu:

– Ana, xahiş edirəm, Şahmarın gözünü yolda qoyma!

Oğlunun nə demək istədiyini Cahan yaxşı başa düşürdü. Səhər evdən çıxanda, Nərgiz arxasınca su atıb uğur diləmişdi.

– Mən ədalət nəminə bu son addımı atmalıyam, – Cahanın bütün düşüncəsinə hakim kəsilən yeganə cümlə bu idi.

– «Qırxıncı otağın sirri» kitabı çox qapıları üzünə bağlayacaq, ana!

– Bəlkə də açacaq! Nənəm demişkən, dərin suyun dibi var, uzun yolun sonu. Mən bu gün həqiqəti söyləyəcəyəm!

– Adil Hüseynlinin ağzına sıxılan güllə...

– Səncə o güllə Adil Hüseynlini susdura bildimi?

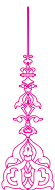

Aparıcı qız Cahanla bağlı xəbəri davam etdirirdi:

– Cahan Axundovanın redaktorluğu ilə nəşr olunan «Qırxıncı otağın sirri» kitabı ictimaiyyət tərəfindən, xüsusilə hüquq-mühafizə orqanlarında birmənalı qarşılanmayıb. Bir çoxları belə düşünür ki, kitabda adları çəkilənlər bu gün yenə öz çirkin əməllərini davam etdirir, ədalətdən yayınırlar. Xatırladaq ki, kitabın təqdimat mərasimi qalmaqalsız ötürməyib. Orada gedən faktlarla bağlı sabiq hakim Şahin Verdiyev də bugünkü məhkəmə istintaqında dindiriləcək. Bəzi ekspertlərin fikrincə, Şahin Verdiyev qanunsuz biznes fəaliyyətilə məşğul olaraq, Qaraxanlıdan qalan bank işi, beynəlxalq turizm, parfümeriya, təbii bitkilərdən dərman hazırlayan laboratoriya, mehmanxana təsərrüfatı və başqa obyektlərdə fəaliyyət göstərən holdinqə rəhbərlik edib. Vəzifəsindən sui-istifadə etdiyinə görə beş ay əvvəl işdən kənarlaşdırılıb. Əziz dinləyicilər, bilmək istərdik ki, siz bu məhkəmənin sonunu necə təsəvvür edirsiniz? Qısa musiqi fasiləsindən sonra bu mövzuda söhbətimizi davam etdirəcəyik, bizə zəng edin.

Sonra efirdə müğənni qadının səsi eşidildi:

*Necə nəğmə qoşum, necə dillənim,
Dost gedib, özümə gələ bilmirəm,
Elə bil əllərim quruyub mənim,
Gözümün yaşını silə bilmirəm.*

Halı çox pərişan idi. Fikrini cəmləyə bilmirdi: «Məhkəmədə həqiqəti söyləyəcəyəm. Yalnız həqiqəti. Düzü nədir, onu. Əlimdə kifayət qədər sübut var!»

Radio reklam verirdi.

«Mən sizin sevimliniz Mənzər Qarasevdəyam. Cavan qalmağıma və qastrol səfərlərimin təşkilinə görə «Qara Şahin» kampaniyasına minnətdaram.

Əziz qadınlar, əgər gözəl görünmək istəyirsinizsə, siz də bu kampaniyanın məhsullarından istifadə edin. Gözəl və güclü olmaq istəyirsinizsə, «Qara Şahin»ə güvənin.

Taleh iztehzə edib:

– Əxlaqına bərəkəllah! – dedi və radionu söndürdü.

* * *

Məhkəmə yeni binaya köçmüşdü. Yol və yolla irəliləyən maşın Cahanı bu yeni məhkəmə binasına aparırdı. Fikri verəcəyi ifadədə olsa da, gözü önündə sürətlə dəyişən şəhər lövhələrinə də laqeyd deyildi. Hər görüntü hansısa uzaq-yaxın yaddaşı oyadırdı. Aşağıda – dənizin sahilində gənclik illərindən gördüyü böyük bina sanki «Titanik» gəmisi kimi suya qərq olmuşdu. Deyirdilər ki, Qaraxanlı bu tikilidən ətriyyat və dərman preparatları saxlamaq üçün anbar kimi istifadə etmiş. Sonralar obyekt Şahin Verdiyev işlətsə də,

bünövrəsi çürüyən bina illərin hökmünə davam gətirə bilməmişdi.

Yuxarıda şimal-qərbdən əsən küləklərin qovub gətirdiyi bulud topaları sıxlaşmış, Xəzərin başı üzərindən asılıb qalmışdı.

Anbaan yeni məhkəmə binasına yaxınlaşan Cahana görə bu qədim şəhərin, mavi dənizin başı üstündə yalnız buludlar deyil, həm də onu qəlbən sevənlərin əziz ruhları dolaşırdı. Bu gün o, əziz, vicdanlı bir insanın ruhunun toxunulmazlığını qoruyacaqdı.

* * *

Cahan otuz ildən sonra bəlkə də ilk dəfə qırmızı paltar geyinmişdi. Məhkəmə iclasına gədən qadınlar nadir hallarda qırmızı paltar geyinirlər.

O, çoxlu insanın toplaşdığı məhkəmə zalına daxil olanda, uşaq vaxtı eşitdiyi «Qırmızı paltarlı qadının nağılı» yadına düşdü.

Biri vardı, biri yoxdu, Səbayel hökmdarının Mərcan adında sadə insanları qəlbən sevən gözəl və cəsarətli bir qızı vardı...

Cahan ilk dəfə bu nağılı eşidəndə çox balaca idi və əynində qırmızı don vardı. Nağılda Mərcan bir memarın edamına qarşı çıxmışdı.

Cahan, Adil Hüseynlinin qatilinin tapılması üçün bütün gücünü sərf etmiş, bir qaşığı qanından qorxmamışdı.

Uzun sürən məhkəmə hava qaralanda bitdi. Hökm oxundu. Atalar demişkən: «Nə tökərsən aşına, o da çıxar qaşığına». Nə isə...

Cahan isə hamıdan fərqli olaraq, məhkəmə zalından qələbə məğrurluğu ilə ayrıldı. Bütün iclas boyu bir an belə əlindən yerə qoymadığı «Qırxıncı otağın sirri» kitabı ədalət haqqında qüdrətli bir dastan idi. Əlbəttə, o dastanın şərqli müəlliflərindən biri də o idi – qırmızı paltarlı qadın.

Biri var idi, biri yox idi, bu dünyada Adil Hüseynli adlı mərd, ədalətli, cəsarətli bir hakim vardı...

Məhkəmə binasının girişindəki mərmər döşənmiş meydançaya çıxarkən, yumşaq saçları və qırmızı donunun yaxılığı dənizdən əsən küləyin təsiri ilə tərpənən Cahanın yeni nağılı başlanırdı.

Heç kim bilməsə də, o özü yaxşı bilirdi ki, bu nağıl ömrünün sonuna qədər onunla bərabər olacaqdır. Və ömrü bitənə kimi bu nağılı heç bir nağıl əvəz edə bilməyəcəkdir. Onun həyatında Adil Hüseynlini başqa heç bir kəsin əvəz edə bilmədiyini kimi...

Mart–noyabr, 2008-ci il

QUMRU YUMURTALARI

ZÜLEYXA VƏ
ÜÇ YUSİF ƏFSANƏSİ

Göy üzündə nə vardısı, gümüşü rəngə boyanmışdı. Zərif tül pərdəni andıran buludların arxasında parıldayan ulduzlar göy üzünə səpələnmiş irili-xırdalı yaqut daşlarını xatırladırdı. Hərdən həzin-həzin əsən meh bozumontul bulud parçalarını ipdən asılmış cuna kimi yellədirdi. Bədrələnmiş Ayın süd kimi ağappaq işığında yavaş-yavaş gözdən itən qərib durna qatarının get-gedə öləziyən nəğməsinə gənc qadınla gənc kişinin bir az bəm, bir az kədər, bir az da intim dolu səsləri qarışırdı:

*Bir dəfə yaşayırıq bu işıqlı dünyada,
Bürünüb bir vicuda,
Milyon-milyon yollara,
Talelərə, odlara,
Tuşlayıb ümidləri,
Hərəməz bir hədəfi,*

*Bir dəfə yaşayırıq,
Hərəməz bircə dəfə.
Bir dəfə yaşayırıq,
Hərəməz bircə dəfə.*

Mahnıda deyilirdi: «Hər şey gözəldir həyatda – qışda, baharda, aydın gündüzlərdə, qaranlıq gecələrdə, bəyaz şaxtalarda...» Dünyanın başdan-başa gözəl olması mümkündürmü? Bəlkə bunun üçün hər bir insanın həyatı şəffaf, maneəsiz, həm də mənalı olmalıdır?..

Necə yəni «Hər şey gözəldir həyatda?..» Bəs mənim həyatım gözəldirmi? Təmizdirmi, şəffafdırmı? Eheeyy, sizinləyəm, bu dünyanın gözəlliyindən ağızdolusu dəm vuranlar, mənə hiyləsiz, dürüst, səmimi cavab verin! Bəlkə mənim həyatımın heç zərrə qədər dəyəri yoxdur? Bəlkə məni bu halda, bu vəziyyətdə görməsəniz daha yaxşıdır? Hazırda yerdəmi, göydəmi, cənnətdəmi, cəhənnəmdəmi olduğumu dərk edə bilmirəm. Bəlkə mən zülmət içində işığa çatmaq ümidilə sürətlə şütüyən qatarın içində biletsiz, səksəkəli sərnişinəm? Bəlkə bələdçi gəlib başımın üstünü kəsdirəcək: – Bu qatar cənnətə gedir, – deyib ironik gülüşlə qolumdan tutacaq, «mədəni şəkildə» ayağa qaldıracaq, qapının ağzınacan sakit, simsar adam kimi qolumu buraxmayacaq, qapı açılacaq və məni gözlənilmədən təpiyi ilə vurub bayıra atacaq? Gedib cəhənnəmə düşəcəyəm? Hə, yaxşı,

hirsclənməyin, qoy siz deyən olsun, hər şey gözəldir, lap mənim qoynuna düşdüyüm cəhənnəm də.

O, yuxuda gah sayıqlayır, gah da inildəyirdi.

Nəhayət, mahnı bitdi, sanki işıq qaranlıqla əvəz olundu. Divar saatının çıqqıltısı eşidildi. Görəsən ayın neçəsidir, həftənin hansı günüdür? Yamanca huşsuz olmuşdu. Bəlkə ilıq payız gecəsidir, bəlkə sərin yay axşamlarından biridir? Ya da dan yerinin ağaran vaxtıdır, özü də yasəmən ətirli yaz günündə. Yoxsa ayazlı-şaxtalı qışın oğlan çağıdır? Amma nə fərqi? Bu dəm, bu an onun yan-yörəsində olan hər şey, hər şey gözəl idi!

Aylı-ulduzlu göy üzünün qoynuna elə bil nərdivanla dırmaşmışdı. Yolunu nurlandıran mavi işıq zolağını gözlənilmədən qatı duman uddu, amma o qorxmadı, yarıyuxulu getdiyi yolda müvazinətini saxlamağa çalışdı. Sonsuzluqdan endikcə, ürəyi çırpına-çırpına işıqları közərən dünyanı ilk dəfə yuxarıdan ləzzətlə seyr etməyə başladı. Ha çalışdısa da, yupyumşaq, alatoran aləmin harasında olduğunu ayırd edə bilmədi. Bəlkə yolunu azıb? Bəlkə onu əzizləyib ağuşuna alan bu əsrarəngiz dumanlı gecədən bir kəsin xəbəri yoxdur? Bəlkə bu gecə təkcə onun gecəsidir – tərədən-dırnağacan xoşbəxt edib, sonra da sarsıdıb bu hala salmışdı? Birdən-birə lap balaca olmuşdu – beş-altı yaşında... Budur, anası Göyçək arvad saçlarını sığallayır, üzgözündən, tellərindən öpür.

Sonra o, böyüyüb məktəbə getdi, özündən yaşca böyük bir qızı sevdi, açıb heç kəsə danışa bilmədiyi uğursuz sevgisindən sonra dərslərindən aldığı beşlər dördə, üçə, sonra da ikiyə endi. Səkkizinci sinifdə siqaretə, doqquzuncu sinifdə içkiyə qurşandı. Sonra da məhəllədəki tay-tuşlarının Toppuş Əntiqədən kibrit qutusunda aldığı anaşa deyilən otdan çəkdi...

İndi də ondakı kimi ayağı yerdən üzüldü, üfürülmüş şar kimi yupyumşaq buluda çatdı, oradan isə qəfil tanış, gözəl bir qadının qucağına düşdü.

Gənc qadın onu bağrına basıb əzizlədi, qızılgül ətirli öpüşlərə qərq etdi. Ömründə anlamadığı şirin, dadlı hislər bığ yeri yenicə tərləmiş Yusifi aşırdaşan işıq seli kimi çulğaladı. Qadının isti əlləri onun bədəninin elə gizli yerinə toxundu ki, özünü tanıdı, kişi olduğunu anladı, amma ayılıb özünə gələndə qorxa-qorxa, pıçıltıyla soruşdu:

– Mən hardayam? Yoxsa kişimi oldum, yox, yox, bu şərəfsizlik, nakişilikdir, – dedi.

Qadın onun sözünü kəsdi:

– Şərəfsiz niyə olursan? Kişisən, özü də lap əlasından! Ancaq daha bəsdir, görməmişlik eləmə, əl çək məndən!

Bu sözlər Yusifin qulağında bomba kimi partladı, diksinib gözlərini açdı, tavana baxdı, ayşəkili büllur çilçırağı görəndə, çaşqınlıq içində:

– Mən hardayam, bura haradır? – deyə həyəcan, həm də qorxu içində bir də soruşdu.

Sonra başını o yan-bu yana çevirdi. Pəncərənin pərvazından qotazlı, narıncı pərdə asılmışdı. Hər gün səhər yuxudan ayılında gözlərini ovuşdura-ovuşdura tamaşa etdiyi televiziya qülləsini bu dəfə nədənsə görmədi. Otaqdakı divar kağızının rəngi də, naxışları da başqa cür idi, – Yusif bu parıltılı naxışları gecə göy üzünə səpələnmiş irili-xırdalı ulduzlar sanmışdı.

Enli, yumşaq taxtın qarşısında şirşəkili divar sobası tələsmədən, bir vanda səssiz-səmirsiz yarırdı – otaq isti idi. «Bura necə düşmüşəm, mənə bura kim gətirib?» – deyə düşündü. Başında şiddətli ağrılar vardı, ağzı acı dadırdı, tünd spirt iyindən ürəyi bulanırdı. Həmişə olduğu kimi, indi də dikəlib yatağında oturdu, yanında çılpaq bir qadının üzüqoylu uzandığını görcək diksindi: «Dəhşət! Gecəki yuxumun ardını görmürəm?..» Qorxu içində gözlərini yenidən bərk-bərk ovuşdurdu. Saçından, əndamından ona tanış gələn qadına baxdığı ana qədər bir Allah bilir, neçə dəfə «Bircə o olmasın!» – deyə düşündü. Amma o idi! «Aman Allah, mənə qaramı basır, yoxsa yuxumu görmürəm?! Bu Zül.... Zülyadır?» Əllərini qaldırıb, iki-üç dəfə bərk-bərk başına çırpdı: «Kül olsun mənim tərəmə!» Zar-zar zarıdı, inildədi, sonra qorxudanmı, həyəcandanmı güclə eşidilən iniltisini içinə saldı: «Qardaş bildiyim adamın üzünə necə çıxacağam? Ay Allah, bu necə işdir? Mən ölməliyəm, ölməliyəm! Ancaq və ancaq ölməliyəm!»

Havası çatmadığından tez-tez nəfəs alır, cırıpınırdı. Onun narahatlığı Züleyxanı yuxudan oyatdı. Dikələndə qarşıdakı güzgüdə özünü və çaşqınlıq içindəki Yusifi gördü. Bir əli ilə üzünə dağılmış saçını arxaya yığdı. O biri əli ilə güllü mələfəni çılpaq əndamının üstünə çəkdi. Üst-üstə qoyulmuş balışı sahmanlayıb dirsəkləndi və müəmmalı tərzdə gülümsədi. Gözlərində çoxdan həsrətində olduğu arzusuna çatmış adamın sevinci və xoşbəxtliyi duyulurdu. Bu gecənin dadı, ləzzəti nur kimi çöhrəsinə yayılmışdı. Amma uzun payız gecəsində yaşanmış sevgi macərası sanki yarımçıq qalmışdı...

Züleyxa şux, irigiləli döşlərini Yusifin kürəyinə söykədi. Yusif diksindi və ondan aralanmaq istədi. Amma Züleyxa macal vermədi; arxadan ehtirasla onun boynuna sarıldı, yumşaq çənəsini çılpaq çiyninə sıxdı, pıçıltı ilə qulağına nəsə dedi.

Şiddətli dolunun əzib şil-küt etdiyi, torpağa sərdiyi buğda zəmisini buludlar arasından yenidən çıxan günəşin şüalarını heysiz-heysiz əmib qımıldadığı, sonrasa yavaş-yavaş dirçəlməyə başladığı kimi, Yusif də bu təmasdan xoşhallanır, təsəlli tapır, qəlbində həyatın bitmədiyi barədə yeni ümid işartıları yaranırdı.

Züleyxa Yusifin təslim olduğunu görüb dedi:

– Qorxma! Olan olub, keçən keçib.

Züleyxanın səsinə azacıq da olsa, peşmançılıq duyulmurdu. O, danışdıqca sevinci, gecəki sevgi

macərasından duyduğu məmnunluğu daha aydın hiss olunurdu:

– Bu sirri bir Allah bilir. Allah yaratdığı bəndələrindən kimi sevirsə, onun sirrini gizlədir. Qorxma, bu sirr ölənə kimi ikimizin arasında qalacaq!

Yusif başını qaldırmadan soruşdu:

– Məni bura necə gətirmisən?

Züleyxa gülümsündü:

– Bunun dediyi sözə bax e... Özün gəlmisən. Bir də gördüm qapını sındırırsan. Açdım. Qorxdum ki, səs-küyə qonşular gələr. O zəhrimardan o qədər çəkmişdin ki, heç özündə deyildin.

Dizlərini qucaqlayıb yataqda oturmuş Yusifin gicgahlarındakı damarlar gup-gup guppuldayırdı. O, daxilən nə qədər əzab çəksə də, Züleyxanın nəvazişi qarşısında tab gətirə bilmirdi. Gənc qadın hərərətli əlləri ilə Yusifin tüklü sinəsini oxşayıb odlu dodaqları ilə boynunun ardını, qulağını öpərək pıçıltıyla dedi:

– İnan mənə, Yuska, hər şey yaxşı olacaq. Bu gecəyəcən sən mənə utancaq, avam bir oğlan təsiri bağışlayırdın. Amma gecə mənə heç kəsdən eşitmədiyim o qədər xoş sözlər dedin ki. Vallah, düz sözümdür. Nəsib hara, sən hara?

Züleyxa Nəsibin adını çəkəndə, Yusifin sarıntı keçirdiyini hiss etdi, belə qərara gəldi ki, daha indən belə onun yanında bir də ərinin adını çəkməsin. Odur ki, söhbəti dəyişdi:

– Sən bu gecə qəlbimin lap sarı siminə toxundun. Qadın nədir, incə müsiqi aləti. Bilmirəm, bu hansı yazığının fikridir, amma dəqiqdir. İndiyədək kimsənin barmaqlarının dəymədiyi pərdələrdə məharətlə gəzişdin. Çoxdan həsrətində olduğum mahnını səsləndirdin. Bilirəm, peşmançılıq səni sıxır, amma bu gecənin necə şirin, dadlı, unudulmaz olduğunu təsəvvür edə bilməzsən. Yuska, niyə sursan, qurban olum, danış, bir söz de də?

Yusifin lal-dinməz düşüncələrə qərq olması sanki Züleyxanı birdən ayıltmışdı, qorxuya düşdü: «Birdən havalanar, dəli olar?»

– Yuska, özünə gəl, nə olub sənə? – deyib onu bərk-bərk silkələdi. – Axı, gecə sən bambaşqa idin. Elə çılğın, elə cazibədar. Bu dəqiqə sənə elə bir söz deyəcəyəm ki, çəkdiyin əzabdan qurtulacaqsan. O heç sənənin dostun deyil. İnan mənə, bir şey bilməsəm, demərəm.

Züleyxanın son sözləri Yusifin beynində ildırım kimi çaxdı. Öz-özünə düşündü: «Bu da məkrli, hiyləgər qadın oyunu. Bu ləkəni heç nə ilə yuyub təmizləmək olmaz. Kaş gördüklərim yuxu olaydı».

O, özündən asılı olmayaraq, başını yırğaladı. Bütün bu iyrənc əhvalatların yuxu deyil, həqiqət olduğuna inandı. Onu başıdumanlı halda vanna otağına aparar, ayılmaq üçün üz-gözünə su vuran, indisə çarpayıda boş sözlərlə ovundurmağa çalışan qadın məhz qardaş qədər doğma bildiyi Nəsibin arvadı Züleyxa idi.

Başını qaldırıb, məğlub olmuş adamlar kimi incik, utancaq nəzərlə Züleyxaya baxdı. İstehzal təbəssümündən biclik yağan Züleyxa, ani olaraq şeytana çevrildi.

Yarıyuxulu, yarıoyaq Yusif halsız, bir az da əsəbi halda soruşdu:

– Necə yəni o mənim dostum deyil?

– Bunu səni istədiyimdən deyirəm. O, səni sevmir. Uşaqlıq xatirələrimizdən xəbərdardır. İnan, bizi bir-birimizə qısqanır da. Mən deyəndə ki, Yusif qohumundur, dostundur, qoy gəlsin yanımıza, özünə bir iş tapsın, şübhələndi. Amma üzə vurmadı. Elə ki, gördü təkid edirəm, çarəsiz qalılıb razılaşdı. O, sənə nifrət edir. Etsin də. Mən ki, səni dünyalar qədər sevirəm. Özünü üzmə, Nəsib sənənin dostun deyil. Əvvəl-axır sözlərimin həqiqət olduğuna inanacaqsan.

Züleyxanın son sözləri Yusifin yadına səkkizinci sinifdə oxuyarkən baş vermiş bir hadisəni saldı. Məktəbdə təlim-tərbiyə işləri ilə bağlı iclas keçirilirdi. Orta yaşlı tarix müəllimi arxa sırada, on və on birinci sinfin şuluq uşaqlarının arasında oturmuş Yusifi yanına çağırırdı və iclasda iştirak edənlərə dedi:

– Səkkizinci sinfə qədər bu uşaq təlim-tərbiyəsinə görə təkcə sinfin deyil, bütün məktəbin gözü idi.

Müəllim birdən-birə Yusifin valideyni kimi dəvət olunmuş Nəsibə baxıb, sözünə davam etdi:

– Nə oldu birdən-birə bu uşağa?

Sonra o, məktəb direktorunu, müəllim yoldaşlarını gözdən keçirib daha da həyəcanla dedi:

– Yaxşı, tutaq ki, on, on birinci sinfin uşaqları özlərini kişi kimi tanıyırlar. Düzdür, onları da bağışlamaq olmaz. Ay əzizlərim, ayılın, bu xəstəlik xərçəng kimi metastaz verməkdədir. Qarşısını alın, bir azdan yeddinci, altıncı sinfin uşaqları da yoluxacaqlar. Nəsib, oğlum, bilirəm ki, Yusifin atası yoxdur, anası da günün çoxunu evdə olmur, bir tikə çörək qazanmaq üçün özünü oda-közə vurur. Yaxşı, bəs heç fikirləşmirsən ki, təkbaşına qalmış qohumunun taleyi necə olacaq?

Sonra üzünü hamıya tutub dedi:

– Elə bilməyin ki, şişirdirəm. Bir vaxt gələcəyinə ümid bəslədiyimiz bu uşağın cibindən görün nə çıxacaq? O, əlini Yusifin pencəyinin cibinə salmaq istədi. Amma Yusif qeyri-ixtiyari müəllimin əlini itələdi və geri çəkildi. Arxa cərgədə əyləşmiş yuxarı sinif şagirdləri pıqqılдаşdılar. Lakin onlar Nəsibin qalxıb irəli getdiyini görəndə pıqqıltılarını kəsdilər, aralığa sükut çökdü. Məktəb direktoru, müəllimlər mat-məəttəl qaldılar.

Nəsib Yusifə yaxınlaşıb, acıqlı bir tərzdə:

– Sakit ol! – dedi.

Nəsib əvvəlcə Yusifin pencəyinin, sonra şalvarının ciblərini yoxladı. Yaylıqdan başqa bir şey tapmadı.

Sinif rəhbəri:

– Nəsib, bala, daha keçib, qoltuq ciblərinə də bir bax, – dedi.

Nəsib içindəki həyəcan və qorxunu gizlədərək, soyuqqanlıqla Yusifin qoltuq ciblərini yoxladı. Hamının görməsi üçün oradan çıxardığı dəftər-qələmi yuxarı qaldırdı. Sonra sinif rəhbərinə sarı çevrilib arxayınqla:

– Özünüz də baxa bilərsiniz, – dedi.

Sinif rəhbəri Yusifə yaxınlaşdı, əlini onun sol döşünün üstündəki cibinə soxmaq istədi. Amma Yusif buna imkan vermədi, yenə müəllimin əlini itələyib, ondan bir addım geri çəkildi. Nəsib əlini Yusifin döş cibinə saldı. Barmağının ucu nəyəsə toxundu, əti ürpəşdi, fikirləşdi ki, bəlkə çıxarmayım, amma tez də fikrini dəyişdi: «Birdən sinif rəhbəri inad edib özü də baxmaq istəyər, uşaqların yanında biabır olaram, «Qohumu da bunun tayıdır, tərbiyəsizdir» deyərlər. Ona zillənən baxışların altında əsəblərini cilovlaya bilməyən Nəsib, barmaqları toxunan həmin şeyi çıxaranda, bunun boşalmış tütünü başqa şeylə əvəzlənmiş bir cüt papiros olduğunu gördü.

Sinif rəhbəri kədərlə:

– Bircə öləcəyim günü bilmirəm, – dedi.

Nəsib papirosları tutduğu əli ilə balaca dostunun sifətinə yağılı bir sillə vurdu. Yusifin burnundan fışqıran qan əvvəlcə pencəyini, sonra da köynəyini buladı. Yusif əli ilə burnunu tutub, azca əyilmiş vəziyyətdə qapıya sarı gedəndə, hələ də

onlara zillənən baxışların altında sıxılan Nəsib arxadan onu itələdi. Yusif üzüqoylu döşəməyə yıxıldı. Nəsibin ürəyi sancdı, onun qolundan tutub qaldırdı, yaylığını çıxarıb əlləri əsə-əsə üzünü sil-di.

Yusif həmin oktyabr gününü olduğu kimi xatırladı: «Bu şeytanın qızı bəlkə elə düz deyir. Yaxşı dost o qədər adamın – müəllimin, şagirdlərin yanında qardaş əvəzi bildiyi yeniyetmə oğlana elə silləmi vurardı? Silləni niyə başımdan, üzümdən, çiynimdən, kürəyimdən yox, burnumun üstündən vurdu? Özü də gücü gəldikcə, ürəkdən. Sillə cəhənnəm, məni arxadan itələyib yerə yıxmasını ömrüm boyu unutmaram, aparıb evdə it kimi döysəydi, heç inciməzdim».

Ancaq otaqdan çıxan kimi Nəsib yolboyu dil boğaza qoymadı, peşmançılıq çəkdi, yalvardı, səsi titrəyə-titrəyə dedi:

– Bağışla, qadan alım. Allah şeytana lənət eləsin. Mən də özümü itirdim. Nə etdiyimi bilmədim. Sınıf rəhbəri əzrayıl kimi başımın üstünü kəs-dirmişdi. Baxışlar yüz yerdən ox kimi, nizə kimi üz-gözümə sancılırdı, elə bil mənə deyirdilər, axı sən onun böyük qardaşısan, qohumusan, dostusan. Tərəfkeşlik etməməlisən, ədalətli olmalısan.

Nəsib Yusifin qolunu buraxmadan ona sarı əyildi, yenə həyəcan içində dedi:

– Burnunu sıx. Qan kəsilib, daha gəlmir. Kos-tyumuna görə narahat olma, sənə bundan da yax-

şısını alaram, hələ üstəlik köynək də. Lap elə bu gün, bir yerdə gedərik.

Evlərinə çatan kimi Nəsib Yusifin üz-gözünü, üst-başını yaş əski ilə təmizləyə-təmizləyə yenə dil boğaza qoymadı:

– Qadanı alaram sənin, axı mənim arzularım var. Sən bacarıqlısan, qabiliyyətliyə. Qoymaram axmaq uşaqlara qoşulasan. Mən sənə burda yox, xaricdə oxumağın istəyirəm, sən kəlləliyə. Bu baş, bu qabiliyyət ki, sənə də var, mən deyənə eləsən, sözümə qulaq assan, ingilis dilini də öyrənsən, Oksfordda, Kembrcdə oxuyarsan. Lap pullu da olsa. Sponsor da tapılar. Şirkət rəhbərlərinə müraciət edərik. Yusif, sən mənim dünyada ən çox istədiyim adamsan. Ürəyindəkiləri mənədən gizlətmə. Nə istəsən, mənə də, kömək edəcəyəm.

Nəsib bu sözləri deyəndən sonra balaca dostunun üz-gözündən öpüb, onu bağrına basdı. Yusif bunları xatırlayanda, o doğmalığı, o məhrəmliyi bir də duydu: «Yox, bu şeytan qızı aramızı soyudur. Lap dostum deyilsə də, Nəsibin mənə olan münasibətinin müqabilində ona qarşı etdiyim nankorluq, əclaflıq bağışlanılmazdır. Şeytan qızı. Elə bilir yadımdan çıxıb».

Yusif Züleyxanı balaca vaxtlarından tanıyırdı. Qonşu uşaqları ilə bir yerdə o qədər «gizlənpaç», «evcik-evcik» oynamışdılar ki. Ələlxüsus də, Yusif, Nəsib, Züleyxa... Onların üçü də atasız idi. Nəsibin atasıyla birgə anası da təzəlikcə avtomobil

qəzasında həlak olmuşdu. Onun yeyib-içməyinə, pal-paltarının səliqəsinə uzaq qohum kimi oğlu Yusiflə birgə qonşuluqlarına sığınmış Göyçək arvad baxırdı. Bəzən qonşu uşaqlarından ayrılıb, bir «ailə» olurdular. Nəsim deyingən ata, Züleyxa mehriban, qayğıkeş ana, Yusif isə onların sakit, utancaq, sözbəxan, göyçək, sevimli uşağı. Bu balaca «ailə»nin üzvləri artıq həm də ayrılmaz dost olmuşdular. O illərdən Yusifin aydın, təmiz uşaq yaddaşında bir gizlənpaç oyunu qalmışdı, qaranlıq gecədə yanıb-sönən bir şimşək kimi.

Gün əyləndən başlanan gizlənpaç oyunu şər qarışanda hələ də qurtarmamışdı. Altıncı sinifdə oxuyan Züleyxa balaca Yusifin əlindən tutub, qaça-qaça «Novostroyka» deyilən yerin hündür hasarının yanına aparmışdı. Dəmir çubuqların üstünə yığılmış lay taxtaların altındakı dar keçiddən əvvəlcə Yusif, sonra çətinliklə də olsa, sürtülə-sürtülə, sivişə-sivişə Züleyxa keçmişdi. Beləcə, bir az aralıda qalaq-qalaq yığılmış taxta-tuxtaya söykədilmiş, adama boy verməyən fanerlərin arxasında gizlənmışdilər. Kubik daşının üstündə oturmuş Züleyxa Yusifi yanına çəkmiş, əvvəlcə tələsə-tələsə qızarıb pörtmüş yanaqlarından, yupyumru çənəsindən öpmüş, sonra dodaqlarını dodaqlarına söykəmiş, axırda iki əli ilə başını sinəsinə bərk-bərk sıxaraq, «Yüz il axtarsalar da bizi tapmazlar» demişdi. Yusifin qulağına astadan, lap astadan pıçıldamışdı:

– Sən mənim ərimсэн. Həqiqi ərim. Bildin?

Yusif etiraz etmişdi:

– Yox, sənin ərin Nəsibdir. Mən isə oğlunam.

Züleyxa gülmüşdü:

– «Evçik-evçik» oynayanda, hə. Amma indi sən mənim həqiqi ərimсэн. Oldumu?

Yusif başını tərpədərək razılığını bildirmişdi. Bu vaxt Züleyxa Yusifin yanaqlarından, boynundan, dodaqlarından daha da qızğınlıqla öpmüş, qəfildən onu dikəldərək ayağa qaldırmış, balaca əlini ovcuna alaraq, nazik yay donunun altına – cılpaq sinəsinin sol tərəfinə qoymuş, «Gör ürəyim necə döyünür?» – demişdi.

Sonra döşlərini göstərib pıçıldamışdı:

– Görürsən, döşlərim çıxıb. Anam deyir ki, bunlar qumru yumurtalarıdır. Sıx də... Qorxma, sınmaz!

Yusif özünü itirmişdi. Züleyxa hirsələnmişdi.

– Qorxaq. Fərsiz. Mat-mat üzümə baxır. Mən səni belə bilməzdim. Sabah da gələk. Yaxşı?

Yusif dinməmişdi.

Neçə il qabaq Göyçək arvad Yusifi qışda evdə vannada, yayda isə balaca həyətlərindəki əncir ağacının altında çox vaxt Züleyxanın köməyi ilə çimizdirirdi. Bəzən Züleyxa vedrədən isti suyu parça doldurub Yusifin başına tökür, Göyçək arvad çimizdirir, bəzən də əksinə, Göyçək arvad su tökür, Züleyxa Yusifin bədənini sürtür, sabunlayır, arada da onu gah qıdıqlayır, gah da çimdik-

ləyirdi. Bu vaxt Yusif atılıb-düşür, gah qəhqəhə çəkib uğunur, gah da əsəbiləşir, ağlamsına-ağlamsına «Ana, özün, özün» – deyirdi.

* * *

Yusif ilk dəfə məktəbə gedəcəkdi. Boyu birdən-birə sürətlə uzansa da, onu hələ də əncir ağacının altında Göyçək arvadla Züleyxa çimizdirirdi.

Züleyxa parçı Göyçək arvada uzadıb lap yaşlılar kimi qart-qart dedi:

– Canıma sinmədi, al sən tök, mən sürtüm.

O, Yusifin əvvəlcə qollarını, sonra da çiyinlərini, kürəyini ürəkdən, canı-dildən kisələməyə başladı:

– Göycək xala, sən Allah, görürsən necə kir çıxır? – dedi.

– Görürəm, görürəm. Bütün günü toyuq kimi torpaqda eşələnir də.

Göyçək arvad mətbəxə – qazın üstündəki ikinci vedrəni gətirməyə gedəndə, Züleyxa Yusifin belinin aşağılarını ovxalayıb, əlini tumanının altına saldı, yanlarını ovuşdurdu. Yusif tez iki əli ilə tumanından yapışaraq yuxarı dartdı. Züleyxa onun əllərinin üstünü şapalaqlayaraq bir az əsəbi, bir az da ərklə:

– Dünənəcən səni lümbələnliət çimizdirən mən deyildim? Dayan görüm, kişi olub! – deyib qəfildən onun tumanını gücü gəldikcə aşağı dartdı, dizlərinəcən endirdi. – Kir-pasağın içindəmi gedəcəksən məktəbə?

Sonra necə oldusa, Züleyxanın əli onun kişiliyinə dəydi. Bütün bunların hamısı bircə anın içində baş verdi. Göyçək arvad su dolu vedrə ilə qayıdanda, Züleyxa artıq Yusifin baldırlarını sür-tür, yumşaq, ipək səslə deyirdi:

– Səndən mənə yar olmaz, sən mənim balam-san.

Göyçək arvad bunu eşidəndə, dedi:

– Ay qız, uşağın üzünün suyunu tökmə, dilini farağat qoy.

Yusif dəcəl tay-tuşları, siniflərindəki qızlar, qonşu qız-gəlinlərlə bağlı görüb–eşitdikləri, bəzənsə özlərinin uydurduqları əhvalatları kiməsə danışmaq istəsə də, abırlı, həyalı olması ona mane olurdu. Sonralar Nəsimin Züleyxa ilə görüşdüyünü, gəzdiyini biləndə, həmin əhvalatları lap yaxın sirdaşına belə danışmamasına görə sevindi, o xatirələri biryolluq yaddaşının dərin yerində basdırıb, unutmağa çalışdı.

– ...Hə, bax, belə. Danış, qurban olum sənə, danış. Onda boşalıb yüngülləşəcəksən. Yaman qorxutdun məni, iraq olsun, dedim yaqın dilin tutulub, – Züleyxanın şirin, qılıqlı, qayğıkeşlikdən xəbər verən məlahətli səsi onu xəyaldan ayırdı.

– Mən bədbəxt nə danışım? Gecə qolumdan tutub, hamama aparıb üz-gözümə su vurmaq istəyirdin. Bundan başqa heç nə yadıma gəlmir. Sən bu işi çoxdan arzulayırdın, lap çoxdan, axır ki, məni tələyə saldın.

Yusifin elə belə də deyəcəyini əvvəlcədən yaxşı bilən Züleyxa, onun sözünü kəsərək:

– Düz sözə nə deyəsən, çoxdankı, lap çoxdankı arzuma çatdım, – dedi. – Çox içmişdin. Həm də özünlə «ot-ələf» gətirmişdin. Özün çəkəndən sonra mənə də verdin. O, olmasaydı, bəlkə hələ günlərlə, aylarla içimdə qovrulacaqdım. O, ikimizə də cəsarət verdi. Gör bədənimi nə hala salmışan? – Mələfəni üstündən atdı. Sinəsindəki, çiynlərindəki qaraltıları bir-bir göstərərək, hiyləgərcəsinə ağlamsındı. Yusifin gözləri böyüdü, sifətini əzəbli bir vahimə bürüdü. Bir an Züleyxanın ona yazığı gəldi, ürəyindən kömək etmək, onu gərgin vəziyyətdən qurtarmaq keçdi. Ancaq Yusifin «Axır ki, mənə tələyə saldın» ifadəsi qulağında yenidən səslənəndə, qəfildən aşib-daşan hirsini cilovlayaraq, qılıqlı, həm də istehzalılıqla dedi:

– Deyirsən heç nə yadında deyil?

Tələsmədən qalxıb qısaqol qara köynəyini geyindi. Gedib çarpayı ilə üz bəzəndəki divar sobasının üstündən kameranı götürüb qapağını açdı, balaca diski çıxardı:

– Yuska, qadan alım, gəl günahkar axtarmayaq, birgə fikirləşib xilas yolu tapaq. Deyirsən öz ehtirasım üçün bunları mən düzüb-qoşmuşam? Adam sevdiyi şəxslə səmimi olmalıdır. Səni çox istədiyimi ərim də bilir. Bəzən sənənin manikənlərə bənzədiyini söyləyəndə, o, əsəbiləşib deyir: «Ehtiyatlı ol, birdən Yusifə vurularsan». Mən də zarafata salıb soruşu-

ram: «Vurulsam, neyləyərsən?» O da «Onu vurulandan sonra fikirləşərik» deyir. Çox vaxt onunla yatanda xəyalımda səni canlandırmışam. Hə, onu deyirdim, bugecəki unudulmaz macəramızda azmı, çoxmu, sənin də payın var. Bütün günahı mənim üstümə atmağın sənin çılğınlığına, ipə-sapa yatmayan təbiətinə – yeri gəlmişkən deyim ki, səni bu çılğınlığına görə istəyirəm – centlmenliyinə yaraşmır. Sən özünü kefli olmağınla təmizə çıxarmaq istəyirsən. Kefli adam un çuvalı kimi yıxılıb yatar. Jurnallarda, disklərdə gördüyün pornoqrafik oyunları mənim başıma açırdın. Uzun illərin dustağı qaçıb meşədə qarşısına çıxmış ilk qadınla elədiyi vəhşi rəftarı sən mənimlə edirdin. Səni hədsiz dərəcədə sevdiiyə görə bu cür amansız hərəkətlərinə dözürdüm, bütün bədəniyə elə bil banka salıblar, ləkə-ləkədir. Heç onda Nəşib-zad yadına düşmürdü. Buyurub baxa bilərsən.

Yusifin susduğunu, nisbətən toxdadığını görəndə, Züleyxa ürəkləndi, daha həvəslə və inamla danışmağa başladı:

– Özün də bilirsən ki, Nəşib altı-yeddi aylıq müqavilə ilə Ərəbistanda işləməyə yollanacaq. Namus-qeyrət barəsində düşünən adam da heç cavan arvadını bu müddətə tək qoyub gedər? Sözüün qıçası, elədiyimiz günahı yarı bölməliyik. Bir nəfər üçün çox ağır olar, – o, əlindəki diski Yusifə uzatdı. – Unutma ki, Nəşib bilsə, ikimizi də öldürər. Ancaq sözümə qulaq assan, hər şeyi yoluna qoyaram.

Yusif nə edəcəyini bilmədi. Sarsılmış halda diski alıb, key kimi o üz-bu üzünə baxdı, ürəyindən onu qırıb parça-parça etmək keçdi.

Züleyxa qadın hissiyatı ilə onun niyyətini duyduğundan, sakit və soyuqqanlı halda dedi:

– Sındırsan da, sındırmasan da, bu səninkidir, mənimki özümdədir. Onu ömrüm boyu bu unudulmaz gecəməzdən yadigar saxlayacağam. Axar sudan bircə dəfə keçmək mümkündür. Ötən gecəmiz bir də heç vaxt təkrar olunmayacaq. Yaxşı, gedim yuyunum, sonra bir qərara gələrik. Özünü ələ al, hər şey yaxşı olacaq. Gecə dinlədiyimiz mahnı yadıncadırmı?

Züleyxa həmin mahnını oxuya-oxuya paltar dolabından hamam dəsmalı götürüb vanna otağına keçdi:

*Hər şey gözəldir həyatda,
Sən bu gözəlliyi anlaya, duya bilsən,
Hər şey gözəldir həyatda
Özün bir zərrə gözəllik yarada bilsən,
Yarada bilsən.
Arzuda inam, inamda şübhə qorxusu.
Ümiddə səadət, səadətdə onu itirmək qorxusu
Nə qədərdir, nə qədərdir, nə qədərdir...*

«Bəlkə yalan deyir? Uşaq vaxtı da mənimlə bu cür məzələnəmirdimi? Bunu kim lentə aldı?»

Yusif əlləri əsə-əsə diski kameraya qoydu və barmağını düyməyə basdı...

Yataq otağı. Taxt. Taxtın sağında və solunda üzəri çəhrayı abajurlu balaca gecə lampaları. Taxtın önündə yan-yana qoyulmuş iki kreslo. Divar sobası, sobanın yanında köynəksiz, şalvarsız özü... Züleyxa kəsik-kəsik inildəyərək onu özündən aralamağa çalışır:

– Yox, Yuska, yox, yalvarıram, lazım deyil, ayıbdır, bu iyrənc şeydir. Birdən ələ keçərik, ikimiz də məhv olarıq! Dayan, ay vəhşi, ay görməmiş! Bəyəm bu vaxtacan çılpaq qadın görməmişən, çıx get, sən sərxoşsan, sən manyaksan.

Balaca ekranda itələsmə, qarışıqlıq. Sonra o, sobanın qabağında Züleyxanın alt paltarını soyundurmaq istəyir. Züleyxa onu geri itələyir. Yusif hirslənir:

– Zülya, sən məni çox hirsləndirmisən, alçaltmısan, yandırmısan, təhqir etmisən! Neçə dəfə demişəm, mənə «qızbacı» demə! Mən uşaq-zad deyiləm!

Züleyxa gülə-gülə:

– Hə, uşaq deyilsən, daha demərəm, kişisən, özü də əla kişisən! Ancaq əl çək məndən!

Ekranda yenə qarmaqarışıq kadrlar görünür, sonra bir-birinə sarılmış lüt bədənələr. Yusifin gözləri böyüyür, üzü xəcalətdən alışıb-yanır, o dözə bilmir, kameranı söndürüb əlləri əsə-əsə diski çıxarır: «Axı bu necə oldu?»

Yusif nə qədər cəhd etsə də, gecə Züleyxanın onun üz-gözüne su vurub, ayılmaq üçün vanna

otağına dartıb apardığı andan sonra heç nəyi xatırlaya bilmədi: «Görəsən diskin o biri tayını hara qoyub?»

Sanki birdən-birə özünə gəldi. Tələsik kamodun siyirməsinə, taxtın baş tərəfindənki dolabçalara, balışın altına baxdı.

Züleyxa vanna otağından çıxıb hamam dəsmalı ilə qurulana-qurulana:

– Yuska, gəl sən də yuyun, yaxşı su gəlir. Mən də gedim mətbəxə; ürəyin nə istəyir, canım-gözüm?

«Sözə bax, ürəyin nə istəyir! Kişiliyim çatsaydı, namusum, qeyrətim olsaydı, ölüm istəyərdim!»

* * *

Yazın xoş günlərindən biri idi. Təbiət şəhərin ən köhnə məhəllələrinin hisli-paslı evlərinə də ətir çiləmişdi. Yusif də anası kimi Züleyxanı «şiringəlin» deyə çağırırdı. Dostu Nəsib Neft Daşlarında təzə işə düzəlmişdi, gündə on iki-on üç saat çalışırdı, ay ərzində cəmi bir neçə gün evə gəlirdi. İş yerindən mənzil alacaqdı deyə, ayrılığa, hər əzaba dözürdü.

Nəsib gedəndən sonra Yusif tək qalmışdı. Anası da Züleyxanın anası – qapıbir qonşuları Toppuş Əntiqəyə qoşulub xırda-para ticarətlə məşğul olur, bəzən də xarici ölkələrə bir həftəlik səfərə gedirdi.

Belə günlərdə Nəsibin yoxluğundan istifadə edib köhnə evlərinə gələn Züleyxa, Yusifi yoldan

çıxarmaq üçün min bir cildə girirdi. Züleyxa bilirdi ki, Yusifin dərs hazırlamağa həvəsi yoxdur. Gününü avara tay-tuşları ilə veyillənməklə, evə qayıdanda isə «Cocuqlar duymasın» adlı türk teleserialına baxmaqla keçirir.

Bir dəfə Yusif evdə olanda Züleyxa həyətdəki hamama girdi, yuyundu və aradan heç üç dəqiqə keçməmişdi ki, onu səslədi:

– Yusif, məhrəba yadımdan çıxıb, nə olar, onu bizim evdən gətir də.

Yusif paltar dolabının aşağı gözündən məhrəbanı götürüb hamama yaxınlaşanda, qapı qəfildən açıldı. O, Züleyxanın buğlanan bəmbəyaz bədənini görəndə çaşdı, məhrəba əlindən yerə düşdü, həyəcandan ürəyi tez-tez döyündü, dili tutuldu. Guya Züleyxa da özünü itirdi. Bir əli ilə ayıb yerini, o biri əli ilə də gah sağ, gah da sol döşünü gizlətməyə çalışdı:

– Sən Allah bağışla, istidən, bəlkə də dəm qazından az qala boğulmuşdum, – deyib dərindən nəfəs aldı.

Yusif başını qaldırmadan əyilib məhrəbanı yerdən götürdü və ona sarı uzatdı. Züleyxa məhrəbanı dərhal almadı. Yusifin qulaqlarının dibinəcən xoruz pipiyi kimi qızardığını görüb:

– Yusifcan, mən boğuluram. A... A... Sənə nə oldu? Ağzını yumsana... Mən də elə bilirəm daha böyümüsən, – məhrəbanı onun əlindən alıb, mini yubka kimi belinə doladı. – Ədə, pəncərəni aç, bo-

ğuldum, lüt qadın-zad görməmişən? Utancaq idin, elə utancaq da qalmısan. Eşitməmişən ki, utananın oğlu olmaz? Nəfəsim çatmır, qaç pəncərəni aç, halım yaxşı deyil.

Bu əhvalatdan bir gün sonra gecədən xeyli ötsə də, Züleyxanın gözünə yuxu getmədi. Həyətə çıxdı. Yusifgilin evi onların evinə bitişik idi.

Birdən Yusifin həmişə tək yatdığı otaqdan qarmaqarışıq səslər gəldi. Züleyxa içəriyə nə vaxt girdiyini bilmədi. Yusif yuxuda qan-tər içində əl-qol atırdı. Üzündə, alnında, sinəsində tər damcıları gilələnmişdi. Züleyxa dəsmal götürüb onun tərini ustufca sildi. Yanağına toxunanda, Yusif diksinib gözlərini açdı. Başının üstündə bəyaz gecə köynəyində dayanmış Züleyxanı görəndə, ayıldığını, yoxsa hələ də yuxu gördüyünü kəsdirə bilmədi. Züleyxa bic baxışlarla gülə-gülə dedi:

– Yuxuda kiminlə əlləşib-vuruşurdun? Arada gülürdün də. Deyəsən...

Züleyxa nə qədər sorğu-suala tutsa da, Yusif gözünü ondan yayındırıb, tavana baxır və susurdu.

Züleyxa yorğanı dartışdıra-dartışdıra:

– Ay qırışmal, yoxsa yuxuda məni görürdün? Əgər belədirsə, çin olsun! – dedi

Həyətdə, ikisi tək olanda, Züleyxa tez-tez ya sabunu, saç şampununu, ya da darağı gətirməsi üçün Yusifi gah hamama, gah da yataq otağına çağırırdı.

Bir dəfə soyuqladığını bəhanə edərək, kürəyini Yusifə ovdurub, sonra da yod çəkdi. Yusifin utandığını görəndə, onu qıcıqlandırmaq niyyəti ilə dedi:

– Ey, qızbacı, nə olub? Yoxsa özünü kişi sayırsan? Mənim üçün lap bapbalaca cocuqsan. Belə olmasaydı, günlərlə «Cocuqlar duymasın» teleserialının qarşısında donub qalmazdın.

Yusif:

– Bəsdir də, şiringəlin, qanımı qaraltma, – deyib ondan uzaqlaşmaq istədi.

– Şirin olduğumu haradan bildin, ay bəbə? Özün cocuqsan, ancaq danışığın böyükdür, – Züleyxa ona sataşmaqdan həzz aldı. – Yuska, kəsəndə sən özünü lap zalım qızbacı kimi aparırısan. İncimə. Nolar, mən tək darıxdığımdan sənənlə məzələnirəm. Sən də məşallah, ancaq cırnayanda adamla kəlmə kəsirsən. Üzün pörtüb qızaranda, adam səndən əl çəkmək istəmir. Anası Göyçək olanın, balası da göyçək olar. Göyçək Yusif, ölürəm səni cıratmaqçün.

Yusifin ilk dəfə – soyuq dekabr günlərindən birində məhəllə uşaqlarına qoşulub siqaret çəkməsinə səbəb də elə Züleyxanın tikanlı sözləri, onunla dönə-dönə məzələnməsi oldu. Amma məhəllənin oğlanları təkcə siqaret çəkmirdilər. Bir dəfə onlar Yusifə siqaretin içinə doldurulmuş elə bir şey verdilər ki, bircə qullab vurandan sonra dünya başına fırlandı, gözləri dumanlandı. Bir-

birinə dolaşan ayaqları ilə evlərinə güclə gəlib çıxdı. O, həyatə girəndə Züleyxaya rast gəldi və nə üçünsə soruşdu:

– Bu gün neçənci gündür?

Züleyxanın yasəmən ətri saçan nəfəsi üzünə meh kimi toxundu, incə, zərif əlləri saçına sığal çəkdi:

– Neçənci gündür yox, neçənci əsrdir soruşsana – pıçıldayaraq təzə təqvimdən qopardığı yarpaq boyda vərəqi onun ovcuna qoydu.

– Oyan, Yuska, artıq XXI əsrdir!

* * *

Aylar, illər ötüb-keçdi. Nəsibə iş yerindən iki-otaqlı təzə mənzil verdilər. Təmirdən sonra gənc ailə bir müddət tək yaşadı. Amma çox keçmədi ki, Nəsibin qəlbində qısqanlıq küləkləri əsməyə başladı. Züleyxa doğrudan da gözəl idi və ətrafdakı şorgöz kişilərin diqqətini cəlb edirdi.

Nəsib gündüzlər dənizdə işləyirdi, gecələr isə tək qalan arvadını düşünəndə yuxusu ərşə çəkilirdi. Nəhayət, o belə qərara gəldi ki, təzədən köhnə həyatə – Züleyxanın anasıgilə köçsünlər, təzə evlərini isə kirayə versinlər. Nəsib eyni zamanda fikirləşdi ki, Züleyxa öz evlərində qalsa, dostunun – Yusifin də gözü üstündə olar. O, həm də Yusifin yavaş-yavaş pozulduğunu görürdü. Düşündü ki, bəlkə Züleyxanın da ona bir müsbət təsiri oldu. Bu barədə bir dəfə Göyçək arvada da demişdi:

– Belə getsə, bir gün gözünü açıb görəcəksən ki, sənin bu mələk kimi oğlun məhəllənin avara, gicbəsər uşaqlarına qoşulub, ya narkoman olub, ya da oğru. Vallah, düz deyirəm.

Göyçək arvad da gileylənməyə başlamışdı:

– Bilmirəm balamı kim yoldan çıxardı, başını kim yedi? Daha heç nəyə marağı yoxdur. Taytuşları kimi alver-zad da əlindən gəlmir, indi oxuyan da, oxumayan da bazarda qaz vurub, qazan doldurur. O isə məhəllədən uzağı tanımır. Arvadın – Züleyxa əbəs yerə ona «qızbacı» demir ki.

Nəsib əsəbiləşmişdi:

– Züleyxa qələt eləyir. Çalışıb Yusifə bir iş tapacağam. Qoy evə gəlir gətirsin. Sən də bir az dincəl.

Göyçək arvad bu sözləri eşidəndə bərk sevinmişdi:

– Ömrün uzun olsun, ay bala, qohumluqdan, dostluqdan əskik olmayasan! Daha mən də elə bir alver-zad eləmirəm, ora-bura gedəndə qayınanana qulaq yoldaşı oluram. Neyləyim, sözündən çıxma bilmirəm. İyirmi ilə yaxındır bir-birimizi tanıyıırıq. Bu məhəllədə onun sayəsində yurd-yuva qurmuşuq.

Nəsib səsinə alçaldaraq qayınanasından gileylənmişdi:

– Kaş ondan uzaq olaydın. Mən də çarəsizlikdən yaxınlıq edirəm. Taleyin hökmündən çıxmaq olmur.

Nəsib niyə belə dedi, Göyçək arvad anlamamışdı.

Nəsib söhbətin yönünü dəyişmişdi:

– Qoy xaricə gedim, gələndən sonra Yusifin iş məsələsini yüz faiz həll edəcəyəm.

* * *

Soyuq düşün altında Yusif nisbətən daha ayıq başla düşündü: «Nə edim? Züleyxanın miskin quluna çevrilim? Şərəfsizliyimi davam etdirim? Görəsən, Züleyxa Nəsibə bir söz deyəcək? Özünü təmizə çıxarmaq üçün diskdən istifadə edəcək? Əgər onu çəkibsə, deməli, nəşə bir məqsədi olub. Kim bilir, bəlkə də anası ilə Nəsibi barışdırmaq üçün... Axı o, istəmir ki, biz dost olaq. Yox, bəlkə bu şeytan qızı bir şey bilir? Bəlkə düz deyir, biz dost deyilik? Yox, bu ola bilməz, Nəsib bir Yusif deyəndə, beşi də ağzından tökülür. Axı biz həm də qohumuq. Bu fitnəkar iblis öz iyrənc əməlini davam etdirmək üçün qəsdən aramızda soyuqluq yaradır. Nəsib gör məni necə inandırır? Həmişə ona dost deyirdim, indi Nəsib deyirəm. Nəsib tərsin biridir, dediyinə baxma, Züleyxanı nə qədər qısqansa da, gömrükxanada dar balağından kokain pake-ti çıxan bir qayınananın evinə gəlməyinə heç vaxt razı olmaz, hökmən fikrindən daşınacaq. Bəlkə bu Züleyxanın ssenarisidir? Bəlkə həyətə mənə görə qayıdır? Bəlkə o diski almaq üçün mən də yalançı aşiq roluna girim? Turalım, diski alıb məhv

etdim, bəs bu biabırılıqdan sonra rahat yaşaya biləcəyəmmi? Bəlkə əsgər gedim? Əsgərlikdən sonra da... Əsgərlikdə ermənilərin tərəfinə kö-nüllü keçmək də mənim tutduğum bu namussuz hərəkətdən yaxşıdır. Yerim ancaq cəhənnəmdir. Eh, Züleyxa, Züleyxa, sən mələk donuna girmiş bir iblissən!»

Züleyxa mətbəxdən onu səslədi:

– Yuska, harda qaldın? Bəsdir naz elədin! Gəl nahar edək.

Züleyxa gözəl süfrə açmışdı.

Billur qrafindən qədəhlərə konyak süzdü. O, ənlilik-kirşansız da gözəl, tərəvətli görünürdü. Qıçını qıçının üstünə aşırıb, stulda saymazyanə əyləşmişdi. Aşıрма xalatının qabağı açıq idi. Nəzərlərini Yusifin üzünə zilləmişdi.

Mətbəxin pəncərəsindən dəniz görünürdü. Yusif dənizə baxa-baxa dostunu düşünürdü. Ona elə gəldi ki, indi Nəsim ən hündür neft buruğunun kəlləsinə çıxıb şəhərə tərəf boylanır, əlində də dənizin dərinliyini göstərən durbinəbənzər qərribə cihaz var. Əcnəbi neft kampaniyasına məxsus o qərribə cihazla uzaqdan Nəsim onları görür. «Bəlkə Nəsimin təriflədiyi o əcnəbilər elə cihaz ixtira edəblər ki, uzaqdan baxanda istədiyin binanın istənilən mənzilində yataq otağını da göstərir? Yox, yox, belə qərribə şeylər ancaq Hollivud filmlərində olur, qısqanc ər və ya arvad xəyanəti sübut etmək üçün pul verib şəxsi detektiv tuturlar».

Züleyxa Yusifin gözlərinə baxa-baxa tavadakı qayğanaqdan boşqabına çəkdi.

– Nəsibi düşünürsən? – soruşdu.

Cavab gözləmədən, dərindən köks ötürüb dedi:

– Hə, o yazıq bu dünyada məni təkcə sənə qısqanmır, sən çox sadəsən, həm də üzüyolasan, yəqin dini rəvayətlərdə gözəlliyindən bəhs olunan Yusif Peyğəmbər kimi safsan, təmizsən. Misir padşahının vəziri Yusifi kölə kimi satın alsa da, arvadına buyurmuşdu ki, ona öz oğlu kimi hörmət etsin, qadınsa ona meylin salıb kam almaq istəyir, yəni aşiq olur. Amma istədiyi cavabı ala bilməyəndə, hiylə ilə onu zindana saldırır. Hə, sən də mənim üçün Yusif qədər gözəl olmağına gözəlsən, ən azından ona görə ki, sən də Züleyxa kimi gözəl bir qadınla necə rəftar etməyi bilmirsən. Zindana düşməyi gözəl qadınla yaxınlıq etməkdən üstün tutan Yusifi bir qul ikən Misirdə sultan edən bəs hansı qüvvə idi görəsən? Saflığı, təmizliyimi? Yoxsa Allah qorxusu? Bəlkə bütün bunlar bizim kimi adamları günah işlərdən çəkəndirmək üçün uydurulub? Bəlkə Züleyxa kimi bir qadınla yaxınlığı elə Yusifi taxt-taca aparacaqdı? Əgər günah deyilən bir şey insana padşahların belə fərmanla verə bilmədiyini verirsə, xoşbəxt olmağının qarantıdırsa, bəs onda necə? Günah törədən adam mənliyini itirdiyindən daha çox maddi cəhətdən bəhrələnir. Mən bu günahı zövq xətrinə etmirəm, heç kef-əyləncə də saymıram, Yusif! Mən daha

məzmunsuz həyat yaşamaqdan usanmışam. Çünki bir dəfə gəlirik biz bu həyata, yalnız bircə dəfə. İnsanın həyatının rəngarəng olması üçün təkəcə onun evli olub-olmaması kifayət etmir. Amma bilmirəm, bilmirəm, mən yazıq Nəsim gələndə bədənimdəki bu diş yerlərini ondan necə gizlədəcəm?

Yusif qədəhini başına çəkib siqaretini yandırdı, dərin qüllab vurub Züleyxanı tərs-tərs süzdü. Qadının məftunedici baxışlarında ərinə xəyanətinin izindən əsər-əlamət görünmürdü. Amma o baxışlar Yusifə yaxşı bir şey də vəd etmirdi. Onun gözlərinə sanki rəngbərəng pərdə çəkmişdi. İstehsalı tərzdə:

– Sən ki nəyi necə gizlətməyi yaxşı bilirsən, – dedi və boş qədəhini konyakla ləbələb doldurub, axıra kimi bir nəfəsə içdi.

Züleyxa heyrtlənib bir an fikrə getdi. Gecə Yusifə çəkdiyi marxuananın qalan hissəsini sobanın buxarısında gizlətməmişdi: «Bəlkə görüb?». Köksünü ötürüb dedi:

– Hə, görünür mən sənə təkəcə gözəl qadınla necə rəftar etməyi deyil, həm də konyakı necə içməyi, nəşəni necə çəkməyi öyrətməliyəm. Gecə içdiyini «Xan» arağından sonra çəkdiyini ot səni əcaib hala salmışdı. Onun bir hissəsini gizlətməşəm, amma üz vurma, indi onu sənə çətin ki, verəm. Bəlkə...

O, Yusifin gözlərinin içinə baxıb bir az naz-qəmzə etdi. Sonra həzin səslə dedi:

– Sevişmək üçün əlverişli gecələrin birində sənə cəsarət məlhəmi kimi bir az verərəm. Hər nə idisə, tüstüsü məni də məsti-xumar etdi. Sənə müqavimət göstərməyə tabım-taqətim qalmadı. Sonra elə bil nağıllar aləminə düşdüm. Qəfəsdən azadlığa buraxılan quş kimi göylərdə qanad çaldım, oradan boş qalmış qəfəsə – altıllıq ailə həyatıma baxıb ağladım. Özümə gələndə gördüm yastığımı göz yaşlarım isladıb. Səni yatağымda görəndə ayıldım. Sən yuxuda uzun-uzun sayıqlayırdın, mən özümə necə haqq qazandırıb, necə təsəlli verəydim axı? Bir an düşündüm ki, təklək, qısqanclıq, sağlam ikən övladsızlıq dərdi gəncliyimi gəmirib məhv edir – danışdıqca Züleyxanın gözləri yaşla dolurdu – anam məni pul gücünə oxutmuşsa da, özüm həyatda azdan-çoxdan nəsə öyrənmişəm. Nəsibin qısqanclığı ucbatından iş üzünə həsrət qalmışam. Mənim həyatım həbsxananı xatırladır. Sən bu həbsxananın sahibi olmasan da, nəzarətçisisən.

Yanağına süzülən bir cüt göz yaşını silib söhbətinə sakit-sakit davam etdi:

– Qısqanc kişinin arvadı gec-tez zəncirini qırmış quduz itə dönür, fürsət düşən kimi, birinci öz sahibinin, sonra da onun doğmalarının qəlbini didib-parçalayır. Bəlkə ərlərinin həyatını sonradan cəhənnəmə döndərən qadınlar onlardan itib yoxa çıxmış gəncliklərinin intiqamını alırlar? Bilirsən Yuska, mən sənənin düşündüyün qədər də pis adam deyiləm. Bəzən ciddi şeylər barədə düşünmək hə-

yatın ləzzətini qaçırır. Nə isə. Gəl içək, gözəl qadına istədiyini verə bilən sənin kimi gözəl oğlanın sağlığına. Hə, indi istiotlu, sumalı bu qayğanaqdan bir dad görüm.

Qədəhini boşaldandan sonra öz çəngəli ilə qayğanaqdan götürüb, Yusifin ağzına qoydu:

– Bax belə, ay sağ ol.

Bir azdan Yusifin yanaqları turp kimi qızardı, qəlbi gah şəfqət, gah da nifrətlə dolub-boşaldı. O, hallı vaxtlarında tanımadığı adamlara qarşı belə mərhəmətli olmağı, güzəşt etməyi bacarırdı. İndisə qarşısında uşaq vaxtından tanıdığı, kişi dünyasına yaxından bələd olan bir qadın əyləşmişdi. Birdən nə düşündüsə, həlim, özünə yad, cır səslə dilləndi:

– Şir...in... gəlin, Zülüm... Züleyxa, bəs mənim hərbi xidmətə yar.. ar...sız olmağım barədə səə..nəd nə vaxt hazır olacaq? Sən söz vermişdin axı... – Bu sözləri könülsüz, dili topuq vura-vura söyləyəndə, o, taleyin hökmündən əzab çəkən aciz və bədbəxt bir adam olduğunu anlayırdı, bu aciz və bədbəxt adamın qəlbində artıq qadın cinsinin güclü məxluq olduğuna dərin inam yarandı. Və o, bu güclü məxluqa döyüşsüz təslim olub ağ bayraq qaldıran əsgər kimi irəlidə qarşılaşacağı bütün işgəncələri, mənəvi əzab-əziyyətləri gözünün qarşısına gətirdi.

Züleyxa öz uğurundan xoşhallanıb gülə-gülə əlini açıq sinəsinə apardı, sonra:

– Vay-vay! – deyib uzun barmağını çənəsinin batıq yerinə qoydu: – Sən dünyanın işinə bir bax, əsgəri xidmətə yararsız olan cavan oğlan gör nələ-rə yarayır.

Sonra üzü ciddi ifadə aldı:

– Mənə bax Yuska, əgər bir də mənə heç vaxt məktəbli uşaq kimi «şiringəlin» deməyəcəyinə söz versən, hər şey yoluna düşəcək. Günü bu gün hərbi komissarlıqdakı tanışıma zəng vurub öyrənərəm. O qədər pulu elə-belə almayıb ki?

Yusifin artıq başqa şey deməyə üzü gəlmədi:

– Onda sən də mənə daha «qızbacı» demə.

Züleyxa «Yaxşı» – dedi və qalib adamlar kimi gülümsündü. Qəlbində «O sözlər səni ələ almaq üçün açar idi», – deyə düşündü, sonra bal qarışdırılmış qaymaqdan bir qaşıq götürüb ağzına apardı:

– Amma Nəsibin yanında desəm, incimə ha. Onun qulağı bu sözləri eşitməyə alışıb. Hətta biz ikilikdə olanda, hərdən məni danlayır ki, Yusif yekə kişidir, daha ona belə demə, nə bilim, xətrinə dəyər, nə bilim, filan-filan.

Yusif uymuşdu və Züleyxa ilə aralarında olan xoşagəlməz əhvalatın təsirini bir anlığa da olsa, unutmuşdu. Həyat səhnəsində baş rejissordan axmaq rol almış aktyor kimi taleyinə boyun əyib, qıpqırmızı pörtmüşdü.

İki gün sonra...

Züleyxa ertədən yataq otağına çəkilib, yorğanın altına girərək, özünü xəstəliyə vurmuşdu. Nəsib yorğun olsa da, onu qucaqlamaq, oxşamaq istədi. Bunu hiss edən Züleyxa titrək səslə:

– Yox, Nəsibim, məndən uzaq dur, naxoşam – dedi və üzünü divara çevirdi.

Nəsib bu cür naxoşluğun nə olduğunu yaxşı bilirdi, ona görə də təəssüf hissiylə:

– Demək, müalicə yenə də nəticə vermədi, – dedi və dərinə köks ötürüb, başını yastığa qoydu.

Uşağı olsun deyə, Züleyxanı müayinə edən ginekoloq-həkimin yazdığı resept əsasında müalicə kursu üçüncü ay idi ki, başa çatmışdı. Hər dəfə dənizdən evə qayıdanda Nəsib düşünürdü ki, arvadı ona xoş müjdə verəcək.

– Bəlkə də nəticə verərdi, – Züleyxa divara düşən kölgəsiylə danışmış kimi pıçıldadı, - həkim müalicə ilə yanaşı, həm də mənə təmiz havada gəzməyi məsləhət görüb. Sən isə mənə nə anamgilə getməyə qoyursan, nə də bazara, dükana. Heç olmasa, dostuna de, mənə arada dənizkənarı parkazada gəzməyə aparsın. Dustaqlara da təmiz havada gəzməyə gündə bir dəfə icazə verirlər. Mən isə ayda-ildə bir-iki dəfə çöl-bayır görsəm, böyük şeydir.

Züleyxa ürəyini birnəfəsə boşaldıb susdu.

Nəsib düşündü ki, Züleyxa haqlıdır. Bəlkə elə buna görə də gülləri solmuş ağac kimi hərəkətsiz

və donuq görünür. Onun üz-gözündəki nigarançılıq ifadəsinin səbəbi Nəsibə indi bəlli oldu. Davranışı, oturuşu, duruşu həmişəki kimi deyildi. Sirsifətindən solğunluq yağırdı. Bu uşaq məsələsi deyəsən Züleyxanı getdikcə daha çox hövsələdən çıxarırdı, bəzən heç nə danışdığının fərfinə də varmırdı. Söz-söhbətində qəlb sızıldadan bir iztirab vardı. Amma Nəsib ona təsəlli vermək üçün əvvəllər dönə-dönə dediyi sözləri bir də təkrar eləmək istəmirdi. Odur ki, birbaşa mətləbə keçdi:

– Mən heç ananın bu evə gəlməyini istəmirdim.

Həyatda elə şeylər var ki, onları uzun-uzadı izah etməyə ehtiyac yoxdur. Görünür onun yanına köçməli olacağıq, qərarım belədir. Bu barədə mübahisə etmək heç birimizə fayda gətirməz. O ki qaldı gəzmək məsələsinə, Yusifə özün də desəydin, aparardı. O belə şeylər üçün əldən getmirmi? Uşaq məsələsinə gəldikdə isə səbir etməliyik. Bəlkə elə bu da bir sınaqdır? Axı sən altı il əvvəl Allahın verdiyi övlad payını «tezdir» deyib, qəbul etmədin. İndi hər ikimiz o günahın cəzasını çəkirik. Nə isə, mən yatıram, yaman yorğunam. Hə, az qala unutmuşdum, sabah axşam birlikdə «Yaşıl Teatr»da konsertə gedəcəyik, türk müğənnisi gəlib.

Züleyxa yerində qurcalandı:

– Belə konsertlərə bileti bir-iki gün qabaqcadan alırlar.

Nəsib əsnəyə-əsnəyə dedi:

– Bizə işdə Həmkarlar İttifaqından veriblər.

Züleyxa söz atdı:

– Eh, bilet nə olan şeydir ki? Həmkarlar İttifaqının hünəri varsa, əmək haqqınızı artırmaq üçün bir iş görsün, vallah, utanıb qızarmırlar ey, heç belə də biabırçılıq olar? Ordan-burdan gəlmələr az işləyib çox qazansın, sən isə öz evinin içində qəpik-quruş al.

Nəsib bu sözləri eşitmədi – artıq xor-xor xoruldayırdı.

Züleyxa:

– Vəssalam, bunun solo konserti başladı. Dodaqltı mızıldanaraq durub yatağın içində oturdu.

Züleyxa əllərini qarnının üstündə gəzdirdi. Barmaqlarında anasının bağışladığı brilyant üzük-lər hərdənbir qonaq otağından dəhlizə, dəhlizdən də yataq otağına süzülən zəif, mavi işıq zolağında yanıb-söndü, bu, ona həzin meh əsdikcə korun-korun közərən ocağı xatırlatdı. Elə bil o ocaqdan iynənin ucu boyda bir işıq parçası da rüşeym kimi Züleyxanın bətninə axdı. Dodaqlarına təbəssüm qondu. Sanki ana olmağın ləzzətini duymuşdu. Sonra ağına nə gəldisə, durub sobanın üstündəki kiçik kameranı götürdü.

* * *

Konsertdən qayıdıb gələndən sonra mətbəxdə oturub çay içə-içə gənc ər-arvad şirin-şirin söhbət edirdi. Yusif də gəlmişdi. O, gah pəncərədən

şəhərin gecə mənzərəsinə baxır, gah da mətbəxdəki televizorun kanallarını dəyişə-dəyişə maraqlı veriliş axtarırdı. Birazdan Züleyxa qalxıb yataq otağına keçdi, ordan balaca kameranı gətirib gülə-gülə televizora qoşdu:

– Diqqət! Diqqət! İndi mənim yatmamışdan qabaq sizə maraqlı bir sürprizim olacaq – dedi. – Beləliklə, solo konsertimiz davam edir. – Uzun barmağını kameranın düyməciyinə toxunduran kimi televizorun ekranında qarmaqarışıq dalğaların ardınca yataq otağı göründü.

Yusif qutuda ilan görmüş kimi birdən ayağa qalxdı. Keçirdiyi qorxu hissindən bədənini soyuq tər basdı. Düşündü ki, bir bəhanə tapıb, kameranı götürsün, tez disk çıxarıb, eyvandan aşağı atsın. Amma elə bil ayaqlarını döşəməyə mıxlamışdılar – yerdən tərpənə bilmədi.

Cibindən siqaret çıxarmaq istədi, sonra tez fikrindən daşındı. Nəsibin yanında siqaret çəkmirdi – bilirdi ki, danlayacaq, özü də uzun-uzadı. Axırda hər ikisi dilxor olacaq. Düşündü ki, dünyanın işinə bir bax, dostuma guya hörmət edib yanında siqaret çəkmirəm, amma arvadı ilə min oyundan çıxıram. Namusunu tapdalayıram.

– Sənə nə oldu? – onun bu halı Nəsibi təşvişə saldı. – Yoxsa diskdə səni narahat edən nəşə var?

Züleyxa hiyləgər baxışlarla onu süzdü:

– Eyy, nə oldu, qızbacı, – dedi. Rəngin niyə qaçdı? Qorxma, indi sizə göstərəcəyim «muzıkalı

noç» sənin səhərəcən baxdığın qorxulu filmlərdən deyil. Həm də öz istehsalımızdır. Hər üçü gözlərini ekrana zillədi. Budur, əyninə pijama geyinmiş Nəsib yatağın içində böyrü üstə yatıb, ağzı açıqdır, bərkdən xoruldayır. Elə xoruldayır ki, Züleyxa gah qulaqlarını tutur, gah da kameraya baxa-baxa deyir:

– Bu mənim ərimdir, işdən çox yorğun gəlib. Amma sağ olsun, məni əyləndirməyi də unutmayıb. Deyin, siz heç ömrünüzdə səhərə qədər belə musiqi dinləmişinizmi?

– Aman Allah, söndür onu, doğrudan da bu çox əcayib şeydir, – dedi Nəsib. – Yazıq Züleyxa, mən sənə gör necə zülm edirəm. Yox, indən belə səni yuxuya verib, sonra yatacağam.

– Heyf deyil, niyə bu orijinal musiqidən məni məhrum edirsən? Gül kimi xoruldayırsan.

Züleyxa ərinə baxıb, rişxəndlə güldü. Bunu hiss etməyən Nəsib də ona qoşuldu, gözləri yaşaranacan güldü.

Züleyxa gülməyinə ara verib:

– Sən demə, bizim bu Yusif xorultu səəsindən qorxurmuş.

– Yox canım, o da gündə on-on beş saat işləsə, məndən də betər xoruldayar.

Yusif stula çöküb gözlərini ekrana zilləmişdi. Ona elə gəlirdi ki, Züleyxanın sürpriz dediyi şey hələ qabaqdadır. Bir-iki dəfə kəsik-kəsik gülsə də, onu dolayan, gərgin və çaşqın vəziyyətə salan

Züleyxaya bərk əsəbiləşmişdi: «Bunun ürəyindəkiləri anlamaq olmur. Elə bil Nəsiblə məndən nəyinsə intiqamını alır».

– Nəsib, mən... Mən də sənin yanında işləmək istəyirəm, evdə oturub, televizora baxmaqdan bezmişəm. Bir də ki, bu Züleyxa...

– Bir az səbir et, Yusif, işləyəcəksən. Bilirəm, televizora baxmaqdan daha çox Züleyxanın zarafları, yersiz atmacaları səni təngə gətirib. Bizdə bir yer boşalmalıdır.

Züleyxanın üzündən gülüş ifadəsi çəkilib getdi. Başını buladı:

– Yuskanın nə canı var ki, gedib dənizdə işləsin? Bir dəridir, bir sümük.

Sonra ərinə sınaıçı nəzərlərlə süzüb dedi:

– İstəyirsən, mən onu evimizin yanındakı disko-bara düzəldim. Orda köhnə bir tanışım var.

– Nə tanışdır elə? – Nəsib soruşdu.

– Nədir? Yoxsa məni qız yoldaşıma da qısqa-nacaqsan? Bir yerdə oxumuşuq, canım, yaxın rəfiqəyik. Anası türkləşmiş yəhudidir. Adı Emadır, bura köçdüyümüz günün səhəri rastlaşdıq.

– Bax ha, bizim bu utancaq Yusifi sənə yəhudi rəfiqən yoldan çıxarıb, şirin saqqız kimi çeynəməsin.

– Eh, sən də söz danışdın də, neyləyir Yusifi, onun çuvixası super stardı eyy, kliplərini tez-tez televizorda göstərirlər, repin kralıdır.

– Yox əşi, birdən şahənşah-zad olar ha. Cavanları pis yola salan elə o teleulduzlardı də. Nə bilim,

repçi-mepçidir. Nə isə, gəlin bu boş söhbətləri bir kənara qoyaq. Gedək xudmani bir yerdə əyləşək, istirahət edək. Hə, nə deyirsiniz?

Züleyxanın elə bil çiçəyi çırtladı:

– Əla fikirdir. Amma bir şərtlə: şəhərdən kənara çıxmaq. Heç olmasa, bir az hava da udaq.

Nəsib, Yusif və Züleyxa evdən çıxan kimi taksiyə mindilər – Yusif qabaqda, Nəsiblə Züleyxa isə arxada əyləşdilər. Təxminən yarım saatdan sonra artıq Bakı kəndlərindən birində, dənizə lap yaxın yerdə tikilmiş restoranın həyətində, ağacların altında idilər.

Sifariş verdilər, növbənöv xörəklər və içkilər gəldi. Sağlıqları bir qayda olaraq Nəsib deyirdi. Yusif hər qədəhi dibinə kimi içirdi. Onlar süfrədən qalxanda, Nəsib Züleyxaya yavaşdan dedi:

– Yusif çox içib. Tək buraxmaq olmaz, yolda dalaşib-eləyər. Gecə bizdə qalsın.

Züleyxa etiraz etmədi.

Nəsib dedi:

– Yusif, zəng eləyib anana da deyərik, gecə bizdə qalarsan. Züleyxa yaxşı tort bişirib, səhər tezdən dadına baxarıq, sonra gedərsən.

Həmin gecə səhərin gözü açılmamış telefon zəng çaldı. Nəsib dəstəyi götürdü.

Züleyxa soruşdu:

– Nə olub, xeyirdirmi?

Nəsib dedi:

– Məni təcili işə çağırırlar. Getməliyəm.

Züleyxa sakitcə soruşdu:

– Yusifi oyadım?

– Yox, qoy yatsın, duranda çaydan-zaddan içib gedər.

Yusif oyanmışdı, Nəsibin dediyi sözləri aydınca eşidirdi:

– Salamat qalın! Mən getdim, çatan kimi zəng edəcəm.

Nəsib, dostu oyanmasın deyə, barmaqlarının ucunda yeriyib otaqdan çıxdı. Züleyxa isə əksinə, sanki Yusif eşitsin deyə, ucadan:

– Yaxşı yol, Nəsibim. Bərk külək əsir, yağış yağır, özündən muğayat ol, – dedi və marçılıtlı ilə ərinin üzündən öpdü. Arxasınca atdığı su pilləkənə şappılıtlı ilə çırpıldı.

Züleyxa Nəsibi yola salandan sonra qapını arxadan bağladı, elə gecə köynəyindəcə qonaq otağına keçib, divanda yatmış Yusifin başının üstünü kəsdirdi:

– Yuska, oyan – dedi.

Mehribancasına onun saçlarını tumarladı:

– Gəl mənim yanıma, üşüyürəm.

Yusif ətirqarışıq burnuna dolan qadın bədəninin xəlif qoxusundan xoşhallansa da, başını yavaş-yavaş qaldırıb, qəzəblə ona baxdı. Züleyxanın nazik qaşları heyrətlə çatıldı. Dodağını büzüb, özünü məzəmmət edirmiş kimi pıçıldadı:

– Küsmüsən məndən, bilirəm, axmaqlıq edib yaman qorxutdum səni.

Yusif yorğanı üstündən atdı, qalxıb divanda oturdu və dedi:

– Manyakın birisən sən, qorxmaq nədir, az qaldı ürəyim dayansın.

Birdən onu «cəzalandırmaq» üçün döşəməyə sərilmiş xalçanın üstünə yıxdı, hirslə alt köynəyini cırıb əynindən çıxardı. Və qəfildən ağına nə gəldisə durdu, elə bil onu elektrik vurdu, yerində quruyub qaldı, qolları yanına düşdü. Züleyxa fürsəti fövtə verməyib onun əllərini döşlərinin üstünə qoydu.

– Hə, niyə durdun? – deyib Yusifi özünə sarı çəkdi. – Günahkaram, cəzamı ver, – dedi.

Yusif «sən» demək istəyəndə, Züleyxa ehtiraslı dodaqlarını onun dodaqlarına söykəyib danışmasına imkan vermədi.

Züleyxanın ətirli nəfəsi, cılpaq bədənə Yusifi cuşa gətirdi. O, içkili kimi bihuş oldu.

Züleyxa aramsız deyirdi:

– Hə, mənə ürəyin nə istəyir de, vur, döy, söy. Səndən mənə gələn qada-bala, hər şey, hər şey gözəldir.

Züleyxanın tez-tez işlətdiyi «hər şey gözəldir» beyti Yusifi əsəbiləşdirib özündən çıxarırdı. O, dişlərini qıcıyıb:

– İndi mən sənə başına elə bir oyun açım ki, bir də elə iş tutmayasan.

Züleyxa isə nəfəsi kəsilə-kəsilə, onu aramsız öpüşlərə qərq edə-edə:

– Burda yox, Yuska, qurban olum, gedək yataq otağına, ora yaxşıdır, – deyirdi.

Yusifin əl-ayağı, dili-dodağı sanki özününkü deyildi:

– Gecdir, Zülya, gecdir, – deyə onu tumarlayır, öpürdü. – Bura da pis deyil, bura pis... Pis... O diski ver mənə...

– Hə, hə, bura da yaxşıdır, yaxşı... Yaxşı... – indi o üzüqoylu xalçaya sərilmişdi, – Yuska, sən qəzəbli olanda şövqə gəlirsən, güclü olursan, nə istəsən verərəm sənə. Mənə nə edirsən et, amma bircə dişləmə, noolar.

– Yoox! Diski verməsən, lap bərk dişləyəcəyəm... Bax belə! Hə, necədir, ağrıdır?

– Oyyy, Yuska, yavaş, incidir axı.

– Vallah, sən manyaksan. O diskin xatirinəmi bu ağrılara dözürsən?

– Ağrılar bəzən şirin olur, içimdə qərribə rahatlıq duyuram.

Yusif bir an nəfəsini dərib dayandı:

– Zülya, onda... Bu rahatlıq naminə gəl o diskdən vaz keç.

– Niyə durdun? Disk nədir? Lap canımı da verərəm sənə, canımın içini də, canımın içi... Canım... Can...

– Sus...Sus...Diski ver, diski...

– Bax belə, mən sənin vəhşiliyindən zövq alıram. Qəzəbin məlhəm kimi ruhuma şəfa verir. Ah, Yuska, Yuska...

İki-üç saat hiss olunmadan keçdi.

Saniyələrin, dəqiqələrin hökmranlığına tabe olmuş adam özünü əbədi olaraq qütbətdə hiss edir, vaxt külək kimi onun istiqamətini dəyişir. O, arzulamadığı bir aləmə düşür, bacarmadığı mənasız işlə məşğul olur, sevmədiyi məxluqla birlikdə oturub-durur. İndi Yusifin də halı buna bənzəyirdi. Onun üçün dünya bir biçimdə, bir rəngdə idi.

Günortaya az qalırdı. Bayırda narın-narın yağış yağırdı. Elə bil külək aramla pəncərəni döyürdü ki, payızın bu gözəl vədəsində yatağında şirin-şirin yatanları və tənbəlləri oyatsın.

İçəridə – qonaq otağının döşəməsinə sərilmiş böyük xalçanın üstündə ikisi də çılpaq və hərəkətsiz uzanmışdı: birinin üzü qərbə, o birinin üzü şərqə. Birinin üzündə təbəssüm, o birinin üzündə qəm-qüssə. Biri çılgın, biri dalğın.

Züleyxa əvvəl divar saatına, sonra cırılmış alt köynəyinə baxdı, daha sonra ehmalca Yusifi qıdıqlayıb dedi:

– Ey! De görüm, qəzəbin soyudu? Susursan, deyəsən sən məndən doymusan. Mən isə əksinə, «acmışam», ürəyim gedir, dur ayağa, gedək birlikdə isti düşün altında yuyunaq, bilmək olmaz bəlkə orda da... Mənə bu cür ibrət dərsi keçdin? Yaxşı, dur, bir tikə çörək yeyək, sonra da sənin işindən ötrü Emanın yanına – bara gedək.

Yusif onun əllərindən tutub fikirli-fikirli:

– Zülya... Bəsdir, məni qabaqlama, o lənətə gəlmiş diski verməsən...

Züleyxa işvəkarlıqla gülümsünüb soruşdu:

– Hansı diski? Dəlisən? Məndə disk nə gəzir? Canım, əslinə qalanda, bu gün səndən aldığım kamının yanında o diskdə olanlar heç nədir. Sən indi daha mükəmməlsən. Getdikcə püxtələşirsən.

– Belə çıxır ki, o gecə aramızda heç nə olmayıb.

Züleyxa susub, onu sınaıyıcı nəzərlərlə süzdü.

Yusif əsəblərini cilovlaya bilmədi. Siqaret yandırdı:

– Hə, de görüm, niyə susdun?

– Yuska, əl çək məndən, olan oldu, hər halda, sənə verdiyim o diskdə gördüklərin hansısa pornoqrafik filmdən köçürülməmişdi.

Cırılmış alt köynəyini əyninə keçirib ayağa qalxdı, özünü ciddi aparmağa çalışsa da, bacarmadı, gülümsədi:

– Bir bax, gör nə etmişən, bu vəziyyətdə yaqın lap gülünc görünürəm? İlk maaşından mənə eynən belə bir alt köynəyi alarsan, yaxşı?

– Sənə dedim diski ver. – Yusifin rol oynamağa daha hövsələsi qalmamışdı.

– Narahat olma, disk-misk yoxdur, – dedi. – Dayan, dayan, demək sən mənimlə o diskə görə oldun? Eh, kaş mənimlə o diskə görə deyil, məni istədiyinə görə olaydın. Səni bilmirəm, mən uyumuşdum, başqa bir aləmə düşmüşdüm. Bu yağ-

murlu payız səhəri ömrümün ən şirin xatirəsi olacaq, amma sən nə vaxt istəsən, mənimlə əlaqəni kəsib öz «postuna» dönə bilərsən. Lap elə günü bu gün. Sağ ol, sən mənə istədiyimi verdin. Mənim çox xoşladığım mahnıda deyildiyi kimi:

*Hər şey gözəldir həyatda,
Sən bu gözəlliyi anlaya, duya bilsən,
Hər şey gözəldir həyatda
Özün bir zərrə gözəllik yarada bilsən,
Yarada bilsən...*

Sarsıldığını hiss edən Yusif yumruğunu düyünlədi, dişlərini qıcadı. Züleyxa bir anlıq ona min oyun qurub öz istək-arzusuna çatmağı bacaran cin, şeytan, iblis kimi göründü. İstədi uzun, gözəl boğazından yapışib onu boğsun.

– Demək... Məni hiylə ilə tora saldın? Sən qadın yox, şeytansan. Sən...

– Unutma ki, bu gün hərbi komissarlığa gedəcəyik. Bir də sənin iş məsələnin üçün rəfiqəmlə də görüşməliyik.

Təpədən-dırnağa Yusifin çılpaq bədənini süzüb acıqlandı:

– Heç olmasa, ayıbını ört, əyninə şortikdən-zaddan bir şey geyin, qabaq-qənşər binadan görübləyən olar.

Züleyxa qapıya sarı gedib, birdən dayandı:

– İncimə, xahiş edirəm, bir də bu otaqda siqaret çəkmə, iyi pərdələrə hopur.

O, bu sözləri elə rəsmi, elə soyuqqanlı dedi ki, sanki Yusiflə arasında heç bir yaxınlıq, heç bir intim əlaqə olmamışdı. Sevdiiyi mahnını bu dəfə daha ucadan oxuya-oxuya yataq otağına keçdi:

*Bir dəfə yaşayırıq bu işıqlı dünyada,
Bürünüb bir vücuda,
Milyon-milyon yollara,
Talelərə, odlara,
Tuşlayıb ümidləri,
Hərəməz bir hədəfi,
Bir dəfə yaşayırıq,
Hərəməz bircə dəfə.
Eləsini sevak ki, bu sevgi ömrümüzü
Bu sevgi ömrümüzü,
Nurlandırın, isitsin, qışda, baharda da,
Yağışlı gündüzlərdə,
Zülmətli gecələrdə,
Mavi axşamlarda, bəyaz şaxtalarda.
Mavi axşamlarda, bəyaz şaxtalarda.
Bəyaz şaxtalarda, bəyaz şaxtalarda.
Hər şey gözəldir həyatda,
Sən bu gözəlliyi anlaya, duya bilsən,
Hər şey gözəldir həyatda
Özün bir zərrə gözəllik yarada bilsən,
Yarada bilsən.*

* * *

Ema Yusifi oğrun-oğrun süzüb Züleyxaya göz vurdu:

– Zulka, demə sənın belə gözəl, eleqant tanışın da varmı, bəs bu vaxtacı bizi niyə tanış etməmişən? Boy-buxunundan maşallah, lap manikenlərə oxşayır, – dedi və qısa ayaqları şaxələnmiş ağac kökünü xatırladan girdə masanın üzərindəki narıncı qutudan götürdüğü nazik, uzunsov siqareti damağına qoydu, sonra Yusifə baxdı:

– Demək, bu vaxta kimi heç yerdə işləməmişən?

Yusif də ona baxdı; sağ ayağının dizdən aşağı, sol qolunun dirsəkdən yuxarı hissəsinə gül şəkli döydürmüşdü. Sinəsini kip örtmüş sarı koftasından irəli çıxan qabarıq döşləri, dar yubkasına taxdığı enli kəməri, dabansız ayaqqabıları onu iş qadınından çox əhli-kef, yüngül meşşana bənzədirdi.

Ema Yusifin dinmədiyini görüb bir də soruşdu:

– Bəs əlindən bir iş-zad gəlir?

Bu dəfə Yusifin əvəzinə, Züleyxa cavab verdi:

– Emacı, o baxır sənın tələbinə, istəsən, əlindən hər iş gələr.

Züleyxa rəfiqəsinin üzünə gülümsünüb Yusifi dümsüklədi, yəni ay qanmaz, alışqanı çıxar, qızın siqaretini yandır.

Emanın gözü elə ilk andaca Yusifi tutmuşdu:

– İstəsə, hələlik ya qarson, ya da barmen köməkçisi işləyər, sonrasına baxarıq, – dedi.

– Sağ ol, Ema, bilirdim ki, sözümlü yerə salmayacaqsan. Bir də, ərim dənizdə olduğu günlərdə xahiş edirəm, Yuskanı evə bir az tez burax.

– Zulka, sən ki tələbə vaxtı qorxaq deyildin...

– Ema, bu təzə mənzildə – on dördüncü mərtəbədə, göyün yeddinci qatında tək qalanda xoflanıram.

– Zulka, bəs uşağın necədir? Böyüyüb? Axı mən bilən sən sonuncu kursda hamiləydin?

– Çox axmaqlıq elədim, saxlamadım. İndi də istəyirəm, olmur. Hə, elə məndən danışacağıq? Bəs sən necə? De görüm, ərə getmisən? Sənin o vaxt sevdiyin oğlanı bu günlərdə televizorda gördüm.

– Eh, o, məşhurlaşmış ulduz olandan sonra ulduzumuz barışmadı, ayrıldıq.

Yusif bir kənara çəkilməmişdi. Hərdən ürəkləri söz-söhbətlə dolu olan rəfiqələrə baxır, sanki onların arasında oxşar cəhətlər tapmağa çalışırdı.

Züleyxanın laqırtı vurmaq üçün əlinə fürsət düşmüşdü. Fasiləyə bir az qalmış Ema ilə birlikdə barın qapısından çıxdı.

Ema onları öz məşinunda hərbi komissarlığa apardı. Yusif ömründə ilk dəfə qadının sürdüyü məşində əyləşdiyinə görə narahat olur, qərribə hisslər keçirirdi.

* * *

Nəsib bu dəfə dənizdən evə şad xəbərlə döndü:

– Bir-iki həftədən sonra Səudiyyə Ərəbistanına yola düşürük.

– Nə yaxşı, – deyə Züleyxa sevindi. – Elə bizim də sənə deməyə şad xəbərimiz var. Yusifin hərbi biletini aldıq. İkinci həftədir ki, gündüzlər barda çalışır, bu gün-sabah işini böyüdəcəklər. Gündəlik qazancı olacaq.

– Onda, gəlin gedib bunu restoranlardan birində əməlli-başlı qeyd edək.

* * *

«Ay işığı» restoranında xudmani bir guşəyə çəkilib əyləşdilər. Xörəklər süfrəyə gələndə, Nəsib:

– Bu gün mən sizin ikinizə də bir sirr açacağam, – dedi. Çoxları elə düşünür ki, mən altı-yeddi ay Ərəbistan səhrasında qızmar günəşin altında işləyib yalnız yaxşı pul qazanmağa, maşın almağa gedirəm. İstəsəm, maşını kreditlə burda da ala bilərəm. Ora can atmağımın ayrı bir səbəbi var. Şirkətin rəhbərliyi bizim qrupu Kəbəyə ziyarətə aparmağı da planlaşdırıb. Mən Allahın dərgahında əllərimi açıb, – Nəsib bir an duruxdu, Yusifin yanında «Züleyxanın ana olması üçün dualar edəcəyəm» sözünü deməkdən çəkindi, – sadəcə, bir istəyimi Allahdan diləyəcəyəm. Bəlkə də bu gün mən əlimə son dəfə badə alıram.

Züleyxa Nəsibin sözünü kəsərək:

– Sirr deyilsə, o nə diləkdir, bəlkə bizə də deyəsən, mənəcə sənə arzuna burda paxıllıq edən olmaz.

– İnşaallah, qayıdıb gələndən sonra deyərəm,
– Nəsib söhbətin yönünü dəyişdi və Yusifə öyüd-nəsihət verdi:

– Bara hər cür adam gəlir, əxlaqsız qadınlar, narkomanlar, içki düşkünləri. Bax, əgər yolunu azsan, özündən küs.

Züleyxa tez dilləndi:

– Arxayın ola bilərsən, mən Yuskanı rəfiqəmə tapşırıbmışam. Çox zirək, həm də ayıq qızıdır, ev-əşi, maşını, bağı var. Patronu qoca kişidir, Antal-yada yaşayır. Emanı öz qızı kimi sevir, barın bütün işlərini ona etibar edib. Özü də subay-suluq qızıdır.

– Subay-suluq qızıdır? Hər subay ürəklərdə sevgi şamı yandırır. Ayıq ol, Yuska. Çalış, tələyə düşmə.

– Subay adam ürəklərdə sevgi şamı yandırsa, demək, onda belə çıxır ki, hər evli də ürəklərdə sevgi şamı söndürür?

Züleyxanın ikibaşlı sualı, tənəli baxışları arxasında gizlənən mətləb Yusifi iyrəndirdi. Ərinin dostunu hiylə ilə yatağına dartıb, xəyanəti təbiətin pozulmaz qanunu adlandıran bu qadının qəlbi ona çirkaba bulaşmış daş parçasını xatırlatdı. Birdən çeçədi, ayağa qalxıb tez bayıra çıxdı. Nəsib qədəhindəki arağı içib onun arxasınca baxa-baxa başını buladı:

– Bax, yenə siqaret çəkməyə getdi, o zəhrimarı tərgitmək belə çətindir yəni?

Züleyxa onu məzəmmət etdi:

– Sən özün necə? Pis vərdişindən əl çəkə bilirsən?

– Hansı vərdişimi nəzərdə tutursan? Xorulda mağımı deyirsənsə...

– Özün yaxşı bilirsən nəyi nəzərdə tuturam, elə Yusif də sənin tayındır.

– Qısqanclıq bizim genimizdədir. Babam nə-nəmi qısqanıb, atam anamı, mən də arvadımı.

– Belə çıxır ki, sən özünü başqa kişilərdən aşağı hesab edirsən. Başqalarını hər cəhətdən özündən üstün saydığına görə həmişə narahatlıq keçirirsən. Kişilər bir şeyi bilmir ki, inamsızlıq ərini sevən qadınlar üçün təhqirdir. Yer üzündə ən etibarlı qadın belə öz qısqanc ərindən bu təhqirin intiqamını almaq üçün fürsət gözləyir.

– Belə çıxır ki, sən də fürsət gözləyirsən?

– Söhbət məndən getmir, ümumiyyətlə deyirəm.

– Qadın, kişi qısqanclığının nə olduğunu incəliyi ilə bilmir. Bunu bilmək üçün gərək ancaq kişi olasan. Bəzi adamlar elə bilirlər ki, qısqanclıq dəlicəsinə sevməkdən başlayır. Bu hiss sevgi olmadandan da yarana bilər. Bu, namus – ölüm-dirim məsələsidir.

Züleyxa öz içində Nəsibə sual verdi: «Sən necə, Yusiflə aramızda olanları bilsəydin, mənə öldürərdinmi?»

Yusif qayıdıb gələndə, Nəsib sözü dəyişdi:

– Gəl, sənə nə oldu? Fikir vermə, düz deyiblər: «Çərənçi və gözəl arvad ərinə qəm-qüssə gətirər». Məndən sənə nəsihət, çalış hər ikisindən uzaq dur. Bir də, evlənməyə tələsmə.

– Tələsmək nədir? Bəlkə mən ömrüm boyu heç evlənmədim də. – Yusif başını aşağı saldı.

– Niyə ki, məgər evlənmək pis şeydir? – Züleyxa maraqla soruşdu.

Yusif duruxdu:

– Evlənmək pis niyə olsun ki? Mən sadəcə, indiki qadınlara inanmıram. Kişiləri günaha sövq edənlər də onlardır.

Nəsib Züleyxanın üzünə baxdı:

– Gördün, Züleyxa, Yusifi qınama, bəlkə də evlənməyə tələsən kişilərin hamısı sonradan qısqanc olurlar. Amma bu, bizim nəsildə irsidir. Sözsüz, xəstəlik kimi çox pis şeydir. Ancaq heç kim bu qısqanlıq hissinin dəqiq tərifini verməyib, anatomiyasını aydın acib göstərməyib. Axı bu təkcə insanlarda deyil, bütün heyvanlarda, quşlarda da, mən deyərdim, bütün canlılarda var. Bəlkə bu mövzunu şeirlə bitirək?

*Qısqanlıq axtarar üzdə mənanı,
Bağlanmaz ürəyin telləri ilə.
Qısqanlıq günahsız Dezdemonanı
Boğdu Otellonun əlləri ilə.*

*Qısqanlıq bənzəyər soyuq küləyə,
Buz tökər üstünə ismətin, arın.*

*Qısqanlıq zəlitək girər ürəyə –
Sorar al qanını şah damarların.*

Züleyxa qəşş eləyib güldü:

– Və sən bu sözləri deyə-deyə yenə qısqanmaqdan əl çəkmirsən?

– Yox, dedim axı mən əl çəkirəm, o məndən əl çəkmir. Hə, sizi bilmirəm, mən bunu içirəm dədəbabadan bizə miras qalmış qısqanlıqın şərəfinə!

Badələri toqquşdurandan sonra əvvəlcə Nəsib, onun ardınca da Züleyxa və Yusif qalxıb birlikdə rəqs etdilər.

* * *

O gecə səhərin açılmasına hələ xeyli qalmış Züleyxa yuxudan ayıldı, yerinin içində dirsəklənərək barmağı ilə Nəsibin qaşlarını ehmal-ehmal sığalladı, əyilib burnunun ucundan öpdü, əlini yorğanın altına salıb, sinəsini, sonra qarnını sığalladı, əlini asta-asta aşağılara apardı.

Nəsib gözünü açıb yuxulu-yuxulu ona baxdı. Züleyxa əyilib dodaqlarını onun dodaqlarına söykədi, sonra pıçıltı ilə dedi:

– Biz Ərəbistan səh-ra-sın-da-yıq... Altı ay bir-birimizin həsrətinə necə dözəcəyik? Sən gedənə-cən gərək gecələr yatmayaq, qarşıdakı tənhalığın, boşluğun yerini dolduraq.

Züleyxa Nəsibin dodaqlarından ehtirasla öpməyə başladı.

Nəsib gözlənilmədən qalxıb onu qucaqladı:

– Düz deyirsən, ayrılıq ərəfəsində bu qədər içməməliydik, – dedi.

O, Züleyxanın arzusunu yerinə yetirəndən sonra ondan aralanmaq istədi, Züleyxa onu qucaqlayaraq:

– Getmə, ən dadlı, şirin dəqiqələrimi yarımçıq qoyma, qucağında qalmaq, uyumaq istəyirəm, başa düşdün?

Nəsib «başə düşdüm» demək əvəzinə, könül-süz də olsa, Züleyxanı bərk-bərk qucaqladı, öz-özünə «Bu ehtirasla bu altı ayı necə dözəcək?» – deyərək narahat oldu.

Züleyxa üşüyürmüş kimi onun qucağına sığındı və uşaq kimi pıçıldadı:

– Hər üçümüz əməlli-başlı hallanmışdıq.

O gecə ilə bağlı Züleyxanın uydurduğu şeylər nədənsə Nəsibə xoş təsir bağışlayırdı. Ən maraqlısı bu idi ki, Züleyxa o unudulmaz gecəni məhz özünəməxsus tərzdə təsvir edirdi. Sanki uzaq Ərəbistan səhrasında Nəsib məhz o gecəni həsrətlə xatırlayacaqdı. Buna əmin idi. Guya yataq otağındakı taxt alındığı gündən bəri ilk dəfə imiş ki, o gecə səhərəcən cırıldayıbmış. Guya Züleyxa da arada deyirmiş ki, Nəsibim, bəsdir, dostundan ayıbdır, eşidər. Nəsib də deyirmiş ki, yox, canım, o məndən çox içib, lap daş kimi yatıb. Züleyxa isə deyirmiş ki, dayan, bir qulaq as, bu, Yuskanın ayaq səsləridir, deyəsən dəhlizdə gəzişir, yəqin bizi pu-

sur. Nəsib də guya qayıdıb deyirmiş ki, bu, küləyin səsidir, binanın damını yellədir, Yusif qız kimi utancaqdır, heç vaxt belə hərəkət etməz. Amma Züleyxa yenə narahat olub, həyəcan keçirib, «Mən Yusifi ayağının səmindən tanıyıram», – deyib. Axırda Nəsib etiraz etməyib: «Bəlkə də düz deyirsən, bəlkə də o heç bizi pusmur, özünü pis hiss edir, ürəyi bulanır, bəlkə siqaret çəkmək istəyir?»

Nəsib bu əhvalatları eşidəndə, Züleyxaya baxa-baxa gözlərini döydü, çiyinlərini çəkib soruşdu:

– Qəribədir, yəni mən bu qədər sərxoş olmuşdum?

– Hər şey əla idi, düzünü de, Nəsib, sən doğurdan da içkini tərgidəcəksən?

– Hə, axı Allahdan övlad diləmək üçün mən əvvəlcə içkini tərgitməli, tövbə etməli və təmiz nəfəslə, pak qəlblə o müqəddəs yerə getməliyəm. Həm də oranı ziyarət edənlərə hacı deyirlər. Bir də ki, mən, özün yaxşı bilirsən, içkiyə o qədər də aludə deyiləm.

– Heyf, çox içəndə başqa cür olursan yataqda. Bu gün ilk dəfə yaxınlıq etdiyimiz gecəni xatırladım. Yadındadırmı o gün? Dedim ki, gəl toy gecəsini gözləyək, sən isə razılaşmadın, dedin biz hansı zamanədə yaşayırıq? Və mən təslim oldum.

Nəsib xəyala daldı; o, nadir hallarda, özü də lap az içirdi. Amma həmin gecə nədənsə bərk sərxoş olmuşdu və bunu heç vaxt da danmırdı. İlk dəfə

yaxınlıq etmələrinə isə daha çox Züleyxanın can atdığını yaxşı xatırlayırdı. Əgər Nəsib təcrübəsiz olmasaydı, elə o gecə Züleyxa ilə birdəfəlik qurtara bilərdi. Çünki Züleyxa «çulu suya verəndən sonra» çox abırlı-həyalı, ismətli qız roluna girmişdi, özü də əməlli-başlı: «Gərək biz toy gecəsini gözləyəydik», – deyə vay-şivən qoparmışdı, yalandan ağlayanda, anası Toppuş Əntiqə qapını açıb içəri girmişdi: «Daha toy gününü təxirə salmaq olmaz!» – deyib hökmünü vermişdi. Nəsib də elə o vaxtdan içkiyə nifrət etmişdi.

Nəsibi o uzaq, dumanlı xəyalların qoynundan Züleyxanın səsi ayırdı:

– Mənim üçün çox darıxacaqsan. Bu gecəmizi yada salanda, burnunun ucu göynəyəcək. Yəqin ki, orda – səhranın ortasında heç qadın-zad olmayacaq.

– Qadın! – deyə Nəsibin köksündən «ah» qopdu. Xəyalındakı duman çəkildi, düşüncələri duruldu; uzaqlarda, lap uzaqlarda sürünən bir kölgə ilğım kimi görünüb yox oldu. «Bu qadın hər dəfə sərhəd məntəqəsini keçəndə, şorgöz gömrükçülər bayram edirlər». Bunu deyən adam hardan biləydi ki, o qadın Nəsibin qayınanasıdır, duldur, gözəgəlimlidir, var-dövlət yığmaq üçün min oyundan çıxır.

Toydan bir ay keçər-keçməz, bir gün Toppuş Əntiqəni xaricdən gələndə narkotik maddə ilə yaxaladılar. Həbs etməsələr də, olub-qalanını əlindən

aldılar. Amma nə olsun? O, bundan bir nəticə çıxarmadı.

– Məncə səfərqabağı sən anamla görüşsən, yaxşı olar. – Züleyxa onu sınaııcı nəzərlərlə süzdü.

* * *

Nəsib Ərəbistana yola düşəndən bir ay sonra Züleyxa evdə ad gününü keçirməyə hazırlıq gördü.

Yusiflə Ema axşamüstü hədiyyə üçün şəhərin mərkəzi küçələrini xeyli gəzdilər. Axırda Ema iki hədiyyə seçdi, birini öz adından, digərini də Yusifin.

Ema «Madonna körpə uşaqla» portretini seçəndə, qeyri-ixtiyari dedi:

– Məncə bu Züleyxanın xoşuna gələcək.

Axşam saat on birə qalmış Nəsib Əl-Riyaddan Züleyxaya zəng etdi. Onların telefon söhbətindən sonra Ema badələrə şampan şərabı süzdü, sağlıq dedi və Yusifi rəqsə dəvət etdi. Bir xeyli oynadılar. Sonra Yusif Züleyxaya yaxınlaşdı.

– Ona olmaz! – deyərək Ema Yusifi rəqs edə-edə kənara çəkdi.

– Niyə? – Yusif maraqla soruşdu.

– Ona görə ki, hamilədir, atılıb-düşməyə qorxur.

– Hamilədir? Sən nə danışırısan? – Yusif eşitdiyi xəbərdən çaşbaş qaldı. – Doğrudan?

– Mən elə bildim ki, bayaq o hədiyyəni alanda sən hər şeyi başa düşdün.

Yusif birdən onu qucaqlayıb ayağını yerdən üzdü, sonra fırladıb yerə qoydu və üzündən öpdü:

– Bu xəbərə görə içərlər, – dedi.

Yusif qədəhlərə araq tökdü. Züleyxa ayağa qalxıb Emanı tərs-tərs süzdü, deyəsən öyüməyi gəldi; əvvəl vanna otağına, sonra da yataq otağına keçdi.

Yusif qədəhini başına çəkib Züleyxanın hərəkətindən az da olsa, pərt olan Emanın bu dəfə dodaqlarından öpdü, qız da tamarzı kimi ona sarıldı:

– Ooo, sən nə şirin öpüşürsən. – dedi.

Yusifi içdiyi araqdan çox, eşitdiyi xəbər sərməst etmişdi.

Emaya:

– Gözlə, Züleyxaya dəyib gəlirəm, – deyib otaqdan çıxdı.

Züleyxa güzgünün qabağında dayanıb əllərini qarnının üstünə qoymuşdu. Yusif otağa girən kimi tələsik soruşdu:

– Bayaq Nəsiblə telefonda uşaq barədə danışır-dın?

Züleyxa güzgüdə – arxa tərəfdə üz-gözündən sevinc yağan Yusifi aydın görürdü.

– Əslində Ema bu xəbəri sənə deməkdə bir az tələsdi. Sabah Nəsib Məkkəyə yola düşəcək, düşündüm ki, oradan zəng edəndə desəm, daha yaxşı olar. Nə isə... Sən Emanın yanına dön, mən özüm qəsdən sizi tək qoydum. Bilirsən, dünən ona zəng elədim, ad günümə çağırdım, sözarası səni

soruşdu, dedi Yuska yaxşı oğlandır, amma adama yovuşmur. İşdə də heç kimlə qaynayıb-qarışmır. Yuska, başa düş, məncə aramızda olanları Ema hər ikimizə unuttura bilər. Gec-tez, onsuz da sən özgəsinin olacaqsan. Sənin gələcəyin hələ qabaqdadır. Hər şey bəlkə bu gecədən asılıdır? Şairlərin uydurduqları sevgi boş xülyadır, onun gur yanan ocaq kimi vur-tut bircə dəfə atəşi olur, bircə dəfə, sonra ömrü boyu adam bu ocağın közərtisi, sonra da külü ilə əlləşir.

– ...

Züleyxa sobaya yaxınlaşdı. Ordan kağıza bükülən nəşə çıxarıb Yusifə uzatdı:

– Demişdim bunu sənə əlverişli gecələrin birində verəcəyəm. Həmin gecədir. İstəmirəm ki, rəfiqəm hər dəfə mənə sənin adamayovuşmaz, vecəgəlməz olduğunu deyib rixənd eləsin.

Züleyxa danışdıqca, elə bil Yusif hipnoz olurdu – indi onun hər bir buyuruğunu gözüyumulu yerinə yetirməyə müntəzir idi.

Yusif Züleyxanın əlindəkini alıb, kefli-kefli gülümsündü və sevincək dilləndi:

– Hə, yadıma düşdü, bunu məhəlləmizin uşaqları gedib sənin anandan almışdı. Lazım olsa, yenə alarsan mənimçün. Sənin anana məhəllədə uşaqlar «defisit mallar anbarı» deyirlər.

– Yaxşı, yaxşı, bəsdir görüm, boş-boş çərənləmə. Sən də Nəsim kimi anama şəbədə qoşmaqdan həzz alırsan.

– Niyə hirslənirsən? Bunu mən demirəm ki?

Züleyxa qapıya sarı boylandı, Emanın onun səsinə eşidəcəyindən narahat olub yavaşdan:

– Məhəllə uşaqları qələt eləyir, – dedi. – Onların tökdüyünü yığışdırmaq sənə qalıb? Əvvəllər Nəsim də, sən də anama xala deyərdiniz, indi nə oldu, məhəllə uşaqları kimi «ruskaya korova» deyirsiniz? Ayıb deyil? Qulağını aç, yaxşı eşit, anam belə şeylər satmır daha, tövbə edib, sən də zibili burada çəkmə, ürəyim bulanır, balkona çıx, ya da mətbəxə keç, qapını da bərk bağla, iyi otaqlara dolmasın.

– Hər şeyi unutmaq, yaddaşımdan silib atmaq istəyirəm. Görünür mən zəif xarakterli adamam. Öz-özümü aldadıram.

Birdən Yusifin gözləri sobanın üstündəki balaca əl kamerasına sataşdı. İlan görmüş adam kimi diksindi. Onun bu hərəkəti Züleyxanın nəzərindən yayınmadı. Anı olaraq, hər ikisi üç ay bundan əvvəlki həmin gecəni xatırladı.

Züleyxa kameranı götürüb:

– Al, qoy bu məndən sənə hədiyyə olsun, – dedi. – Hə, gedim Emanı dilə tutum ki, gecəni bizdə qalsın.

– Zülya, sən bu gecə nə yaman xeyirxah, səxavətli olmusan?

– Bəlkə üzünü görmədiyim atama çəkmişəm. Amma bu gecənin gözəlliyi və özünəməxsusluğu səhərəcən oyaq qalan adamlara aiddir, mənə sə başımı atıb yatacağam.

Səhər...

Züleyxa Emanın boyun-boğazındakı qırmızı ləkələri görəndə, rəfiqəsinə ehmalca dedi:

– Hə, de görüm, bizim eleqant oğlan xoşuna gəldi?

– Boje moy, mən bu vəziyyətdə işə necə gedəcəyəm?

– Boğazlı koftalarımından birini geyinərsən.

– O görməmişin, tamarzının əlindən gecənin bir aləmi canımı güclə qurtarıb sənə yatağına gəldim. Zulka, öz aramızdır, sən mənə dediklərimin üstünə beşini də qoyub ona necə çatdırmırsansa, yaman qəzəblənib. Məni öpə-öpə acıqla elə hey soruşurdu ki, Em, mənəm adamayovuşmaz? Em, mənəm vecəgəlməz? Bax, mən səndən daha utanıb-eləmirəm.

Ema birdən susdu və nə fikirləşdisə, başını bulayıb dərinə köks ötürdü:

– Allah günahımızdan keçsin!

– Ema, bəlkə ona ərə gedəsən?

– Nə danışırısan? O, məndən çox uşaqdır. Amma...

– Amma gördün ki, uşaq deyil.

İkisi də ucadan şaqqanaq çəkib güləndə, Yusif yuxudan oyandı. «Bunlar yeniyetmə qız kimi romantikanı xoşlayırlar», – deyə düşündü. Ema ilə gecə aralarında olanları xatırlayıb şirin-şirin xəyala daldı.

Birazdan qonaq otağını xoş ətir qoxusu bürüdü.

Yusif Emanı görəndə soruşdu:

– Deyəsən işə gecikmişik?

Yusiflə keçirdiyi gecə Emanı özgə bir qadına çevirmişdi, sanki aradan bir yox, min bir gecə keçmişdi.

Əzgin və həlim səslə:

– Bu gün ikimiz də iziniyik, – dedi. – Züleyxa ya təmiz dəniz havası lazımdır. Bilgəhə gedəcəyik.

Sonra Züleyxa da xalatının yaxasını düymələyə-düymələyə qapıda göründü:

– Deyirəm, gələn şənbə də birlikdə Türkana gedək. Orda mənim balaca bağ evim var.

Züleyxanın guya heç nədən xəbəri yox idi, dodağına gülüş qondu:

– Ey, burada nə pıçıldaşırsınız? Gül kimi gəcəni əlinizdən almışdılar? – dedi. – Durun gedək mətbəxə, mən acından ölürəm.

Sonra dodaqlarını büzərək, masanın üstündə gecədən qalmış xörəklərə baxıb dedi:

– Ema, məni bağışla, bunları Yusiflə sən yığışdıracaqsan.

* * *

Ema ilə yaşadığı sevgi macərası Züleyxa ilə işlətdiyi günahı zərrə qədər də olsa, unutmura bilmirdi. Təklidə bəzən saatlarla bu barədə düşünürdü. Ema onun bu halını görüb narahat olurdu:

– Bəlkə işin ürəyincə deyil?

– Yox, siz nə danışırırsız, bu iş mənim ürəyimə çox yatır.

– Mənə niyə «sən» demirsən? Bəlkə xoşuna gəlmirəm?

– Xoşuma gəlirsən. Çox gəlirsən...

– Bəs onda niyə belə qəmginsən? Tez-tez özünə qapılırsan, elə bil ətrafındakıları görmürsən, səni narahat edən bir şey varsa, de mənə, çəkinmə.

– Hə, deyərəm, mütləq deyərəm.

Sonra Yusif başını Emanın çiyninə qoyub uzun müddət susduqdan sonra əlavə etmişdi:

– Amma sonra, sonra deyərəm.

Hərdən ona elə gəlirdi ki, içində daşdığı sirr böyüyüb şişir. İşdən sonra xəlvətə çəkilib sərxoş olanacan içirdi.

Bir dəfə Ema demişdi:

– Bu zəhrimardan uzaq dursan, yaxşı olar. İstəyirəm birlikdə Türkiyəyə gedək, orda çalışdığımız sahə üzrə xüsusi bilik alıb təcrübəmizi artırmaq.

Bu gözlənilməz təklif Yusifin ürəyindən olmuşdu. Nəsib gələndən sonra gözüne görünməmək üçün birdəfəlik baş götürüb uzaqlara getmək, orada qərar tutmaq fikrinə düşmüşdü: «Hə, bu yaxşı oldu, bəlkə orada hər şeyi unudaram».

Amma «Sən saydığını say, gör fələk nə sayır» deyiblər.

Barda işlədiyi gündən bəri Yusif ilk dəfə idi ki, gecə növbəsində işə çıxırdı. Ema demişdi ki, gecələr gündüzdəkindən çox adam olur. Amma nədənsə adam az idi.

Müğənni qızla oğlan duet oxuyurdular:

*Bu nə bələdi düşmüşük, Allah,
Biz nökarik, kədər isə şah.
Bizləri çaşdırdı cavanlıq,
İndi hər ikimiz çəkirik ah...*

Əvvəllər erotik şəkillər çəkən fotoqraf kişi indi qulağına sırğa taxıb stilist olmuşdu, boğazından sallanan qalın, yöndəmsiz zəncir lap it xaltasına bənzəyirdi. O, son dərəcə sıx geyinmiş qızsasaçlı qızla əyləşib pivə içə-içə hərdən barın divarlarındakı şəkillərə sənətkar gözü ilə baxırdı. Gənc qız xumarlana-xumarlana hündürdən danışırdı:

– Müəllim, axı sən o gün mühazirə söyləyəndə Nitşedən sitat çəkib dedin ki, əsl kişi təbiətən uşaqdır və guya o uşaq həmişə oynamaq, əylənmək istəyir. Belə çıxır ki, mən sənənin oyuncağınam, hə?

– Toma, yavaş danış, ayıbdır. Heç olmasa, mənə «müəllim» demə.

– Onda mən oyuncaqdan da pis bir şeyəm, hə? Sənə görə hamiləliyimi ata-anamdan gizlətmək

üçün mən aylarla siçovul kimi bu zirzəmilərdə sürünməliyəm? Sənin o Nitsşen «Qadın üçün kişi yox, kişi üçün qadın uşaq doğmaqdan ötrü bir vasitədir, alətdir» gerek deyəydi. İndi elm o qədər inkişaf edib ki, qadın kişisiz də uşaq doğa bilər.

– Sakit ol, əzizim, həyəcanlanma, sənin hamilə olduğunu biləndə «Faust»dan «İki can yaşayır mənim köksümdə» misrası yadıma düşdü, sən də mənə əzizsən, bətnindəki körpə də. Qıyma ona.

Yaşı qırxı haqlamış saqqallı kişi cavan qızın əllərini tutub yaltaqcasına gülümsündü:

– Mən axı dedim, on ildir ki, evliyəm, arvadımın uşağı olmur.

– Sənə nə var, ey? Xoşbəxtsən, vallah, əgər doğmaq işini Allah kişilərə həvalə etsəydi, bu qədər başımı ağrıtmazdım. Dedim ki, mən uşaq-zad istəmirəm.

Qız ayağa qalxıb qadınlar tualetinə getdi, qayıdanda dili söz tutmurdu:

– Heç, məə... ndən də a....na olar? Mənə sənin pulun da lazım deyil, ondan nee... cə qurtu... la... çağımı bilirəm. Sən isə dəyyusun birisən, müəllim, bilə-bilə qarnımdakı uşaq səndən deyil, hələ də saxlamağımı təkid edirsən. Lənət olsun postmodern dünyaya! Heç sən bilirsən o uşaq kimdəndir? Bəlkə bu uşaq SPİD-ə yoluxmuş bir zəncidəndir, ya da qıyıqgöz yaponndan? Sənin arvadın postmodern qapqara, qıyıqgöz uşağı övladlığa götürməyə razı olar?

Saqqallı kişi ipə-sapa yatmayan qıza baxıb gözlərini döyürdü. Qızın isə getdikcə dili açılır, daha kəkələmirdi:

– Hə, susursan, mənim əziz sosiologiya müəlimim, sənin dediyin qloballaşan dünyanın dərdləri, bəlaları da gündən-günə artır. Turalım mən bədbəxt sənə qulaq asdım, özgəsindən qazandığım bu uşağı doğub verdim sənə, böyütdün, yağ, bal içində boya-başa çatdırdın. Bir gün saymazıyana yanımdan ötən o gəncə, tanımaza-bilməzə aşiq olsam necə? Hə? Ya da sənin ərköyün böyütdüyün o gənc mənim qismətim olsa?

Birdən Yusifin əti ürpəşdi, əlindəki dolu pivə parçı yerə düşüb çilikləndi. Qız da, saqqallı kişi də diksindi:

– Ey, manyaksan, nəsən, bir az yavaş ol! – deyə qız çıxırdı.

– Sən niyə qulaqlarını şəkləyib bizi dinləyirsən? – saqqallı kişi ayağa qalxıb ona yaxınlaşdı.

Yusifin sir-sifəti həyəcədən pörtüb qızardı. Ema gəlib çıxmasaydı, yəqin ki, dava-dalaş olacaqdı.

O gün Yusif özünü pis hiss elədi, əli işdən gücdən soyudu. Bütün günü Züleyxanı, bir də onun dünyaya gətirəcəyi uşağı düşündü: «Nə vaxt istəsən, mənimlə əlaqəni kəsib öz «postuna» dönə bilərsən». Züleyxanın dediyi bu sözlər yadına düşəndə, çimçindi. Züleyxa ailə həyatını qəfəsə, həbsxanaya, Yusifi də həbsxana nəzarətçisinə bən-

zədirdi. Bəs görəsən axırınıcı dəfə «Çox sağ ol, sən mənə istədiyimi verdin!» – deyəndə, o nəyi nəzərdə tutmuşdu? Bəlkə uşaq Nəsibdən yox, elə ondandır?

Yusif dərd götürdü, hədəfə doğru uçan ox kimi evə cumdu.

Züleyxa onu qəzəbli görən kimi dedi:

– Mənə əsəbiləşmək olmaz, özünü ələ al. Sənin əhval-ruhiyyəni mənə də keçə bilər, gərginlik yaratma, sakitləş, sonra sözünü de.

Yusif Züleyxanın tərs damarının tutacağından ehtiyat edib, özünü ələ almağa çalışdı, hirsini boğaraq, zahirən sakit baxışlarını onun qarnına zilləyib sakitcə dedi:

– Onu rədd etmək lazımdır.

Züleyxa özünü o yerə qoymadan təəccüblə:

– Başa düşmədim? Bu nə sözdür?

Yusif təmkinlə dedi:

– Zülya, sən adam ağzını açmamış ürəyindəkiləri oxuyursan. Dediyim odur ki, uşağı rədd etmək lazımdır.

– Sən uşağın vəkilisən, yoxsa atası? Bəlkə mənim xəbərim olmadan Nəsib sənə sifariş göndərüb, bu işi sənə həvalə edib?

– Məni niyə azdırırsan, Zülya? Mən deyəni eləsən, ikimiz də arxayın olarıq. Axı özün demişdin.

– Ay axmaq, indiyəcən anlamamısan ki, hərdən səni cırnadıb, əsəbiləşdirməkdən ləzzət alıram?

Sən bu qədərmi keysən? Bu fikir hardan ağlına gəlib? Bir düşün nə deyirsən, bəs Nəsiblə nişanlı olarkən abort etdirdiyim o uşaq kimdən idi? Bəs aylarla müalicə, filan. İndi başqa zamanədir, uşaq doğmaq üçün kişidən çox pul gərək olur.

– Yalan deyirsən. Sən məndən alət kimi istifadə etdin. Yazıq Nəsib də elə bilir ki, Allah onun dualarını eşidib, övlad verib. Amma sən... Son bir-iki ayda bədəninin göy yerlərini görməsin deyə, ondan uzaq gəzib dolanırdın. «Mən səndən istədiyimi aldım», – deyəndə bunu nəzərdə tuturmuşsan. Sən oğrusan, haramzadəsən. Sən...

– Hə, tutaq ki, sən deyəndir, uşaq səndəndir, bunu dostuna açıb deməyə cürətin çatacaqmı? Bəs sən dünyaya necə gəlmisən? Heç bilirsən haramzadə kimə deyirlər? Anan səni də bic doğub. Mən də sənin sevimli ananın yolunu getdim, ərimin dostunu qoynuma aldım. Amma ananın günahı ailəsini dağıtdı, faciəyə döndü. Mənimsə günahım səndən uşaq tutub, öz ailəmi qorumaq oldu. Yoxsa uşaq üçün burnunun ucu göynəyən Nəsib gec-tez məni boşayıb başqası ilə ailə quracaqdı, ya da elə ömrümüz boyu it-pişik kimi dola nacaqdıq. Qısqanc olsa da, taleyimə, rastıma o cür ər çıxdığına görə Allahdan razıyam.

Yusif qulaqlarını tutub qapıya yaxınlaşdı.

Züleyxa:

– Hara gedirsən? – dedi. – Məni bu vəziyyətdə tək qoyub getməyə haqqın yoxdur.

– Səni öldürməyə də haqqım var.

Züleyxa Yusifin qəzəbli baxışlarından qorxub bir addım geri çəkildi.

* * *

Züleyxanın dediyi «bic» sözünü Yusifin dilindən eşidəndə, Göyçək arvad əsib-coşdu: «Qəhbənin qarnından çıxan, qəhbə olar», – deyə çaşqınlıq içində telefona cumdu. Yusif ağılı kəsəndən ilk dəfə idi ki, anasının ağzından nalayiq söz eşidirdi, özü də kimin haqqında, can sirdaşının.

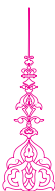
Telefon cavab vermədi, dəstəyi yerinə qoydu, çantasından cib telefonunu çıxardı:

– Yəqin Toppuş Əntiqə başıbatmış, qızıgilə gedib, ev telefonu cavab vermir, mobil telefonu da əhatə dairəsindən kənardadır. Hə, axı o gün mənə deyirdi ki, ay Göyçək bacı, tezliklə mən də nəvə sahibi olacağam.

Yusif ara vermədən siqaret sümürürdü, hərdən də acıqlı-acıqlı anasına baxırdı.

Anası dedi:

– Sən evdən çıxandan sonra yəqin Züleyxa anasına zəng edib, axı hamilə qadın gecənin bu vaxtı evdə necə tək qala bilər? Bilirsən, ay oğul, bu dünyada hərənin bir sirri var, bəzən o sirri heç kimdən gizlətmək olmur. Bir manata möhtac olduğum günlərdə Toppuş Əntiqə dadıma yetişdi. Bir-birimizə ürək qızdırdıq, başımıza gələnləri də bir-birimizə danışdıq. Toppuş Əntiqə Züleyxaya hamilə olan-

da, ərini qonşuluqda yaşayan bir dul qadınla yataqda tutur. Tərsliyə düşür, boşanır, sonra o boşandığı başıbatmışın acığına bir müddət qonşuluqdakı damarıboş kişilərlə oturub-durur. Üzü üzlər görmüş bu arvadı gec tanıdım. Biz bura köçüb gələndə sən dünyaya təzə göz açmışdın. Bir neşə il keçmiş qohum kimi qonşuluqlarına sığındığımı Nəsibin valideynləri həlak oldu. Bizim bu ev əslində Toppuş Əntiqəyə məxsus idi. Ona görə də həmişə özümü ona borclu bilmişəm. Toppuş Əntiqə kömək etdi, səni körpələr evinə düzəltdim. Eh, Toppuş Əntiqədən min il də danışsam, qurtarmaz. Bir dəfə... Bir dəfə biz xaricdə olanda bir tacirin evində gecələdik. O tacirin iki arvadı ola-ola, Toppuş Əntiqə ilə yaxınlıq eləmək istədi, onunla üç günlük siğə kəsdi.

* * *

Bu əhvalat on beş il bundan əvvəl olmuşdu. Toppuş Əntiqənin o tacirlə qonşu otaqda kef çəkdiyi o gecədə Göyçək arvadın gözlərinə yuxu getməmişdi, odur ki, hər şey yadında yaxşı qalmışdı. O, həmin gecə əllərini sinəsində çarpazlayıb, pəncərədən yaxasına ulduzlar dağılmış göyə baxmışdı. Ay da sanki günahkar yolçu kimi qıvrım saçlı buludların qoynunda gizlənmişdi. Gecə yarı göy üzünün buludsuz mavi yerində ulduz uçuşunu seyr edəndə, Göyçək arvadın qulağına qonşu otaqdan ötəri sevginin şirin vüsalından doymuş tanış səslər gəlmişdi:

– Rəfiqən istəsə, onu da birinə siğə edərik, darıxmaz.

– Razi olmaz. Cavanlığında bir dəfə özgə kişi ilə olub, indiyəcən əzabını çəkir yazıq.

Tənhalığı birdən-birə o gecə ürəyini sıxmışdı.

Toppuş Əntiqə öz rəfiqəsinə and vermişdi ki, o tacirlə olan əlaqəsini heç kimə danışmasın. Göyçək arvad da söz verib and içmişdi ki, sənin sirrin mənimlə qəbir evinə gedəcək.

Tale bu iki qadının həyatı ilə hələ gənc yaşlarında ikən amansız oyun oynamışdı, onları arzulamadıqları günaha sövq etmişdi. Analıq borcu, yaşamaq və yaşatmaq hissi onları etdikləri günah barədə susmağa vadar etmişdi. Göyçək arvad gəncliyində pozğun həyat tərzini keçirən qadınlara həmişə nifrət etmişdi. Amma bir gün hamamlanıb güzgü qabağında mərmər kimi ağ sinəsinə baxarkən öz-özünə valeh olmuşdu, ehtirasla alışıb-yanan bədənini bir yad kişinin ixtiyarına vermişdi. Sən demə, o üçcə dəqiqəlik həzz ömrü boyu ona vicdan əzabı verəcəkmiş. Həmişə evə gec gəlməyə vərdiş edənəri, o gecə necə olmuşdusa, evə tez gəlmişdi və arvadını oynaşla görmüşdü. O, yad kişinin kürəyinə sapladığı bıçaqla Göyçək arvadı da vurmaq istəyəndə, elə bil gözəgörünməz bir qüvvə tiyəindən qan axan bıçağı havada tutub saxlamışdı. Göyçək arvad isə can verməkdə olan oynaşının altından çıxıb, üstü qanlı-qanlı qonşuya qaçmışdı.

Polislər qolunu qandallayanda, əri bağıra-bağıra demişdi: «Qancıq, səni harda olsan, tapıb öldürəcəyəm! And olsun o müqəddəs Qurana!»

O vaxt Göyçək arvad yaşadığı yeri iki-üç dəfə dəyişmişdi. Yusifə hamilə olduğunu biləndə isə artıq gec idi. Qarnı yavaş-yavaş burnuna qalxırdı. Ərinin son bağirtisi tez-tez qulaqlarında əksədə verirdi. Səksəkə içində yatıb-dururdu. O, bu əhvalatı təkcə Toppuş Əntiqəyə, özü də təzə-təzə tanış olduğu vaxtlarda danışmışdı. Toppuş Əntiqə də Qurana əl basmış, duz-çörəyə and içib «Bu sirri özümlə qəbirə aparacağam» demişdi. İndi Züleyxanın həmin sirri açıb Yusifə deməsi Göyçək arvada yer eləmişdi, düşünürdü ki, atalar hədər yerə kürklərini günə yandırmayıblar, görüb-götürdüklerini ibrətamiz məsələ döndəriblər: «Sirri ni dostuna demə, dostunun da dostu var». İlahi, bizim etdiyimiz günahların əziyyətini, axı niyə uşaqlarımız çəkir?

İndi daha o, ölməkdən qorxmurdu. Ürəyini boşaldandan sonra oğlunun gözünün içinə dik baxırdı. Keçmişin ən acı xatirəsini danışanda belə, analar öz müqəddəsliyini itirmirlər.

Yusif anasının keçmişindən xəbərsiz idi. Onun bu etirafı üzünə tərs sillə kimi dəysə də, içində bir yüngüllük duydu. Amma ürəyi qərribə bir şey istədi: «Kaş ayın, ilin tarixini unudaydım, hansı əsrdə, hansı ölkədə yaşadığımı bilməyəydim».

Yusif səssiz-səmirsiz çıxıb getdi.

Aradan bir ay keçdi.

Təbiət bakirəlik donunu geyinmişdi. Hər tərəf – küçələr, səkilər, xiyabanlar bəmbəyaz qarın altında qalmışdı. Buzla örtülmüş yollarda yalnız tək-tək təkəri zəncirli maşınlar gözə dəyirdi. Ağacların budaqlarından, novalçalardan sırsıralar sallanırdı. Şəhərə neçə qərinə idi ki, belə qar yağmamışdı. Dənizdən sərt şimal küləyi əsirdi. Qara dalğalar qarla örtülmüş sahilə can atırdı. Məktəblər işləmirdi – qışa hazırlıq görənlərin ağ yalanı üzə çıxmışdı. Axşamüstü havalar çox soyuq keçirdi.

Gözləri çuxura düşmüş Yusif Emanın evinin pəncərəsinə sarı boylandı. Onun qara qıvrım saçlarını qar ağartmışdı. Üzünü neçə gün idi ki, qırxmırdı. Bu gün ikinci dəfə ürəyindən doyunca yemək, isti vannada uzanıb xəyala dalmaq, sonra yumşaq divanda dirsəklənib, çay içə-içə televizora baxmaq keçmişdi. Cibində çəkdiyi ucuz siqaretdən bir-iki dənə qalmışdı. Anasından da, Züleyxadan da küsmüşdü. Emanın qapısını döyməyə isə xəcalət çəkirdi.

Birdən qapı öz-özünə açıldı – Ema göründü.

Bu dünyada insan şüurunu təkə şərab, gözəl qadın, ya da narkotik vasitələr dumanlandırır ki. Ən böhranlı günlərində insan duman-da yolunu azmış tənha qayığa bənzəyir. Yusifin bəxti gətirmişdi; sanki yan aldığı qəm sahilində

gözlədiyindən də nəhəng qayıqlara rast gəlmişdi. Okeanların, dənizlərin fırtınasına tab gətirən qayıqları bəzən kiçik göllərin dalğası aşırır. Doğma oğlunun villasında özünə yer tapmayan ata, anasının oynasını baltalayıb polisdən yayınan oğul. Ağır cinayətlərdən doğan bənzərsiz situasiyalar. Mürəkkəb, dibi görünməyən insan xarakterinin dərinliklərindən nələri çalxalayıb üzə çıxarmadı zaman? Bir vaxtlar, bir vaxtlar deyəndə ki, yaxın keçmişdə cavanlar məhəllələrinin təəssübünü çəkərdilər.

Dünya – içində böyük çirkablar daşıyan gəmidir, biz də onun sərnəşinləri. Dünyanı lilləndirən qarışıq nikahlardan doğulan bicbala uşaqlardır. Hələ süni mayalanma yolu ilə dünyaya övlad gətirən valideynlərin hansı təhlükələrlə rastlaşacağını bir Allah bilir.

Emberional övladlıq haqqında bir rus filmi göstərilirdi. Öz bətnində doqquz ay daşdığı uşağı ehtiyac üzündən varlı bir ailəyə satan Marta adlı gözəl bir qadın iyirmi ildən sonra satdığı həmin oğlu tərəfindən təcavüzə məruz qalır. Dünyada hər şeyi olan iyirmi yaşlı həmin cavan emberional övladlığa götürüldüyünü biləndə, intihar edir. Vicdan əzabı çəkən Marta isə bu üsulla daha iki qız uşağı dünyaya gətirmişdi. Kim bilir, intihar etməsəydi, bəlkə də eyni şəhərdə yaşayıb tanıdığı anasına təcavüz etmək istəyən o gənc öz bacısı ilə evlənəcəkdi?

Emanın qar kimi dümağ maşınından enib tər-təmiz mənzilinə qədəm basanda, Yusif kirlənmiş üst-başına baxıb düşündü: «Demək bütün təzə günahlar keçmiş günahlardan qidalanır. Mən anamın bətnindən doğulan, Züleyxanın bətninə düşən təzə günaham».

Ema əyləşmək üçün ona yer göstərdi. Televizoru yandırdı. Bayaقدan bəri bir kəlmə də danışmamışdılar.

Ema dinməzcə mətbəxə keçdi, oradan qab-qacaq səsi gəldi, sonra vanna otağından su şırıltısı eşidildi. Yusif illər xəstəsi kimi hıqqıldayaraq divana çökdü, televiziya kanalında xırıltılı səslə danışan müğənninin gənclik illərində oxuduğu mahnılar verilirdi.

Ema çay gətirdi. Gözlərini gah Yusifə, gah da televizora zilləyib susdu. Susmayan isə saqqallı müğənninin keçmişdən gələn səsi idi. İtən səsinə, ötən gəncliyinə baxıb kövrəlmişdi.

«Hər şey gözəldir həyatda!»

Yusif öz-özünə dedi: «Yalandır, yalandır, hər şey yalandır həyatda». Əsəbindən televizoru vurub sındırmaq istədi...

Xeyli vaxt idi ki, Ema Yusifi əlimyandıda axtarırdı: «İlahi, bir ayda insan nə hala düşərmiş. İlk dəfə gördüyüm fağır, sakit Yusif deyil bu, əsəbləri çox pozulub».

Ema pultun düyməsini basıb kanalı dəyişdi. Ekranı boks üzrə yarış göstərilirdi. Bir boksçu digərini rinqin küncünə sıxışdırmışdı. Rəqibinin önündə dayana bilməyən boksçu nokaut vəziyyətinə düşəndə, Yusif bərk öskürək tutdu, az qaldı vərəmli xəstələr kimi boğulmaq həddinə çatdır. O, titrəyir, tez-tez başını tutur, sanki taleyin yumruqlarına tab gətirməyə çalışırdı. Amma özünü ələ ala bilmirdi. Nokautdan yayına bilməyən boksçu kimi əlləri sustalıb yanına düşəndə, Ema hakim kimi onun başının üstünü kəsdi:

– Bu nə haldır düşmüşən? – dedi. Özünü ələ al, axı sən...

Yusif onu tanıyandan bəri ilk dəfə idi ki, sözünü kəsdi:

– Axı mən kişiyəm, deyilmi? Öhö!.. Öhö!.. Öz dostunun namusuna sataşana da kişi deyərlər?

Məğlub boksçunun gah hakimə, gah da rəqibinə tərs-tərs baxdığı kimi, o da gözlərini Emaya zillədi.

Ema günahkarcasına dilləndi:

– Hər şeyi bilirəm. Bu işdə sən heç bir günahın yoxdur.

– Günahım yoxdur? Necə yəni günahım yoxdur? Mən elə başdan-ayağa günaham da. Günahın ən yekəsiyəm. Sən məni o bataqlıqdan niyə çıxardın axı? Çirkaba bulaşmış bir küçük nəyinə gərək idi? Öhö... öhö!..

Yusif çaydan bir qurtum içib fincanı nəlbəkiyə qoydu:

– Mənə içməyə, ya da çəkməyə tünd bir şey ver, Em...

Onun gözlərində get-gedə azalan işıq Emanı qorxuya saldı:

– Dur, hələ bir yaxşı-yaxşı yuyun, isti vannaya gir. Sonra birlikdə şam edərik. Soyuducuda yaxşı tut arağı da var.

Yusifin içində ılıq duyğular baş qaldırdı. Elə bil damarlarında donmuş qan hərəkətə gəldi. Emanın əlini öpdü.

– Bağışla məni, tanış olduğumuz gün elə düşündüm ki, sənin üçün bu dünyada hər şey yalnız kef və əyləncədən ibarətdir. Sən isə mənə görə – anasının bətninə zorla düşən bir zırramaya görə bu qədər əzab çəkirsən, mən axı pis adamam, dostumun arvadının oynayıyam.

– Eh, dünyadır da. Hərəmisizlə bir cür məzələnir. Birimiz firavan yaşamaq, birimiz yaxşı maşın almaq, gözəl ev-eşik əldə etmək, oğul-uşaq, yağlı vəzifə sahibi olmaq naminə, birimiz də sadəcə qorxumuzdan tora düşürük.

– Em, orada, sən mənə rast gəldiyin o uçuq-sökük zirzəmidə qoca bir bomj vardı. Danışanda elə bilirdim sayıqlayır. Deyirdi ki, insan çox vaxt öz mərhəmətinə görə əzab çəkməli olur, bəd-xahlığına görə mükafatlandırılır. Prometey odu Allahdan oğurlayıb insanlara bəxş edəndə, mərhəmətinə görə ağır cəzalandırıldı. İsanı çarmıxa çəkdilər. Amma insanları cəhalətdə, zülmətdə,

qaranlıq zirzəmilərdə yaşadanların başına qızıldan tac qoyurlar. Mən də dostumun məhəbbətindən sui-istifadə etmişəm – halalca arvadı ilə yatmışam. O, inomarka maşın alsın deyə, qızmar günəşin altında işləyir, mən onun arvadının oynası oluram, arvadı xəyanətinə görə arzusuna çatır, körpə hədiyyə alır. Yox, nə zamanənin, nə də Allahın bu işlərdə günahı var. Pis əməllər oğurluq izdivacdan dünyaya gələn körpələrlə birgə böyüyür. Miras kimi atadan oğula, anadan qıza ötürülür. Hə, həmin bomj deyirdi ki, günahın başlanğıcı babamız Adəmdədir. Züleyxanın qarnında mənim günahım böyüyür, o uşağa görə dostumsa Allaha şükr edir. Züleyxanın anası nənə olacaq deyə, özünü xoşbəxt sayır, mənim anamsa o uşağın məndən olduğunu bilsə, özünü dünyanın ən bəd-bəxti sanacaq. Bu mənim faciəmdir, sanki ata olmaq istəmirəm. Bu duyğu mənə yaddır. Qorxudan tora düşən adamın çıxış yolu yalnız intihardır.

– Baxıram, bu əhvalat səni əməlli-başlı filosof edib.

– Kimi keçmişin səhvlərini öyrənib ibrət alır, kimi də qəbahəti yaşadığı cəmiyyətin üstünə yıxıb, yoluna davam edir. Mən isə yolda azıb qalmışam. Em, ilk dəfə mən on dörd yaşında Züleyxanı çılpaq görəndə utandığımdan yerə girməyi arzulamışdım. İndisə mən onun həm də qəlbinin çılpqlığının şahidi oldum. Bu dəfə doğrudan da ölüb yerə girmək istəyirəm.

– Sakit ol, sakit, bu cür fikirlərlə özünü puç edərsən.

– Em, mən həqiqətlə yalan arasında fərq görmədim. Mən üşüyürəm. Qabaqlar əlin əlimə dəyəndə içimdə hərarətini duyurdum, indisə... Mən bu cür yaşamağı arzu etməmişdim. Qızıışmağa bir şey ver mənə. Yox, dayan, uzağa getmə.

Yusif əlini qoltuq cibinə salıb oradan çıxardığı ağ tozu şüşəli jurnal masasının üstünə dağıtdı, burnuna çəkdi, sonra başını Emanın dizlərinə qoyub bir xeyli uyudu.

Gecəyarısı Ema təcili yardım çağırıb, Yusifi xəstəxanaya apardı.

Bayırda sulu qar yağırdı.

* * *

Yusifin xəstəxanaya gəldiyindən yeddi gün keçirdi. Küləklər palatanın pəncərələrini şaqqıldadırdı.

Göyçək arvad oğlunun damarları görünən arıq əllərini öpüb:

– Anan ölsün Yusif, – dedi. – Qız-gəлиндən həyalı balam, sən niyə yaman günə qaldın?

Göyçək arvad sonra nalə çəkdi:

– Balamın bədbəxtliyinə mən özüm bais oldum, mən!..

Ağrı-acılar Yusifin gözlərinə ölüm kölgəsi endirmişdi. Palatada neçə gün yatdığını bilmirdi. Dilinin ucu ilə qızdırmadan çatlamış dodaqlarını yalayırdı. Boğuq səslə anasına:

– Bədbəxtliyimin səbəbi bir deyil, iki deyil...

– Qadan mənə gəlsin, bala! Günahkar mənəm, mən! Ömrüm boyu qorxu içində yaşamışam. İstə-mirdim mənim günahımın ağrısını sən çəkəsən. Dili qurusun o gəlinin! Səni yorğan-döşəyə o saldı!

Göyçək arvad susdu. Demək istədiyi «bir də onun anası» sözlərini dilinin ucunda güclə saxladı. Emanın yanında rəfiqəsinin adını dilinə gətirməyi özünə sığışdırmadı:

– Ev-eşiyimi sataram, əl açıb qapı-qapı dilənərəm, bala. Səni yataq xəstəsi olmağa qoymaram.

Yusif anasının göz yaşlarını görüb daha da kövrəldi. Dodaqları titrədiyindən dişlərini birbirinə sıxdı. Danışa biləcəyinə əmin olanda:

– Yadındamı?

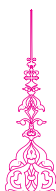
O, udqunaraq bir an dayandı:

– Uşaq vaxtı balaca düymə udmuşdum. Məni çöpçüyə apardın. Çöpçü bizi aldatdı.

Yusif çətin nəfəs alırdı, danışmağa heyi olmadığından dincəlmək üçün gözlərini qapadı. Bir neçə an keçəndən sonra gözünü açıb anasının üzünə baxdı:

– Mənim udduğum qara düymə idi. Amma o üfürə-üfürə boğazımdan ağ düymə çıxardı.

– Dərdin alım, yadımdadır. Evcik-evcik oynayırdınız. Nəsib «ata» idi, Züleyxa «ana», sən də onların «uşağı». Düymə də Züleyxanın koftasın-

dan qırılıb düşmüşdü, sən də onu götürüb ağzına qoymuşdun.

Yusifin üzünü qızartı bürüdü. Bəlkə bu, deyəcəyi sözün istisi, hərarəti idi:

– Düyməni ağzımda, damağımda gizlətmişdim. Siz axtarmağa başlayanda, uddum. İstəyirdim o düymə... – bu an o, gözlərini yenə qapayaraq pıçiltıyla, – mənim olsun, – dedi. – Elə bilirəm o düymə indi də içimdədir.

Yusif Emaya baxdı və dərindən nəfəs aldı:

– Havam çatmır, – dedi.

Ema həkim çağırmaq üçün tələsik palatadan çıxdı. O, gedəndən sonra sanki Yusif canlandı, hiss olundu ki, ürəyində gizli saxladığı bir sirri söyləmək istəyir:

– Yadındamı, rayona xalamgilə getdiyim? Qumru yumurtalarını... Ana, bu sirri səndən başqa heç kimə – mənim üstümdə əsim-əsim əsən Emaya da deyə bilmərəm.

Yusif kəndə – xalasıgilə getmişdi. Bir gün kol-luqda gözünə bir quş dəydi. Yaxınlaşanda gördü ki, tərپənmir. Özü də elə yerdədir ki, əl çatmır. Qaçıb dəhrə gətirdi, kolları bir-bir kəsdi. Quş rahat oldu. Pırıltıyla uçaraq yaxındakı gilə ağacına qondu. Yusif əlini uzadıb yuvadakı yumurtaları götürdü. Quş haray-həşir salaraq, həyəcan içində o yandan bu yana, bu yandan o yana uçaraq qanadını Yusifin üzünə çırpdı. Birdən necə oldusa, yumurtalar Yusifin əlindən yerə düşüb

sındı. Elə bu vaxt xalası gəldi, sınımış yumurtaları götürüb dedi:

– Sən neylədin, ay sağolmuş? Yazıq qumru hər il o kolun içində bala çıxarırdı. O kolluğa heç tülkü də girə bilmirdi. Ora bir ilan da dadanmışdı – istəyirdi ki, yumurtaları yesin. Qumru dimdiyi ilə onun gözlərini tökdü. İlan kor oldu, heç üç gün, beş gün yaşamadı, öldü.

Yusif qorxa-qorxa soruşdu:

– İndi qumru mənim də gözlərimi tökəcək?

Xalası başını buladı:

– Yox, sənə gücü çatmaz. Amma qarğış edəcək.

Hə, hə, qarğış tutacaq bizi.

Yusif həmin əhvalatı xatırlayıb:

– Anacan, sənin tək – yalqız qalmağın da, bir parça çörək pulu qazanmaq üçün özünü ora-bura vurmağın da, Toppuş Əntiqənin şey-şüyünü daşımağın da, lap mənim... – Yusifin anasına «başqa kişidən olmağım da» deməyə gücü çatmadı, bir anın içində üz-gözünü tər basdı, anası yaylığı ilə onun tərini ehmalca sildi.

– Can bala, tələsmə, bir az toxta, sonra danışarsan, – dedi. Bu yaşında nə qədər əzab çəkdin.

Yusif anasının sözünü yenə də ağzında qoydu:

– Ana, vaxtım yoxdur. Sözümü kəsmə. Deyəsən, məni qumrunun qarğış tutdu. Ana... Elə bilirsən, on doqquz yaşım var? Xəbərin yoxdur. Bu dərdlərlə, bu əzablarla qırx yaşlı adamın öm-

rünü yaşamışam. Dostlarım mənə filosof deyir. Axır başa düşdüm ki... Bu dünyada hamı... Uşaqlar da, böyüklər də gizlənpaç oynayırlar.

Birdən Yusifin gözləri böyüdü. Tam aydınlığı ilə vaxtının bitdiyini anladı. Züleyxa ilə bağlı hislərini anasına başa sala bilməyəcəyini dərk etdiyindən:

– Sənin bircə günahın var. Gərək məni doğmaydın. Zulyanın... Uşağı... Məndəndir... – dedi.

Onun get-gedə sönməkdə olan baxışları palatının işıqlı pəncərəsinə dəyib sındı. Göyçək arvad ucadan «Vaxsey!» – deyib üzünü cırdı. Ema şivən səsinə hövlək içəri girəndə, Göyçək arvad huşunu itirib yerə yıxılmışdı.

Yusifin dodaqlarında güclə sezilən istehzal təbəssüm, yanaqlarında açıq qalmış gözlərindən süzülən iki damla göz yaşı vardı.

E P İ L O Q

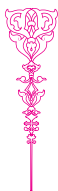
– Allah bu mərhumun günahlarını bağışlasın! Cəmi cavanlara doğru yol nəsib etsin! Biz hamımız bir-birimizin dərdinə laqeydik, bir məhəllədə birimiz digərindən xəbər-ətərsizik. Axirətimizi dünya malına qurban veririk.

– Narkomaniya cavanlarımızın axırına çıxdı.

Toppuş Əntiqə yas məclisində qadın mollası ilə elə danışdı ki, sanki gömrükçülər üç il əvvəl əli Quranlı, başı hicablı bu qadının alt paltarını çıxarıb, güngörməz yerində gizlətdiyi kokain paketini tapmamışdılar.

Göyçək arvad içində yanıb-qovrulurdu, indiyə kimi özünə bacı, övladına doğma xala bildiyi al-verçi Toppuş Əntiqəni Yusifin ölümündən sonra məhəllə cavanlarının qatili hesab edirdi. Bəs Göyçək arvad özü kim idi? Ağ ölüm mələyinin rəfiqəsi, bəlkə də köməkçisi, axı dəfələrlə onun çantalarını daşmışdı. Əvvəllər yol yoldaşları da, gömrükçülər də onu Toppuş Əntiqənin şəriki bilirdilər.

Keçid məntəqəsində çalışan tipik azərbaycanlı kişilərinin qadına hörmət və etimadından sui-istifadə edən Toppuş Əntiqə, üzdə özünü arxasız-köməksiz göstərsə də, əslində başqa cür idi.

Əcnəbi tacirlə tanışlığı onun həyatını birdən-birə tamam dəyişmişdi. Onda Əntiqə hələ belə toppuş deyildi. Göyçək arvad kimi arıq-uruğun biri idi. Eyni maldan aparıb, eyni maldan alıb gətirirdilər. Amma Əntiqə az qazanca qane olmurdu. Getdikcə şişirdi – toppuş olurdu.

Bir gün Göyçək arvad onun nə üçün şişdiyi-nin şahidi oldu. Narkotik maddə ilə yaxalanan Toppuş Əntiqə, heç nəyi boynundan ata bilmədi. Sən demə, yığdığı var-dövləti, qızına verdiyi bahalı cehizi, bağışladığı daş-qaşları o zəhrimardan qazandığı pullarla almış. Kaş əvvəldən ona qoşulmayaydı. Bəlkə elə o da Toppuş Əntiqə qədər Yusif kimi oğulların ölümündə günahkardır? Amma elə bil Toppuş Əntiqə dilini-ağzını bağlamışdı.

Budur, nifrət etsə də, Toppuş Əntiqənin maskasını yırtmağı, nədənsə özünə ar bilir. Bəlkə qorxur? Züleyxanın hamilə olduğunu dediyi axşam ona söz atmışdı: «Cəlladın həbsxanadan çıxıb səni axtarır, ehtiyatlı gəz-dolan».

Toppuş Əntiqənin hər yerdən, hər şeydən xəbərdar olması son vaxtlar Göyçək arvadı narahat etməyə başlamışdı. Ona elə gəlirdi ki, bu qəddar qadın hətta qızının da Nəsibdən deyil, Yusifdən uşağa qaldığını bilirdi, amma özünü o yerə qoy-murdu.

Toppuş Əntiqə hüzn mərasimini yola vermək üçün bədənini əsdirə-əsdirə üçdə, yeddiddə də-

fələrlə canfəşanlıq elədi, özünü ona-buna səxavətli göstərmək üçün Göyçək arvada puldan-paradan yardım etməyə cəhd göstərdi. Amma Göyçək arvad razı olmadı:

– Başdaşının xərcini Ema çəkib, mən də ev-eşiyimdə qiymətli nə vardısıa, hamısını satmışam.

Toppuş Əntiqə dedi:

– Hər şey alnımıza necə yazılmışsa, elə də olacaq. Bizim cəhdimiz əbəddir. İnsanın aqibəti özündən asılı deyil. Züleyxa Nəsibə zəng edib, o da deyib ki, qırxa, yəni ayın axırına özümü çatdıraram. Zülü özü gələ bilməyəcək. Gərək üzürlü sayasan. Yazıq bu qədər əziyyət çəkib, uşağı sağ-salamat doğsun deyə, dava-dərmana bir ətək pul verib. Qorxur ki, gəlib burda ağlaşma eşidər, Allah eləməmiş, uşağı itirər.

Toppuş Əntiqə səsini içinə salıb, gah xısın-xısın, gah da yasda olduğunu unudub bərkdən danışırdı:

– Bakıda nə qədər ocaq var, hamısına nəzir-niyaz eləmişəm ki, Allahın altında balam sağ-salamat doğsun. Nəsib gəlsin, inşallah, onunla da ulduzumuz barışar.

– Bəsdir! – dedi Göyçək arvad. Sonra hıçqırığına ara verib, sakitcə ayağa qalxdı: – Bəsdir Əntiqə, heç nə eşitmək istəmirəm! Heydən düşmüşəm! Daha balamı əlimdən alanlara qarğış eləməyə də heyim qalmayıb!

Toppuş Əntiqə susdu. İlk dəfə idi ki, Göyçək arvad ona müraciət edəndə «bacı» kəlməsini işlətmədi. İlk dəfə idi ki, Göyçək arvad onun səsinədən iyrendi, söz-söhbətindən bezdi. Nə deyəcəyini bilmədi. O, «can sirdaşı»nın – rəfiqəsinin səbir kasasını daşdırmaqdan qorxurdu. Göyçək arvad isə on səkkiz il əvvəl bir körpəsi ilə çörək pulu tapmadığı qarlı qış günündə evinə sığındığı bu qadına nə deyəcəyini yaxşı bilirdi. Bir il bundan əvvəl xaricdən qayıdanda, Toppuş Əntiqə yolboyyu ağlayıb ona öz dərini danışmışdı. Özünü həmişə əhmədi-biqəm kimi göstərən, qorxu hissi nə olduğunu bilməyən Toppuş Əntiqənin gözlərində yuva salan dərdin ağırlığını, qorxunun böyüklüyünü duymuşdu.

– Qorxuram, Göyçək, qorxuram, toy hədiyyəsi verdiyim maşını geri qaytaran, ayağımı təzə mənzilindən kəsən, məni yeganə balamın üzünə həsrət qoyan o Nəsib bir gün uşağı olmadığına görə Züleyxanı boşasın.

– Arxayın ol, Əntiqə, o nəsildə arvad boşamırlar, – deyər Göyçək arvad onu sakitləşdirməyə çalışmışdı. – Guya özün bilmirsən. Hə, yadıma düşdü; Yusif yuxuda Züleyxanın qucağında uşaq görüb, özü də oğlan.

– Eh, Göyçək, yuxu-muxu boş şeydir, bu qədər dava-dərmanla bir kar aşmır. Mənim də qazancım son vaxtlar itə-qurda qismət olur, uşağa pul-para da göndərə bilmirəm. Heç bilirsən bir dəfə təzə

aparata girib-çıxmaq, analiz vermək neçəyə başa gəlir? İraq olsun, deyirəm bəlkə uşağın olmaması Nəsibdəndir?

– Onda belə çıxır ki, Züleyxanın toya qədər abort elətdirdiyi uşaq Nəsibdən deyilmiş?

– Yox, sən nə danışırısan, günah mənim başı-boş qızımda oldu, nübar uşağı saldırdı ki, hələ tezdir. Guya uşaq doğub fiqurasını pozmaq istəmir. İndi özü də qorxur, deyir, mama, Nəsib məndən get-gedə soyuyur. Qorxur ki, bir gün Nəsib uşaqlı bir qadınla evə gəlib, Züleyxanı qovsun: «Bax, bu mənim təzə arvadım, bu da dava-dərmansız doğulan uşağım. Sən dön o narkodiller ananın yanına»

– Nəsib pak uşaqdır, elə şey eləməz. Sənə dedim axı, o nəsildə bu günəcən hələ heç kim arvad boşamayıb.

– Vallah, ay Göyçək, Allahdan arzum budur ki, təki Züleyxanın uşağı olsun, Nəsib məni ölənəcən evinə qoymasa da, olar. Hə, bir də sənə deyirəm, tövbə edəcəyəm, Allahın tövbə qapıları hər zaman açıqdır.

«Bəlkə də Züleyxanı Yusifi yoldan çıxarmağa vadar edən də elə anası olub? Düz deyirlərmiş – ölüm mələyi imiş Toppuş Əntiqə», – ürəyində belə qənaətə gəldi Göyçək arvad.

* * *

O gün Züleyxa qarnında dəhşətli ağrılar duydu. Qorxudan rəngi ağardı. Uşaq bətnini elə tə-

pikləyirdi ki, elə bil çıxıb harasa uzaqlara qaçıb gedəcəkdi və zavallı qadın onun üzünü heç zaman görməyəcəkdi. Qırmızı telefon aparatının dəstəyini götürüb təcili yardıma zəng etmək istədi, birdən göy guruladı, qonaq otağının pəncərəsi önündə ildırım çaxdı, o dəstəyi yerinə qoyub, pıçılı ilə dedi:

– İlahi, məni bağışla! Günahkar bəndənə rəhm et!

Ağlaya-ağlaya dizləri üstə çökdü, əllərini göyə açdı:

– Yalvarıram, bu körpəni mənə bağışla, onu məndən alma, mən onu zina kimi qazandığıma, ərimə xəyanət etdiyimə görə sənin hər cəzana layiqəm, amma zinəkarlığı harınlığımdan etməmişəm. Bu uşaq mənim xoşbəxtliyimin qarantıdır. Bu zamanədə namuslu olmaq adama bədbəxtlik və yoxsulluqdan savayı heç nə vermir. Mən bir də heç vaxt belə iş tutmayacağam, bir daha namussuzluq etməyəcəyəm. İlahi, yalvarıram sənə, ana olmaq sevincindən məni məhrum etmə, İlahi! – o, halsızlaşıb yerə yığıldı.

* * *

Qürub çağı kimsəsiz sahilə tək-tənha gəzən qarapaltarlı qadının göz yaşından nəmlənmiş yaylığını külək əlindən alıb dənizə atdı. Qadın düşündü ki, İlahi, Yusifin ölümündə, Nəsibin bədbəxtliyində mən də Toppuş Əntiqə ilə Züleyxa qədər günahkaram.

Dərdli qadın özünü coşğun dənizin qoynuna atmaq istədi. Dənizin suyu soyuq idi. Dalğalar dəcəl uşaqlar kimi atılıb-düşürdü. Külək onun saçlarını üzünə dağıdırdı. Ona elə gəldi ki, heç kimin görə bilmədiyi bir hündürlükdə gözübağlayıcı kimi kəndir üstündə gəzir.

Güclü dalğa sahildəki qayaya çırpıldı. Şor damlalar dərdli qadının yanağındakı acı göz yaşlarına qarışdı. Günəşlə vidalaşan dənizin sanki anaya rəhmi gəldi, o isə daha taleyin əlində oyuncaq olmaq istəmirdi.

– Dayan! – kimsə arxadan onu səslədi.

Başdan-ayağa qara geyinmiş qadın özünü itirmiş halda həyəcanla bir-iki addım irəli atdı. Amma üçüncü addımı atmağa ürək eləmədi. Üçüncü addım, ehtimal etdiyi kimi, ayağını yerdən üzəcəkdi. Başı üstə suya düşüb boğulacaqdı.

– İlahi, məni bağışla!

Ardınca yüyürən adamın nəfəsini boynunun ardında hiss etdi:

– Dayan dedim sənə!

Duruxdu. Gözlərini açıb geriye çevrilmək istədi. Birdən kürəyinin ortasına ox kimi sancılan bıçaq onu dizləri üstə yerə çökdürdü.

Cəllad boğuş bir səslə dedi:

– Demişdim ki, gec-tez səni öldürəcəyəm!

Dərdli qadın astadan pıçıldadı:

– Şükürlər olsun Allaha, mənə rəhmi gəldi, günahımı qanımla yudum.

Qadın dodağının ucunadək yayılan təbə-sümlə qatilinə baxdı.

Qatil bıçağı dənizə atıb için-için ağladı. Sonra göz yaşlarını silib onu ağuşuna aldı.

* * *

Nəsib hava limanında təyyarədən enib birba-şa qəbiristanlığa gəldi. Qayınanası Toppuş Əntiqə Göyçək arvadın və Yusifin başdaşına baxıb fikrə getmiş Emanı ona dilucu təqdim etdi:

– Hacı, bu qız bizim Züleyxanın tələbə, rəh-mətlik Yusifin isə iş yoldaşdır. Adı Emadır. Sağ olsun, gördüyün bu qoşa başdaşılarını o, öz pulu ilə düzəltdirib.

Nəsib qaşlarını çatdı:

– Gərək Züleyxa da kömək eləyəydi. Hər ay onun Beynəlxalq Bankdakı hesabına pul köçürür-düm. Gedəndə evdə də üç min dollar qoymuş-dum.

– Eh, ay Hacı, ağır hamiləlik keçirir balam, uşa-ğın qorumaq üçün o qədər pul xərcləyib ki.

Ema dönüb məzəmmətedici nəzərlərlə onu süzdü. Toppuş Əntiqənin hiyləgər qayınana ro-lunu ifa edən səriştəli aktrissalar kimi qəhərdən gözləri yaşarmışdı.

Toppuş Əntiqə:

– Mən Yusif öləndə anasına pul vermək istə-dim, almadı. Göyçək arvadın yas mərasiminin xərcini də bu qız çəkdi, – deyə mızıldadı. – Mən

yazığın əziyyətlə, qorxa-qorxa qazandığım pullar sən demə nə xeyirə yarayırmış nə də şərə.

Emə, Nəsibin qayınanasının toy hədiyyəsi kimi bağışladığı maşını qəbul etmədiyini bilməsə də, Göyçək arvadın Yusifin yas mərasimində Toppuş Əntiqənin yardımından imtina etməsinin şahidi olmuşdu. Odur ki, Toppuş Əntiqənin dediyi eyhamlı sözlərdən sonra özünü saxlaya bilmədi:

– Mən onların hər ikisini vur-tut üç-dörd aydır tanıyırdım. Allah hər ikisinə rəhmət eləsin! İnsan var ki, tanımaq üçün bir həftə də bəs edir, insan da var, otuz il bir komanın altında yaşasan da, tanıya bilmirsən.

Sonra o, üzünü Nəsibə tutub dedi:

– Nəsib qardaş, mən nə etmişəmsə, Yusifin ruhu xatirinə təmənnasız etmişəm. Halal xoşları olsun! Çünki...

Toppuş Əntiqə Emaya çımxırdı:

– Aaazz, bəyəm mən öz kürəkənimdən təmənnə-zad güdürəm?

Toppuş Əntiqənin qızışması Emanın yadına Züleyxanın tələbəlik illərindəki cığallığını saldı. O, təəssüf hissi ilə başını buladı:

– Yusifin yas mərasimində Göyçək arvadın sizin yardımınızdan imtina etdiyini özünüz dediniz. Açığını desəm, mən bunun səbəbini bu günəcnə bilmirəm. Amma... Amma onu bilirəm ki, onu qətlə yetirən kişi öz ifadəsində bildirib ki, mərhumun harda yaşadığını, hansı bazarda al-

ver etdiyini ən yaxın rəfiqəsindən, yəni sizdən öyrənib.

Toppuş Əntiqənin sifətinin ifadəsi zərrə qədər də dəyişmədi. Sadəcə, məzəmmətedici baxışlarla Emanı başdan-ayağa süzdü və üz-gözündən əskik olmayan saxta təbəssümlə dilləndi:

– Ema xanım, eee, a qızım, o, qatildir, özündən nə desən, uydura bilər. Bəyəm bu şəhərdə ona yaxın olan tək-cə mən idim? Necə ola bilər ki, on səkkiz il bundan əvvəl tək körpəsi ilə dara düşəndə mən ona əl tutam, illərlə qoruyam, sonra da ələ verəm?

Ema bir söz demədi. Əyilib Yusifin məzarına qərənfil dəstəsi qoydu. Sonra nə düşündüsə, köhnə məhəllədə narkodiller kimi ad çıxarmış qayınanasına – Toppuş Əntiqəyə altdan-altdan nifrətlə baxan Nəsibə yaxınlaşdı:

– Qırx gün ərzində çox şeylər oldu, – dedi.
– Nə qədər çalışsaq da, itirdiklərimizin yerini heç nə ilə doldura bilmirik.

Sonra kürkünün cibindən vizit kartını çıxarıb ona uzatdı və əlavə etdi:

– Bizə itirdiyimiz insanlardan qalan yalnız acılı-şirinli xatirələrdir. Bir də...

Səsi titrədi, sanki son dəfə Yusifin məzarına baxırmış kimi kövrəlib yavaşca dedi:

– Mən bir neçə aylığa Türkiyəyə gedirəm, gələndən sonra özüm sizi axtaracağam. Yusifin məndə bir əmanəti var.

Ema dönüb maşınına sarı gedəndə, Nəsib düşündü: «Bəlkə, əmanət dediyi bir şəkildir, ya da bədbəxtdən qalan hər hansı bir əşyadır – qol saati, cib telefonudur, nədir?»

– Hacı, sən bu findi-firuş, qarımış qızın dediklərinə qulaq asma.

Nəsib arxasına baxmadan qəbiristanlıqdan uzaqlaşdı.

* * *

Tutqun qış getdi. Yenə günəşli bahar gəldi. Təbiət libasını dəyişdi. Son üç ay kimin üçün ağır, kimin üçün isə yüngül keçdi. Göyçək arvadın ölümündə təqsirli bilinərək məsuliyyətə cəlb olunan Toppuş Əntiqə, nəvəsinin dünyaya gəlişindən həbsxanada xəbər tutdu. Çöldə olarkən yığdığı çirkli pullar son qəpiyinəcən əlindən çıxmışdı. Boyun-boğazının zinət əşyalarını dəyər-dəyməzinə satıb, şirniyyat süfrəsi açmışdı. Qızını təbrik etmək üçün o, hardansa mobil telefon da ələ keçirmişdi: «Allah saxlasın! Uşağın adını elə Yusif qoysanız, yaxşıdır. Bir də niyyət eləmişdim, Hacı'nın halal maaşından bir qoç alıb qurban olduğum Ətağanın ocağında kəsərsiniz, özünüz ətindən bir tikə də yeməzsınız, qoy kasıb-kusuba qismət olsun.»

* * *

Baharın güllü-çiçəkli günlərinin birində Züleyxa doğum evindən çıxdı.

Nəsib qırmızı rəngli «Mersedes»dən enib əlində tutduğu gül dəstəsini sevinə-sevinə arvadına verdi. Ehmalca körpəni qucağına aldı. Uşağa baxa-baxa dedi:

– Allah qorusun, elə bil nur parçasıdır, Zülü, gəl oğlumuzun adını Yusif qoyaq, yadımdadır, uşaq vaxtı evcik-evcik oynayanda biz «ata-ana» olurduq, Yusif isə bizim «oğlumuz».

Züleyxa gülümsünə-gülümsünə gül dəstəsini köksünə sıxdı:

– Rəhmətlik Göyçək arvad deyirdi ki, hamilə qadın yerikləyəndə ürəyi istədiyi şeyi kim versə, uşağı da ona oxşayacaq. Yusif barda işə başladığı gün mənə qurudulmuş kütüm balığı gətirmişdi. Yeriymi o vermişdi, indi bax, oğlumuz necə də ona oxşayır. Təki bəxtində, taleyində Yusifə oxşamasın.

Nəsib dərindən köks ötürdü:

– Bu dünyada ondan heç nə qalmadı.

– Allahın işini bilmək olmaz. Bəlkə də bir nişanə qalıb, sən bilmirsən.

Züleyxa onun sifətindəki ifadənin dəyişdiyini görüb, sözünü çox uzatmadı:

– Emanın üç ay bundan əvvəl qəbiristanlıqda sənə dediyi sözü bir yadına sal. Axı Yusifin Emada olan əmanəti uşaqdan başqa nə ola bilər?

Nəsibin heyrdəndən gözləri bərəldi:

– Heç ağlıma gəlməyib. Bəs sən bunu məndən niyə gizlətmisən?

– Bilirsən, bu fikir mənim ağlıma azad olduğum gecə gəldi. O gecə Yusifi yuxuda gördüm, mənə baxıb gülə-gülə dedi ki, şiringəlin, bəs sən deyirdin utananın oğlu olmaz, mənimsə oğlum oldu. Dedim, axı sən evli deyildin, bu dünyadan nakam getdin. Dedi, yox, nakam getmədim, şiringəlin, uşaq dünyaya gətirmək üçün evli olmaq şərt deyil. Sonra oyandım, birdən xatırladım ki, bir dəfə Ema da bizdə olanda mənə demişdi ki, uşaq doğmaq üçün ərə getmək vacib deyil.

– Dayan, dayan. Züleyxa, yadıma düşür ki, sən bir dəfə Emanın evli olduğunu söyləmişdin, sonra da subay-soluqdır demişdin. Bəlkə yanılırsan? Siz ki, yaxın rəfiqə idiniz. Bəs bu barədə özü sənə niyə bir söz deməyib?

– Nə bilim? Axı biz arada küsülü idik, elə Yusifə görə. Ema Yusifdən on yaş böyük idi. Sevdiiyi oğlan onu atmışdı. Nə isə, sən gəl mənim yuxuma şəkk eləmə. Mənim yuxum həmişə düz çıxır, anam həbs olunmamışdan qabaq onun qaranlıq zindanda dizlərinə döyə-döyə ağladığını görmüşdüm. Səni maşın almamışdan qabaq qırmızı at belində görmüşdüm. Dayan görüm, Ema sənə «Yusifin məndə əmanəti var» dediği gün sən onun hamilə olub-olmadığını yəni heç hiss etmədin? Üç ay bundan qabaq onun qarnındakı uşaq axı dörd aylıq olmalı idi...

– Əynində yaxası açıq qəhvəyi kürk vardı, boyunda da saçqları dizlərinəcən sallanan ağ şərf.

Heç hamiləliyindən əsər-əlamət yox idi. Sən isə oğlu olmasından dəm vurursan.

Birdən Nəsibin yadına düşdü ki, Emanın onda vizit kartı var. Maşına əyləşəndə, uşağı Züleyxa-ya verib cib telefonunu götürdü, kartdakı telefon nömrələrini yığmağa başladı.

Amma Emanın telefonu söndürülmüşdü. Evə çatana kimi dönə-dönə zəng etsə də. Türkcə, ingiliscə eyni cavabı aldı: «Aradığınız nömrəyə zəng çatmır, telefon ya söndürülmüş, ya da şəbəkə xaricindədir.»

* * *

Aradan düz üç il keçmişdi.

Yayda Nəsib ailəsi ilə birlikdə Antalyada istirahət edirdi. Çox şən keçən o gözəl günlərin birində balaca Yusif dəniz sahilində, arıq və çəlimsiz bir uşaqla oynayırdı. Nəm qumdan evcik tikirdilər. Nəsiblə Züleyxa onlara baxa-baxa şirin xəyallar aləminə – uşaqlıq illərinə qayıtmışdılar.

Birdən yaxınlıqdakı qəhvəxanadan çıxan bir qadın uşaqlara sarı boylanaraq, zil səslə çağırırdı:

– Yusif, Yusif, tez gəl bura, evə gedirik.

Baxan kimi qadını dərhal tanıdılar. Bu, Ema idi.

Adaşlar əl-ələ tutub Emaya sarı qaçdılar. Nəsiblə Züleyxa da ona yaxınlaşdılar.

Nəsib dedi:

– İlahi, uşaqlar necə də bir-birinə oxşayırlar. Ema, mən sizin verdiyiniz telefon nömrələrinə iki ay sərəsər zəng elədim, amma cavab ala bilmədim.

– Hə, mən iki aydan çox xəstəxanada yatdım. Erkən doğuş oldu. Çox narahat idim, amma Yusifin xəyalı gəldi durdu gözümlün qabağında, mənə «qorxma» dedi. İki ay xəyalı yanımdan ayrılmadı, gözlərimi yumanda da onu görürdüm.

Züleyxa Nəsibə, Nəsib isə həm Emaya, həm Züleyxaya, həm də uşaqlara təəccüblə baxdı.

Nəhayət, Züleyxa bir xeyli tərəddüd edəndən sonra dilləndi:

– Belə çıxır ki, bu uşaqlar ikisi də eyni gündə dünyaya gəlirlər, biri yeddi aylığında, o biri isə doqquz aylığında.

Sonra uzun müddət susdu. Xəyalında yağmur-lu payız günü Yusifdən dönə-dönə kam aldığı həmin işıqlı və geniş qonaq otağı canlandı. Dodağının altında qeyri-ixtiyari «qonaq otağına süzülən işıq» sözlərini pıçıldadı. O işıq üz-gözündən xoşbəxtlik yağan hər iki qadının arasındakı maneəni yox elədi və onlar ana olmaq duyğusunu onlara yaşıdan bir gəncin xatirəsini sükut içində yad etməyi düşündülər.

Ema kövrəldi:

– Biz bura Yusiflə gəlməyi düşünürdük. Amma ona qismət olmadı. Mən də sertifikat alandan sonra burada çalışmalı oldum. Bakıya gələn kimi sizi

axtaracaqdım. Artıq bu gün-sabah yola düşməyi planlaşdırıram.

Nəsib balaca adaşların ikisini də qucağına götürdü:

– Qismət belə imiş, biz bura bir Yusiflə gəldik, amma buradan iki Yusiflə dönəcəyik. Allah-taala o dünyaya vaxtsız köçən Yusifin ruhunu bu gün ikiqat şad etdi. Biz bir ailə olacağıq, hər iki Yusifin xatirinə...

* * *

İki gün sonra Nəsib, Züleyxa, Ema balacaları götürüb, qəbiristanlığa – Yusifin məzarını ziyarətə yollandılar. Qara mərmərin üzərində əbədiləşən işıqlı təbəssümlə dünyaya boylanın mərhuma baxa-baxa hər kəs öz Yusifini xatırlayıb kövrəldi.

Susurdular. Baxışları soyuq, boz, nəm torpağa dikilmişdi.

Sanki anadan lal, kar və kor doğulmuş dünyanın ucsuz-bucaqsız torpaqları, neçə-neçə günahlı-günahsız baxışlarda gizlənmiş pünhan sərgüzəştləri üçün çəkərək, onları qorxulu, gizli bir sirr kimi qoruyaraq saxlayırdı.

Uzun sürən sükutdan sonra Nəsib dilləndi:

– Bu şəkli Yusif bizim qonaq otağında çəkirmişdi.

Züleyxa doluxsundu:

– Hə, hə, yadımdadır. Heyf səndən Yusif. Sən bu dünyadan, bizzə səndən doymadıq.

Bu an Züleyxa ilə Emanın kədərli baxışları qara mərmər üzərində Yusifin donmuş təbəssüm dolu baxışları ilə toqquşdu.

«Ah» çəkən Ema:

– Dünya sanki bir sirr boxçasıdır, – dedi.

Balaca Yusiflər isə lal-dinməz analarının əllərindən tutub, şəkili qara mərmərə həkk olunmuş gülümsəyən gəncə baxırdılar.

Dünya bu an sanki qumru yumurtaları rənginə boyanmışdı... Qumru yumurtaları rənginə boyanmış bu dünyanın alt qatında isə üçüncü Yusif ömrünün daş dövrünü yaşayırdı...

Bakı, Aprel, 2009.

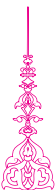
QARAÇI GÖZƏLİ DORİTO

Payızın əvvəlləri idi. Çiskin yağış yağırdı. Evdən işə gedirdim. Şəhərin «Muğan» hoteli yerləşən hissəsində – dörd küçənin kəsişdiyi yerdə işıqforun qırmızı işığında maşını əylədim.

Bu zaman bir əl maşının pəncərəsinə sarı uzandı. Ötəri baxdım, iyirmi iki-iyirmi üç yaşlarında cavan bir gəlin idi. Onun qaranquş yuvası kimi bapbalaca ovcunun içində dəmir qəpiklər vardı və göydən düşən yağış damlları bu qəpiklərə dəydikcə onların cingiltisindən xəfif bir ahəng yaradırdı. Düzünü desəm, bu mənzərədən bir qədər mütəəssir oldum, qeyri-ixtiyari əlimi cibimə salıb bir manat çıxardım və qəpiklərin üstünə qoydum. Qadın yəqin yağışdan islanmasın deyə, manatı o biri əli ilə götürüb gödəkçəsinin cibinə qoydu və özünəməxsus tərzdə dua etdi:

– Allah əvəzini versin!

Onun səsi o qədər məlahətli idi ki, istər-istəməz başımı yuxarı qaldırdım və gözlərimə inanmadım; qarşımda qumral saçlı, mavi gözlü bir

gözəl dayanmışdı. Qadın üzündə belə mükəmməl uyarlıq, simmetriya deyərdim ki, hər gözələ nəsis olmur. Bu, antik qadınlara məxsus sifət idi, üstəlik də mavi gözlər. O, vəsmə, sürmə çəkməmişdi. Sanki nadir sənət nümunəsi olan bu gözəlliyi ona bəxş etməkdə Yaradan öz mərhəmətini əsla əsirgəməmişdi. Mənəli, dupduru gözləri sanki bulaq suyu kimi axıb gedirdi.

Əsmər çöhrəsinə doyunca baxa bilmədim. Işıqforun yaşıl işığı yandığı üçün maşını yerindən tərpətməli oldum.

Bu işə mat qalmışdım. Avtomobili idarə edə-də özümdən israrla soruşurdum: «Necə ola bilər ki, bu cür qənirsiz bir gözəl dilənsin? Onu əl açmağa vadar edən nədir? Bəlkə ərindən ayrılıb, tək-tənhadır, kimsəsizdir? Bəlkə xəstəsi var? Bəlkə...»

Qəribədir, elə bil sehrə düşüb ofsunlanmışdım; səhər tezdən küçədə, üstəlik belə bir havada dilənən bu qadını görmək, onunla tanış olmaq, söhbət etmək istəyirdim. Nə idi məni buna sövq edən? Yazıçı marağı, yoxsa dincliyimə qənim kəsilən gözəlliyi? Məftunluq duyğusu, yoxsa mərhəmət hissi? Heç özüm də bilmirdim.

İş vaxtının başlanmasına hələ xeyli vardı. O qadını görmək arzusu mənə güc gəlib həmin işıqfora tərəf çəkirdi.

Qırmızı işıq yananda düz işıqforun yanında olum deyə, maşının sürətini artırdım. Hesabla-

mam düz çıxdı. Artıq işıqforun yanında dayananda, həmin əl yenə maşının pəncərəsinə sarı uzandı. Bu dəfə onun qaranquş yuvasına oxşayan bapbalaca ovcuna bir beşlik qoydum və o, gülümsədi, bəmbəyaz mirvari dişləri bərq vurdu. Bir qədər təəccüblə, sonra isə minnətdarlıq və şəfqət dolu nəzərlərlə üzümə baxdı. Yenə o biri əli ilə beşliyi götürüb gödəkçəsinin cibinə qoydu.

Baxışlarında müəmmalı bir sehr, ovsun duyulurdu. O, həqiqətən də gözəl idi: Bricit Bardo, Sofi Loren kimi. Bəlkə elə o da aktrisa idi, filmə çəkilirdi, özü də dilənçi roluna – nə bilmək olardı?

Əlbəttə, çox istəyirdim ki, ona nəsə bir söz deyim, heç olmasa adını soruşum. Amma təəssüf ki, buna imkan olmadı. Yol açılmışdı, məndən arxada sıralanmış maşınların sürücüləri signal verə-verə səs-küy salmağa başlamışdılar. Yenə çarəsiz halda maşını yerindən dəbərtdim və qəti əmin oldum ki, məni təkrar bura gəlməyə vadar eləyən qüvvə mərhəmət yox, məftunluq hissidir. Lənət sənə, kor şeytan! İşə düşmədim?

Mən doğrudan da işə düşmüşdüm. O gündən həmin gözəlin dayandığı işıqforun altına çatan-da əllərimiz görüşür, baxışlarımız toqquşurdu. Hər dəfə rastlaşanda, onun sehrli təbəssümü ağılımı başımdan alır, cazibəsindən isə qurtulmaq asan olmurdu. Sadəcə, onu görmək, mələklərin

çöhrəsini andıran təmiz üzünə, sirli təbəssümünə dönə-dönə baxmaq, yenə baxmaq istəyirdim.

Sabah şənbəydi, o biri gün də bazar. Özümə söz vermişdim evdən çölə çıxmıyacağam, bütün günümü yazı-poza masası arxasında keçirəcəyəm.

Tezdən qəlyanaltı eləyəndən sonra hiss etdim ki, yazı masam nədənsə məni özünə sarı çəkmir, bütün fikrim-zikrim bayırda – «aktrisa» adlandırıldığıam həmin dilənçi qızın yanındadır.

* * *

Dünəndən yağan narın yağış kəsilmişdi. Göyün ayna üzü özünə gəlmiş, dupduru durulmuşdu. Buna baxmayaraq, isti geyindim. Kiminsə məşhur bir deyimi yadıma düşdü: «Payız günəşi vəfasız qız kimidir, inansan, aldanarsan».

Düşündüm ki, maşını bir qədər ondan aralıda saxlayım – söhbət etməyə imkanım olsun. Qəribədir, on üç-on dörd yaşımda ilk dəfə sevməyə başladığım vaxtlardakı kimi həyəcanım durmadan artırdı, özümü tanıya bilmirdim.

O, həmişəki yerində dayanıb açıq əlini irəliyə uzatmışdı. Elə bil min ilin gözəllik ilahəsiydi – heykəlləşib tərپənmirdi. Özümdə cəsarət toplayıb bir qədər yaxına getdim, üzünə (əslində buna üz yox, klassik şeirimizdə deyildiyi kimi, çöhrə demək daha düzgün olardı) baxdım. O, sanki bir möcüzə idi. Mayası ilahi gözəllikdən yoğrulmuş bir möcüzə.

Məni görən kimi diksindi. Deyəsən tanımışdı.

Sakit tərzdə:

– Salam, – dedim.

O, dinmədi. Çasqın-çasqın üzümə baxdı. Bu zaman baxışlarından demək istədiyini oxumaq mümkün idi: «Sənə nə lazımdır?»

Handan-hana kilidlənmiş dil-ağzı açıldı:

– Polissən?

Mən güldüm:

– Yox, qorxma, polis deyiləm.

– Bəs onda məndən nə istəyirsən?

– Heç nə. Xoşuma gəldin, dedim tanış olum.

– Tanış olmağa adam tapmırsan?

– Səndən yaxşı adam? Adın nədir?

O, mənim təhlükəli adam olmadığını göydəcə tutdu, zərif dodaqlarını azacıq dartaraq gülümsədi:

– Dorito.

Mən daha təəccüblə gözlərimi ona zillədim:

– Dorito? Sən məgər azərbaycanlı deyilsən?

– Yox, qaraçıyam.

Qeyri-ixtiyari fransız yazıçısı Prosper Merimenin qaraçı qızı Karmenini xatırladım.

– Dorito... Dorito... Bu, «Karmen» povestindəki varlı qadının adıdır.

– Varlı qadının? Hardaydı məndə o bəxt?

Mən dərhal dedim:

– Nə olub sənin bəxtinə? Şükür Allaha, adın da gözəldir, özün də gözəlsən. Bundan da böyük sərvət olar? Görünür sən özün qiymətini bilmirsən.

Dorito pörtüdü, yanaqları azca allandı və bu həyəcədən daha da gözəlləşdi.

Etiraf edirəm ki, o, həyatımda rast gəldiyim ən gözəl qadın idi. Ecazkar təbəssümü, mavi dəniz gözləri işıqla, sehlə doluydu. Onunla ani təmasdan tilsimləndim, çıxılmaz bir cazibə dairəsinə yuvarlandım, Bermud üçbucağında olduğu kimi...

Söhbətin mövzusunı dəyişdim:

– Dorito, belə çıxır sən bizim yerli qaraçılardan deyilsən, haradansa gəlməsən.

O, vəcdə gələrək həvəslə dedi:

– Hə... Biz lap keçmişdə İspaniyada olmuşuq. Oradan Rumıniyaya, Rumıniyadan Moldovaya, daha sonra Azərbaycana köçmüşük.

– Yəqin bu bir neçə əsr ərzində baş verib?

– Hə. Mən Azərbaycanda doğulmuşam.

– Axı mən bilən, qaraçılar çörək pullarını sədəqə toplamaqla yox, rəqs eləməklə, fala baxmaqla çıxarırlar.

– Hə, elədir. Taborda vaxtilə ən gözəl rəqqasə mənim anam olub. Amma indi rəqsə pul verən yoxdur. Son vaxtlar peyda olmuş ekstrasenslər, baxıcılar, görücülər öz yalanları, aldadıcı oyunları ilə falabaxmanı gözdən tamam salıblar. İndi yazıq qaraçılar qalıblar dilənməyin ümidinə.

Dorito danışdıqca sifəti haldan-hala düşür, elə bil məni özünə daha çox bağlayırdı. Duyğularıma hakim kəsilə bilmirdim.

Nəhayət, sükutu pozdum:

– Sən fala baxa bilirsən?

O, gülümsəyə-gülümsəyə başı ilə işarə elədi:

– Əlbəttə.

– Onda mənim falıma bax.

O, zarafatla dedi:

– Bir balaca xərci var.

– Olsun.

Dorito sol əlimi sağ əlinin içinə aldı, bir xeyli diqqətlə baxdı, baxdı, sonra dedi:

– Bu nədir?.. Sən aşiq olmusan... Özün də möhkəm... Hım... Bu sevgi səni həmişə təqib edəcək... Elə sən də sevdiyin qadından əl çəkməyəcəksən...

Birdən sifəti tutuldu, tələş və qorxu dolu bir həyəcanla:

– Amma əbəs yerə. Bu yalnız boş xülyadır.

Gözlənilmədən üzünə də, səsi də sərtləşdi:

– Gedin, çıxın gedin burdan! Bir də gəlməyin! Xahiş edirəm. Yalvarıram. Elə etməyin ki, yerimi dəyişim.

Biz ilk gündən bir-birimizə nədənsə «sən»lə müraciət edirdik.

Mən əlimi cibimə saldım ki, pul çıxarım. O, etirazını bildirdi. İndi səsi birdən-birə daha

da ciddiləşdi və mənə rəsmi şəkildə «siz» deyər müraciət etdi:

– Lazım deyil. İstəmirəm. Mən sizin falınıza pulsuz baxdım. Bir də axı hər şeyi demədim. Gedin, çıxın gedin! Çəkilin yanımdan!

Mən hiss etdim ki, o, nəyə görəsə bərk əzab çəkir. Odur ki, tərslik etmədim.

– İndi gedirəm, – dedim. Amma sabah mütləq gələcəyəm.

O, dinmədi, başını aşağı saldı.

İntizarla gözlədiyim səhər açıldı, «Ağ çiçəyim»dən bir ədəd, bəli, yalnız bircə ədəd qızılgül qonçəsi aldım. Düşündüm ki, bəlkə dünyada ilk insanam ki, küçə dilənçisinə gül bağışlayacağam. Bu qərribə hadisəydimi? Əsla yox. Çünki mən Doritoya küçə dilənçisi kimi baxmırdım, onunla yaxın, lap yaxın həmdəm olmaq istəyirdim. Dünən çox güman, o da falıma baxanda bunu hiss edib bərk qorxmışdı. Bunun zərəri yoxdur, qoy nə qədər müqavimət göstərir göstərsin, mən onu ram eləyəcəyəm. Qadınlar inadkar kişiləri sevirlər.

Həyəcan dolu bir sevinclə məşinımı tanış ünvana sürdüm, kənara çəkib saxladım. O, məni görəndə kimi dünənkindən fərqli olaraq qeyri-ixtiyari məşinıma sarı gəldi. Şüşəni endirib salamladım. Nəzakətlə gülümsədi, başı ilə salammımın cavabını aldı. Qızılgül qonçəsini ehtiyatla Doritoya uzatdım. Diksinib qızardı, bir an duruxdu, əli havada quruyub qaldı. Tərəddüd etdi

– gülü alsın-almasın? Sonra həyəcanla, təlaşla yan-yörəsinə baxdı. Kiminsə fikir vermədiyinə tam arxayın olub pulu və gülü tələsik aldı. Bu dəfə qızılgülün saplağına bir əllilik də bükmüşdüm. O, pulu həmişəki kimi gödəkçəsinin cibinə qoydu. Gül qönçəsini zərif və yaraşqlı burnuna tutub iylədi.

– Ömrümdə birinci dəfədir ki, mənə gül bağışlayırlar, – titrək səslə dedi.

Səsindəki məlahətdən onun yumşaldığını hiss etdim:

– Səninlə yaxından tanış olmaq istəyirəm.

– Yoxsa həyatımdan povest yazacaqsan?

– Ola bilsin. Əllərindən tutmaq, gözlərinə tamaşa etmək istəyirəm.

O, qətiyyətlə başını yırgaladı:

– Ərimizdən başqa yad bir kişiylə görüşməyi bizə qadağan ediblər.

Mən dirəşdim:

– Hər halda, bir dəfə yoxlamaq olar. Həyatda risk lazımdır. Sən öz sərhədini keçirsən, mən də öz sərhədimi. Neytral zonada görüşürük.

– Neytral zonada?

– Hə?

– Ora haradır elə?

– Bağ.

Dostumun bağı var. Həmişə məndən açarın lazım olub-olmadığını soruşur.

O, tənə ilə üzümə baxdı:

– Bizdə ərinə xəyanət edəni ya öldürürlər, ya da elə günə salırlar ki, özü-özünü o dünyaya göndərir.

– Gözdən, könüldən uzaq tənha bağ yeri. Sakitlik. Heç mələklərin də xəbəri olmur ki, nə işlə məşğul olursan.

– Bu yalnız xəyaldır.

– Amma mən ogünkü falçıya inanıram.

O, təəccüblə soruşdu:

– Hansı falçıya?

Özümü o yerə qoymadım:

– Mənim bir falçım var.

– O da mənəm, hə?

– Hə.

Dorito yüngülcə qızardı:

– Axı niyə başa düşmürsən, bu mümkün olan məsələ deyil.

O, yenidən mənə «sən»lə müraciət etdi. Bu məni çox sevindirdi. Sonra o, nəzərlərini məchul bir nöqtəyə dikərək, xəyala daldı. Gözləri yol çəkdi. Nəhayət, mən fürsəti fövtə verməyib onu xəyalda ayırdım:

– Dorito, axı məni niyə belə ovsunladın, niyə məni öz əsirinə çevirdin?

Sifəti allandı. Bir an elə xoşbəxt göründü ki. Sonra gözlərini süzdürə-süzdürə mənə çəpəki baxdı:

– Kişilərin əsl sevgisi məqsədlərinə çatanacdır.

– Yox, sən elə gözəlsən ki.

– Bütün hallarda mənim üçün ailə qanunları hər şeydən üstündür.

– De görüm, istəyirsən mənə bir xətər dəysin?

– Başa düşmədim, – deyə o qaşlarını çatıb üzümə baxdı.

– İnan, – dedim, – sənə rast gələndən sonra çox fikirli olmuşam. Yuxum ərsə çəkilib. Neçə yol az qalıb maşınla qəza törədəm. Gecələr də, gündüzlər də yalnız səninlə danışıram. Gözüm həmişə saatdadır ki, iş nə vaxt qurtaracaq, gedib səni görəcəyəm.

– Xahiş edirəm, bir də bu barədə danışma. Baxmayaraq ki, səni görəndə elə bil doğma adamımı görürəm, ancaq üz vurma, yoxsa buradan birdəfəlik gedəcəyəm.

Doritonun «birdəfəlik gedəcəyəm» sözündən sonra məni fikir götürdü; bəlkə doğrudan da heç yaxşı iş görmürəm? Bütün günü küçədə sədəqə toplamaqla çörək pulu qazanan bir insanı incidirəm. Axı o kim, mən kim? Qəhərləndim, ürəyim sıxıldı. Özümü danladım, söz verdim ki, bir də o istiqamətə hərlənməyim, bu sevdadan biryolluq əl çəkim.

Düz bir həftə yolumu başqa yerdən saldım, yox, dözə bilmədim. Yenidən onu görmək arzusu ixtiyarımı əlimdən aldı, iradəmi sarsıtdı. Bir də baxıb gördüm ki, yenə həmin işıqforun yanında-yam. Qaraçı gözəli də öz yerində dayanmışdı. An-

caq gələn maşınlara gözünün ucuyla da baxmır, fikir vermirdi. Çox dalğın və kədərli görünürdü. Baxışlarındakı qüssə açıq-aydın sezilsə də, əyində başı təptəzəydi. Görkəmi tamam dəyişmişdi. Yalnız nurlu çöhrəsini xəfif, zərif bir çən bürümüşdü. Hiss etdim ki, o, məni görən kimi dirçəldi. Qeyri-ixtiyari gülümsədi. Hətta yaxınlaşıb salam verdi və ürkək-ürkek soruşdu:

– Sənə nə olmuşdu, xəstələnmişdin?

Mən əvvəlcə nə deyəcəyimi bilmədim. Tutuldum. Doritonun bu gözlənilməz qayğısı və səmimiyyəti ürəyimdə az qala sönməkdə olan hisləri təzədən alovlandırdı. Yalan danışmağa məcbur oldum:

– Yox, şəhərdə deyildim. Səfərə çıxmışdım.

– Səni gördüm, ürəyim açıldı, – dedi, – bu gün səni görəcəyim ürəyimə dammışdı. Gəlməyini həm istəyir, həm də istəmirdim. Bir az da darıxmışdım.

Susdu. Sifəti allandı. Baxışlarını üzündən ayıraraq səmaya dikdi:

– Mənə bağlıladığın gül... – sözünü yarımçıq kəsdi. – Mən qızılgülləri çox sevirəm. Ancaq gülü çox çətinliklə ərimdən gizləyə bildim. Allah eləməmiş, görsəydi, mənim sonum olacaqdı. O gün həyatımda ilk günahı işlətdim. O gündən ərimin gözünə dik baxa bilmirəm.

O tutuldu, çöhrəsi təzədən qaraldı. Bir xeyli susduq. Mən də narahat oldum. Özümü günah-

kar saydım. Arada uzun sürən sükutu pozdum və zarafatla:

– Dorito, maşallah, lap gözəlləşmişən. Yanaqların qızılgül ləçəyi kimi allanıb, – dedim.

O:

– Sənin bağışladığın gülün təsirindəndir bu, – deyərək susdu. Sehrli təbəssümü üzünü yenə qeyri-adi nura boyadı.

Onunla daha yaxından təmasda olmaq arzusu yenidən qəlbimi alovlandırdı.

– Dorito, heç olmasa bir dəfə görüşək, bir saatlığa, ikimizdən başqa heç kəsin olmadığı yerdə. Doyunca söhbət edək, yalnız söhbət.

O, sınaıçı nəzərlərlə üzümə baxdı:

– Axı neyləyirsiniz məni, şəhərdə o qədər gözəl var ki.

Sözünü kəsdim:

– Yox, əsl gözəl mənim gözümdə elə sənsən, – dedim.

Həsrət, nigarançılıq dolu baxışlarımı mənə son dərəcə doğma görünən iri mavi gözlərinə tuşladım. Bir xeyli susdu. Sonra yolboyu şütüyən maşınları gözdən keçirib mənə sarı çevrildi, sakitcə:

– Baxarın da, – dedi.

Və mən hiss etdim ki, deyəsən arzularım yavaş-yavaş çin olmaq üzrədir.

Ertəsi gün görüşəndə yenə tərslik etdi:

– Axırda məni işə salacaqsan, vallah. Gəl, bu sevdadan əl çək. Sənə yalvarıram. Biz təzəcə

evlənmişik, ərimi də çox sevirəm. Lap sevmə-səydim belə, yenə o istəyin baş tutmazdı.

Qaraçı qızlarının ələ keçməzliyini, ramol-mazlığını bilsəm də, Doritonun füsunkar gözəl-liyi, cazibədarlığı məni valeh etmiş, mən onu nəyin bahasına olursa-olsun, ram etmək niyyə-tindəydim.

Qaraçı kişilərinin bəzən xəlvət bir yerdə daya-nıb öz qadınlarını güddüyü, qorxulu bir hadisə baş verərsə, gözlənilmədən peyda olub onları qoru-maları, xoşagəlməz vəziyyətlərdən xilas etmələri barədə çox oxuyub, çox eşitmişdim. «Dorito bu qədər gözəldirsə, yaqin nəzarətsiz buraxmazlar» – deyə düşünür, həm də ehtiyatlanırdım. Ancaq onun dərin, dupduru mavi gözlərinin, işvəli ba-xışlarının, zərif təbəssümünün, gözəl əllərinin, uca boyunun qarşısında bütün qorxular zərif bir yaz çəni kimi dağılıb gedirdi. Amansız və qəddar ölümün özü də bu gözəlliyin qarşısında əllərini qaldırıb təslim olardı.

Çox cəsarətlə:

– Bu məndən asılı deyil, – dedim.

– Qorxmursan?

– Yox, qorxmuram, sənin üçün lap ölümə gedərəm.

Sonra azacıq fikirləşdi:

– Yaxşı, iki gündən sonra ərim harasa getmə-lidir. Saat üçdə burada... Ancaq söz ver ki, gedib bir yerdə yalnız çay içəcəyik, – dedi.

– Söz verirəm. Söz verirəm, – dedim. Sevincimdən az qala bayılacaqdım.

O, gülümsəyib, məni barmağıyla hədələdi: «Bax ha, söz verdin».

Birdən ciddiləşdi, – o, indilərdə bu yarlarda görünməlidir, xahiş edirəm, çıx get, – deyib sağını, solunu ürkək baxışlarla gözədən keçirdi. Bəlkə də bu dəqiqə haradansa peyda olacaq. İki gündən sonra gələrsən, – söyləyib aralandı.

Görüşümüzdən əvvəlki gecə, gənclik illərində olduğu kimi uzun müddət yuxuya gedə bilmədim. Yatağımda elə hey qurcalanır, tez-tez sağa-sola çevrilirdim.

İşdə də gözümü saatdan çəkə bilmirdim. Vaxt da tərslikdən sanki dayanmışdı. Axır ki, üçün yarısı oldu. Maşına oturub, «öz işıqforumu» doğru üz tutdum.

Ora çatanda saata baxdım. Düz üç idi. Dorito gəlməmişdi. Narahat oldum. Fərziyyələri götür-qoy edir, qaraçı qızına haqq qazandırırırdım. Ənənəyə sədaqətinə görə vədinə xilaf da çıxabilərdi, gəlməzdi də. Ərindən qorxardı. Təsadüf nəticəsində nəsə baş verərdi. Və...

Dostumdan bağın açarlarını götürmüşdüm. (Baxmayaraq ki, Doritoya hardasa oturub çay içəcəyimizi söz vermişdim).

Xəyalımda onu gah bahalı restoranların, gah beşulduzlu hotellərin birinə aparırdım. Gah da özümü onunla bir yerdə dostumun Şüvələndəki

bağında hiss edirdim. Xəzərin sahilində olan bu bağ sanki hər ikimizi doğma övladı kimi bağrına basıb oxşayırdı. Biz xoşbəxt idik...

Gözlərim yolda qalmışdı. İntizarla gözləyirdim. O, yox idi. Nəhayət, saat dördə on beş dəqiqə işləmiş Doritonun ağır-ağır, ovçu hənirini almış maral kimi səksəkəli halda məşinıma tərəf addımladığını yan güzgüdə gördüm. Çox yorğun, əsəbi və dalğın görünürdü. Elə bil səhərəcən yatmamışdı. Görəsən bir gecənin içində niyə belə solmuşdu? Nə gözlənilməz hadisə baş vermişdi? Hiss etdim tərəvətli, zərif dodaqları asta-asta tərpənir, pıçıltıyla öz-özünə nəsə deyirdi. Dua oxuyana bənzəyirdi. Başını aşağı dikib zorla irəliləyirdi – sanki edam kürsüsünə doğru yeriyirdi. Ciddi və qaşqabaqlıydı. Qəlbimdən qara qanlar axdı. Nəfəsim tıncıxdı, darıxdım. Qapını açıb məşindən düşdüm. Doritoya sarı bir neçə addım atdım. Birdən... Sanki möcüzə baş verdi. Yer ayağımın altından qaçdı. Qaranlığa, nəhayətsiz bir boşluğa düşdüm. Bu qaranlıq, bu nəhayətsiz boşluqda mənə elə gəldi ki, sanki naməlum bir qüvvə zərblə onun gül çöhrəsini sındıraraq çilik-çilik elədi. Bu çiliklənmiş gül çöhrə yanaraq eybəcər hala düşdü, qapqara qaraldı.

O, mənə baxaraq için-için ağladı. Gördüklərim ilğımıydı, ya həqiqət, deyə bilmərəm.

Çaşmış halda soruşdum:

– Sənə nə olub? Bu nə haldı düşmüşən, Dorito?

– Dedim axı... Olmaz... Bütün gecəni yatmamışam. Səhərəcən Allaha yalvarmışam ki, keçsin günahımdan. Qorxuram, yaman qorxuram. Elə bilirəm maşına otursam, nəsə bir faciə baş verəcək – deyərək ürək-ürək ətrafı süzdü, sanki indilərdə dəhşətli bir hadisənin baş verəcəyini gözləyirdi.

Yerimdə donub qalmışdım. «İlahi, mən necə də amansızam», – deyə düşündüm.

Artıq nə etdiyim məndən asılı olmadı, qəfil-dən maşına oturdum. Gözümə heç nə görünmədi. Dorito sanki qatı bir zülmətdə yox oldu. Maşını yerdən elə sürətlə götürdüm ki, təkərlərin sə-sindən diksindim.

Doritonun mavi gözləri böyümüşdü, təəccüblə mənə baxırdı. Zorla gülümsədim, yanından ötəndə qeyri-ixtiyari əl elədim. O, heç nə başa düşməyib, küt nəzərlər, üzündəki təəccüb və maraqla yenə mənə baxdı.

Onu güzgüdən seyr etdim, sonra bir anlıq geri çevrilib o tərəfə baxdım. Dorito heykəl kimi dayanmışdı. Müqəddəs bir sevgiyə, ilahi bir gözəlliyə qərqlənmiş heykəl kimi. Bəlkə bu qəribə, ağlasığmaz hərəkətlərimə görə çasıb qalmışdı? Bəlkə də elə xoşbəxtlikdən donaraq heykələ dönmüşdü? Bilmirəm.

Oradan uzaqlaşdıqca hiss edirdim ki, gülüm-səyir, üzündəki tələş, səksəkə çəkilirdi. Gülüm-

sədikcə də üzünün cizgiləri cilalanır, içindəki xof,
hürkü itir, əvvəlki gözəlliyi yenidən rəvnəqlənirdi.

* * *

...Uzun illər Dorito yadımda elə o cür də qaldı; qumral saçları, mavi gözləri, sehrli təbəssümü ilə könül oxşayan, həyatında ilk və bəlkə də son dəfə qızılgül qönçəsi bağışlanan zərif bir qaraçı gözəli kimi...

Noyabr, 2009

İÇİNDƏKİLƏR

Qırxıncı otaq 6

Qumru yumurtaları.

Züleyxa və üç Yusif əfsanəsi 228

Qaraçı gözəli Dorito 333

Hüseynbala Mireləmov

QIRXINCI OTAQ

Nəşriyyat redatoru:
Suğra Osmanova

Texniki redaktor:
Rauf Kərimov

Yığılmağa verilmişdir: 21.07.2010
Çapa imzalanmışdır: 20.10.2010
Nəşrin ölçüsü: 84x108 1/32
Fiziki çap vərəqi: 22,0
Sifariş: 200. Sayı: 2000 ədəd.

NURLAR

— NƏŞRİYYAT-POLİQRAFİYA MƏRKƏZİ —

Bakı, Az1122, Zərdabi pr. 78 / Tel: 4977021
Faks: 4971295 / E-poçtu: office@nurprint.com